ALİYYÜ'L-KARÎ

UYDURMA
OLDUĞUNDA İTTİFAK EDİLEN
HADİSLER

المصنوع في معرفة الحديث الموضوع

وهو الموضوعات الصغرى

TAHKİK
ABDÜLFETTAH EBU GUDDE

TERCÜME
DR. HALİL İBRAHİM KUTLAY

inkılab

İnkılâb Yayınları: 83
Araştırma Dizisi: 44
ISBN 978-975-7560-79-1
6. baskı

ADI
Uydurma Olduğunda İttifak Edilen Hadisler
ORİJİNAL ADI
el-Masnu' fî Ma'rifeti'l-Hadisi'l-Mevzû
(4. baskı, Kahire 1984)
TELİF
Ali bin Sultan Muhammed el-Karî el-Herevî
TAHKİK
Abdülfettah Ebu Gudde
TERCÜME
Dr. Halil İbrahim Kutlay

KAPAK
İnkılâb
İÇ DÜZEN
Sembol Tanıtım

BASKI VE CİLT
Erkam Yayın Sanayi ve Tic. A.Ş., İstanbul
Kasım 2015 / Muharrem 1437

İnkılâb Basım Yayım Organizasyon ve Tic. Ltd. Şti.
Fevzipaşa Cad. Şehitkubilay Sok. No: 6/A-B Fatih, İstanbul
Tel-Faks: (0-212) 524 44 99
www.inkilab.com.tr
inkilab@inkilab.com.tr

Ali bin Sultan Muhammed el-Karî el-Herevî

UYDURMA OLDUĞUNDA İTTİFAK EDİLEN HADİSLER

el-Masnu' fî Ma'rifeti'l-Hadisi'l-Mevzû

TAHKİK
Abdülfettah Ebu Gudde

TERCÜME
Dr. Halil İbrahim Kutlay

inkılab

Ali bin Sultan Muhammed el-Karî el-Herevî Afganistan'ın Herat şehrinde tahminen 930 H./1524 M. yılında dünyaya geldi. Herat âlimlerinden ders aldı. Gençlik yıllarında Mekke'ye göç ederek oraya yerleşti. İbn Hacer el-Heytemî, Aliyyü'l-Müttekî, Kutbeddin el-Mekkî gibi meşhur âlimlerden ders aldı. Hadis, Fıkıh, Tefsir, Kıraat dersleri verdi. Molla Aliyyü'l-Karî lakabıyla meşhur oldu. Her yıl güzel hattıyla, bir mushaf yazıp bunu ücretle hediye ediyor ve böylelikle bir yıllık geçim masrafını karşılıyordu. 1014 H./1605 M. yılında Mekke-i Mükerreme'de vefat etti.

Fıkıh, Hadis, Tefsir, Kıraat, Usûl, Kelâm, Feraiz, Tasavvuf, Tarih, Tabakat, Teracim, Arap Dili ve benzeri ilimlerde birkaç sayfalık risale ile on ciltlik kitap arasında değişen 125'i aşkın pek çok nâdir eser telif etti. *Fethu Babi'l-İnaye, Şerhu'ş-Şifa, Şerhu'ş-Şemail, Şerhu'ş-Şatıbiyye, Şerhu Ayni'l-İlm, Şerhu Şerhı'n-Nuhbe, Mirkatü'l-Mefatih, el-Mevzûâtü'l-Kübra* ve *el-Masnû fî Ma'rifeti'l-Hadisi'l-Mevzû* en çok bilinen eserleridir.

Abdülfettah Ebu Gudde (1917–1997). Suriye'nin Halep şehrinde dünyaya geldi. 1948 yılında Ezher Üniversitesi'nden mezun oldu. Mısır'da bulunduğu sıralarda son Osmanlı Şeyhülislâmı Mustafa Sabri Efendi ve Ders Vekili Muhammed Zahid el-Kevserî'den özel dersler aldı. Şam Üniversitesi'nde öğretim üyeliği yaptı. 1967-1988 yılları arasında Suudi Arabistan Riyad Üniversitesi'nde Hadis ve Hadis Usulü dersleri verdi. Hadis, Hadis Usulü, Hadis Ricali, Kur'ân İlimleri, Fıkıh, Fıkıh Usûlü, Akaid, Tasavvuf, Arap Dili ve Edebiyatı, Eğitim ve Öğretim Metodlarıyla ilgili 70'den fazla te'lif veya tahkik eseri neşretti. Uluslararası pek çok konferans ve sempozyuma katıldı, akademik tebliğler sundu. Riyad'da vefat etti.

Üstad Ebu Gudde'nin *Safahat min Sabri'l-Ulemâ, Kıymetü'z-Zemen Inde'l-Ulemâ, er-Rasûlü'l-Muallim, Lemehat min Tarîhi's-Sünne* isimli telif eserleri ile tahkikini yaptığı Muhasibî'nin *Risaletü'l-Müsterşidîn,* Tehanevî'nin *Kavaid fî Ulûmi'l-Hadis,* İbnü'l-Kayyim'in *el-Menaru'l-Münîf* ve Aliyyü'l-Karî'nin *el-Mevzûâtü'l-Kübra* adlı eserleri Türkçe'ye tercüme edildi. Ebu Gudde'nin tahkiki ile yayınlanan Aliyyü'l-Karî'nin *el-Masnû fî Ma'rifeti'l-Hadisi'l-Mevzû* adlı eseri ise ilk defa Türkçe'ye tercüme edilmektedir.

İçindekiler

Önsöz

Allah'a hamd, O'nun son Rasûlüne salât ve selâm ile... Din adına işlenen en büyük cinayetlerden biri, Sevgili Peygamberimiz(s.a.v) adına hadis uydurulmasıdır. Bu, inkâr edilmeyen üzücü tarihî gerçeklerden biridir.

Mevzû (Uydurma) Hadisler; Peygamberimiz'e yamanan, uydurulmuş, asılsız sözler ya da onun mübarek sözü olmadığı halde ona nisbet edilen başka zevata ait güzel sözlerdir.

Sahabe ve Tabiîn döneminden sonra dini lekeleme ve karalama amacıyla kasıtlı olarak hadis uyduran zındıklar olduğu gibi, ticarî kazanç arzusuyla hadis uyduran çıkarcılar, yöneticilere şirin görünmek amacıyla hadis uyduran dalkavuklar veya insanları ibadete, hayra ve iyiliğe dâvet etme gibi kendilerine göre iyi niyetle hadis uyduran safdil kimseler de olmuştur. Böylece bazı bid'at ve hurafeler, asılsız inançlar ve çarpık düşüncelerle nezih dinimize leke sürülmek istenmiştir.

Ancak dinini korumayı taahhüt eden Cenab-ı Hakkın izni ve yardımıyla; mütehassıs, münekkıd, müttekî İslâm âlimlerinin ihlaslı gayretleriyle hadis uydurmacıları ve uydurdukları hadisler tek tek tesbit edilmiş, dinin nezaheti ve sâfiyeti asırlar boyunca aynen korunmuştur.

Bunun yanında gafletle, yanlışlıkla veya gerekli araştırma yapılmaması gibi sebeplerle bazı güzel sözler, bazı İslâmî eserlerde "Hadis" diye yer almıştır. Değerli âlimlerin eserlerinde hadis diye yer alan bu sözler hadis âlimleri tarafından büyük bir dikkat ve itina ile incelenmiş, hadis olmayan sözleri hadis diye nakleden bu eserlerin müellifleri değerli kişiler olsa bile, Allah Rasûlünün şahsiyeti ön plana alınarak bu sözlerin hadis olmadığı açık ve net olarak ifade edilmiştir.

el-Masnu' fî Ma'rifeti'l-Hadisi'l-Mevzû isimli elinizdeki kitap, uydurma hadisler konusunda yapılan ilmî çalışmaların özü ve hulâsası denilebilecek bir eser olup müellifi Molla Aliyyü'l-Karî'nin hassasiyet ve titizliği, merhum muhakkık Abdülfettah Ebu Gudde üstadımızın dikkat ve itinası sebebiyle ilim dünyasında takdirle anılan eserlerden biridir. Ebu Gudde'nin yazdığı dipnotlar da eserin aslı kadar değerli ilmî gayretin mahsulü olarak kabul edilmelidir.

Bu kitapta gerçekten asılsız uydurma hadisler ele alındığı gibi; halk arasında veya ilim dünyasında "Hadis" olmadığı halde çeşitli sebeplerle "Hadis" diye nakledilen sözler de ele alınmaktadır. Dolayısıyla bu kitabın muhtevasına en uygun başlık belki de "Hadis Diye Nakledilen Meşhur Sözler" olabilir. Bir kısmı mana itibariyle doğru olan, büyük zevata ait güzel sözler, zaman zaman halkın dilinde ya da bazı eserlerde, yazarlarının derinliğine inceleme imkânı bulamamaları sebebiyle olsa gerek, hadis olarak nakledilmiştir.

Müellifimiz, hadis diye nakledilen bu meşhur sözlerin hadis olmadığını dile getiren bazı âlimlerin ifadelerini şâhid göstererek bu sözlerin asılsız olduğuna/hadis olmadığına işaret etmiştir. Kitapta ele alınan uydurma hadisler, alfabetik olarak düzenlenmiş olup her hadis hakkında ya bizzat müellif tarafından kısa ve özlü hüküm verilmiş, ya da bazı âlimlerin hükümleri müellif tarafından özet olarak nakledilmiştir.

Genel olarak kitaptaki hadisler, halkın veya ilim erbabının dilinde yaygın sözler olduğu için, kitapta verilen bazı hükümlere ilk anda tereddütle yaklaşılsa da; takva sahibi, ehil ve mütehassıs âlimlerin açık ve net hükümleri, bizim için kesin delil ve hüccet manası taşıdığı için aynen kabul edilmelidir.

Peygamberimiz (s.a.v)'in mübarek lisanından sâdır olmayan sözlerin; güzel sözler olsa bile, O'nun adına nakledilmesi, O söylemiş gibi kabul edilmesi, bu sözlerin "Uydurma Hadis" kapsamında değerlendirilmesi sonucunu doğurmaktadır.

Tercümede mümkün olduğu kadar asla bağlı kalınmış, ilmî tercüme kriterleri göz önünde bulundurulmuş, ancak bazı gerekli notlar tarafımızdan ilâve edilmiştir. Ayrıca ele alınan her hadisin yer aldığı bazı kaynaklar, hadis araştırmacılarına kolaylık olması için dipnotlarda özellikle zikredilmiştir. İlâve notlarımız genellikle "bkz." ile başlamaktadır. Bunun dışındaki ilâvelerde açıklamanın sonuna (Çev.) notu konulmuştur.

Türkçe'ye ilk defa tercüme edilen bu özlü eser, daha çok Hadis ilimleriyle meşgul olanlara hitap etse de, **Hadis âlimlerinin hadis olmadığında ittifak ettikleri uydurma hadisleri** konu edindiği için, inşaallah halkın da istifade edeceği eserlerden biri olacaktır.

İslâmî hassasiyet, ilmî emanet ve hadis nakletmedeki ihtimam, tarih boyunca yaşamış Hadis âlimlerinin en önemli özelliklerindendir. Cenab-ı Hakkın huzurunda mahrum ve Allah Rasûlü'nün önünde mahcup olmama gibi manevî bir ilkeden hareket eden münekkid hadis âlimleri; hadisler ve hadis ravileri hakkında hatır-gönül gözetmeden ve taassuba kapılmadan; daima Hakkın hatırını gözetme azim ve kararlığıyla dikkatli ve isabetli hüküm vermeye çalışmışlardır.

Hadis âlimlerinin gayretli ve samimî çalışmaları saye-

sinde Allah Rasûlü'nün sahih hadisleri, nesillerden nesillere büyük bir titizlikle devredildiği gibi; uydurma hadisler de dillerin, gönüllerin ve İslâm toplumunun nezih yapısının lekelenmemesi için ümmeti bilgilendirme ve şuurlandırma amacıyla özel olarak telif edilen Mevzû (Uydurma) Hadisler kitaplarında toplanmıştır.

Bazı hadislerin zayıf veya mevzû (uydurma) olduğunda hadis âlimleri arasında ilmî ihtilaflar da yaşanmamış değildir. Aşırı titizliğe sahip âlimlerle aşırı hoşgörülü âlimler bir yana; ilim erbabının büyük çoğunluğu orta yolu izleyerek hadisleri sened ve metin tenkidine tâbi tutmuşlar, hadislerin durumuna uygun isabetli hüküm vermek için azamî gayret sarfetmişlerdir.

Sünnetin yazılı belgeleri olan hadisler hakkında hadis âlimleri tarafından yapılan ilmî çalışmalar sayesinde, sahih hadislerle sahih olmayan hadisler birbirinden ayrılmıştır.

Bize düşen görev; Allah'ın Kitabının açıklaması ve uygulaması niteliğindeki Allah Rasûlü'nün nezih mirası olan sahih ve makbul hadislere sahip çıkmak, uydurma hadislerden, her çeşit bâtıl, bid'at ve hurafe olan inanç, uygulama ve düşüncelerden uzak durmaktır.

"Meşhur uydurma hadislerin tesbit edilmesi" gibi çok önemli ve hayırlı; ama hassas olduğu kadar çok zor bir konuda telif edilen bu eseri ve tercümesini nezdinde makbul kılmasını, hatalarımızı affetmesini Cenab-ı Hak'dan niyaz ederiz.

Dr. Halil İbrahim KUTLAY

Takdim

Her çeşit hayır, lütuf, nimet ve muvaffakıyetin gerçek sahibi Allah'a hamd olsun. Hak ve hikmetle konuşan, Hak Yol'a dâvet eden, Allah'ın kulu ve Rasûlü Efendimiz Muhammed Mustafa'ya; O'nun ehl-i beytine ve abdest âzâları nûrla parlayan şerefli ashabına ve onlara güzellikle uyan âbid, sâlih ve âlimlere salât ve selâm olsun.

Elinizdeki şu eser, –Allah'a ve O'nun değerli lütfuna hamd olsun– âlimler, talebeler ve kültürlü kesim nezdinde birinci baskısı büyük iltifata mahzar olan; İmam Aliyyü'l-Karî (r.a)'nin *el-Masnû fî Ma'rifeti'l-Hadisi'l-Mevzû* kitabının Arapça yayınlanan ikinci baskısıdır.

Kitabın nüshalarının bir kaç yıl önce tükenmesi sebebiyle kitaba yönelik talep ve arayışın giderek artması üzerine yeni baskıyı yapmış bulunuyorum. Bu baskıda ta'lik ve tahkik, tesbit ve tevsik olarak pek çok ilaveler yaptım. Böylece kitabın bu baskısı, Allah Tealâ'nın lütfu ve muvaffakıyeti ile önceki baskısına nisbetle daha istifadeli ve okuyucuya yararı açısından daha zengin bir şekle bürünmüş oldu.

Kitaba yazdığım giriş yazısında; cerh ve ta'dil kitapları ile uydurma hadisler kitaplarında, rical âlimleri, muhaddisler ve münekkidlerin kullandıkları ifadeleri inceleyenle-

rin gördükleri ıstılâhî lafızların büyük bir kısmının titizlikle derlenmesi ve ihtiva ettiği nâdir ilmî inceleme sebebiyle; inşaallah üstadların da talebelerin de istifade edeceği; konusunda az rastlanan, çok faydalı zengin ilâveler yapmış bulunuyorum.

Bu kitabın; pek çok ilim erbabının dillerinde dolaşan, bir çok yazar ve müellifin yazılarında sık sık rastlanan uydurma hadislerin yaygınlaşmasının sebep olduğu lekelerden İslâmî Kültürün arınmasına yardımcı ve destek olması için; kitaba yeni eklediğim notlar ve ilâvelerde hem ilmî hem de kültürel hususlara ağırlık vermeye özen gösterdim.

Uydurma hadisler; inanç, ibadet, ahlâk, düşünce ve sosyal hayatın pek çok yönüne zarar vermekte, İslâm'ın safiyetini ve nezahetini bulandırmakta, bunlardan kurtulmak cidden zorlaşmakta; bunun için devamlı şuurlandırmaya, sürekli ve kesintisiz hatırlatmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu kitapla; halkın, öğrencilerin ve kültürlü kesimin kalemlerinin, zihinlerinin, dillerinin ve kültürlerinin İslâm'a sokuşturulan her şeyden temizlenmesi ve özellikle Allah Rasûlü'nün hadislerine eklenen asılsız ilâvelerden arındırılması konusunda; Allah Telâ'nın âlimlere ve Sünnet-i Mutahhara'ya hizmet ehline yüklediği büyük görevin bir kısmını olsun yerine getirmiş olmayı ümid ediyorum. Zira atılacak kabukların O'nun hadisinin özüne sokulmasının korkunç tehlikesi, büyük zararı ve derin etkisi olmaktadır.

Sonsuz ikram sahibi olan Allah'tan bu kitabı faydalı kılmasını, gayretlerimi kabul eylemesini ve bunu kendi nezdindeki "sâlih ameller" kefesine koymasını, huzuruna çıkacağımız günde, makamında bizim için istifadeli kılmasını niyaz ediyorum ki;

"O gün Allah; Peygamber'i ve O'nunla birlikte iman edenleri küçük düşürmeyecektir. Onların nûrları, önlerinde ve sağ taraflarında parıldayacak ve şöyle diyeceklerdir: Ey

Rabbimiz!.. Nûrumuzu tamamla. Bizi bağışla. Şüphesiz sen, her şeye gücü yetensin." (Tahrim: 8)

"O gün mü'min erkekler ile mü'min kadınları önlerinde ve sağ taraflarında nûrlar parıldarken görürsün. (O mü'min ve mü'mine kullara şöyle denilecektir.) Bugün size verilecek müjde: İçinde ebedî kalacağınız altlarından ırmaklar akan Cennetlerdir. İşte büyük kazanç budur." (Hadid: 12)

Allah, bu kitaptan istifade edip de arkamdan sâlih dua ile bana ikramda bulunacak olan ve bu dua sebebiyle, görevli meleğin: "Amin! Din kardeşine yaptığın duanın bir misli de sana olsun!" şeklindeki duasına nâil olacak olan herkesi mükâfatlandırsın.

Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun. Efendimiz Muhammed Mustafa'ya; O'nu ehl-i beytine, ashabına ve onlara tâbi olanlara kıyamet gününe kadar salât ve selâm olsun.

Riyad, 24/1/1398

Abdülfettah Ebu Gudde*

(Rahmetullahi Aleyh)

---

* Abdülfettah Ebu Gudde'nin (öl. 1997) hayatı hakkında geniş bilgi için bkz. "Abdülfettah Ebu Gudde ve Örnek İlmî Şahsiyeti", Dr. Halil İbrahim Kutlay, *Yeni Şafak Gazetesi,* 17 Şubat 1999; *Altınoluk Dergisi,* Mart 1999 (Çev.)

Giriş

Hakkı emreden, doğruluğu farz ve yalancılığı haram kılan, bâtıldan uzak durmamızı emreden Allah'a hamd olsun.

"Benim adıma yalan uydurmak, her hangi bir kimse aleyhine yalan uydurmak gibi değildir. Kim benim adıma yalan uydurursa cehennemdeki yerine hazırlansın" buyuran Allah'ın kulu, rasûlü ve nebîsi Efendimiz Muhammed Mustafa'ya; O'nun ehl-i beytine, ashabına; tahrif edenlerin tahrifine, bâtıl yolda yürüyenlerin çalıp çırpmalarına, yalancıların yalanlarına karşı onun sünnetini savunan; şer'î hükümlerin koruyucuları ve sünnetin râvileri olan âlimlere, ashab-ı kirama güzellikle tâbi olanlara salât ve selâm olsun.

Amellerin en değerlisi, mükâfatların en büyüğü ve manevî gıdaların en bolu; sahih hadisi uydurma olandan, doğru olanı yalan yere uydurulan sözlerden ayırdedebilmektir. Böylece Hak, hak ehline ve sahiplerine ulaştırılmakta, bâtıl açığa vurulmakta, bâtıl söz sahibi teşhis edilmekte, Sünnet-i Seniyye asılsız ve bâtıl sözlerden, desise ve sapıklıklardan uzak tutulmakta, Allah'ın mü'min kulları; kendilerinin güzel davrandıklarını sanarak, yalanla amel etme ayıbından ve bâtıla sarılma tehlikesine düşmekten kurtarılmaktadır.

Uydurma hadisi sahihinden ayırdetme konusunu ele alan kitapların halkın hizmetine sunulması, ilim ehli üzerine bir borçtur. Bu hizmet, onların söyledikleri ve delil getirdikleri hadisler konusunda şuur ve basiretlerini artırmakta, dinî kültür üzerine atılan lekeleri temizlemekte, böylece insanların uydurma hadislerden yüz çevirip sahih hadislere yönelmelerine vesile olmaktadır. Bu ise, başlı başına hayırlı bir çalışmadır.

Hatta "uydurma hadis" kitaplarının neşredilmesi; –başkaları bir yana– ilim yolcusuna, hiçbir araştırma ve inceleme yapmadan duyup ezberlediği yalan yere uydurulmuş bâtıl hadisleri şâhit ve delil getirme tehlikesine düşmekten sakınması hususunda yardımcı olmaktadır. Ne yazık ki, ilim tâlibinin hafızasında bu çeşit hadisler ne kadar da çoktur!.. Zira sık sık okuduğu tefsir, hadis, fıkıh, usûl, ahlâk, edebiyat, tarih, Arap dili ve grameri vb. eserlerde ilmî hiçbir kaideye uyulmaksızın zikredilen pek çok hadis, zihnine takılmakta, o hadisleri okuduğu anda bunları tahkik edebilmek için vakit veya ilmî hazırlık imkânı bulamamakta, böylece bu hadisler ilim talibinin dilinde veya gönlünde yer etmekte, o da bunları okuduğu veya duyduğu gibi nakletmekte, istenmeyen pek çok kötü neticelerde bu durumdan kaynaklanmaktadır.

Şuurlu ve basiretli kişi olması beklenen ilim yolcusundan istenen; "uydurma hadisler" kitaplarına sık sık başvurması ve bu kitapları defaatle gözden geçirmesidir. Zira bu kitaplara defalarca bakması, onun bu çeşit hadislerden daha çok korunmasına ve uzaklaşmasına vesile olacak, gönlünde var olan "Efendimiz Allah Rasulü(s.a.v)'nden naklettiği her hadisi mutlaka en iyi şekilde tesbit etme" duygusunu güçlendirecektir. Sonra göz ve basiretle yapılan bu canlı tekrar, ilim tâlibinin gönlünde bâtıl olanı sahih olandan, zayıf hadisi sahihinden ayırdedebilme melekesi olarak yerleşecektir. Bu,

çok hayırlı bir husustur.

Şuurlu ve araştırmacı ilim talebesi; uydurma hadisler konusunda bilmediklerini öğrenmek, bildiklerini hatırlamak ya da zayıf veya uydurma hadis olduğu halde yanılarak sabit veya sahih hadis zannettiği bir hususu düzeltebilmek için uydurma hadis kitaplarına çokça nazar etmeye daima ihtiyaç duymaktadır. Sahih hadisleri okuyup inceleme yanında; "uydurma hadisler" kitaplarına çokça nazar etmek, ilim tâlibini bu çeşit uydurma hadisleri kabul edip sürekli delil olarak kullanmasını engelleyecek en hayırlı üstaddır. Bu durum, bu çeşit hadisleri öğrenmeleri ve terk etmeleri konusunda halkın şuurlandırılması ve bunların yerine Allah Rasûlü (s.a.v)'den gelen sahih hadisleri öğrenmeleri hususunda en iyi yardımcıdır.

Sahih hadisler, müslümanın dini ve dünyası hakkında ihtiyaç duyduğu her şeyi karşılama konusunda tam anlamıyla yeterlidir. Allah'a hamd olsun ki, Allah, ezelden beri Hakkı var kılmış, bâtıla ihtiyaç bırakmamıştır.

Uydurma hadisler, her zaman ve her yerde yaygınlaşınca, eski ve yeni pek çok değerli hadis âlimi, bunları açıklamak için kitap ve risaleler telif etmiş, bu konuda güçlerinin yettiği son noktaya kadar çaba harcamıştır. Allah, İslâm'a ve özellikle Sünnet'e yaptıkları bu hizmetlerine karşılık onları mükâfatlandırsın.

Bu konuda telif edilen en güzel eserlerden biri, muhaddis, fakîh, çok yönlü allâme İmam Aliyyü'l-Karî (r.a)'nin *el-Masnû' fî Ma'rifeti'l-Hadisi'l-Mevzû* adlı eseridir. Müellif, bu eserinde; küçük hacimli olması ve kolayca istifade edilmesi ve öğrenilmesi için, pek çok âlimin izlediği, zayıf veya sahih hadisleri derleme yolundan ayrılarak sadece uydurma hadisleri ele alma yolunu tercih etmiştir.

Ben de tertemiz nebevî sünneti, sünnetten olmayan şeylerden koruma yolunda bir hizmet sunabilme gayesiyle bu

eseri tanıtmayı ve neşretmeyi arzu ettim. Zira bu ve benzeri kitapların neşredilmesi; dillerin, kalemlerin ve toplumun Allah Rasûlü(s.a.v) adına yalan yere uydurulmuş hadislerden arındırılması konusunda yardımcı olacaktır. Bu, önemli dinî bir görev olup ben böylece bu görevi bir parça olsun yerine getirmiş olmayı ümid ediyorum.

Muvaffakıyeti lutfedecek olan sadece Allah'tır.

Müellif Aliyyü'l-Karî ve Eseri

Kitabın müellifi, Kıraat ilminde imam olması dolayısıyla "Karî" lakabıyla meşhur olan Nureddin Ali bin Sultan Muhammed el-Karî, el-Herevî, el-Mekkî, el-Hanefî'dir.[1]

Aliyyü'l-Karî, en faziletli ilim öncülerinden biri ve en seçkin muhakkiklerin önderi olup; İmam, Muhaddis, Fakîh, Usulcü, Müfessir, Kıraat âlimi, Kelâmcı, Münazara Üstadı, Feraiz âlimi, Sûfî, Tarihçi, Arap Dili, Nahiv ve Edebiyat üstadı idi.

Horasan şehirlerinin en büyüğü; makam, ilim ve fazilette en değerlisi olan, –bugün Afganistan sınırları içinde bulunan– Herat'ta dünyaya geldi. Herat âlimlerinden ders aldı. Daha sonra Mekke'ye göç etti ve oraya yerleşti. Mekke'nin meşhur âlimlerinden ilim elde etti. Hem Arap hem de Acem âlimlerinden ilim telakkî etmek suretiyle her iki fazileti bir arada topladı. Anlatıldığına göre; her yıl güzel hattıyla, üzerinde kıraat ve tefsirden inciler bulunan bir mushaf yazıyor, bunu ücretle hediye ediyor, bununla bir yıllık geçim masraf-

---

1 Müellifimiz ülkemizde "Molla Aliyyü'l-Karî" diye tanınmaktadır. Hayatı ve eserleri hakkında geniş bilgi için bkz.: Halil İbrahim Kutlay, *el-İmam Aliyyü'l-Karî ve Eseruhu fi'l-Hadis,* Daru'l-Beşairi 'l-İslâmiyye, Beyrut 1987; ayrıca *Diyanet İslâm Ansiklopedisi,* "Aliyü'l-Karî" maddesi: 2/403 (Çev.)

larını karşılıyordu.

Allah, müellifimize nâdir bir zekâ, üstün bir akıl, ince bir anlayış, meseleleri tafsil ve tetkik hususunda sabır, tahkik konusunda hayrete değer bir aşk ve bunun yanında kolay anlaşılır bir ifade kabiliyeti lütfetmişti. Bu özellikleriyle pek çok ilme dalma imkânı bulmuş, bu ilimlerden en zengin şekliyle hissedar olmuştu.

Müellifimiz; Fıkıh, Hadis, Tefsir, Kıraat, Usûl, Kelâm, Feraiz, Tasavvuf, Tarih, Tabakat, Teracim, Edebiyat, Arap Dili (Lügat), Nahiv, Vaz' İlmi ve benzeri ilimlerde, birkaç sayfalık risale ile on ciltlik kitap arasında değişen boy boy 125'i aşkın pek çok nâdir eser telif etmiştir. Bu eserleri, ana dili Arapça olmamasına rağmen, dilinde herhangi bir yabancılık tesiri hissedilmeksizin, imkânsız derecede basit (sehl-i mümteni') denilebilecek ama gerekli olanı ifade eden, gereksiz olandan uzak bir üslûpla, konuyu tam anlamıyla kuşatan, farklı ve nâdir güzellikte bir ifade tarzıyla kaleme almıştır.

İmam Abdül-Hayy Leknevî, Aliyyü'l-Karî hakkında; "Bütün eserleri, hicrî 1000 yılının başlarında kendisini "**müceddid**"lik derecesine eriştiren; konusunda nefis, nâdir ve faydalı eserlerdir", demiştir.

Asrında şöhreti pek çok ülkeye yayılmış, layık olduğu ilmî makama nâil olmuştu. Hayatının sonuna kadar ilmi ve eserleriyle insanlığa faydalı olmaya devam etmiş, nihayet hicrî 1014 yılı Şevval ayında (1605 M.) Mekke-i Mükerreme'de vefat etmiş, Ma'lâ kabristanına defedilmiştir.

Vefatından haberdar olan Mısır âlimleri, ilimde ve dindeki imametini takdir etmeleri sebebiyle; Ezher Camii'nde büyük bir cemaatle gıyabî cenaze namazını kılmışlardı.

Allah Tealâ ona rahmet eylesin ve ona bol lütuf ve rızasını ihsan eylesin.

Kitabın Asıl Nüshası

Müellif Aliyyü'l-Karî merhumun biyografisini yazan pek çok ilim erbabı, onun "Uydurma Hadisler" konusunda iki ayrı eseri olduğunu zikretmiş, bazıları birine *el-Mevzûâtü's-Sugra* diğerine *el-Mevzûâtü'l-Kübra* ismini vererek birbirlerinden ayırdetmişlerdir. *el-Mevzûatü'l-Kübra* diye bilinen bu ikinci kitap, meşhur olan ve âlimlerin elinde dolaşan kitap olup yazma nüshaları da, birkaç baskı yapan matbu nüshaları da çoktur.

Üstad Aliyyü'l-Karî'nin "Uydurma Hadisler" konusunda iki ayrı eseri olduğunu öğrenip de onun bu iki eserinden biri olan *el-Mevzûatü'l-Kübra*'sına vâkıf olduğumdan bu yana; yazma eserler kütüphanelerine ve fihristlerine başvuruyor, araştırıyor, hadis-i şerifle meşgul olan âlimlere *el-Mevzûâtü's-Sugra* adlı eserini soruyordum. Ama bu eseri gören ya da bilen birine rastlamıyordum. Bu durum yirmi yıldan uzun bir süredir devam etmişti.[2]

İki yıl önce (1387 H/1967 M) Cenab-ı Hak, bana Suudi Arabistan'ın Riyad şehrinde Şerîa Fakültesi'nde ders verdiğim sırada *el-Mevzûâtü's-Sugra* kitabının matbu nüshasına vâkıf olmayı nasib etti. Bu nüsha, kitabın Hindistan'ın Lahor şehrinde on dördüncü asır başlarında basılmış eski bir nüshasıydı. Buna vâkıf olmakla çok sevindim. Allah'a hamd olsun, aradığımı bulmuştum. Bu nüsha, matbu olmasına rağmen "Kibrit-i Ahmer'den daha nâdir" denilecek bir nüshaydı.

---

2 Hindistan'a yaptığım ziyaretlerden birinde Rampur şehri Rıza Kütüphanesinde *el-Masnû' fî Ma'rifeti'l-Mevzû* kitabının iki yazma nüshasına vâkıf oldum. Ziyaret süresinin kısa olması, bana bu iki yazma nüshayı inceleme ve bunlardan istifade etme imkânı vermemişti. İnşaallah gelecek bir ziyarette bu fırsatı elde edeceğimi ümid ediyorum.

Kitabın bu ilk baskısı, (Lahor'da Matbau Muhammedî) matbaasında 40 sayfa olarak orta boydan biraz küçük basılmış, üzerinde ne baskı tarihi, ne sahibi, ne de derleyenin ismi bulunmayan, makbul-gayri makbul bazı ta'likatın not edildiği bir nüsha olup haşiyelerinde Muhammed b. Tahir el-Fettenî (r.a)'nin *Mecmeu Bihari'l-Envar* kitabından alınma *Tezkiretü'l-Mevzûât* hulâsası vardı. Kitabın bu baskısı çok hatalı bir baskı olup, tahrifat, değiştirme ve kelime düşüklüğü ile dolu bir baskı idi. Bu baskı hakkında kısaca: "Kitabı temize geçiren, bunun canına okumuş", diyebilirim.

Her neyse, yine de faydalı ve nâdir bulunan bu kitaba erişmemize vesile olması sebebiyle, Allah neşreden kişiyi her hayırla mükâfatlandırsın, diye dua ediyorum.

Kitabın Tahkikinde İzlenen Yol

Bu kitapta yaptığım ilk çalışma, kitabı önce asıl matbu nüshasında olduğu gibi aynen yazmak, düzenledikten sonra da ikinci defa yazmak oldu.

Daha sonra kitabın ibarelerini ve hadislerini; müellifin diğer kitabı olan *el-Mevzûâtü'l-Kübra*'nın allâme tarihçi ve muhaddis üstadımız Muhammed Ragıb et-Tabbah(r.a)'ın huzurunda beldemiz Halep'te 1362 H. [1939 M.] yılında okuduğum bana ait nüshası ile birer birer karşılaştırarak tashih ettim. Aynı zamanda iki ayrı yazma nüsha ile karşılaştırdım. Yine bunu müellifin nakilde bulunduğu ya da müelliften nakil yapan "uydurma hadisler kitapları" ile karşılaştırarak tashih ettim. Nihayet kitap, Allah'ın izniyle ilk düzgün şekline dönmüş oldu.

Kitabın asıl nüshasında ele alınan hadisler, pek çok yerde düzensiz olarak yer almış, zikredildiği (harfte) daha sonra yer alması gereken hadisler daha önce yer almış, daha önce yer alması gerekenler daha sonra yer almıştı. Bunun üzerine

bu hadisleri yeniden kendi harflerinde ve asıl olması gereken yerlerinde düzenli bir şekilde zikrettim.

Bu kitaba yaptığım hizmette ve ta'likatta, okudukları her şeyi açık bir şekilde anlayarak net bilgi arzu eden kültürlü okuyucuların durumunu göz önünde bulundurduğum gibi, ilmî hususları da göz önünde bulundurdum. Rasûlullah(s.a.v)'e nisbeti sahih olsun-olmasın, manası kapalı olan kelime ve cümleleri şerh ettim. Zira her iki durumda da bunların anlaşılması, iyi bilinmesine ve ezberlenmesine yardımcı olacaktır.

Bazı durumlarda, hadisin derecesini açıklama yanında, delil getirilen lafzın manasını açıkladım ya da hadisin kültürel yönünü gözeterek örnekleri çoğalttım. Bazı sözlerin kendilerine nisbet edildiği şahsiyetler, meşhur imamlardan olmadıkları takdirde, bu zatların biyografilerini kısaca zikrettim.

Zira bir sözün sahibinin hayatının anlatılması, o sözün ya kabul ya da reddedilmesine destek olacak, ya da o sözle anlatılmak istenen asıl maksadı aydınlatacaktır.

Okuyucunun göreceği gibi, pek çok yerde müellif merhumu tenkit ettim. Zira müellifin bazı ifadelerinin bu tenkitleri gerekli kıldığı görüşündeydim. Onun biyografisini veren bazı müellifler; "Onun uydurma hadislerle ilgili her iki kitabı hakkında bazı tenkitler bulunmaktadır", demişlerdir. Bu kitaptan Allah'ın izniyle daha çok istifade edilebilmesi için; açıklama, inceleme, düzeltme ve tamamlama niteliğindeki tenkitleri kitaba ilâve ettim.

Sahih hadislerde uydurma hadise gerek bırakmayacak bir mana bulunduğu takdirde, bizi uydurma hadise muhtaç bırakmaması ve yalan olanın reddedilip onun yerine doğru olanın takdim edilmesi için bu sahih hadisleri zikrettim. Bu da, gerçekten hayırlı, alternatif bir çalışma olmuştur.

Müellif, uydurma hadisin bir kısmına işaret etmişse, bu

konuda ön bilgisi bulunmayan okuyucunun; hakkında hüküm verilen hadisi bilmesi ve verilen hükümden yararlanabilmesi için, bu uydurma hadisi ya tam metniyle ya da okuyucunun zihninde tam metnini canlandırabileceği bir ifade ile zikrettim.

Kitaptaki hadisleri, daha önce işaret edildiği şekilde düzenledikten sonra sırasıyla numaralandırdım. Müellifin kitabın sonunda naklettiği paragrafları da kolaylıkla gönderme yapılabilmesi ve başvuru kolaylığı sağlayabilmesi için aynı şekilde numaralandırmaya tâbi tuttum. Hadisin tarihî veya edebî bir konuyla ilişkisi olduğu takdirde, konunun daha iyi anlaşılabilmesi ve okuyucunun başka eserlere başvurma ve araştırma yapma zorunda kalmaması için bu hususları da kısaca zikrettim.

Bazen müellifin, aynı hadis hakkında *el-Mevzûâtü'l-Kübra* kitabında bu kitapta verdiği hükümden farklı hüküm vermesi ya da farklı söz söylemesi sebebiyle verdiği hükmü tenkit ettim. 149 no.lu hadisin sonunda *Mirkatü'l-Mefatîh Şerh Mişkâti'l-Mesabîh* kitabına yaptığı göndermeden; müellifin, bu kitabını *Mirkatü'l-Mefatîh* kitabından sonra telif etmiş olduğu anlaşılmaktadır. Ancak müellif, bu kitabı *el-Mevzûâtü'l-Kübra*'dan önce telif etmiş olmalıdır. Zira *el-Mevzûâtü'l-Kübra*'da uydurma olduğuna kesin hüküm verildiği halde bu kitapta yer almayan bazı hadisler bulunmaktadır.

Müellifin zayıf, hasen ve sahih hadisleri zikretmeksizin; "sadece (uydurma hadis)leri zikretme" şeklinde izlediği bu metodu, daha sonra Muhammed el-Kavukcî et-Tırabulsî (öl. 1305 H.) *el-Lü'lüü'l-Marsû fîma Lâ Asle Lehû ev bi-Aslihi Mevzû* kitabında ve Muhammed el-Beşîr Zafir el-Ezherî (öl. 1325 H.) *Tahzîru'l-Müslimîn mine'l-Ehadîsi'l-Mevzûa alâ Seyyidi'l-Murselîn* kitabında aynı şekilde uygulamıştır. Ancak bu iki zat kendilerinden önce bu metodu uygulayan kim-

selere işaret etmemişlerdir. Bu son iki kitap da basılmıştır.

Hafız Sehavî'nin; *el-Makasıdü'l-Hasene fî Beyani Kesîr mine'l-Ehadîsi'l-Müştehira ale'l-Elsine* kitabının başında (s. 3) de işaret ettiği gibi; (Uydurma Hadis)'in hadis diye adlandırılması, "Hadis" kelimesinin sözlük manasının dikkate alınması sebebiyledir.

Yalan sözün "Hadis" diye adlandırılmasına İmam Müslim'in *Sahih*'inin mukaddimesinde (1/62) naklettiği şu hadis, şahitlik etmektedir:

"Semura b. Cündüb ve Mugîre b. Şube(r.a)'den rivayet edildiğine göre; Allah Rasûlü(s.a.v) şöyle buyurmuştur: ***Kim, yalan olduğunu bildiği veya zannettiği bir HADİSİ benden naklederse, o iki yalancıdan biridir."***

Yani yalan hadis nakleden kimse, bu yalanı ilk söyleyen kişiye katılmış olur. Böylece her ikisi de günah ve sorumlulukta ortak olurlar. Rasûlullah(s.a.v), bu hadisinde yalan sözü "Hadis" olarak adlandırmaktadır.

Kitabın İsmi

Müellif Aliyyü'l-Karî, bu kitabının başında da, *el-Mevzûâtü'l-Kübra*'sının başında da bu iki kitaptan her biri için özel bir başlık zikretmemektedir. Belki de müellif, bu iki kitaptan her biri için tercih ettiği özel başlığı, bu iki kitaptan her birinin kapağında yazmakla yetinmiş olabilir. Fakat çoğunlukla hattatlar kitabın kapağında zikredilen başlığı aynen koruma konusunda serbest davranabilmekte, bazen bu konulan başlıklarda tasarruf edebilmektedirler. Bu sebeple de kitap başlıklarında bir nüshadan diğerine büyük farklılıklar görülebilmektedir.

Bu iki kitaptan her birinin adlandırılması konusunda âlimlerin ifadeleri birbirlerini tutmamaktadır. Abdülhayy el-Leknevî, *Tuhfetü't-Talebe fî Tahkik Meshı'r-Rakabe* kitabın-

da (s. 4); (Boynu meshetmek, kıyamette boyna halka geçirilmesine karşı güvencedir), hadisi hakkında Aliyyü'l-Karî'nin sözünü nakletmekte ve nakledilen kitabı *el-Masnû fî Ma'rifeti'l-Mevzû* şeklinde adlandırmaktadır. Halbuki Leknevî' nin müelliften aynen naklettiği ifadesi, *el-Mevzûâtü'l-Kübra*'da yer almakta, *Sugra*'da bu ifade yer almamaktadır.

Yine Leknevî, *Tuhfetü'l-Ahyar fî İhyai Sünneti Seyyidi'l-Ebrar* kitabında (s.172) (İhtilâfü Ümmetî Rahmetün) hadisi hakkında Aliyyü'l-Karî'nin sözünü nakletmekte ve nakledilen kitabı *el-Masnû fî Ma'rifeti'l-Mevzû* şeklinde adlandırmaktadır. Halbuki zikredilen ifade, *Sugra*'da bulunmamakta, tamamıyla *Kübra*'da yer almaktadır.

Leknevî, *es-Siâye fî Keşf ma fî Şerhi'l-Vikaye* kitabında (1/442) (Mü'minin tükrüğü şifadır), hadisi hakkında Aliyyü'l-Karî'nin sözünü nakletmekte ve nakledilen kitabı yine *el-Masnû fî Ma'rifeti'l-Mevzû* şeklinde adlandırmaktadır. Halbuki müelliften nakledilen bu söz, sadece *Kübra*'da yer almakta; *Sugra*'da hiç zikredilmemektedir.

Yine Leknevî'nin *Rad'u'l-Ihvan an Muhdesat Âhir Cum'ati Ramazan* isimli risalesinde (s. 432) (Kim Ramazan'ın son Cuma günü farz namazlardan birini eda ederse...) hadisi hakkında Aliyyü'l-Karî'nin sözünü naklettiğini, nakledilen kitabı *Tezkiretü'l-Mevzûât* şeklinde adlandırdığını ve Aliyyü'l-Karî'nin sözü sona erdikten sonra; "Bu ifade, onun uydurma hadisler hakkında yazdığı *el-Masnû fî Ma'rifeti'l-Mevzû* şeklinde adlandırılan diğer muhtasar risalesinde de aynen yer almaktadır", dediğini görmekteyiz.

Aliyyü'l-Karî'nin bu iki kitabın adlandırılması konusundaki Aclûnî'nin *Keşfü'l-Hafa*'daki (1/8) şu ifadesi de çelişkilidir:

"(Karî diyor ki) dediğimde; bununla Molla Aliyyü'l-Karî'nin uydurma hadisler hakkındaki *el-Esraru'l-Merfûa fi'l-Ahbaril-Mevzûa* şeklinde adlandırılan kitabı murad edil-

mektedir. Bu kitap ise *Sugra* ve *Kübra* diye bilinmektedir."

Aclunî, bu ifadesiyle aynı ismi iki kitabın ismi olarak kullanmış olmaktadır.

Birkaç sayfa önceki bir dipnotta (s. 20) Hindistan'a yaptığım ziyaretlerden birinde Rampur şehri Rıza Kütüphanesinde Aliyyü'l-Karî'nin *Mevzûat* kitabının iki nüshasını gördüğümü ifade etmiştim. Bu iki nüshadan her birinin üzerinde *el-Masnû fî Ma'rifeti'l-Mevzû* ismi yazılı olup numaraları 897 ve 898 idi. Yine aynı kütüphanede kitabın 899 no.lu bir üçüncü nüshası bulunmakta olup onun üzerinde ise *el-Esraru'l-Merfûa fi'l-Ahbari'l-Mevzûa* yazılı idi. O zaman ziyaret süresinin kısa olması, bana bu iki yazma nüshayı iyi inceleyip isimlerinin muhtevaya uygun olup olmadığını te'kid edip istifade etme imkânını vermemişti.

Değerli hocam Abdülvehhab Abdüllatif'in; İbn Arrak'ın *Tenzîhü'ş-Şeriati'l-Merfûa* kitabına yazdığı mukaddimede (Sin) sayfasında uydurma hadislerle ilgili eserleri sayarken şu ifadesi yer almaktadır:

"Bu konuda Aliyyü'l-Karî'nin *Tezkiretü'l-Mevzûâti'l-Kübrâ ve's-Sugrâ* yani *el-Hibâtü's-Seniyyat ve el-Esraru'l-Merfûa* adlı eserleri bulunmaktadır. Onun aynı zamanda *el-Masnû fî Ma'rifeti'l-Mevzû* isimli bir risalesi de vardır."

Abdülvehhab Abdüllatif, bu ifadesinde de Sahavî'nin *el-Makasıdü'l-Hasene* kitabına yazdığı mukaddimede (H) sayfasındaki ifadesinde de, müellifin *Sugra* eserini *el-Esraru'l-Merfûa* adıyla adlandırmaktadır. Bu ise, az sonra göreceğimiz gibi bir hatadır.

Üstad Abdülvehhab, bu ifadesiyle Aliyyü'l-Karî'nin uydurma hadislerle ilgili kitaplarını üç kitap olarak kabul etmiş olmaktadır. Halbuki müellifin biyografisinde bu konuda zikredilen kitapları ikidir. Üstad Abdülvehhab, *el-Makasıdü'l-Hasene* kitabının mukaddimesinde de aynı yolu izlemiştir.

Doğru olan şudur ki; *el-Mevzûâtü's-Sugrâ* kitabı *el-Masnû fî Ma'rifeti'l-Mevzû* adıyla adlandırılan kitaptır. Bunu bizzat müellif Aliyyü'l-Karî, *Şerhu Şerhı'n-Nuhbe* kitabında Uydurma Hadis konusunda (s. 127) şu ifadesiyle açıkça belirtmektedir:

"–Zerkeşî ve diğerlerinden sonra– Üstadlarımızın üstadı Süyûtî ve Sehavî, halk dilinde meşhur olan hadisleri derlemiş ve bunları gönüllere şifa verici bir şekilde açıklamışlar, bu hadisleri tahric edenleri belirtmişler ve geniş nakiller yaparak bazılarının batıl olduğuna hükmetmişlerdir."

"Ben de hadis âlimlerinin uydurma olduğu ve aslının batıl olduğu konusunda ittifak ettikleri hadisleri bir risalede topladım. Buna *el-Masnû fî Ma'rifeti'l-Mevzû* adını verdim. Hadis talibi, bundan müstağni kalamaz."

Bu kitaba verilen isim konusunda son söz budur. Ancak Kettanî'nin *er-Risaletü'l-Müstatrafe* kitabında (s. 153) ve Abdurrahman el-Muallimî'nin; Şevkânî'nin *el-Fevaidü'l-Mecmûa* kitabına yazdığı mukaddimede (s. 6) ve Üstad Abdülvehhab Abdüllatif'in adı geçen her iki mukaddimesinde kitabın başlığında yer alan (Hadis) kelimesi, müellifin az önce zikri geçen ibaresinde yer almamaktadır.

Bu kelime, *Şerhu'n-Nuhbe* baskısında düşmüş olabileceği gibi; kitabın bazı yazma nüshalarında müellif tarafından veya kitabın konusunu daha açık bir şekilde ifade etmesi için bazı âlimler tarafından ilâve edilmiş olabilir.

Ben de bütün bu sebepleri dikkate alarak, kitabın muhtevasını daha net bir şekilde gösterdiği için, kitabın başlığında bu ilâve kelimeyi kullandım. Kitap için *el-Masnû fî Ma'rifeti'l-Mevzû* başlığı yerine, ***el-Masnû fî Ma'rifeti'l-Hadisi'l-Mevzû*** başlığını tercih ettim.

Uydurma Hadislerle İlgili Bazı Istılâhlar

Değerli hadis âlimlerimizin; kendileri için belirledikleri, kitaplarında ve ifadelerinde üzerinde yürüdükleri, verdikleri hükümlerde mutlak ifadeleri üzerlerine inşa ettikleri özel ilmî ıstılahlar vardır.

Bu ıstılâhları bilenler, doğru ve isabetli olan çizgiyi bulur, bunlardan habersiz olanlar yanlışlık ve tutarsızlığa düşebilirler. Bu ilmî ıstılâhların pek çoğu, âlimlerin gönüllerinde yaşamakta olup bunları kitaplarında yazıya geçirmemişlerdir. Bu ıstılâhları yazıp tesbit eden âlimler ise pek azdır.

Bu takdim yazısında; okuyucunun bilgi sahibi olması, uydurma hadislerle ilgili bu ve benzeri kitapları okurken istifade etmesi için; hadis âlimlerinin uydurma hadislerle ilgili hükümlerinde ve sözlerinde riayet ettikleri ama önemli olmasına rağmen, uydurma hadisler konusunda eser veren zevatın büyük bir kısmının dikkatini çekmeyen bu kaidelerden bir kısmını burada zikretmeyi uygun görmekteyiz:

I. "Bu hadisin aslı yoktur" (*Lâ asle lehû*)

Hadis âlimlerinin ıstılâhlarından biri, bir hadis hakkında söyledikleri (Bunun aslı yoktur/*Lâ asle lehû*) ifadesidir. Bu ıstılâh, farklı yerlerde farklı anlamlarda kullanılmaktadır:

A- Muhaddisler, bazen **"Bu hadisin aslı yoktur, bu lafızla aslı yoktur, bunun aslı yoktur, bunun aslı bilinmiyor, aslı bulunamadı"** ve benzeri ifadeler kullanmakta; bu ifadelerle söz konusu hadisle birlikte nakledilen herhangi bir isnadın bulunmadığını anlatmaktadırlar.

Hafız Süyûtî(r.a) *Tedrîbü'r-Ravî*'de (Hadis İlimlerinin Yirmi İkincisi) konusunun sonlarında (s. 195) şöyle demiştir: "Muhaddislerin, bir hadis hakkında; "Bunun aslı yoktur", sözü hakkında İbn Teymiyye şöyle diyor: Bunun manası, bu hadisin isnadı yoktur, demektir."

Abdülfettah –Ebu Gudde– diyor ki: Bir hadisin isnadı yoksa; bu hadisin hiçbir değeri olmayıp buna iltifat edilemez. Zira Peygamber Efendimiz (s.a.v)'in mübarek sözlerinin bize nakledilmesinde ancak sâbit ve sahih olan bir isnada ya da bunun yerine geçebilecek makbul bir isnada itimad edilebilir. Bu şekilde olmayan isnadın hiçbir değeri yoktur.

Bu kullanımın örneklerinden biri nebevî medihlerde, meselâ: Geyiğin Peygamberimiz(s.a.v)'e selâm vermesi hadisi hakkında kullandıkları **"Bu hadisin aslı yoktur, ne söylenmesi ne de şiir olarak okunması caiz değildir"**, ifadesidir. Çünkü bu rivayet, apaçık bir yalandır. Bu yalanın Peygamberimiz(s.a.v)'in şemaili ile ilgili bir konuda söylenmesi, onun haram ve yasak oluşunu kat kat artırmaktadır.

Bu kitabın hadisleri arasında 91. no.lu hadisde müellif Aliyyü'l-Karî'nin şu sözü gelecektir:

"Geyiğin selâm vermesi hadisi" dillerde ve nebevî medhiyelerde meşhur olmuştur. İbn Kesir şöyle demiştir: "Bunun aslı yoktur. Kim, bunu Peygamberimiz(s.a.v)'e nisbet ederse yalan söylemiş olur."[3]

---

3 Söylenmesi veya şiir olarak okunması aynı şekilde caiz olmayan –uydurma– hadislerden biri, bazı nebevî medihlerde manzum veya nesir olarak söylenen; "Peygamberimiz (s.a.v)'in dünyaya geldiği gün Kisra'nın sarayının burçlarının sarsılması, sarayın on dört

B- Muhaddisler, bazen de isnadı bulunan **(müsned) hadis hakkında "Bu hadisin aslı yoktur,"** ifadesini kullanmakta; bu ifadeyle söz konusu hadisin nisbet edildiği sahabî

şahnişînin (balkon) yıkıldığı, İran'da bin yıldır sönmeyen ateşin söndüğü, İran şehirlerinden Hemedan ve Kum arasında bulunan susuz ve kurak Sâve gölünün taştığı, İran hükümdarlarından Lûbezan'ın bir rüya gördüğü ve bu rüyanın Arap Kâhini Satîh tarafından yorumlandığı..." şeklindeki rivayettir.
Hadis olarak nakledilen bu rivayet **sahih değildir.** Ne söylenmesi ne de şiir olarak okunması caiz değildir. Bu yalanın Peygamberimiz (s.a.v)'in şemaili ile ilgili bir konuda söylenmesi ve olağanüstü olaylar hakkında olması onun yasak oluşunu kat kat artırmaktadır.
Bazı âlimlerin siyer veya tarih kitaplarında bunu zikretmeleri, meselâ: İbn Cerir et-Taberî'nin *Tarih*'inde (2/131-132); Ebû Nuaym el-Isfahanî'nin *Delâilü'n-Nübüvve* (s.96-99); Beyhakî'nin *Delâilü'n-Nübüvve* (1/67-71) Kastallânî'nin *el-Mevahibü'l-Ledünniyye* (1/23); Zürkanî'nin *Şerhu Mevahibi'l-Ledünniyye* (1/121-122); Süyûtî'nin *el-Hasâisu'l-Kübra* (1/51)'da bu gibi haberleri zikretmeleri sakın seni aldatmasın. Zira bu müellifler ve benzerleri, eserlerinde bir konuda nakledilen, sahih olan-olmayan bütün rivayetleri, doğru ve sahih olarak kabul ettikleri için değil; bu rivayetlerin tescil edilip bilinmesi, araştırılıp incelenebilmesi için aynen nakletmektedirler.
İmam İbn Cerîr et-Taberî (r.a), *Tarih*'inin mukaddimesinde şöyle demiştir: "Bu kitabımızı inceleyen şunu iyi bilmelidir ki; burada zikrettiğim bütün rivayetlerde itimadım, rivayet ettiğim haberler ve ravilerine isnad ettiğim nakillerdir. Bu kitabımda geçmişlerin haberleriyle ilgili olarak zikrettiğimiz bir haberin sahih bir delilini, hakikî manasını bilemediği için; okuyucunun münker, dinleyicinin şenî' gördüğü bir haber yer alırsa; okuyucu bu haberin bizim tarafımızdan değil, haberi bize nakleden kimselerden bu şekilde geldiğini, bizim sadece bize gelen haberleri geldiği şekliyle aynen naklettiğimizi bilmelidir."
İmam Hafız Süyûtî de *el-Hasaisu'l-Kübra*'da (1/47-49) Ebu Nuaym el-Isfahanî'nin *Delâilü'n-Nübüvve* kitabında yer alan; Peygamberimiz (s.a.v)'in doğumu esnasında meydana geldiği söylenen, kasideci ve hikâyecilerin Mevlid-i Nebî konusunda naklettikleri acaip olayların zikredildiği, yalan olduğu gayet açık ve net olan, baştanbaşa çirkin ve uydurulmuş acaip haberlerden olan; üç uzun hadis naklettikten sonra; şöyle demiştir: "Bu haber ve bundan önceki iki haber son derece münkerdir. Kitabımda bu hadislerden daha **münker** ha-

veya tabiî'ye, ya da Allah Rasûlü(s.a.v)'ne yalan yere nisbet edilen uydurma bir hadis olduğunu ifade etmektedirler. Bu durum, hadisin bir senedi olup da bu senedinde yalancı veya

---

dis zikretmedim. Bunları zikretmeye gönlüm râzı değildi. Ancak bu konuda Hafız Ebu Nuaym'e tâbi oldum."
Hafız İbn Hacer, *Fethu'l-Barî*'de (6/410) Efendimiz(s.a.v)'in iki omuzu arasındaki Peygamberlik Mührü babı'nda Siyer-i Nebî müelliflerinin bu konuda naklettikleri sahih olmayan haberleri zikrettikten sonra; bu haberlerin zayıf ve bâtıl olduklarını belirtmeksizin, sessiz bir şekilde zikretmelerini yadırgamıştır.
Hafız Zürkanî, *Şerhu'l-Mevahibi'l-Ledünniyye*'de (1/156-157) bu haberleri zikrettikten sonra Hafız İbn Hacer'in şu sözünü naklet-miştir:
"Şeyhul-İslâm Hafız İbn Hacer *Fethu'l-Barî*'de şöyle demiştir: Bu hadislerden hiçbiri sâbit olmamıştır. Bunların bazıları bâtıl, bazıları ise zayıftır. Bu çeşit haberlerin sükût edilerek nakledilmesinin hiçbir anlamı yoktur. Hafız Kutbüddin *Şerhu's-Sîre*'de bu haberlerin tamamını zikrederek uzun uzun nakiller yapmıştır. Hafız Moğoltay da *ez-Zehru'l-Basim*'de ona tâbi olmuş, bu hadislerin durumu hakkında bir açıklama yapmamıştır. Doğru olan, zikrettiğim hükümdür. Bu hadislerden İbn Hıbban'ın *Sahih*'indeki ifadelere aldanma. Zira o, bu hadislerin durumundan habersiz kalmış, bu hadisleri sahih olarak kabul ederek, *Sahih*'ine almıştır."
İmam Hafız Irakî (r.a) *Elfiye*'sinin başında Siyer-i Nebî hakkında şöyle demiştir:

"İlim talibi bilsin ki, Siyer;
Sahihi de, münkeri de ihtiva eder.
İsnadları olmasa da muteber;
Siyer âlimlerinin anlattıklarını hep zikreder."

Abdülfettah –Ebu Gudde– diyor ki: "Kisra'nın sarayının burçlarının sarsılması... hadisi, isnadının munkatı (kesintili) olması yanında münker hadislerdendir. Hafız Zehebî *Tarihu'l-İslâm*'da (1/28): Bu münker ve garib bir hadistir, demiştir."
Hadis alimleri, (**Münker**) lafzını çoğunlukla (Mevzû/Uydurma) anlamında kullanmaktadırlar. Bu ifade ile söz konusu hadisin isnadının zayıflığı ve sabit olmaması yanında manasının münker (yadırganır, kabul edilemez) olduğuna işaret etmektedirler. Nitekim Hafız Zehebî'nin *Mizanü'l-I'tidal fi Nakdi'r-Rical* kitabı gibi cerh edilen râvilerle ilgili kitaplarda; İbn Arrak'ın *Tenzihü'ş-Şerîati'l-Merfûa ani'l-Ahbari'l-Mevzûa* kitabı ve elinizdeki *Masnû* kitabı gi-

hadis uydurmacısı bir râvi bulunduğu ya da nakledilen sözün yalan olduğunu haykıran açık bir delil veya karine bulunduğu takdirde söz konusudur. Dolayısıyla muhaddislerin böyle bir hadis hakkındaki; "Bunun aslı yoktur", ifadesi bu hadisin her hangi bir senedinin bulunmadığı değil, bu hadisin yalan olduğu anlamına gelmektedir.

Bu çeşit kullanımın örneklerinden biri, Hafız İbn Hacer'in *Tehzîbü't-Tehzîb* kitabında (11/52-53) hadis ravilerinden (Hişam b. Ammar ed-Dimaşkî)'nin biyografisindeki şu ifadesidir: "Ebu Davud diyor ki: Hişam, senedi olan ama hiçbir **aslı olmayan** dört yüz hadis rivayet etmiştir." Bu ifadenin benzeri, Hafız Zehebî'nin *Mizanü'l-İ'tidal* kitabında (2/302) nakledilmektedir.

Bu kullanımın örneklerinden biri, Hafız Zehebî'nin *Mizanü'l-İ'tidal* kitabında (4/268) hadis râvilerinden (Nuaym b. Hammad)'ın biyografisindeki şu ifadesidir:

"Nuaym, İsa b. Yunus'dan, o Hariz b. Osman'dan, o da Abdurrahman b. Cübeyr b. Nüfeyr'den, o da babasından, babası da Avf b. Mâlik'den merfû olarak –yani senediyle Peygamberimiz(s.a.v)'den– rivayet ediyor: *Ümmetim yetmiş kü-*

---

bi uydurma hadisler kitaplarında bu mananın yaygın olarak kullanıldığını görebilirsiniz. Meselâ, kitabımızdaki 66 ve 398 no.lu hadislerle; 406, 453, 455 ve 463 no.lu paragraflara bakılabilir. Buralarda (**münker**) lafzı, (mevzû/uydurma) anlamında kullanılmıştır. Ayrıca şu anda tesbit edebildiğim şu örneklere de bakabilirsiniz: İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât*: 2/13; *Mizanü'l-İ'tidal:* 1/47; 3/129, 449; 4/211-212; *Tenzîhü'ş-Şerîati'l-Merfûa:* 1/134 Hadis No: 5; 1/135 Hadis No: 7; 1/146 Hadis No: 35; 1/148 Hadis No: 40; 1/170 Hadis No: 2; 1/171 Hadis No: 6; 1/193 Hadis No: 42; 1/193 Hadis No: 43; 1/308 Hadis No: 81; 1/334 Hadis No: 20; 1/341 Hadis No:1; 1/353 Hadis No: 39; 1/374 Hadis No: 94; 2/32 Hadis No: 16; 2/36 Hadis No: 41; 2/205 Hadis No: 24; 2/292 Hadis No: 33, 34; 2/309 Hadis No: 85; 2/320 Hadis No: 4. Bu konu istifade edilecek konulardan olup bu konuda daha önce yazan bir kimse görmedim. Cenab-ı Hakka ihsan ettiği lütfundan dolayı hamdolsun.

sur fırkaya ayrılacak. Bunlar arasında ümmetim için en büyük fitne: Dinî emirlerde kendi görüşleriyle kıyas yapan ve bununla haramı helâl, helâli haram kılanlardır."

Muhammed b. Ali b. Hamza el-Mervezî anlatıyor: Yahya b. Maîn'e bu hadisi sordum. İbn Maîn:

– Bunun **aslı yoktur,** dedi. Bunun üzerine:

– Peki!. Hadisi rivayet eden Nuaym nasıl biridir? dedim. İbn Maîn:

– Sika (Güvenilir bir ravi)'dir, dedi. Ben:

– Peki!. Böyle güvenilir bir ravi, nasıl **bâtıl** bir hadisi nakledebiliyor? dedim. İbn Maîn:

– Makbul olduğunu zannederek nakletmiş olabilir, dedi.

Ebu Davud diyor ki: Nuaym b. Hammad'ın Peygamberimiz(s.a.v)'den senediyle rivayet ettiği yirmi kadar hadis vardır ki, **hiç birinin aslı yoktur.** Ebu Zür'a ed-Dimaşkî diyor ki: Nuaym b. Hammad'ın bize Velid b. Müslim'den; onun İbn Câbir'den; onun da İbn Ebî Zekeriyya'dan; onun da Reca b. Hayve'den; onun da Nevvas b. Sem'an'dan rivayet ettiği; *"Allah vahiyle konuştuğu zaman..."* hadisini hocam Dühaym'e arz ettim. Dühaym: **Bunun aslı yoktur,** dedi." Hafız Zehebî'nin *Mizan*'daki ifadesi burada sona ermektedir.

Hafız Süyûtî'nin *el-Leâli'l-Masnûa fi'l-Ehadîsi'l-Mevzûa* kitabında ve onun kaynağı olan İbnü'l-Cevzî'nin tenkid edilen kitabı *el-Mevzûât* kitabında pek çok yerde her iki âlimin de senediyle hadisi zikredip: **(Bu hadis bâtıldır, aslı yoktur)**; ya da (**Uydurmadır, Allah Rasûlü'nün sözü olarak aslı yoktur**) dediklerini görüyorsun. Bu örneklerden biri için bakınız: *el-Leâli'l-Masnûa*: 1/11

İşaret ettiğim yerlerden biri de İbnü'l-Cevzî (r.a)'nin; *el-Mevzûât* kitabında (1/331-332) "Hz. Osman b. Affan'ın Faziletleri Babı"nda zikrettiği şu ifadesidir: "İbrahim b. Abdillah el-Farisî anlatıyor: Bize Yahya b. Şebib el-Yemanî anlattı. Dedi ki: Humeyd et-Tavil'in, bize Enes b. Mâlik'den rivayet

ettiğine göre; Peygamberimiz(s.a.v) şöyle buyurdu: *"Cennete girdim. Bir elma aldım ve onu kestim. İçinden bir hûri çıktı. Gözlerinin kirpikleri kartal tüyleri gibiydi. Bu hûri kıza: Sen kime aitsin? dedim. Ben Osman b. Affan'a aidim, dedi."*

Muhammed b. Seriyy el-Kantarî anlatıyor: Bize Yahya b. Şebib; Humeyd'den; o da Enes'den rivayet ettiğine göre; Peygamberimiz(s.a.v) şöyle buyurdu: *"Cennete girdim. Elime bir elma konuldu. Onu elimde evirip çevirmeye başladım. Elma parçalandı. İçinden hoşlanılacak bir hûri çıktı. Kaşları kartalların pençelerinin tüyleri gibiydi. Bu huri kıza: Sen kime aitsin? dedim. Ben haksız yere öldürülen Osman b. Affan'a aidim, dedi."* Bunu Abbas b. Muhammed el-Alevî, Ammar b. Harun el-Müstemlî'den; o Hammad b. Seleme'den; o Sabit'ten; o da Enes'den aynı şekilde rivayet etti.

(İbnü'l-Cevzî diyor ki:) Bu hadisin Allah Rasûlü(s.a.v)'nden **nakli sahih değildir.** İlk iki tarikin birleştiği nokta (Yahya b. Şebib)'dir. Onun hakkında İbn Hıbban: Sevrî'nin rivayet etmediği hadisleri Sevrî'den rivayet etmiştir. Bu râvi, hüccet olarak kabul edilemez, demiştir.

Üçüncü tarik râvileri arasında (Abbas b. Muhammed el-Alevî) bulunmaktadır. İbn Hıbban onun hakkında: Ammar b. Harun'dan **aslı olmayan** hadisler rivayet etmektedir, demiştir.

(İbnü'l-Cevzî devamla diyor ki:) Bu hadis, ne Hammad, ne Sabit, ne Enes, ne de Allah Rasûlü(s.a.v)'nün kelâmından **hiçbir aslı bulunmayan** bir şeydir. Ukaylî: Bu hadis, uydurmadır, **aslı yoktur,** demiştir." İbnü'l-Cevzî'nin *Mevzûât*'taki ifadesi burada sona ermektedir.

Gazzalî, *İhyâu Ulûmi'd-Din*'de (4/606) "Her Gün Okunan Evradın Tertibi" bölümü birinci babında; Kürz b. Vebere'nin; Şam halkından bir adamdan, onun da İbrahim et-Teymî'den rivayet ettiğine göre; Hızır aleyhisselâm, İbrahim et-Teymî'ye –iki sayfayı aşan uzun bir dua olan– el-Müseb-

beatü'l-Aşr duasını öğretti ve Bu duayı bana Muhammed (s.a.v) verdi, dedi" hadisini zikretmektedir.

Hafız Irakî de *İhya Tahrici*'nde (4/606) bu hadis hakkında şu notu düşmüştür: "Kürz b. Vebere hadisinin **aslı yoktur.** Hızır'ın Peygamberimiz(s.a.v) ile buluştuğu ya da buluşmadığı, Hızır'ın hayatta olduğu ya da vefat ettiği şeklinde hiçbir hadis **sahih değildir.**"

Gördüğünüz gibi, bütün bu hadislerin isnadı bulunmaktadır. Ancak bu isnadlar çürük ve düşük isnadlardır. Bu sebeple hadis âlimleri bu hadisler hakkında: Bunların **aslı yoktur,** demişlerdir. Bu ifadeleriyle bunların uydurma ve yalan hadisler olduklarını anlatmak istemektedirler.

C- Hadis âlimleri bazen de; **"Bu hadisin ne kitapta ne de sahih veya zayıf sünnette aslı yoktur"**, demektedirler. Bununla söz konusu hadisin manasının ve muhtevasının şer'î nasslardan tamamen uzak olduğunu ve bunun manasını genel olarak destekleyecek bir delil bulunmadığını ifade etmektedirler.

D- Hadis âlimleri bazen de; **"Bu hadisin ne kitapta ne de sahih sünnette aslı yoktur"**, demektedirler. Bununla söz konusu hadisin manasının ve lafzî muhtevasının ne Kur'ân-ı Kerim'de, ne de Allah Rasûlü(s.a.v)'nden sabit olan sahih bir hadiste yer almadığını ifade etmektedirler. Bu konudaki olumsuz ifadeleri, bu hadisin muhtevasının sabit olan şer'î nasslarda bulunmadığı, zayıf rivayetlerde bulunabileceği şeklinde anlaşılabilir.

Bu ifadeler arasındaki farklılık, bu ilimle meşgul olanlar tarafından kolaylıkla anlaşılmaktadır. Önceki örneklerde geçtiği gibi; bu farklılık bazı karinelerle de anlaşılmaktadır.[4]

---

4 Yukarıda zikredilen bu ifadeler, ***(Lâ asle lehû*/Bunun aslı**

II. "Bu hadisi bilmiyorum" *(Ma vakaftü aleyh)*

"Bunu bilmiyorum", "Bunu bilemedim", "Buna vâkıf olamadım", "Bunun aslını bilmiyorum", "Bunun aslını bulama-

---

yoktur) olumsuzluk sigasıyla gelmiştir. Bunun yanında olumlu siga ile gelen ***(Lehû aslün/*Bunun aslı vardır)** ifadesi de zikredilebilir.

Hadis âlimlerinin; (**Asıl**) kelimesini hem olumlu hem de olumsuz olarak kullandıklarının belirtilmesi ve bu ifadeler arasındaki farklılığın daha açık şekilde ortaya konulması için burada muhaddislerin ***(Lehû aslün/*Bunun aslı vardır)** şeklindeki ifadelerini de zikretmeyi arzu ettim. Zira birbirlerine zıt olanlar, birbirlerinin güzelliklerini ortaya koyarlar. Eşya zıddı ile ayırdedilebilir.

(a) Hafız İbn Hacer *Hedyü's-Sarî* kitabının sonunda (2/201) İmam Buharî'nin biyografisinde şöyle demiştir: "Süleym b. Mücahid diyor ki: Muhammed b. İsmail –yani Buharî– bana şöyle dedi: Sahabe ve tabiîn hadislerinden –yani mevkuf hadislerden– rivayet ettiğim her hadisin mutlaka Allah'ın Kitabından ve Rasûl'ünün Sünnetinden **bir aslı vardır."**

Buharî'nin buradaki (Mutlaka onun bir aslı vardır), ifadesi o hadisin Kitab ve Sünnette sâbit olduğunun ifadesidir. Zira sahabe ve tabiînin dinî meselelerdeki sözleri, onların Kitab ve Sünnet bilgilerine dayanır. Söz konusu hadisin (aslının var olması)'nın anlamı budur.

(b) İbn Arrak, *Tenzihü'ş-Şerîati'l-Merfûa* kitabında (2/383) şu hadisi nakletmektedir: *"Cennette bir çarşı vardır. Orada alış veriş yok, sadece kadın-erkek sûretleri (resimleri) vardır. Bir erkek bir sûreti beğenirse o sûrete girer. Orada hiçbir kimsenin benzerlerini görmediği güzellikte beyaz gözlü huriler topluluğu vardır. Onlar yüksek sesle şöyle derler: Biz ebedîyiz, yok olmayız. Biz râzı olanlarız, hiç kızmayız. Biz yumuşak tenlileriz, hiç kurumayız. Ne mutlu bizi alanlara!. Ne mutlu bizim aldıklarımıza!.."*

(İbn Arrak devamla diyor ki:) "Bu hadisi Abdullah b. Ahmed, *Zevâidü'l-Müsned*'de Hz. Ali (r.a) hadisi olarak rivayet etmiştir. Bu hadis, **sahih değildir.** İsnadında (Abdurrahman b. İshak Ebu Şeybe el-Vasitî) vardır. O, metruk (günlük hayatta yalancılıkla suçlanması sebebiyle terk edilen) bir râvidir."

İbn Hacer *el-Kavlü'l-Müsedded*'de İbn Arrak'ın bu görüşünü tenkit etmek üzere şöyle demiştir: "Bu hadisi Tirmizî, adı geçen (İbn İs-

dım", "Bunun aslına vakıf olamadım," "Bu lafızla bilmiyorum", "Bu lafızla görmedim", "Bunu bulamadım", "Bunu bu şekilde bulamadım", "Bu konuda hiç bir şey vârid olmadı", "Ne bunu tahric eden, ne de isnadı bilinmiyor" ve benzeri ifa-

---

hak) tariki ile tahric etmiş ve "garibdir", demiş, aynı râvinin bir başka hadisinin "hasen" olduğuna hükmetmiştir. Hakim, bu râvi tarikıyla gelen bir başka hadisin "sahih" olduğuna hükmetmiştir. İbn Huzeyme de *Sahih*'inde onun hadisini tahric etmiş, ancak "(Abdurrahman) hakkında hâlâ gönlümde bir şeyler var", demiştir.
Bu hadisin Câbir hadisi olarak gelen bir şâhidi bulunmaktadır. Bu şâhidi Taberanî *el-Evsat*'ta; Ebu Nuaym *Sıfatü'l-Cenne* kitabında rivayet etmiştir. Bunun senedinde (Câbir b. Yezid el-Cu'fî) bulunaktadır. Bu râvi ise, zayıftır.
Bu hadiste garip karşılanan husus, *"Bir erkek –oradaki– bir sûreti beğenirse, o surete girer"*, ifadesidir. Kanaatimce; orada o sûreti beğenen erkeğin şekli değişmekte, oradaki sûrete benzemektedir, yoksa gerçekte o sûretin içine girecek değildir.
Suretler ve resimlerle ilgili cümle hariç; (Cennetteki çarşı) **hadisinin aslı** Müslim'in *Sahih*'inde Enes hadisi olarak, Tirmizî ve ibn Mace'de ise Ebu Hureyre hadisi olarak geçmektedir." İbn Hacer'in sözü burada sona ermektedir.
Hafız İbn Hacer, az önce geçen ifadesinde bu hadisin bir kısmıyla ilgili olan ve çeşitli tariklerle gelen sahih bir aslının bulunduğu kanaatine varmıştır. Bu da sonuçta *Müsned* hadisinin **bir aslının bulunduğunu**, böylece İbnü'l-Cevzî'nin verdiği "uydurma hadis" hükmünün reddedilmesi gerektiğini göstermektedir.
(c) Allâme Aliyyü'l-Karî'nin *Mirkatü'l-Mefatîh Şerhu Mişkâti'l-Mesabîh* kitabında (4/445) şu ifade yer almaktadır: "Hadis şarihlerinden biri diyor ki: Akîk taşından yüzük kullanılması, onun fakirliği gidermesi, mübarek oluşu ve akik taşından yüzük kullanan kimsenin daima hayır içinde olacağı hakkında rivayet edilen hadislerin hiç biri, hadis hafızlarının ifadelerine göre sabit değildir.
(Aliyyü'l-Karî devamla şöyle diyor:) "Akik taşından yüzük kullanın. Zira o mübarektir", hadisini Ukaylî *Zayıf Râviler* kitabında; İbn Lâl *Mekârimü'l-Ahlâk* kitabında, Hakim *Tarih*'inde; Beyhakî, Hatib, İbn Asakir ve Deylemî *Müsnedü'l-Firdevs* kitabında Hz. Aişe (r.anhâ)'dan rivayet etmiştir. Hadis tariklerinin çokluğu **hadisin aslının bulunduğunu** göstermektedir. İbn Adiyy, *Kâmil*'de Enes'den; *"Akik taşından yüzük edinin. Zira o fakirliği giderir,* ha-

deler, tanınmış hadis hafızlarından biri tarafından kullanılıp da bu hükmü –hadis hafızlarından– hiçbir kimse reddetmediği takdirde, bu durum o hadis hakkında uydurma hükmünün verilmesi için yeterlidir.

Süyûtî, *Tedrîbü'r-Ravî*'de (s.195) Hadis Çeşitlerinin Yirmi Üçüncüsü konusunun sonlarında diyor ki: "Hafız İbn Hacer: Hadisler hakkında derin bilgisi olan münekkıd bir hadis hafızı, bir hadis hakkında; "Bunu bilmiyorum", derse; o hadisin reddi konusunda bu ifadeye güvenilir, demiştir."

Süyûtî devamla diyor ki: "Zira hadislerin derlenmesinden ve telif edilen kitaplara başvurulmasından sonra, bir hafızın başka hadis hafızlarının ifadeleri hakkında bilgi sahibi olmaması uzak bir ihtimaldir. Tercih edilen görüş, böyle bir hadisin bulunmadığı şeklindedir."

Yine Süyûtî, aynı eserde (s. 180) Hadis Çeşitlerinin Yirmi Birincisi konusunda şöyle diyor: "İbnü's-Sübkî'nin *Cem'u'l- Cevami'* adlı eserinde *Mahsul* ve başka eserlerden naklen deniliyor ki: Yalan olduğu kesin olan hadislerden biri, rivayetler arasında derin araştırma yapıldığı halde ne râvilerin gönüllerinde ne de kitapların derinliklerinde bulunamayan hadislerdir. *Mu'temed* müellifi bu şekilde ifade etmiştir. Izz b. Cemâa da şöyle demiştir: Bu konunun kesinlik ifade ettiği tartışılabilir. Ancak bu durumun zann-ı gâlib ifade etmesi kesin olan son noktadır."

---

disini rivayet etmiştir." Aliyyü'l-Karî'nin sözü burada sona ermektedir.

Aliyyü'l-Karî'nin; (Hadis tariklerinin çokluğu hadisin aslının bulunduğunu göstermektedir), ifadesi hadisin sonuçta sâbit olduğunu göstermektedir. Bunun örneklerinden biri elinizdeki kitapta *"Din, temizlik üzerine bina edilmiştir"*, şeklindeki 86. hadiste gelecektir. Bu hadis hakkındaki notumuzda hadisin aslının bulunduğunu yani sonuçta hadisin sâbit olduğunu göreceksiniz. Bu ifadenin benzerleri, tahric kitaplarında göreceğiniz gibi, sayılamayacak kadar çoktur.

İbn Arrak *Tenzîhü'ş-Şerîati'l-Merfûa*'da (1/7-8) şöyle diyor: "Uydurma hadisin bazı alâmetleri vardır: Bunlardan biri, İmam Fahreddin Razî'nin zikrettiği gibi; hadisin hadislerin istikrar bulup derlenip toplandığı bir zamanda rivayet edilmiş olup araştırıldığı halde ne râvilerin hâfızalarında ne de kitapların derinliklerinde bulunamamasıdır. Sahabe asrına yakın dönemde henüz hadisler istikrar bulup derlenmemişti. O dönemde ravilerden biri başkalarının bilmediği bir hadisi rivayet edebilirdi.

Hafız Alâî diyor ki: "Böyle bir araştırmayı İmam Ahmed, Ali b. Medînî, Yahya b. Maîn ve bunlardan sonra yaşayan Buharî, Ebu Hatim, Ebu Zür'a ile sonrakilerden Nesaî, Darakutnî gibi; ancak bütün hadisler hakkında ya da hadislerin büyük çoğunluğu hakkında bilgi sahibi olan büyük hadis hafızı yapabilir.

Zira bir hadisin uydurma olduğuna hükmedebilmek, –genellikle– hadisin bütün tariklerinin toplanması ve uzak beldelerde rivayet edilen hadislerin tamamı veya büyük bir kısmı hakkında bilgi sahibi olmakla mümkündür. Ravilerin rivayet ettikleri hadislerle rivayet etmedikleri hadisler ancak bu şekilde ayırdedilebilir. Bu mertebeye ulaşmayanlar, bulamadığı bir hadis için nasıl uydurmadır diye hükmedebilirler?

İbn Arrak devamla diyor ki: Bundan anlıyoruz ki, Hafız Alâî'nin zikrettiği hadis hafızlarından biri veya onların emsali* böyle bir zat bir hadis hakkında; **"Ben bunu hadis olarak bilmiyorum"**, ya da **"Bunun aslı yoktur"**, derse bu ifade, o hadisin uydurma olduğuna hükmedilmesi için yeterlidir. Doğrusunu bilen Allah'tır!.." İbn Arrak'ın ifadesi, parantez arası ilavesiyle birlikte burada sona ermektedir.

---

* Meselâ: Hafız Ziyaeddin Makdisî, İbn Salâh, Münzirî, Nevevî, İbn Dakikı'l-Iyd, İbn Teymiyye, Mizzî, Zehebî, Sübkî, Zeylaî, İbn Kesîr, İbn Receb, Irakî, Heysemî, İbn Hacer, Sehavî, Süyûtî gibi son dönem hadis hafızları da bunlara ilave edilebilir.

III. "Bu hadis sahih değildir" *(Lâ yasıhhu)*

Bir hadis hakkında: "Sahih olamaz", "Sabit olamaz", "Sahih olmadı", "Sabit olmadı", "Sahih değildir", "Sabit değildir", "Bu konuda hiçbir şey sabit olmadı" gibi tâbirler zayıf râviler veya **uydurma hadisler** kitaplarında kullanıldığında bu ifadeler; "Bu hadis uydurmadır, kesinlikle sahih (makbul) olarak nitelendirilemez" demektir.[5]

Bu ifadeler, **ahkâm hadisleri** hakkında kullanıldığında ise, bu ifadelerle anlatılmak istenen husus, bu hadisin ıstılahî anlamda "sahih olmaması"dır.

Üstadımız İmam Kevserî(r.a) *İntikadü'l-Mugnî ani'l-Hıfz ve'l-Kitab* adlı esere yazdığı takdim yazısında (s. 11) diyor ki: **"Uyarı:** Zamanının nâdir müsnid hadis âlimlerinden İbn Himmat ed-Dimaşkî, *et-Tenkît ve'l-İfade fî Tahric Ehadîs Hatimeti Sifri's-Seâdeh* kitabında diyor ki: 'Buharî gibi ahkâm hadisleri hakkında eser yazan âlimler *(Lem yasıhh*/Sahih değildir) ifadeleriyle ıstılahî anlamdaki sahihliği ifade etmektedirler.' Uydurma hadisler ve **zayıf râviler** hakkında eser yazan âlimler ise *(Lem yasıhh*/Sahih değildir) ve *(Lem yesbüt*/Sâbit değildir) ifadeleriyle daha genel bir manayı ifade etmektedirler. Birinci ifadeye göre; ıstılahî anlamda sahih olmayan hadis; hasen veya zayıf olabilir. İkinci ifade ise hadisin batıl ve asılsız olduğunu gerektirir."

Üstadımız İmam Kevserî(r.a) adı geçen kitabın mukaddimesinde (s. 9) Ukaylî'nin *Zayıf Raviler* kitabında *Sahihayn* ricalinden pek çok kimseyi cerh etmesi tavrıyla ilgili olarak diyor ki: "Ukaylî'nin bu kitabı zayıf râviler hakkında olduğu-

---

5 Hadis hâfızları, kendi görüşlerine göre hadislere verilecek hüküm açık olsa bile; hükümlerinde ve lafızlarında daima gözettikleri ihtiyatlı ifade kullanma prensibini korumaları; açık ve net lafızlara ancak önemli bir münasebet olduğu takdirde nâdiren başvurmaları sebebiyle bu ifadeleri kullanmaktadırlar.

na göre –bir hadis hakkındaki– *(Lâ yasıhh/*Sahih değildir) ve *(Lâ yesbütü/*Sâbit değildir) şeklindeki ifadelerden; zamanının nâdir müsnid hadis âlimlerinden İbn Himmat ed-Dimaşkî'nin dediği gibi; o hadisin yalan olarak uydurulmuş manası anlaşılmaktadır.

Yine üstadımız Kevserî, *Makalâtü'l-Kevserî* kitabında (s. 391) şöyle diyor: "Hadis münekkıdlerinin zayıf ve metruk râviler kitaplarında bir hadis hakkındaki *(Lâ yasıhh/*Sahih değildir) şeklindeki ifadeleri, bu ilim ehlinin açıkça ifade ettikleri gibi; bu hadisin bâtıl olduğu manasında olup "sahih olmasa bile hasendir" manasında değildir. *İntikadü'l-Muğn* mukaddimesinde açıkladığım gibi; ahkâm hadisleri kitaplarında durum tamamen farklıdır."

"Sahih Değildir" *(Lâ yasıhhu)* Istılâhının Özel Kullanımından Habersiz Olan Bazı Günümüz Âlimleri

Abdülfettah (Ebu Gudde) diyor ki: Son dönem ve çağdaş âlimlerden pek çoğu *(Lâ yasıhhu)* ıstılahının kullanılış şeklinden habersiz bulunmaktadırlar.

1. Bedreddin ez-Zerkeşî: Bu ıstılahtan habersiz olan son dönem âlimlerinden biri: İmam, muhaddis, fakîh, usulcü, çok yönlü âlim Bedreddin Ebû Abdillah Muhammed b. Bahadur b. Abdillah ez-Zerkeşî eş-Şafiî el-Mısrî (r.a)'dir. (745-794).

Süyutî'nin *el-Leâli'l-Masnûa* (1/11), İbn Arrak'ın *et-Tenzîhü'ş-Şeriati'l-Merfûa* (1/140) ve Leknevî'nin *er-Raf' ve't-Tekmîl* kitabında (II. bsk s.138) naklettiği gibi; Zerkeşî, İbn Salah'ın *Mukaddime*'si üzerine yazdığı *Nüket*'inde şöyle demektedir:

"Bizim (Bu hadis uydurmadır) sözümüz ile *(Lâ yasıhh/*

Sahih değildir) sözümüz arasında büyük fark bulunmaktadır. Zira birincisi yalan ve uydurmayı isbat etmekte, ikincisi ise hadisin hiç sâbit olmadığını haber vermektedir. Bu ikinci ifadeden hadisin mevcut olmadığı anlamı çıkmaz. Bu mana, İbnü'l-Cevzî'nin *(La yasıhh*/Sahih değildir) ve benzeri ifadeler kullandığı her hadiste bulunmaktadır." Zerkeşî'nin sözü burada sona ermektedir.

Zerkeşî'nin bu sözü iki açıdan tenkide değer bulunmaktadır:

Birincisi: Bu ifadelerin ahkâm hadisleri kitaplarında kullanılması ile uydurma hadisler, zayıf ve metruk râviler kitaplarında kullanılması arasında ayrım yapmaksızın genel bir hüküm verilmesi yanlıştır.

İkincisi: Zerkeşî'nin; "Bu mana, İbnü'l-Cevzî'nin (*La yasıhh*/Sahih değildir) ve benzeri ifadeler kullandığı her hadiste bulunmaktadır", ifadesidir ki, bu görüş kesinlikle reddedilmeye layık bir görüştür. Zira İbnü'l-Cevzî kitabını "Ahkâm Hadisleri" konusunda değil, "Uydurma Hadisler" konusunda telif etmiştir. Dolayısıyla onun bu kitabında ele aldığı bir hadis hakkında; *(Lâ yasıhh*/Sahih değildir) veya *(Leyse bi-sabit, Lâ yesbütü*/ Sabit değildir) demesi bir başka hadis hakkında (bâtıl) demesi gibidir. İbnü'l-Cevzî, hadisin sahih olmaması ya da sâbit olmaması şeklinde verdiği hükmün manası, o hadisin bâtıl olmasıdır, anlayışıyla doğru yolda yürümektedir. Zira onun bu ifadeleri, ahkâm hadisleri hakkında değil, uydurma hadisler hakkındadır.[6]

---

6 Hafız Zehebî (r.a)'nin *Mizanü'l-İ'tidal fî Esma-i'r-Rical* kitabında (1/521) "Hasen b. Muhammed b. Yahya el-Alevî"nin biyografisinde şöyle deniliyor: Bu zat hayasızlık edip İshak ed-Deberî'den; o da Abdürrrezzak'dan –uydurma olduğu– güneş gibi açık bir isnadla *"Ali, beşerin en hayırlısıdır. Kabul etmeyen kâfir olur"*, sözünü hadis olarak nakletmiştir.

Yine –Hatib-i Bağdadî– İshak ed-Deberî'den; o Abdürrezzak'dan, o Ma'mer'den; o Muhammed b. Münkedir'den, o Abdullah b. Sa-

İbnü'l-Cevzî'nin *Mevzûât* kitabında hakkında *(Lâ yasıhh/* Sahih değildir) ifadesini kullandığı hadisleri saydım. Bunların sayısı üç yüz hadisi geçti. Süyûtî'nin İbnü'l-Cevzî'yi –tenkit ettiği– hadislerdeki tenkidi *(Lâ yasıhh/* Sahih değildir) sözünün manası hadisin bâtıl olmasıdır, yoksa ıstılahî açıdan sahih olduğunu reddedip hasen ve zayıf olduğunu isbat etmek değildir. Bu mana, her iki üstadın yani İbnü'l-

---

mit'ten; o da Ebu Zerr'den merfû olarak: *"Ali ve zürriyeti kıyamet gününe kadar vasîleri mühürlerler"*, sözünü hadis olarak rivayet etmiştir.
Bu iki söz, İshak ed-Deberî el-Alevî'nin yalancılığına ve rafizî olduğuna delâlet etmektedir. Bu Alevî'nin iftirada bulunması şaşılacak bir şey değildir. Asıl hayret edilecek olan şey, Hatib'in –*Tarihu Bağdad* (7/421)'daki– biyografisindeki şu sözüdür: Bize Hasen b. Ebî Talib nakletti, dedi ki: Bize Muhammed b. İshak el-Kani'î nakletti, dedi ki: Bana *en-Neseb* kitabının müellifi Ebu Muhammed Hasen b. Muhammed b. Yahya nakletti, dedi ki: Bize İshak b. İbrahim nakletti, dedi ki: Bize Abdürrezzak nakletti. Bize Servî, Muhammed b. Münkedir'den, o da Câbir'den merfû olarak şu hadisi nakletti: *"Ali, beşerin en hayırlısıdır, kabul etmeyen kâfir olur."*
–*Tarihu Bağdad*'daki ifade ise; *"Ali, beşerin en hayırlısıdır, bundan şüphe eden kâfir olur"*, şeklindedir.
–Hatib– daha sonra şöyle demiştir: "Bu, münker bir hadistir. Bunu bu isnadla Hasen el-Alevî'den başkası rivayet etmemiştir. **Bu, sâbit değildir.**
Zehebî diyor ki: Hadis hafızları, "Sabit değildir", ifadesini bu söz gibi apaçık bâtıl olan bir söz hakkında değil, *"Kulleteyn hadisi"* ve *"Dayı mirasçı olur"*, gibi hadisler hakkında kullanır. Rezil-rüsvay olmaktan Allah'a sığınırız."
Abdülfettah –Ebu Gudde– diyor ki: "Hatib ***(Leyse bi-sabit/*Sâbit değildir)** ifadesiyle hadisin "batıl" olduğu manasını kasdetmektedir. Hadis hakkındaki "Bu, münker bir hadistir. Bunu bu isnadla Hasen el-Alevî'den başkası rivayet etmemiştir", sözü bunu desteklemektedir. Bu hadisin bâtıl olduğu şeklindeki hüküm konusunda Hatib-i Bağdadî ile Zehebî (r.a) arasında farklılık bulunmamaktadır. Fakat Zehebî, bu kuraldan habersiz kalmış ve Hatib-i Bağdadî'nin sözü hakkında tamamlayıcı yorum yapmakta acele davranmıştır. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır!..

Cevzî veya Süyûtî(r.a)'nin aklından bile geçmemiştir. İbnü'l-Cevzî *Mevzûât* kitabının mukaddimesinde (1/30,52) kitabını "şeriatımızı inanılması imkânsız olan sözlerden uzak kılmak ve meşru olmayan şeylerle amel etmekten sakındırmak için uydurma hadisleri derleyip telif ettiğini" açıkça ifade etmektedir.

Süyûtî ise, *el-Leâli'l-Masnûa* kitabının sonunda (2/474) şöyle demiştir: "İbnü'l-Cevzî *Mevzûât* kitabının mukaddimesinde (1/29,35) şöyle diyor: Hadisler altı kısımdır... Altıncısı: Yalan olduğu kesin olan uydurma hadisler ki bunlar bazen gerçekten uydurma olabilirler. Bazen de başkalarının sözleri olduğu halde Rasûlullah(s.a.v) adına uydurulmuş olabilirler."

2. Süyûtî, İbn Arrak ve Aliyyül-Karî gibi bir grup âlim, bu konuda İmam Zerkeşî'ye tâbi olmuş, onun bu sözünü aynen kabul etmiş, hatta istifade edip takdir ederek nakletmişlerdir.

Bu âlimlerden Süyûtî, *el-Leâli'l-Masnûa*'da (1/11); İbn Arrak *Tenzîhü'ş-Şeriati'l-Merfûa*'da (1/14); müellif Aliyyü'l-Karî bu kitabın başında (s. 44) ve *el-Mevzûâtü'l-Kübra* kitabının mukaddimesinin sonunda bu görüşü zikretmiş, hatta müellif *el-Mevzûâtü'l-Kübra*'da bu görüşü tatbik etmiş, *"Çamur yemek haramdır"*, hadisi ile *"Kim bu Beyt'i yedi defa tavaf ederse.."* hadislerinde bunu uygulamıştır.

3. Abdülhayy el-Leknevî: Yine bu âlimlerden Abdülhayy el-Leknevî, *er-Raf' ve't-Tekmîl* kitabında (6. Uyarı)'yı bu konuya tahsis etmiş, Zerkeşî ve Aliyyü'l-Karî'nin sözlerini istifade ve takdir makamında zikretmiş, onların sözleriyle başkalarının bu konudaki sözlerini birbirleriyle kaynaştırmış, ancak *er-Raf' ve't-Tekmîl* kitabının sonundaki (s. 378-381) bir sözü üzerine yazdığım dipnotta açıkladığım gibi; Leknevî, yaptığı nakilleri tutarlı bir şekilde zikredememiş, bu konuyu ilmî bir şekilde çözememiştir.

4. Cemaleddin el-Kasimî: Bu âlimlerden Cemaleddin

el-Kasimî, *Kavaidü't-Tahdîs* kitabında (I. bsk. s.104) Zerkeşî'nin sözünü yine istifade ve takdir makamında zikretmiştir.

5. Muhammed Hadır Huseyn: Çağdaş âlimlerden olup bu ıstılahtan habersiz olan âlimlerden biri olan Üstadımız Büyük Allâme Ezher Şeyhi Seyyid Muhammed el-Hadır Huseyn et-Tunisî el-Mısrî[r.a], Ömer b. Bedr el-Mavsılî'nin *el-Muğnî anil-Hıfz ve'l-Kitab* kitabına yazdığı mukaddimesinde Zerkeşî'nin görüşünü benimsemiştir. Ayrıca âlimlerden pek çokları da aynı görüşü benimsemişlerdir.

6. Abdurrahman el-Muallimî: Bu zat, Şevkânî'nin *el-Fevaidü'l-Mecmua fi'l-Ehadî-si'l-Mevzûa* kitabına yazdığı ta'likatta (s.19-20) önce Şevkânî'nin şu sözünü zikretmiştir: *"Müezzinin; (Eşhedü enne Muhammeder-Rasûlullah) sözü esnasında şehadet parmakların içini göze sürme hadisi* hakkında İbn Tahir *Tezkire*'de; **sahih değildir,** demiştir.

Allâme Muallimî[r.a], bu hadis hakkında şu notu düşmüştür: *"(Lâ yasıhh* / Sahih değildir) ifadesi –az da olsa– kuvveti olan bir hadis için kullanılır. Halbuki sünneti bilen kişi, bu hadisin "bâtıl" olduğu konusunda tereddüt etmez.

Yine Şevkânî şöyle demiştir: *"Kim müezzinin; (Eşhedü enne Muhammede'r-Rasûlullah) sözünü işittiğinde, Merhaba ey sevgilim ve gözümün nuru Abdullah oğlu Muhammed, derse ve baş parmaklarını öper ve gözlerine koyarsa, gözleri kör olmaz ve asla göz ağrısı çekmez."* Bu hadis hakkında *Tezkire*'de; **sahih değildir,** denilmiştir."

Allâme Muallimî[r.a], bu ikinci hadis hakkında ise şu notu düşmüştür: "*Makasıd*'da denilmiştir ki: Bu hadisi mutasavvıflardan biri, içinde meçhul râviler bulunan munkatı' (kesintili) bir senedle Hızır'dan (!) nakletmiştir." Muallimî diyor ki: Ben de diyorum ki: Bu gibi hadisler hakkında *(Lâ yasıhh*/ Sahih değildir) ifadesi ile yetinilir mi?" Muallimî'nin sözü burada sona ermektedir.

Muallimî bu ıstılahı bilseydi; Şevkânî'nin ve onun bu ifadesini nakledenlerin, bu iki hadisin hiç şüphesiz **"bâtıl"** oldukları görüşüne uygun olarak doğru yolda olduklarını, her hangi bir itiraza gerek olmadığını görecekti.

7. İbn Arrak: *Tenzîhü'ş-Şeriati'l-Merfûa*'da (1/140); İbnü'l-Cevzî'nin *Mevzûât* kitabında (1/112) zikredip *(Lâ yasıhh/* Sahih değildir) hükmünü verdiği şu hadisi zikretmiştir: *"Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Allah bir peygamberine kendisiyle onun arasında bir vahiy indirmişse, mutlaka Arapça indirmiştir. Sonra o Peygamber de kavmine onların diliyle duyurmuştur."* İbn Adiyy bunu Ebu Hureyre hadisi olarak tahric etmiştir. Hadis **sahih değildir.** Senedinde (Selman b. Erkam) vardır. Metruktur, hiçbir şey değildir."

Bunun ardından İbn Arrak şöyle demiştir: "Zerkeşî, İbn Salah üzerine yazdığı *Nüket*'inde yer alan şu ifadesi sebebiyle tenkide uğramıştır: "Bizim (bu hadis uydurmadır) sözümüz ile (*Lâ yasıhh*/Sahih değildir) sözümüz arasında büyük fark bulunmaktadır. Zira birincisi yalan ve uydurmayı isbat etmekte, ikincisi ise hadisin hiç sabit olmadığını haber vermektedir. Bu ikinci ifadeden hadisin hiç var olmadığı anlamı çıkmaz. Bu mana, İbnü'l-Cevzî'nin (*La yasıhh*/Sahih değildir) ve benzeri ifadeler kullandığı her hadiste bulunmaktadır."

İbn Arrak diyor ki: "Sanki burada bu şekilde ifade edilen ince bir nükte bulunmaktadır. Zira hadisin uydurma olduğuna delâlet eden bir ipucu ortaya çıkmamıştır. Son noktada ona göre hadis, uydurma olabilir. Zira metruk veya yalancı râvi yoluyla gelmiştir. Bu sebeple uydurma hadisler arasına sokulmuş olabilir. Uydurma hadisler arasına sokulmuş olma ihtimali, hadisin ancak yalancı veya yalancılıkla suçlanan sadece bir kişiden nakledilmesi durumunda caiz olabilir.

Hafız İbn Hacer, bu sonuncusunu –yani yalancılıkla suç-

lanan kişiyi– *Nuhbe*'de (metruk) vasfıyla özel olarak ayırmış, (Uydurma Hadisler) sırasında zikretmemiş; *el-Kavlü'l-Müsedded*'de ise bu hadis için "Uydurma" isminin kullanılabileceğini zikretmiştir.

Göreceksiniz ki; İbnü'l-Cevzî'nin bazı ricali sebebiyle illetli saydığı hadislerin pek çoğunda, tenkit edilen raviler yalnız kalmamışlardır. "Hadis hafızının; (*La yasıhh*/Sahih değildir) ve benzeri ifadesi, benim zikrettiğim nükte sebebiyle ise; bu güzel bir ıstılahtır." İbn Arrak'ın görüşü budur.

Abdülfettah –Ebu Gudde– diyor ki: "İbn Arrak'ın, İbn Cevzî'nin sözlerinden bu sonucu çıkarması, hatalı bir sonuç çıkarmadır. İbn Arrak, İbnü'l-Cevzî'nin kitabını asıl konusundan çıkarmış, onun zikrettiği uydurma hadisleri (Onun görüşüne göre uydurma olması muhtemel olan hadisler) diye saymıştır!... Bu, son derece hatalı bir ifade şeklidir. Sebebi ise, İbn Arrak'ın bu konudaki önemli kaideden habersiz olmasıdır.

İbn Arrak, İbnü'l-Cevzî'nin sözünde bir parça doğrudan sapma ihtimali görünce; sözün sonunda vardığı netice konusundaki tereddüdünü şöyle ifade etmiştir: "Hadis hafızının; (*La yasıhh*/ Sahih değildir) ve benzeri ifadesi, benim zikrettiğim nükte sebebiyle ise; bu güzel bir ıstılahtır."

Benim cevabım şudur: Bu kaide, İbn Arrak'ın zikrettiği nükte sebebiyle değil; âlimlerin ifadelerinde gelenek haline getirdikleri ve muhaddis İbn Himmat ed-Dimaşkî'nin açık bir ibare ve veciz bir lafızla özetleyip kalıba döktüğü kaidedir.[7]

---

7 Ayrıca İbn Arrak, adı geçen kitabında nakledilen sözünün sonunda bu hatalı sonuca varmasıyla ilgili olarak şunu zikretmiştir: "Bu güzel bir ıstılahtır. Zehebî *Muğnî*'nin sonlarında buna dikkat çekerek yalancılıkları sebebiyle ittifakla terk edilen râvilerden söz söylerken şöyle demiştir: Râvilerden biri tek olarak Allah Rasûlü (s.a.v)'nden bir hadis naklettiği takdirde; o râvinin hadisini rivayet

İbn Arrak'ın kitabı *Tenzîhü'ş-Şeriati'l-Merfûa anil-Ahbari'ş-Şenîati'l-Mevzûa* gibi uydurma hadisler kitaplarından biri açıldığında orada hadisler hakkında yüzlerce defa; **"Sahih değildir, sâbit değildir"** denilerek hükmedildiği görülür.

Meselâ: Burada her babın sadece (Birinci Fasıl) hadislerinden, yani müellif İbn Arrak'ın mukaddimesinde söyleyip açıkladığı gibi; İbnü'l-Cevzî'nin uydurma olduğuna hükmettiği ve başkaları tarafından muhalefet edilmeyen hadislerden bir kısmını zikredelim: Sayfa 134 Hadis 2; s. 170 Hadis 4; s.

---

etmek, ancak o râvinin durumunu açığa vurmak, onun sâkıt (düşük) bir kimse olduğunu açıklamak ve haberinin sahih olmadığını bildirmek şartıyla helâl olabilir. Eğer o hadisin metninde onun uydurma olduğuna dair karineler (ipuçları) varsa ona dikkat çekilir ve insanlar o çeşit hadislere karşı sakındırılır." İbn Arrak'ın sözü burada sona ermektedir.

Bu ifadede birkaç hata bulunmaktadır:

İlk olarak: Bu sözü Zehebî, *Muğnî*'nin sonlarında değil, *Divanü'd-Duafa ve'l-Metrûkîn* (s. 273)'de zikretmektedir. Zira Zehebî, *Divanü'd-Duafa ve'l-Metrûkîn* kitabının sonunda ricali beş tabakaya ayırmış ve şöyle buyurmuştur: "...Beşinci Tabaka: Ebu'l-Bahterî Vehb b. Vehb el-Kadı, Muhammed b. Said el-Maslub, Mukatil b. Süleyman, Kelbî ve benzerleri gibi; uydurma hadisleri rivayet etmeleri, belâlar getirmeleri ve yalancılıkları sebebiyle terk edilmeleri konusunda ittifak edilen râvilerdir. Bu kişilerden sadece biri, Allah Rasulü (s.a.v)'nden bir rivayette bulunduğu takdirde bunun rivayeti helâl değildir...

İkinci hata: İbn Arrak'ın naklettiği Zehebî'nin sözü; hakkında (sahih değildir) denilen hadisle (uydurmadır) denilen hadis arasındaki ayrım yapma sonucu değildir. Zehebî, bu sözüyle hadis uydurmakla meşhur olan yalancılardan birinden bir hadis naklettiğinde durumunu bilmeyen kimse aldanır endişesiyle; o hadisle birlikte onu rivayet eden râvisinin hadis uyduran yalancı biri olduğu da zikredilmelidir. Zehebî, hadis sahih değildir ve uydurma değildir diye hükmedilmemesini kasdetmemiştir. Zehebî'nin sözünde ne bu ıstılaha; ne de İbn Arrak'ın anladığı ayrıma dikkat çekilmemiştir. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır!..

171 Hadis 5; s. 179 Hadis 32; s. 172 Hadis 9; s. 173 Hadis 10; s. 174 Hadis 14; s. 175 Hadis 17, 19; s. 176 Hadis 25; s. 178 Hadis 28; s. 179 Hadis 32; s. 228 Hadis 3; s. 321 Hadis 4; s. 328 Hadis 12; s. 342 Hadis 7; s. 345 Hadis 10; s. 357 Hadis 52; s. 365 Hadis 71.

İkinci ve Üçüncü Fasıl bir yana; hadisleri ittifakla uydurma olan (birinci fasıl)da *(Lâ yasıhh/* Sahih değildir) ifadesinin yer aldığı bu yerlere bakıldığında; İbn Arrak(r.a)'ın beklentisi ve desteklediği görüşün yanlışlığı ortaya çıkmaktadır. Bunun sebebi, daha önce ifade ettiğim gibi, İbn Himmat'ın dile getirdiği kaideden habersiz olmasıdır.

Muhaddislerin, *(Lâ yasıhh)* İfadesini Uydurma Hadisler Kitaplarında "Bâtıl" Mânasında Kullandıklarına Dair Örnekler

Bu şerefli ilme tâlip olanlara açıklayıcı bir örnek olması için; *(bâtıl)* ifadesinin *(Lâ yasıhh, Leyse bi-sahih/* Sahih değildir) veya *(Lâ yesbütü, Leyse bi-sabit/* Sabit değildir) ifadesiyle aynı manada olduğunu açık bir şekilde ifade eden belirten muhaddislerin ibarelerinden bir kısmını burada nakletmeyi uygun görüyorum:

1. İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât* kitabında (1/113) Cenab-ı Hakkın; *"Ey Musa!.. Sana on bin dil kuvvetiyle konuşuyorum. Bende bütün dillerin kuvveti var. Ben hepsinden daha güçlüyüm"*, ifadelerinin yer aldığı; Allah'ın Hz. Musa'ya Tur Günü'nde Hz. Musa ile konuşması hadisini ele alınca; bu hadisin hemen ardında; **"sahih değildir"**, dedi. Süyûtî *el-Leâli'l-Masnûa*'da (1/12) bunu; "Ben de derim ki: Bu hadisin uydurma olduğu şeklinde verilen hüküm tartışmalıdır", diyerek tenkit etti.

Süyûtî'nin bu sözü ile; İbnü'l-Cevzî'nin bu hadis hakkında kullandığı; **"sahih değildir"** ifadesinin "**uydurmadır**"

manasında olduğunu kesin olarak ifade ettiği çok açıktır. Hatta Süyûtî, İbnü'l-Cevzî'nin bu hükmü hakkındaki tenkidinde; "Ben de derim ki: Bu hadisin **uydurma** olduğu şeklinde verilen hüküm tartışmalıdır", ifadesini kullanmıştır.

2. İbnü'l-Kayyim, *el-Menaru'l-Münîf*de (s. 67) şöyle diyor: "Hızır konusunun ve Hızır'ın hayatta olduğunun zikredildiği hadislerin hepsi **yalandır**. Onun hayatta olduğu hakkındaki tek bir hadis bile **sahih değildir**."

3. Yine İbnü'l-Kayyim *el-Menaru'l-Münîf*de (s.120) şöyle diyor: "Abdest âzâlarını yıkarken okunacak duaların hepsi **bâtıldır**. Bu konuda **sahih olan hiçbir şey yoktur**."

4. Hafız İbn Receb el-Hanbelî, *Letaifü'l-Maarif fî-ma li-Mevasimi'l-Âm minel-Vezâif* kitabında (s. 123) şöyle diyor: "Receb ayına özel bir namaz yoktur. Receb ayının ilk Cuma gecesi olan Regaib Gecesi Namazının fazileti konusunda rivayet edilen hadisler **yalan ve bâtıldır, sahih değildir**. Bu namaz bütün âlimlere göre bid'attir."

5. Hafız Sehavî, *el-Makasıdü'l-Hasene*'de (s.130) "(Gül, Peygamberimiz'in terinden veya Burak'ın terinden yaratıldı), hadisi hakkında şöyle demiştir: "Nevevî: **Sahih değildir**, demiştir. Üstadımız Hafız İbn Hacer de aynı şekilde; Bu hadis **uydurmadır**, demiştir. Daha önce İbn Asakir de aynı görüşü ifade etmiştir." (Aynı ifade kitabımızda 71. Hadiste gelecektir.)

6. Hafız Sehavî, *el-Makasıdü'l-Hasene* (s. 49)'da: "Pirinç hadisi **sabit değildir.** *Lâm* harfinde (*Lev kâne*) hadisi olarak gelecektir." *Lâm* harfinde (s. 346)'da ise; *"Pirinç adam olsaydı, yumuşak bir adam olurdu"* hadisi hakkında, üstadımız diyor ki: "Üstadımız Hafız İbn Hacer bu hadis **uydurmadır**, demiştir. Bunun **bâtıl ve uydurma** olduğunu açıkça ifade edenlerden biri, Ebu Abdillah İbnü'l-Kayyim olup, *el-Hedyü'n-Nebevî*'de (3/330) bunu ifade etmiştir."

7- Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât*'ta Kitabü'l-İlim başında (s.

33) şöyle diyor: "Hatib, senediyle İbn Ömer'den merfû olarak; *İlim taşıyanlar, dünyada Peygamberlerin halifeleri, ahirette ise şehidlerdendir,* hadisini rivayet etmiş ve şöyle demiştir: "Hatib diyor ki: Bu cidden münkerdir. Bunu bu isnadla sadece üstadımız Ebu'l-Abbas Ahmed b. Muhammed el-Bistamî'den yazdık. Bu, **sabit değildir.** İbnü'l-Cevzî, bunu *el-Ilel* kitabında zikretmiş, *Mizan* müellifi ise; bu **bâtıl** bir haberdir, demiştir."

8. Süyûtî, yine *Zeylü'l-Mevzûât*'ta (s. 202) diyor ki: "Hafız Mizzî şöyle demiştir: Bu *Ved'âniyye* hadislerinde belirtilen senedlerle Peygamberimiz(s.a.v)'den nakledilen tek bir hadis bile **sahih değildir**. Bunlar çalıntıdır. Bunları İbn Ved'an, ilk defa uyduran kişiden yani Zeyd b. Rifaa el-Hâşimî'den çalmıştır. Zeyd, Allah'ın yaratıkları arasında hadis konusunda en câhil, hayâsı en az, yalan konusunda en cür'etkâr kişi olup bu hadislerin büyük bir kısmını hadis ehli arasında sahih ve meşhur olan bazı senedler kullanarak uydurmuştur."

9. Süyûtî, yine *Zeylü'l-Mevzûât*'ta (s. 203) diyor ki: "Nevevî'nin *Fetvalar*'ında veya başka eserlerinde **bâtıldır**, diye zikrettiği hadisler bölümü: Nevevî'ye; *Kim nefsini bilirse Rabbini bilir, Kim Rabbini bilirse dili sürçer,* hadisi sabit midir? diye soruldu. Nevevî: **Sabit değildir**, diye cevap verdi. Nevevî'ye; Hz. Ali'nin: *Hz. Peygamber*(s.a.v)'*i yıkadığımda göz pınarlarının suyunu emdim ve içtim. İlklerin ve sonların ilmine vâris oldum*, sözü sorulduğunda; Nevevî: **Sahih değildir**, diye cevap verdi.

10. Süyûtî *Leâli*'de (1/211) diyor ki: *Ya Ali!.. Tuza devam etmelisin. Zira o, cüzzam, alacalık, cinnet gibi yetmiş derde şifadır,*hadisi **sahih değildir.** Bununla suçlanan Abdullah b. Ahmed b. Amir veya babasıdır. Çünkü bu ikisi ehl-i beytten hepsi **bâtıl** olan bir nüsha rivayet etmektedirler."

11. İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât* kitabında (3/35), Süyûtî

Leâlî'de (2/253) ve İbn Arrak *Tenzîhü'ş-Şerîati'l-Merfûa*'da (2/242) diyor ki: Ebu Hureyre'den rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur: *Ehl-i Beytin yemekleri az, karınları nurlu olur,* hadisi **sahih değildir.** Ukaylî diyor ki: Hadisin senedindeki (Abdullah b. Muttalib) meçhuldür. Hadisi mahfuz olmayıp münkerdir. İmam Ahmed diyor ki: İbn Muttalib'in üstadı olan Hasen b. Zekvan'ın hadisleri **bâtıldır.**"

12. İbn Arrak, *Tenzîhü'ş-Şerîati'l-Merfûa*'da Kitabu'l-At'ıme'de (2/236) İbnü'l-Cevzî'nin uydurma olduğuna hükmedip de başkalarının muhalefet etmediği hadisler için ayırdığı Birinci Bölümde: *Kim baklayı kabuğuyla beraber yerse, Allah o kimseden yediği kadar dert çıkarır,* hadisi hakkında şöyle demiştir: Bu hadisi Darakutnî ve İbn Adiyy Hz. Aişe[r.a] hadisi olarak rivayet etmişlerdir. **Sahih değildir.** Birinci rivayette Bekr b. Abdillah Ebu Asım, ikinci rivayette ise –meçhul râvi– Abdullah b. Ömer el-Hurasanî bulunmaktadır. Abdüssamed b. Mutayr bu ikisini desteklemektedir. Sanki bu hadisi o çalmış ve isnadını değiştirmiş gibidir. Zehebî *Mizan*'da diyor ki: İbn Adiyy: Bu **bâtıldır**, demiş, (Abdüssamed b. Mutayr) hakkında ise: "o, şu *bâtıl* hadisin sahibidir" demiştir.

13. İbn Arrak, yine *Tenzîhü'ş-Şerîati'l-Merfûa*'da (2/193); "İbn Ömer'den rivayet ediliyor: *Kim bir yiyeceği kırk gün saklarsa, o Allah'tan, Allah da ondan uzak olur*, hadisini nakledip şöyle demiştir: "Bu hadisi, Ahmed *Müsned*'inde rivayet etmiştir. **Sahih değildir.** Senedinde Asbağ b. Zeyd vardır ki o, yalnız başına rivayet ettiğinde hüccet olarak kabul edilmez." İbn Arrak'ın bu ifadesini Hafız Irakî ve İbn Hacer tenkid etmişler ve Irakî: Bu hadisin **uydurma** olduğu tartışılır, demiştir."

14. Yine *Tenzîhü'ş-Şerîati'l-Merfûa*'da (2/241) şöyle denilmektedir: İbn Abbas'dan şu hadis rivayet edilmektedir:

Sizden biriniz bir yemeğe dâvet edilir de yemek istemezse; afiyet olsun, demesin. Zira afiyet Cennet ehline aittir. Bu hadisi Darakutnî rivayet etmiştir. **Sahih değildir.** Zehebî *Telhîsu'l-Mevzûât*'ta diyor ki: Bu **bâtıldır**. Zira Allah şöyle buyurmaktadır: "Onu afiyetle ve hoşlukla yiyin."

15. *el-Masnû* isimli elinizdeki kitapta 373 no.lu *Ölmeden önce ölünüz,* hadisi hakkında şöyle deniliyor: Askalâni: Bu **sâbit değildir,** demiştir."

Bu konuda verdiğimiz örneklerden başka sağa sola serpilmiş pek çok örnek daha bulunmaktadır. Araştırmacılar, kaynaklarda bunları göreceklerdir. Belirtilen örneklerle yetinelim. Başarı Allah'tandır.

Bu Kitapta Yer Alan Hadisler Hakkında "Uydurmadır, Asılsızdır" Hükmü Verilirken Kullanılan Lafız Sigaları

Bu kitaptaki hadislere "bâtıl (asılsız, geçersiz)" olduğu hükmü verilirken kullanılan lafız sigaları hakkında bu sigaların hadislerdeki ve paragraflardaki yerlerine işaret ederek, istatistikî bilgi vermeyi uygun gördüm. Bu kitap başka eserler için ölçü kabul edilecek olursa; bu bilgi, her lafzın münekkid hadis hafızlarının sözlerinde az veya çok kullanılışı hakkında istatistikî örnek şeklinde kabul edilebilir.

Bu istatistikî bilgi vesilesi ile, araştırmacının Hadis Ricali, Cerh-Ta'dil ve Uydurma Hadisler kitaplarında gördüğü ıstılahî lafızların büyük bir kısmını ihtiva eden bir çizelge elde edilebilir.

Hadisin yalan, uydurma ve bâtıl olduğu ya da hadis olmadığı şeklinde açıkça ifade edildiği lafızlara temas etmedim. Bu lafızları dokuz grupta topladım. Bütün bu lafızların sayısı aşağıdaki sıralama ile 61 sigayı bulmaktadır:

BİRİNCİ GRUP: (Aslı yoktur) vb.

كذب لا أصل له.[8] موضوع لا أصل له. باطل لا أصل له. لا أصل له. غير معروف أصله.[9] لا يعرف له أصل.[10] لم يوجد له أصل.[11] ليس له أصل.[12] لا أصل له بهذا اللفظ.[13] لا يعرف له أصل بهذا اللفظ.[14] لا أصل له مرفوعاً.[15] ليس له أصل مرفوع.[16] ما عرفت أصله.[17] لا أعرف له اصلاً.[18] لم أجد له أصلاً.[19] لم أقف له على أصل.[20]

İKİNCİ GRUP: (Sâbit değildir) vb.

لم يثبت.[21] لا يثبت.[22] لم يثبت فيه شيء.[23] لا يثبت

8. Hadis No: 13, 15, 18, 31, 33, 36, 38, 41, 57, 69, 75, 78, 90, 92, 101, 103, 106, 115, 120, 137, 148, 150, 180, 191, 196, 200, 204, 214, 217, 221, 227, 232, 235, 242, 248, 249, 251, 253, 261, 264, 283, 288, 301, 303, 315, 324, 325, 336, 341, 344, 354, 355, 360, 364, 378, 379, 383, 385, 390, 391, 395, 399, 417, 425, 458, 463, 472, 475.
9. Hadis No: 332.
10. Hadis No: 37, 47, 108, 121, 129, 222, 350.
11. Hadis No: 28, 63,116, 211, 289, 318.
12. Hadis No: 55, 91, 159, 327, 421,466, 470, 473.
13. Hadis No: 9, 18, 32, 96, 113, 140, 199, 223, 384, 414.
14. Hadis No: 238, 277, 308.
15. Hadis No: 257.
16. Hadis No: 144.
17. Hadis No: 141
18. Hadis No: 74
19. Hadis No: 74
20. Hadis No: 65, 275
21. Hadis No: 85.
22. Hadis No: 139.

فيه شيء.[٢٤] لا يثبت يهذا اللفظ.[٢٥] لا يثبت أصلاً.[٢٦]

غير ثابت.[٢٧] ليس بثابت.[٢٨]

ÜÇÜNCÜ GRUP: (Sahih olamaz, Sahih değildir) vb.

لم يصح.[٢٩] لا يصح فيه شيء.[٣٠] لا يصح من وجه.

لا يصح. لا يصح لفظه مرفوعاً.[٣١] لا يصح رفعه.[٣٢]

لا يصح حديثاً.[٣٣] ليس بصحيح.[٣٤]

DÖRDÜNCÜ GRUP: (Bilinmiyor) vb.

لا يعرف له إسناد مرفوع.[٣٥] لم يعرف في كتب

الحديث.[٣٦] لا يعرف بهذا اللفظ.[٣٧] لا يعرف.[٣٨] لا

23. Hadis No: 215, 327.
24. Hadis No: 4, 446.
25. Hadis No: 160.
26. Hadis No: 476.
27. Hadis No: 373.
28. Hadis No: 27, 76, 269, 299, 348.
29. Hadis No: 61.
30. Hadis No: 39, 54, 71, 131, 246, 345, 362, 366, 388, 402, 427, 438, 463.
31. Hadis No: 134.
32. Hadis No: 300.
33. Hadis No: 167.
34. Hadis No: 421.
35. Hadis No: 293.
36. Hadis No: 216.
37. Hadis No: 47, 260.
38. Hadis No: 33, 195, 326.

أعرفه في المرفوع.[39] لا أعرفه مرفوعاً.[40] لم أعرفه هكذا.[41] لا أعرفه.[42] لا أعرفه بهذا اللفظ.[43]

BEŞİNCİ GRUP: (Bulunamadı) vb.

لم اجده مرفوعاً.[44] لم أجده هكذا.[45] لم أجده.[46] لم يوجد.[47]

ALTINCI GRUP: (Bilgi sahibi değilim) vb.

لم أقف عليه مرفوعاً.[48] لم أره بهذا اللفظ.[49] لم أقف عليه.[50] لم أقف عليه بهذا اللفظ.[51] لم أقف له على سند.[52] لم أره في شيء من الروايات.[53]

39. Hadis No: 282, 329.
40. Hadis No: 309.
41. Hadis No: 43
42. Hadis No: 1, 2, 12, 16, 82, 126, 170, 186, 205, 209, 273, 386.
43. Hadis No: 98, 158, 163, 381.
44. Hadis No: 285.
45. Hadis No: 58, 73, 86.
46. Hadis No: 51, 60, 171, 256, 357.
47. Hadis No: 8, 46, 64, 109, 143, 179, 387, 459, 462.
48. Hadis No: 305.
49. Hadis No: 88.
50. Hadis No: 3, 11, 24, 62, 77, 127, 135, 155, 185, 188, 263, 280, 296, 356.
51. Hadis No: 21, 247, 279, 295.
52. Hadis No: 192.
53. Hadis No: 132.

YEDİNCİ GRUP: (Bilmiyorum) vb.

ما علمته حديثاً.[54] لا أعلمه بهذا اللفظ.[55] لا أعلم فيه شيئاً.[56] لا يعلم من أخرجه ولا إسناده.[57] ما علمته في المرفوع.[58]

SEKİZİNCİ GRUP: (Hatırlamıyorum) vb.

لا يحفظ مرفوعاً.[59] ليس في المرفوع.[60] لم يرد فيه شيء. المسندات.[61] لا أستحضره في المرفوع.[62] لا أستحضره.[63]

DOKUZUNCU GRUP: (Münkerdir) vb.

منكر باطل.[64] منكر جداً.[65] باطل منكر.[66] منكر.[67]

Bu giriş bölümünü, bu kitaptaki çalışmayı ilim talebeleri ve diğer mü'minlere yararlanmaları ümidiyle

---

54. Hadis No: 128.
55. Hadis No: 294
56. Hadis No: 224.
57. Hadis No: 40.
58. Hadis No: 107, 239.
59. Hadis No: 284.
60. Hadis No: 359.
61. Hadis No: 367.
62. Hadis No: 136.
63. Hadis No: 367.
64. Hadis No: 463.
65. Hadis No: 453.
66. Hadis No: 398.
67. Hadis No: 66, 406, 455.

takdim ediyorum. Bu çalışmayı güzel bir şekilde sunabilmek ve kolaylaştırabilmek için elimden geldiği kadar gayret ettim. İşte çalışmam elinizdedir. Bu konuda açıklama yapıp sözü uzatacak değilim. Nezih Sünnet'e hizmet etme, Sünnet'i yaşama, eserlerini ve ilimlerini yayma konusunda beni başarılı kılmasını Cenab-ı Hak'dan niyaz ederim.

Bu çalışmamı kabul etmesini, ecrimi bol kılmasını, hatalarımı ve günahlarımı affetmesini, kusurlarımı ve ayıplarımı örtmesini Cenab-ı Hak'dan ümid ediyorum. O çok çok bağışlayıcı ve son derece merhamet edicidir. Bu kitaptan veya hizmet ettiğim diğer kitaplardan istifade edenlerin bana faydalı olacak sâlih dualarından mahrum kalmayacağım inşallah.

Sözlerimi İmam İbnü'l-Cevzî (r.a)'nin şu duasıyla noktalıyorum:

"Allahım!.. Senin dinini anlatan dile; sana ulaştıran ilimlere nazar eden göze; sana hizmet yolunda yürüyen ayağa; Rasûl'ünün hadisini yazan ele azab etme! Senin izzetin aşkına, beni Cehennem'e koyma! Ehli gayet iyi biliyor ki, ben senin dinini savunuyordum. Allahım!.."

Amin!.

Beyrut, 01 Cemaziyelevvel 1389 H.
Abdülfettah EBU GUDDE
(Rahmetullahi Aleyh)

Müellif Aliyyü'l-Karî'nin Mukaddimesi

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla Allah'a sonsuz hamdolsun... Seçtiği kullarına selâm olsun...

Her şeyi yoktan var eden Allah'ın rahmetine en muhtaç kulu **Ali bin Sultan Muhammed el-Karî** diyor ki:

Hadis hafızlarından bir gurubun, halk dilinde meşhur olan hadisleri derlediklerini; bu hadisler arasında hangilerinin sahih, hasen, zayıf veya uydurma olduklarını güzel bir metotla açıkladıklarını görünce; sâbit olan hadislerin sınırı hatta sayısı bile tesbit edilemeyeceği için, sadece hakkında *"Bunun aslı yoktur"* veya *"Bu uydurmadır"* denilen hadislerle yetinerek, bu asılsız ve uydurma hadislerin en güzel şekilde tesbit edilmesine vesile olması için, bu konuda yazılanları özetleme düşüncesi gönlüme doğdu.

Hadis hafızlarının uydurma olup olmadığı konusunda ihtilaf ettikleri hadisler, bir rivayette uydurma ama diğer rivayette sahih olabileceği için, bu çeşit ihtilaflı hadisleri bu kitapta hiç zikretmedim.[69]

---

69 Bu ifade genel olarak ve çoğunlukla doğru olsa da, bazı dipnotlarda görüleceği gibi; müellif, bu eserinde uydurma olduklarında ih-

Zira bütün bu görüşler, muhaddislerin hadislerin senedlerini incelemeleri sonucu vardıkları görüşlerdir. Aksi takdirde sahih olarak görülen hadisin gerçekte uydurma, uydurma hadisin ise gerçekte sahih olması; hatta yakînî ilim ifade etme konusunda kesin ve açık olan mütevatir hadis olması bile aklen caiz olacağı için;[70] itimad konusunda kesinlik aramaya gerek yoktur.

Bu sebepledir ki, Zerkeşî şöyle demiştir: "Bizim **(Sahih değildir)** ifademizle **(Uydurmadır)** ifademiz arasında açık bir fark bulunmaktadır. Zira bir hadisin uydurma olması, o hadiste yalanın sâbit olması demektir. **(Sahih değildir)** sözümüz ise, hadisin güvenilir râviler kanalıyla sâbit olmadığını bildirmektedir. Bu ifade, hadisin tamamen asılsız olduğu anlamında değildir."[71]

Allah'tan isabetli olanı göstererek muvaffak kılmasını niyaz ediyorum. Doğru yola iletecek olan sadece Allah'tır.

---

tilaf edilen bazı hadislerle, uydurma olmayıp da zayıf, hasen, hatta sahih olan bazı hadislere de yer vermektedir. Örnek olarak; 25, 58, 73, 93, 94, 95, 103, 104, 111, 118, 142, 201, 203, 220, 237 no.lu hadislere ve diğerlerine bakabilirsiniz..

70 Bu ihtimal, yalancı râvinin meselâ bir rivayette doğru söylemesi ihtimali gibidir. Bu iki ihtimalden her biri, her hangi bir delilden kaynaklanmamaktadır. Dolayısıyla iltifat edilemeyecek tamamen atılacak yanlış bir kanaat olarak kabul edilmelidir.

71 Evet, bu görüş ahkâm hadisleri konusunda doğrudur. Ancak kitaba yazdığım giriş bölümünde (s. 40) geniş bir şekilde açıkladığım gibi; bu görüş, uydurma hadisler konusunda isabetli bir görüş değildir. Zira uydurma hadisler hakkında kullanılan *"Bu hadis sahih değildir"*, ifadesi; *"Bu hadis bâtıldır"*, ifadesi gibidir. Müellif, bu konuyu derinliğine inceleyememiş, yukarıda geçen ifadesinde Zerkeşî ile birlikte aynı görüşü benimsemiştir. Daha sonra müellif, uydurma olduğunda ittifak edilen bir çok hadis hakkında bu eserde nakledeceği veya söyleyeceği *"Sahih değildir"* veya *"Sâbit değildir'* ifadeleriyle çelişkiye düşecektir.

Uydurma Olduğunda İttifak Edilen Hadis Metinleri

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

١ - حديث: إِتَّقِ شَرَّ مَنْ أَحْسَنْتَ إِلَيْهِ.

1. **HADİS: "İyilik yaptığın kimsenin kötülüğünden sakın."**[72] Sehavî: Bunu –hadis olarak– bilmiyorum, demiştir.[73]

---

72. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.46; İbnü'd-Deyba': *Temyiz:* s.14; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.105; Aclunî, *Keşf:* 1/44. Sehavî'nin sözünün devamı şöyledir: "Bu söz, selef âlimlerinden birinin sözü olabilir. Herkes için geçerli bir ifade değildir. Bu ifade değerli kimseler hakkında değil, seviyesiz kimseler hakkında söylenmiş olmalıdır." (Çev.)

73. **(Lâ a'rifuhu/Bunu bilmiyorum)** ifadesi veya benzeri bir ifade, hadis hafızlarından biri tarafından kullanılmışsa ve ciddî bir tenkide uğramamışsa; o hadisin uydurma olduğuna hükmedilmesi için yeterlidir.

İbn Arrak, *Tenzîhü'ş-Şerîati'l-Merfûa*'da (1/7-8) şöyle diyor: "Uydurma hadisin bazı alâmetleri vardır: Bunlardan biri, İmam Fahreddin Razî'nin zikrettiği gibi; hadisin, hadislerin istikrar bulup derlenip toplandığı bir zamanda rivayet edilmiş olup araştırıldığı halde ne ravilerin hafızalarında ne de kitapların derinliklerinde bulunamamasıdır. Sahabe asrı ile ona yakın dönemde henüz hadisler istikrar bulup derlenmemişti. O dönemde râvilerden biri başkalarının bilmediği bir hadisi rivayet edebilirdi."

Hafız Alâî diyor ki: "Böyle bir araştırmayı ancak; İmam Ahmed, Ali b. Medînî, Yahya b. Maîn ve bunlardan sonra yaşayan Buharî, Ebu Hatim, Ebu Zür'a ile sonrakilerden Nesaî, Darakutnî gibi bütün hadisler hakkında ya da hadislerin büyük çoğunluğu hakkında bilgi sahibi olan büyük hadis hafızı yapabilir. Zira

٢- حديث: إِتَّقُوا الْبَرْدَ ، فَإِنَّهُ قَتَلَ أَخَاكُمْ أَبَا الدَّرْدَاءِ.

2. HADİS: **"Soğuktan sakınınız. Zira o kardeşiniz Ebu'd-Derdâ'yı soğuk öldürmüştür."**[74] Sehavî: Bunu -hadis olarak- bilmiyorum, demiştir.[75]

٣- حديث: إِتَّقُوا ذَوِى الْعَاهَاتِ.

3. HADİS: **"Bulaşıcı hastalığa yakalananlardan sakının."**[76] Sehavî: Bunu -hadis olarak- görmedim, demiştir.[77]

---

bir hadisin uydurma olduğuna hükmedebilmek, genellikle hadisin bütün tariklerini toplamak ve uzak beldelerde rivayet edilen hadislerin tamamı veya büyük bir kısmı hakkında bilgi sahibi olmakla mümkündür. Râvilerin rivayet ettikleri hadislerle rivayet etmedikleri hadisler ancak bu şekilde ayırd edilebilir. Bu mertebeye ulaşmayanlar, bulamadığı bir hadis için nasıl uydurmadır diye hükmedebilirler?"

İbn Arrak devamla diyor ki: "Bundan anlıyoruz ki, Hafız Alâî'nin zikrettiği hadis hafızlarından biri veya onların emsali (Meselâ: Hafız Ziyaeddin Makdisî, İbn Salâh, Münzirî, Nevevî, İbn Dakikı'l-Iyd, İbn Teymiyye, Mizzî, Zehebî, Sübkî, Zeylaî, İbn Kesîr, İbn Receb, Irakî, Heysemî, İbn Hacer, Sehavî ve Süyûtî gibi son dönem hadis hafızları da bu listeye ilave edilebilir, diyorum. Abdülfettah Ebu Gudde) böyle bir zat bir hadis hakkında; *"Ben bunu hadis olarak bilmiyorum"*, *ya da "Bunun aslı yoktur"*, derse bu ifade, o hadisin uydurma olduğuna hükmedilmesi için yeterlidir. Doğrusunu en iyi bilen Allah'dır!.." İbn Arrak'ın ifadesi, parantez arası ilavesiyle birlikte burada sona ermektedir. Bu konunun geniş açıklaması mukaddimede (s.28-39 arası) geçmişti. Oraya bakınız.

74. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.17; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.104; Aclunî, *Keşf:* 1/39; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.29.

75. Ebu'd-Derdâ (r.a) sahabî olup, Allah Rasûlü (s.a.v)'nden sonra da uzun bir müddet yaşamış. Hz. Osman'ın halifeliği esnasında hicrî 32 yılında vefat etmiştir. Soğuktan öldüğü sabit değildir.

76. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.18; İbnü'd-Deyba': *Temyiz:* s.13; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.104; Aclunî, *Keşf:* 1/40; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.29

77. Sehavî'nin *el-Makasıdü'l-Hasene* (s.18)'deki ifadesinin devamı şöyledir: Bulaşıcı hastalığa yakalananlardan sakınma emri, halkın zannettiği gibi –bulaşıcı hastalığa yakalanan-lardan uzaklaşma anlamında– olmayıp hastalığın bulaşmasından korkarak kaçınma anlamında olabilir. Buharî'nin *Sahih*'inde (Tıb 19, *Fethu'l-Barî:* 10/158 Hadis No: 5707) ve Müslim'in *Sahih*'inde (Selâm Bab 33, *Şerhu'n-Nevevî:* 14/213 Hadis No: 2220) Ebu Hureyre (r.a)'den rivayete göre Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurmaktadır: *"Bulaşma, kuşların uğursuzluğu, baykuş uğursuzluğu, Safer ayı uğursuzluğu yoktur. Cüzamlı-dan aslandan kaçar gibi kaç."* Hadisin lafzı Buharî'ye aittir. Sehavî'nin ifadesi basit tasarrufla birlikte burada sona ermektedir.

Abdülfettah –Ebu Gudde– diyor ki: Bana göre bu hadisin manası şu şekildedir: **(Lâ advâ) "Bulaşma yoktur"** demek, birbirinize hastalık bulaştırmayın demektir. Yani bulaşıcı hastalığa yakalanan kişi, Allah'ın takdiriyle hastalığı bulaştırmaktan kaçınarak sağlıklı kişilerle beraber olmaktan sakınsın. Buradaki **(lâ advâ)** kelimesindeki (lâ); *"Kime bu aylarda hac farz olursa, hacda cinsel davranışlarda bulunmak, günaha yönelmek ve tartışmak yoktur."* (Bakara: 197) meâlindeki ayetinde geçen **(lâ rafese)** kelimesindeki (lâ) gibi nehiy (yasaklama ve sakındırma) anlamındadır: Yani hac görevlerini yerine getirme esnasında –ihramlı iken– cinsel davranışta bulunmasın, günaha yönelmesin, tartışmasın, demektir.

Bu sahih hadisin devamındaki **(ve-lâ tıyerate)** kelimesindeki (lâ) da aynı şekilde nehiy (yasaklama ve sakındırma) anlamındadır. ***"Kuşların uğursuzluğu yoktur"***, demek kuşların uçuşunu uğursuz saymayın, demektir. Zira araplar Cahiliye döneminde kuşların uçuşundan uğursuzluk anlamı çıkarırlar, onları gidecekleri yerden engellemeye çalışırlardı.

"Baykuş uğursuzluğu yoktur" **(ve-lâ hâmete)**, demek, baykuşu uğursuz saymayın, demektir. Cahiliyette Araplar, öldürülen kişinin intikamı alınmazsa, onun ruhunun baykuş olacağına, bu baykuşun onun intikamı alınıncaya kadar "beni kanla sulayın", dediğine inanırlardı. İslâm, bu çeşit bütün batıl inançları yasaklamıştır.

"Safer ayı uğursuzluğu yoktur" **(ve-lâ safera)**, demek Safer ayı-

nı uğursuz saymayın, demektir. Araplar, savaşın, baskınların, intikamın yasaklandığı mübarek haram aylarından çıkıp da ölümün, savaşın, soygun ve baskınların yapıldığı Safer ayına girdiklerinde bu durum onlara çok ağır geliyordu. Bu da, Cahiliyette arapların Safer ayını uğursuz saymalarına sebep olmuştu. İslâm ise bu inancı yasaklamıştır. Zira vakit; sadece vakit olması açısından uğursuzluk veya zarar getirmez. Uğursuzluk veya zarar, insanın bu vakitte yaptığı kötülükten doğmaktadır. Kötü kişi kötülüğü işlemek suretiyle, zamana da zemine de uğursuzluk getirmektedir, aksi ise doğru değildir.

Peygamberimiz (s.a.v)'in *"Cüzzamlıdan aslandan kaçar gibi kaç",* ifadesi; aynı hadisin devamı olup bazı âlimlerin zannettiği gibi ayrı bir hadis değildir. Böylece hadisin başı ile sonu arasında tam olarak irtibat kurulmaktadır. Hikmet deryası Rasul-i Ekrem (s.a.v), sağlıklı insanın Allah Teâlâ'nın takdiriyle kendisini koruması için, hastalığa sebep olan şeylerden kaçınmasını emrettiği gibi; bulaşıcı hastalığa yakalanan hastanın da, yine Allah Teâlâ'nın takdiriyle başkalarına hastalığı bulaştırıp onları da hasta etmemesi için, sağlıklı insanlarla birlikte olmasını yasaklamaktadır.

Bu mana, Buharî'nin *Sahih*'inde (Tıb 54 *Fethu'l-Barî:* 10/243 Hadis No: 5774) ve Müslim'in *Sahih*'inde (Selâm Bab 33 *Şerhu'n-Nevevî:* 14/215 Hadis No: 2221) Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet ettiği şu hadise tam olarak uygunluk arz etmektedir:

Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurmaktadır: *"Hastalıklı olan, sakın sağlıklı olanla beraber olmasın."* Hadisin lafzı Buharî'ye aittir. Bu hadiste Rasûlullah (s.a.v), hastalıklı develerin sahibine, bu develeri sağlıklı develerin yanına koymayı yasaklamaktadır. Bunun sebebi, Allah Teâlâ'nın takdiriyle meydana gelecek olan bulaşma olayıdır.

Dolayısıyla İslâm, maddî varlıklarda bulaşma olayını kabul etmektedir. Hatta manevî konularda bile bulaşma olayı kabul edilmektedir. Peygamber Efendimiz (s.a.v) buyuruyorlar ki: *"Kişi. arkadaşının dini üzerinedir. Sizden biriniz, kiminle arkadaşlık yaptığına iyi baksın."* Bu hadisi Ebu Davud (4/259) ve Tirmizî (9/223 Zühd 45); Ebu Hureyre'den rivayet etmişlerdir.

Yine Peygamberimiz şöyle buyurmaktadır: *"Sadece mü'minle arkadaşlık yap. Yemeğini de sadece takva sahipleri yesin."* Bu hadisi Ahmed (3/38), Ebu Davud (4/259 Edeb 16), Tirmizî (9/242 Zühd 56), İbn Hıbban (1/383) ve Hakim (4/128); Ebu Said el-Hudrî'den rivayet etmişlerdir.

٤- حديث: إجْتِماعُ الْخَضِرِ وَإِلْيَاسَ عَلَيْهِما السَّلاَمُ فِى كُلِّ عامٍ فِى الْمَوْسِمِ بِمِنًى.

4. HADİS: "Hızır ve İlyas (a.s)'ın her yıl hac mevsiminde Mina'da buluşması hakkındaki hadis:[78] Askalânî diyor ki: Bu konuda hiçbir şey sabit olmamıştır.

٥- حديث: إجْتَمِعُوا وَارْفَعُوا أَيْدِيَكُمْ، اجْتَمَعْنَا وَرَفَعْنَا أَيْدِينا، ثُمَّ قَالَ: اللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُعَلِّمِينَ -ثَلاَثاً- كَيْلاَ يَذْهَبَ الْقُرْآنُ؛ وَأَعِزَّ الْعُلَمَاءَ، كَيْلاَ يَذْهَبَ الدِّينُ.

5. HADİS: "Toplanın ve ellerinizi kaldırın," dedi. Toplandık ve ellerimizi kaldırdık. Sonra –üç defa– şöyle buyurdu: "Allahım!.. Kur'ân'ın kaybolmaması için öğretmenleri bağışla. Dinin kaybolmaması için âlimleri aziz eyle."[79] Uydurmadır.

وكذا: اللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُعَلِّمِينَ، وَأَطِلْ أَعْمارَهُمْ، وَبارِكْ لَهُمْ فِى كَسْبِهِمْ.

Yine Peygamberimiz şöyle buyurmaktadır: *"Her doğan çocuk, fıtrat üzerine doğar. Onu yahudi, mecusi veya nasranî yapan ana-babasıdır."* Bu hadisi Buharî (3/197 Cenaiz 80) ve Müslim (16/207 Kader 35) rivayet etmiştir. Bu lafız. Buharî'ye aittir. Yani ana-baba, çocuğunun yahudi, nasranî ve mecusilerle birlikte olması sebebiyle onun yahudi, nasranî ve mecusi olmasına sebep olmaktadır.

78. bkz. İbn Hacer el-Askalânî, *İsabe:* 2/118; Sehavî, *Makasıd:* s.22; İbnü'd-Deyba': *Temyiz:* s.14. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.106; Aclunî, *Keşf:* 1/49.

79. bkz. Süyûtî, *Leâli:* 1/198; Aliyyü'l-Karî. *Kübra:* s.107; Aclunî, *Keşf:* 1/49.

Aynı şekilde: "Allahım!.. Öğretmenleri bağışla. Ömürlerini uzun eyle ve kazançlarını bereketli eyle."[80] hadisi de uydurulmuştur. *Leâlî*'de böyle denilmiştir.[81]

٦- حديث: اللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُعَلِّمِينَ -ثَلاَثًا- كَيْلاَ يَذْهَبَ الْقُرْآنُ؛ وَأَعِزَّ الْعُلَمَاءَ، كَيْلاَ يَذْهَبَ الدِّينُ.

6. HADİS: "Allahım!.. Kur'ânın kaybolmaması için öğretmenleri bağışla. Dinin kaybolmaması için âlimleri aziz eyle."[82] Uydurmadır. *Leâlî*'de böyle denilmiştir.[83]

٧- حديث: اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُعَلِّمِينَ ، وَأَطِلْ أَعْمَارَهُمْ، وَبَارِكْ لَهُمْ فِى كَسْبِهِمْ .

7. HADİS: "Allahım!.. Öğretmenleri bağışla. Ömürlerini uzun eyle ve kazançlarını bereketli eyle."[84] Uydurmadır. *Leâlî*'de böyle denilmiştir.[85]

٨- حديث: اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ أَقُولَ فِى الدِّينِ بِغَيْرِ عِلْمٍ.

---

80. bkz. Süyûtî, *Leâlî*: 1/198; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.107; Aclunî, *Keşf*: 1/49.

81. Süyûtî, *Leâlî*: 1/198-199

82. bkz. Süyûtî, *Leâlî*: 1/198; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.107; Aclunî, *Keşf*: 1/49.

83. Süyûtî, *Leâlî*: 1/199. Müellif Aliyyü'l-Karî, bu ve bundan sonraki hadisi 5. hadisle birlikte zikretmiştir. Ben de bu iki hadisi dikkat çekmek için iki ayrı rakamla bağımsız iki hadis olarak zikrettim.

84. bkz. Süyûtî, *Leâlî*: 1/198; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.107; Aclunî, *Keşf*: 1/49.

85. Süyûtî, *Leâlî*: 1/198

8. HADİS: "Allahım!.. Din hakkında bilgisizce konuşmaktan sana sığınırım." Hadis olarak bulunamamıştır.

٩- حديث: اَللّٰهُمَّ أَيِّدِ الإِسْلاَمَ بِأَحَدِ الْعُمَرَيْنِ.

9. HADİS: "Allahım!.. İslâm'ı iki Ömer'den biriyle destekle."[86] Bu lafızla aslı yoktur.[87]

١٠- حديث: آخِرُ الطِّبِّ الْكَيُّ.

10. HADİS: **"Dağlama ile tedavi, en son tedavidir."**[88] İbnü'd-Deyba'ın dediği gibi; bu, hadis değil, (halk arasında yaygın) bir sözdür.

١١- حديث: آيَةٌ مِنْ كِتَابِ اللهِ خَيْرٌ مِنْ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ.

11. HADİS: "Allah'ın kitabından bir âyet, Muhammed ve ehl-i beytinden daha hayırlıdır."[89] Askalânî: Bunu –hadis olarak– görmedim, demiştir.

---

86. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.87; İbnü'd-Deyba': *Temyiz:* s.38; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.132; Aclunî, *Keşf:* 1/210; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.72.

87. Bunun yerine aynı manadaki şu –hasen– hadis yeterlidir: *"Allahım!.. Şu iki adamdan: Ebu Cehil veya Ömer b Hattab'dan hangisi sana daha sevgili ise onunla İslâm'ı aziz eyle."* Bu hadisi Ahmed *Müsned'* inde (2/25), Tirmizî *Cami'* inde (Menakıb 17), İbn Sa'd *Tabakat'* ta, Beyhakî *Delâil'* de; Harice b. Abdillah b. Süleyman b. Zeyd b. Sabit'ten; o Nafi'den; o da İbn Ömer'den bu lafızla merfû olarak rivayet etmiştir. (Sehavî, *el-Makasıdü'l-Hasene:* s.87)

88. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.5; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.11; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.100; Aclunî, *Keşf:* 1/14.

89. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.6; İbnü'd-Deyba': *Temyiz:* s.11; Aliyyü'l-Karî. *Kübra:* s.100; Aclunî, *Keşf:* 1/20; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.23. Sehavî, diyor ki: "Bunu –hadis olarak– görmedim. Benden önce hocam İbn Hacer el-Askalânî de aynı ifadeyi kullanmıştır."

١٢- حديث: أَبَى اللهُ إِلاَّ أَنْ يَصِحَّ كِتَابُهُ.

12. HADİS: "Allah, kendi Kitabından başka bir kitabın sahih olmasını murad etmemiştir."[90] Sehavî: Bunu –hadis olarak– bilmiyorum, demiştir.[91]

١٣- حديث: أَخْفُوا الْخِتَانَ ، وَأَعْلِنُوا النِّكَاحَ.

13. HADİS: "Çocukların sünnetini gizli tutun. Nikâhı duyurun."[92] Sehavî diyor ki: Birinci cümlenin aslı yoktur.

١٤- حديث: إِذَا أَرَادَ اللهُ أَنْ يَنْزِلَ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا نَزَلَ عَنْ عَرْشِهِ بِذَاتِهِ.

14. HADİS: "Allah dünya semasına inmeyi murad edince, arşından bizzat iner."[93] Bunu hadis olarak rivayet eden deccaldir.[94]

---

90. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.15; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.12 Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.101; Aclunî, *Keşf:* 1/35.

91. Bu, İmam Şafii (r.a)'nin sözüdür. Şafiî'nin talebesi Müzenî diyor ki: Şafiî'ye *Risale* kitabını seksen defa okudum. Her defasında yeni bir hata bulur, *"Getir, dur bakalım. Bunu düzeltelim. Allah, kendi kitabından başka bir kitabın sahih olmasını murad etmedi"*, derdi. Bunu İmam Abdülaziz el-Buharî, İmam Pezdevî'nin *Usul*üne yazdığı *Keşfü'l-Esrar* adındaki şerhinin başlarında (1/4) zikretmiş, İbn Abidin de *Reddül-Muhtar* haşiyesinde (1/19) nakletmiştir.

Hatib Bağdadî, *Mûdıhu Evhâmi'l-Cem' ve't-Tefrîk* kitabında (1/6) Müzenî'nin şu sözünü nakletmiştir: *"Bir kitap aslıyla yetmiş defa karşılaştırılsa bile, yine o kitapta hata bulunur. Allah, kendi kitabından başka bir kitabın sahih olmasını murad etmemiştir."*

92. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.28; İbnü'd-Deyba': *Temyiz:* s.16; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.111; Aclunî, *Keşf:* 1/70; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.37.

١٥ - حديث: -قَالَ اللهُ تَعالَى- إِذا أَرَدْتُ أَنْ أُخَرِّبَ الدُّنْيَا بَدَأْتُ بِبَيْتِي فَخَرَّبْتُهُ، ثُمَّ أُخَرِّبُ الدُّنْيَا.

15. HADİS: "Allah Teâlâ buyurdu ki: Dünyayı tahrip etmek istediğimde önce Beyt'imi tahrip ederim. Sonra dünyayı tahrip ederim."[95] Irakî diyor ki: Bunun aslı yoktur.[96]

١٦- حديث: إِذا جِئْتَ يا مُعاذ إِلَى أَرْضِ الْخُصَيْبِ فَهَرْوِلْ؛ فَإِنَّ فِيها الْحُورَ الْعِينَ.

16. HADİS: "Ya Muaz!.. Husayb[97] arazisine gelince

---

93. bkz. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûat:* s.2; Sehavî, *Makasıd:* s.15; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.12; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.112; Aclunî, *Keşf:* 1/80.

94. Süyûtî'nin *Zeylü'l-Mevzûat* (s.2-3)'ında ifade edildiği gibi: Bu sözü hadis olarak rivayet eden kişi, Ebubekir Muhammed b. İsa et-Tarasûsî'dir. Tarasûsî diyor ki: Bize Nuaym b. Hammad rivayet etti. O da şöyle dedi: Bize Cerîr rivayet etti. O Leys'den, o da Bişr'den, o da Enes'den Allah Rasûlü'nün şöyle buyurduğunu rivayet etti..." Süyûtî, bunu naklettikten sonra bu rivayete şu tenkidi yöneltmiştir: "Nuaym b. Hammad, belâlı pek çok haberleriyle bizi yordu. Onun rivayetlerini ne kadar savunabiliriz ki!.. Bu hadisi Nuaym'den rivayet eden Tarasûsî hakkında İbn Adiyy şöyle demiştir: Rivayet ettiği hadislerin çoğunun mütabii (destekleyicisi) yoktur. O, hadiste hırsızlık yapan kimseler arasındadır. Başkası ise şöyle demiştir: O, deccal bir muhaddistir. Bu hadiste belâ: ondan mı, yoksa üstadı Nuaym'den mi, bilmiyorum."

95. bkz. Gazzali, *İhya:* 1/243. Dipnot 1; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.112; Aclunî, *Keşf:* 1/81.

96. Hafız Zeyneddin el-Irakî, *Tahric Ehâdisi'l-İhyâ*, Kitabü'l-Hacc. Beytullah'ın ve Mekke-i Müşerrefe'nin Fazileti Babı (Gazzali, *İhya:* 1/243. Dipnot 1)

97. *Kamus' da* deniliyor ki: "Husayb –zübeyr vezninde olup– Yemen'de bir yerdir. Kızları çok güzeldir. *Husayb arazisine gi-*

oradan hızlı geç. Zira orada huriler vardır."[98] Bu arazi Yemen'dedir. Sehavî diyor ki: Bunu hadis olarak bilmiyorum.

١٧- حديث: إِذاَ جَلَسَ الْمُتَعَلِّمُ بَيْنَ يَدَيِ الْعَالِمِ، فَتَحَ اللهُ عَلَيْهِ سَبْعِينَ بَابًا مِنَ الرَّحْمَةِ، وَلاَ يَقُومُ مِنْ عِنْدِهِ إِلاَّ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ، وَأَعْطَاهُ اللهُ بِكُلِّ حَرْفٍ ثَوَابَ سَبْعِينَ شَهِيداً، وَكَتَبَ لَهُ بِكُلِّ حَدِيثٍ عِبَادَةَ سَنَةٍ.

17. HADİS: "Talebe alimin önüne oturunca, Allah ona yetmiş rahmet kapısı açar. Talebe, onun yanından kalktığında annesinden doğduğu gibi günahsız kalkar. Allah, ona her harfe karşılık yetmiş şehid sevabı verir, her hadise karşılık bir senelik ibadet yazar."[99] *Zeyl*'de: Bu uydurmadır, denilmiştir.[100]

١٨- حديث: إِذاَ حَضَرَ الْعَشَاءُ وَالْعِشَاءُ، فَابْدَؤُوا بِالْعَشَاءِ.

18. HADİS: "Yatsı namazı ile akşam yemeği aynı

---

rince oradan hızla geç, sözü bu yer hakkındadır." (bkz. Firûzâbadî, el-*Kamusu'l-Muhît:* s.95 II.bsk. Daru'r-Risale, Beyrut 1987 M.)

98. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.15; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.19; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.113: Acluni, *Keşf:* 1/88.

99. Devamı şöyledir: "*Allah* –talebenin okuduğu– *her yaprağa karşılık bir şehir bina eder. Bu şehirlerden her biri dünyanın on katı kadardır.*"

100. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzuat:* s.47 (bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.113; Acluni, *Keşf:* 1/88.

anda olursa, önce yemekten başlayın."[101] Irakî diyor ki: Hadis kitaplarında bu lafızla aslı yoktur.[102]

١٩- حديث: إِذَا رَأَيْتَ الْقَارِئَ يَلُوذُ بِالسُّلْطَانِ فَاعْلَمْ أَنَّهُ لِصٌّ، وَإِذَا رَأَيْتَهُ يَلُوذُ بِالأَغْنِيَاءِ فَاعْلَمْ أَنَّهُ مُرَاءٍ، وَإِيَّاكَ أَنْ تُخْدَعَ فَيُقَالَ لَكَ: تَشْفَعُ وَتَدْرَأُ عَنْ مَظْلُومٍ، أَوْ تَرُدُّ مَظْلِمَةً، فَإِنَّ هَذِهِ خَدْعَةُ إِبْلِيسَ، اتَّخَذَهَا فُجَّارُ الْقُرَّاءِ سُلَّماً.

19. HADİS: "Kur'ân okuyanın sultana sığındığını görürsen, bil ki o hırsızdır. Onun ahmaka sığındığını görürsen, bil ki o gösterişçidir. Sana: Sen şefaat et de böylece mazlumun cezasını düşüresin, ya da haksızlığı gideresin, denildiğinde aldanmaktan sakın. Zira bu İblis'in hilesidir. Günahkâr Kur'an okuyucuları bunu

---

101. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.38; İbnü'd-Deyba': *Temyiz:* s.20; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.113; Acluni, *Keşf:* 1/90; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.43.

102. Bunu Irakî *Şerhu Süneni't-Tirmizî'*de söylemiştir. (Sehavî, *el-Makasıdü'l-Hasene:* s.38) Irakî, *Tahrîcü Ehâdîsi'l-İhya'*da Yemek Edepleri bölümünde ise şöyle demiştir: "Bu konuda meşhur olan hadis: *"Akşam yemeği hazır olur da namaz için kaamet getirilirse, önce yemek yiyin"*, şeklindedir.

Irakî'nin işaret ettiği şu sahih hadis, –yukarıdaki– uydurma hadise ihtiyaç bırakmamaktadır: Buharî (9/505) ve Müslim (5/45)'in Enes (r.a)'den rivayetine göre Allah Rasûlü (s.av) şöyle buyurmaktadır: *"Akşam yemeği hazır olur da namaz için kaamet getirilirse, önce yemek yiyin"*. Bu konudaki *"Yemek hazır olduğunda namaz yoktur"*, hadisi de sahihtir. Bu hadisi Müslim (5/47) Hz. Aişe (r.a) vasıtasıyla Peygamberimiz (s.a.v)'den rivayet etmiştir. Bu hadis, nefiy –olumsuz ifade– olup, nehiy (yasaklama) anlamındadır. Yani hiç kimse arzuladığı yemek hazır olduğunda namaz kılmasın, demektir.

kendilerine basamak edindiler." Bu söz, Sevrî'nin sözüdür.[103]

Yine şu söz de Sevrî'nin sözüdür: "Ben kızdığım biriyle karşılaşırım da, o bana, Nasıl sabahladın? derse, kalbim ona karşı yumuşuyor. Ya insan tiritlerini yediği ve yaygılarında oturduğu kimseye nasıl karşı çıkabilir?.[104]

Bu konuda şu zayıf hadis gelmiştir: *"Allahım!.. Hiçbir fâcirin nimetini bana nasib etme ki, kalbim ona meyletmesin."*[105]

Denilmiştir ki: Alim kimse arandığında, o şimdi emirin kapısındadır, denilmesi ne kadar çirkindir!..

٢٠- حديث: إِذَا صَدَقَتِ الْمَحَبَّةُ سَقَطَتْ شُرُوطُ الأَدَبِ.

---

103. Sevrî: İmam, muhaddis, müfessir ve fakih Süfyan es-Sevrîdir. Bu hadisi Ebu Nuaym el-Isbehânî *Hılyetü'l-Evliyâ*'da (6/376-377) Süfyan es-Sevrî'nin hayatını anlatırken nakletmiştir. Asıl nüshada bu hadisin metninde tahrif ve eksiklik olup bu eksiklik *Hılye'*den düzeltilmiştir.

104. Ebu Nuaym, *Hılye:* 7/17

105. Bu hadisi Gazzalî, *İhya*'da (2/149) Helâl ve Haram Bölümü'nde sultanlar ve zâlimlerle birlikte olmanın helâl olduğu durumlar babında zikretmiştir. Onun lafzı şu şekildedir: *"Allahım!.. Hiçbir facirin nimetini bana nasib etme ki, kalbim onu sevmesin."* Irakî'nin *İhya Tahrici'*ndeki lafzı da bu şekildedir. Irakî diyor ki: "Bu hadisi İbn Murdeveyh *Tefsir*'de Kesir b. Atıyye vasıtasıyla ismi bilinmeyen meçhul bir râviden rivayet etmiştir. Bunu Ebu Mansur Deylemî *Müsnedü'l-Firdevs*'de Muaz'dan; Ebu Musa el-Medînî *Tazyîu'l-Umûri ve'l-Eyyâm* kitabında ehl-i beyt tarikıyle mürsel olarak rivayet etmiştir. Hadisin bütün isnadları zayıftır."

Gazzalî, bu hadisi ikinci defa *İhya*'da (4/298) Muhabbet, şevk ve ünsiyet bölümü'nde Muhabbetin Hakikati ve Sebepleri konusunun sonunda nakletmiştir. Irakî burada hadisi Deylemî'den tahric etmiş ve "Deylemî, bunu zayıf ve munkatı' –kesintili– bir senedle rivayet etmiştir," ifadesini kullanmıştır.

20. HADİS: "Sevgi samimi ise, edep şartları düşer."[106] İbnü'd-Deyba': Hadis değildir, demiştir.

٢١- حديث: إِذَا صَلَّيْتُمْ عَلَيَّ فَعَمِّمُوا.

21. HADİS: "Bana salâvat getirdiğinizde umumî ifade kullanın."[107] Sehavî diyor ki: Bu lafızla görmdim.[108]

٢٢- حديث: إِذَا كَانَ الْفَيْءُ ذِرَاعاً وَنِصْفاً إِلَى ذِرَاعَيْنِ فَصَلُّوا الظُّهْرَ.

22. HADİS: "Gölge bir buçuk iki zira' arasında olursa öğle namazını kılın."[109] Bâtıldır.

٢٣- حديث: إِذَا كَتَبَ أَحَدُكُمْ كِتَاباً فَلاَ يَكْتُبْ عَلَيْهِ: بَلَغَ؛ فَإِنَّهُ اسْمُ شَيْطَانٍ، وَلَكِنْ يَكْتُبُ عَلَيْهِ: اللهُ.

106. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.40; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.21; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.116; Aclunî, *Keşf:* 1/116.

107. bkz. Hatib, *Tarihu Bağdad:* 7/281; 8/105; Sehavî, *Makasıd:* s.40; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.21; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.116; Aclunî, *Keşf:* 1/96; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.45.

108. Sehavî'nin *el-Makasıdü'l-Hasene*'deki (s.40) sözünün devamı şöyledir: "Bu ifade, *"Bana ve Allah'ın diğer Peygamberlerine salavat getirin. Zira Allah beni Peygamber gönderdiği gibi, onları da Peygamber olarak gönderdi."* hadisinin manasıdır." Zikri geçen hadisi Beyhakî *Şüabü'l-İman*'da (1/148 No: 131)Ebu Hureyre'den; Hatib Bağdadî *Tarihu Bağdad*'da (7/381) Enes'den şu lafızla rivayet etmişlerdir: *"Bana, Allah'ın Nebîlerine ve Rasûllerine salavat getirin. Zira Allah beni Peygamber gönderdiği gibi, onları da Peygamber olarak gönderdi."* Bu, zayıf bir hadistir.

109. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.40; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.21; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.116; Aclunî, *Keşf:* 1/101.

23. HADİS: "Sizden biriniz, bir yazı yazdığında o yazıya 'Beleğa' yazmasın. Zira o şeytan ismidir. Sadece 'Allah' yazsın."[110] Uydurmadır. *Leâlî*' de böyle denilmiştir.[111]

٢٤- حديث: إذا كُنْتَ عَلَى الْماءِ فَلاَ تَبْخَلْ بِالْمَاءِ.

24. HADİS: "Sudan sorumlu olduğunda suda cimrilik yapma."[112] Sehavî: Bunu –hadis olarak– görmedim, demiştir.

٢٥- حديث: إذَا وَقَعَ الذُّبَابُ فِي إنَاءِ أَحَدِكُمْ فَامْقُلُوهُ ثُمَّ انْقُلُوهُ.

25. HADİS: "Sivrisinek sizden birinizin tabağına düştüğünde onu –yemeğe– iyice batırın."[113] Sahihtir. Ama "yemeğe batırın ve sonra atın" ifadesi uydurmadır.[114] *Muğrib*'de böyle denilmiştir.[115]

---

110. bkz. Süyûtî, *Leâlî*: 1/215; Sehavî, *Makasıd*: s.40; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.21; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.117; Acluni, *Keşf*: 1/101.

111. Süyûtî, *Leâlî*: 1/215

112. bkz. Hatib, *Tarihu Bağdad*: 9/52; Ebu Nuaym, *Hılye*: 3/14; Sehavî, *Makasıd*: s.44; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.23; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.117; Acluni, *Keşf*: 1/103; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.49.

113. Ebu Ubeyd: "Sineğin, hastalığa sebep olduğu gibi şifaya sebep olması için, onu yemeğe veya içeceğe iyice batırın. Bu, Allah Teâlâ'nın sineğe ilhamıyla olur", demiş; Mutarrizî de *Muğrib*'de bunu nakletmiştir. (Biyolojik incelemelere göre; sinek, yiyecek ve içeceklere toksin salgıladığı gibi, anti-toksin de salgılamaktadır. Çev.)

114. bkz. Mutarrizî, *Muğrib*: 2/187; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.118; Acluni, *Keşf*: 1/108.

115. Mutarrizî, *Muğrib*: 2/187

٢٦- حديث: أَرْبَعٌ لاَ يَشْبَعْنَ مِنْ أَرْبَعٍ: أَرْضٌ مِنْ مَطَرٍ، وَأُنْثَى مِنْ ذَكَرٍ، وَعَيْنٌ مِنْ نَظَرٍ، وَعَالِمٌ مِنْ عِلْمٍ.

26. HADİS: Dört şey dört şeye doymaz: Toprak yağmura, kadın erkeğe, göz bakmaya, âlim ilme doymaz."[116] İbnü'l-Cevzî bunu *"Mevzûât"* kitabında[117] zikretmiştir.[118]

٢٧- حديث: اَلأَرُزّ.

27. PİRİNÇ HADİSİ[119]: Sâbit değildir. İbnü'd-Deyba' bu şekilde zikretmiştir.[120]

٢٨- حديث: اَلأَرْضُ فِي الْبَحْرِ كَالإِصْطَبْلِ فِي الْبَرِّ.

28. HADİS: Denizdeki toprak, karadaki ahır gibidir.[121] Bunun aslı bulunamamıştır.[122]

---

116. bkz. İbnü'l-Cevzî, *Mevzûat:* 1/234-236; Zehebî, *Mızan:* 1/542; Sehavî, *Makasıd:* s.47; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.24; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.118; Acluni, *Keşf:* 1/116; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.51.

117. İbnü'l-Cevzî, *Mevzûat:* 1/234-236

118. Hafız Zehebî, *Mizanü'l-İ'tidal*'de (1/542) bu -uydurma- hadisi Huseyn b. Ulvan el-Kelbî'nin biyografisinde onun tarikıyle nakletmiş, sonra da şu sözü ilâve etmiştir. "Ben de derim ki: Yalancı da yalana doymaz."

119. Bu hadis, Lâm harfinde 252 nolu hadis olarak gelecek olan; *"Pirinç adam olsaydı yumuşak huylu olurdu"* şeklindeki hadistir.

120. bkz. Sehavi, *Makasıd:* s.49; İbnü'd-Deyba, *Temyîz:* s.25, 152; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.119; Acluni, *Keşf:* 1/126; Hut. *Esne'l-Metalib:* s.100.

121. Bazı kitaplarda "topraktaki ahır gibidir". denilmiştir.

122. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.119; Acluni, *Keşf:* 1/125.

٢٩- حديث: أَصْفِ النِّيَّةَ، وَنَمْ فِي الْبَرِيَّةِ.

29. HADİS: "Niyetini saf kıl. Toprakta uyu."[123] Hadis değildir. İbnü'd-Deyba' bu şekilde zikretmiştir.[124]

٣٠- حديث: أَصْلُ كُلِّ داءٍ الرِّضا عَنِ النَّفْسِ.

30. HADİS: "Bütün dertlerin aslı, insanın kendi nefsinden hoşnut olmasıdır."[125] Selef alimlerinden birinin sözü olup hadis değildir. İbnü'd-Deyba' bu şekilde zikretmiştir.

٣١- حديث: أَعُوذُ بِاللهِ مِنْ عِمامَةٍ صَمَّاءَ.

31. HADİS: "Dilsiz sarıktan[126] Allah'a sığınırım."[127] Süyûtî diyor ki: Bunun aslı yoktur.[128]

---

123. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.47; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.29; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.122; Aclunî, *Keşf:* 1/146; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.58.

124. Yani İbnü'd-Deyba, bu hadisi *Temyîzü't-Tayyib Minel Habîs Fî-Ma Yedûru Alâ Elsineti'n-Nâs Mine'l-Hadis* kitabında zikretmiştir. Ancak hadis, kitabın yayınlanmış baskılarında yoktur. Daha doğrusu ben onu bu baskılarda bulamadım. Kitabın aslı olan Sehavî'nin *el-Makasıdü'l-Hasene Fî Beyan Kesîr Mine'l-Ehadîsi'l-Müştehira Ale'l-Elsine* kitabında (s.61) mevcuttur. (Not: Bu hadis, *Temyîzü't-Tayyib* kitabının elimizdeki Daru'l-Kütübi'l-Ilmiyyenin Beyrut 1401/1991 tarihli yeni baskısının 29. sayfasında 144.no.lu hadisin sonunda numarasız olarak yer ,almaktadır. Muhakkik Abdülfettah Ebu Gudde merhumun elindeki nüsha. kitabın sonundaki bibliyografyadan anlaşılacağı gibi 1347/1942 yılında yayınlanan Muhammed Ali Subayh baskısıdır. (Çev.)

125. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.62; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.29; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.122; Aclunî, *Keşf:* 1/147; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.58.

126. Dilsiz sarık, ucu omuzdan aşağıya sarkıtılmayan sarık demektir.

٣٢- حديث: أَعِينُوا الشَّارِي.

32. HADİS: "Müşteriye yardım edin."[129] Bu lafızla aslı yoktur.

اَلْمُشْتَرِي مُعَانٌ.

"Müşteriye yardım olunur," sözü de böyledir. Bu hükmü İbnü'd-Deyba' zikretmiştir.

٣٣- حديث: أَفْضَلُ الْعِبَادَاتِ أَحْمَزُهَا.

33. HADİS: "İbadetlerin en faziletlisi en zor olanıdır."[130] Zerkeşî: Hadis olarak bilinmemektedir, demiştir. İbn Kayyim *Şerhu Menazili's-Sairin*'de: Bunun aslı yoktur, demiştir.

٣٤- حديث: أَكْثَرُ أَهْلِ الْجَنَّةِ الْبُلْهُ، وَعِلِّيُّونَ لِذَوِي الأَلْبَابِ.

34. HADİS: "Cennet ehlinin çoğu, aptaldır."[131] Bu hadisi Bezzar zayıf olarak, Kurtubî ise sahih kabul ederek

---

127. bkz. Süyûtî, *Hâvî:* 1/471; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.123; Aclunî, *Keşf:* 1/166.

128. Süyûtî, bunu *el-Hâvî fi'l-Fetâvâ*'da (1/471) Âl-i Imran Sûresi'nin 125. âyeti ile ilgili bir meseleyi zikrederken ifade etmiştir.

129. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.68; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.32. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.123; Aclunî, *Keşf:* 1/166; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.62.

130. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.69; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.33; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.123; Aclunî, *Keşf:* 1/175; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.64.

131. bkz. Münavî, *Feyzu'l-Kadir:* Sehavî, *Makasıd:* s.74; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.34; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.125; Aclunî, *Keşf:* 1/186; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.66.

rivayet etmiştir.[132] Bu hadis "Cennetin en üst makamlarında olanlar, akıl sahipleridir", ilâvesiyle rivayet edilmiştir. Bu ilâvenin aslı yoktur.

Hadisin metninde geçen "Bülh" kelimesi, kendi halinde olan anlamındaki "ebleh" kelimesinin çoğuludur. "Ebleh" ise, kötülüğün farkında olmayan ve her şeyi iyi zanneden kimsedir.

Sehl et-Tüsterî, böylelerini kalpleri coşkuyla dolu ve daima Allah ile meşgul olan kimseler olarak açıklamıştır. Yine denilmiştir ki: Ebleh, dünya hakkında bilgisiz olup dininde derin anlayış sahibi olan kimsedir. *Makasıd'* da şöyle denilmiştir: Böyleleri dünya işlerinde bilgisiz olanlardır.[133]

٣٥- حديث: أَكْرِمُوا طَهُورَكُمْ.

35. HADİS: "Abdest suyuna değer verin."[134] İbn Teymiyye: Uydurmadır, demiş, *Zeyl*'de[135] ise, Onun dediği gibidir, denilmiştir.

٣٦- حديث: أَلْسِنَةُ الْخَلْقِ أَقْلاَمُ الْحَقِّ.

36. HADİS: "Yaratılmışların dilleri Hakkın kalemleri-

---

132. Müellif Aliyyü'l-Karî, *el-Mevzûatü'l-Kübra*'da (s.126) şöyle demiştir: "Kurtubî, *Tezkire*'de bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir. Halbuki böyle değildir. Bilakis İbn Adiyy bu hadis hakkında: Münkerdir, demektedir."

133. Müellifin, *el-Mevzûatü'l-Kübra*'da (s.127) ifade ettiği gibi: Hadiste geçen ebleh (aptal) kelimesi, "geri zekâlı" anlamında kullanılmamıştır.

134. bkz. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûat*: s.203; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.127; Aclunî, *Keşf*: 1/197.

135. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûat*: s.203

dir."[136] Aslı yoktur. Bu hükmü İbnü'd-Deyba' zikretmiştir.

٣٧- حديث: أَمَانُ الْعَبْدِ أمانٌ.

37. HADİS: "Kölenin verdiği eman (güvence) geçerlidir."[137] İbnü'l- Hümam[138]: Bunun aslı bilinmemektedir, demiştir.[139]

٣٨- حديث: أُمِرْتُ أَنْ أَحْكُمَ بِالظَّاهِرِ، وَاللهُ يَتَوَلَّى السَّرَائِرَ.

38. HADİS: "Ben, zâhirle (görünen delillerle) hüküm vermekle emr olundum. Gönülleri bilen ise Allah'tır."[140] Irakî ve başka âlimler, bunun aslı olmadığını kesin olarak ifade etmişlerdir.[141]

---

136. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.84; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.37. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.132; Aclunî, *Keşf:* 1/205; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.70.

137. bkz. İbnü'l-Hümam, *Fethu'l-Kadîr*, 4/302; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.134.

138. İbnü'l-Hümam, *Fethu'l-Kadîr*, Kitabu's-Siyer: 4/302

139. Yani Peygamberimiz (s.av)'den senediyle nakledilen bu lafızla bir hadis bilinmemektedir, demektir. Ancak bu söz Hz. Ömer (r.a)'in sözüdür. Bunu Abdürrezzak, *Musannef*'inde (5/222) Hz. Ömer (r.a)'in sözü olarak rivayet etmiştir. Yine Hafız Zeylaî, *Nasbu'r-Râye* kitabında (3/396) Hz. Ömer (r.a)'in sözü olarak nakletmiştir. (Said b. Mansûr, *Sünen:* 2/3 Hadis No: 250-251; Beyhakî, *Sünen:* 9/94)

140. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.91; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.40; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.134; Aclûnî, *Keşf:* 1/192-193; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.73.

141. Bu söz, İbnü'l-Arabî'nin *Ahkâmü'l-Kur'an*ında (1/143) sehven hadis olarak ifade edilmiştir. Talebesi Kadı İyaz, *Tertibü'l-Medarik* kitabında (1/101 Fas baskısı) ona uyarak şöyle demiştir: "Beşerin iç âlem hakkında vereceği hükmün, Allah'ın hüküm ve

hikmetini değiştirmesi imkânsızdır. Zira Peygamberimiz (s.av) şöyle buyurmuştur: "Biz Peygamberler topluluğu sadece zahir – görünen deliller- ile hükmederiz. Gönülleri bilen ise Allahtır." Bir başka rivayette; "İç âlemi bilen Allah'tır, denilmiştir. Bir rivayette ise "Bana zahirle (görünen delillerle) hükmetmem emredildi. Gönülleri bilen ise Allah'tır", denilmiştir." Kadı Iyaz'ın sözü burada sona ermektedir.

Bu ifade ise bazı âlimlerin dikkat çektiği gibi, hiç kuşkusuz yanlış bir ifadedir. **Bu rivayetler asılsızdır.** Mizzî, İbn Kesir, Zerkeşî, İbnü'l-Mülakkın, Irakî ve Sehavî gibi dahî hadis hafızları ve başkaları: Bu hadisler ne meşhur hadis kitaplarında, ne de yaygın hadis cüzlerinde bulunmaktadır, demişlerdir.

Burada dikkat çekilmesi gerekli bir husus da şudur: Sehavî, *el-Makasıdü'l-Hasene'* de (s.91) bu hadisin hükmünü açıklarken yaptığı bir nakilde hata etmiş, ondan sonra gelen müellif Aliyyü'l-Karî *el-Mevzûatü'l-Kübra*'da ve Aclûnî *Keşfü'l-Hafa*'da (1/192-193) Sehavî'ye uyarak şöyle demişlerdir: "Nevevî, *Sahihi Müslim Şerhi*'nde; *"Ben insanların kalbini açıp bakmakla, göğüslerini yarmakla emrolunmadım"*, hadisini şerh ederken aynen şöyle demiştir: "Bunun anlamı şudur: "Ben, zâhirle (görünen delillerle) hüküm vermekle emrolundum. Gönülleri bilen ise Allah'tır. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) de böyle buyurmuştur." Nevevî'den nakledilen söz burada son ermektedir.

Bu nakli ilk yapan Sehavî, Nevevî'nin ifadesini tam nakletmemiş, hata ve yanlışlık buradan kaynaklanmıştır. "Nevevî'nin *Sahihi Müslim Şerhi*'ndeki (Kitabü'z-Zekât, Müellefe-i kulûba zekât verilmesi babı: 7/163) ifadesini aynen nakledelim. Nevevî (r.a) şöyle diyor: "Bu hadisin anlamı şudur: Ben, zahirle –görünen delillerle– hüküm vermekle emrolundum. Gönülleri bilen ise Allah'tır. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) de böyle buyurmuştur: *"Onlar bunu söylediklerinde –başkalarının hakkı müstesna– kanlarını ve mallarını benden korumuş olurlar. Hesapları ise Allah'a aittir."* Yine bir başka hadiste şu ifade yer almaktadır: *"Kalbini yarsaydın ya!."*

Nevevî'nin bu ifadesinde; (Ben, zahirle –görünen delillerle– hüküm vermekle emrolundum...) cümlesi, Allah Rasûlü (s.a.v)'ne nisbet edilmemiştir. Sadece ele alınan hadis, Allah Rasûlü (s.a.v)'ne nisbet edilmeyen bu ifadeyle açıklanmıştır. Bu hata, Nevevî'nin ifadesine süratle bakıp da (Nitekim Peygamberimiz de böyle buyurmuştur) ifadesini; sonrasıyla değil de, öncesi ile ilişkili saymaktan kaynaklanmıştır.

٣٩- حديث: أُمِرْنَا بِتَصْغِيرِ اللُّقْمَةِ فِي الأَكْلِ وَتَدْقِيقِ الْمَضْغِ.

39. HADİS: "Yemekte lokmayı küçültmekle ve iyice çiğnemekle emrolunduk."[142] Nevevî: Sahih değildir,[143] demiştir.

(Zahirle –görünen delille– hüküm verme hakkındaki bazı sahih hadisler)

Hadis olmayan bu söz yerine; Buharî'nin Kitabü'l-Megazî'de Hz. Ali b Ebî Talib ve Halid b. Velid'in Veda Haccından önce Yemen'e gönderilmeleri babında (*Fethu'l-Bari:* 8/53-54); ve Müslim'in az önce adı geçen konuda (7/163) naklettikleri şu hadis yeterlidir: Ebu Said el-Hudrî (r.a) anlatıyor:

Münafıklıkla nitelenen biri Allah Rasûlü (s.av)'ne:

– Allah'dan kork, dedi. Bunun üzerine Halid b. Velid:

– Ya Rasûlallah!.. Bunun boynunu vurayım mı? dedi. Peygamberimiz (s.av):

– Hayır, Belki de o namaz kılan biridir, diye cevap verdi. Halid:

– Nice namaz kılan –münafık– lar var ki, kalbinde olmayan şeyi dilleriyle söylüyorlar, dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurdu: *"Ben insanların kalbini açıp bakmakla, göğüslerini yarmakla emrolunmadım."*

Şevkânî, *İrşadü'l-Fuhûl*'de (s.255) (Delillerin birbirlerine denk gelmesi ve Tercih) bahsinde diyor ki: *"Biz zahirle –görünen delille– hükmederiz,* hadisinin aslı yoktur ama manası doğrudur. Hz. Abbas (r.a) Peygamberimiz (s.a.v)'e, Bedr'e zorlama sonucu katıldığını söylediğinde; Peygamberimiz (s.a.v)'in ona: *"Dış görünüşün bizim aleyhimize idi".* demesi; bir başka hadiste: *"Ben duyduklarımla hükmederim".* buyurması gibi bazı hadislerde bu mana ifade edilmektedir.

142. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.94; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.40; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.136; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.74.

143. Yani bu hadis bâtıldır, kesinlikle sahih diye nitelendirilemez, demektir. Hadis hakkında "Lâ Yesbütü" (sabit değildir) denildiğinde de böyledir. Mukaddimede üstadımız Kevserî'nin *İntikadü'l-Muğnî ani'l-Hıfz ve'l-Kitab* eserine yazdığı mukaddimedeki şu ifadesi geçmişti: "Uyarı: *Tenkıt* müellifi –İbnü'l-Himmat– diyor ki: Fıkhî hükümlerle ilgili hadisleri derleyen Buharî ve diğer âlimler; *"Lem yasıhh"* (sahih değildir) ifadesiyle ıstılahi manasıyla sahih değildir, demek istemişlerdir. Uy-

٤٠ - حديث: أَنَا أَفْصَحُ الْعَرَبِ، بَيْدَ أَنِّي مِنْ قُرَيْشٍ.

40. HADİS: "Ben arapların en fasih konuşanıyım. Şu kadar var ki, ben Kureyş'liyim."[144] Süyûtî: Ne bunu tahric eden bir kimse, ne de senedi bilinmektedir, demiştir.

٤١ - حديث: أَنَا أَفْصَحُ مَنْ نَطَقَ بِالضَّادِ.

41. HADİS: "Ben dad harfiyle konuşanların –yani Arapların– en fasih konuşanıyım."[145] İbn Kesir ve İbn Cezerî'nin dediği gibi; manası doğrudur, aslı yoktur.

٤٢ - حديث: اَلْأَنْبِيَاءُ قَادَةٌ، وَالْفُقَهَاءُ سَادَةٌ، وَمُجَالَسَتُهُمْ زِيَادَةٌ.

42. HADİS: "Peygamberler lider, Fakihler efendidirler. Onlarla oturmak ziyadedir." *Hulâsa*'da[146] belirtildiği gibi, uydurmadır.

---

durma ve zayıf hadisler hakkında eser yazanlar ise *"Lem yasıhh"* (sahih değildir) ve *"Lâ yesbütü"* (sâbit değildir) ifadesiyle umumî manayı murad etmektedirler. Birinci ifadeden hadisin hasen veya zayıf olmaması gerekmez, ikinci ifadeden hadisin bâtıl olduğu anlaşılır."

144. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.137; Aclunî, *Keşf:* 1/132.

145. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.95; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.41; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.136; Aclunî, *Keşf:* 1/132; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.93.

146. Yani bunu tahkik ehli İmam Huseyn b. Abdillah et-Tıybî, *el-Hulâsa fî Ma'rifeti'l-Hadis* adlı kitabında, İmam Saganî'nin *ed-Dürru'l-Mültekat fî Tebyîni'l-Galat* kitabından nakletmiştir. (Abdülfettah Ebu Gudde diyor ki:) Abdullah b. Mesud'un şöyle dediği rivayet edilmiştir: *"Müttekîler efendi, fakihler liderdirler. Onlarla oturmak ziyadedir."* Bunu Taberanî *el-Mu'cemü'l-Kebir*'de rivayet etmiştir. Ravileri güvenilir kimselerdir. (Heysemî, *Mec-*

٤٣- حديث: أَنْصَفَ مَنْ بِالْحَقِّ اعْتَرَفَ

43. HADİS: "Gerçeği itiraf eden insaflı davranmıştır."[147] Sehavî: –Hadis olarak– Bu şekilde bilmiyorum, demiştir.[148]

٤٤- حديث: إِنْ كَانَ الْكَلاَمُ مِنْ فِضَّةٍ، فَالسُّكُوتُ مِنْ ذَهَبٍ.

---

meu'z-Zevâid: 1/125; Ebu Nuaym, *Hılye:* 1/134) İbn Cevzî, *Kitabü'l-Kussas ve Müzekkirîn*'de (s.44) yukarıdaki sözü, İbn Mesud'a ait uzun bir vaaz metni içerisinde Taberanî ve Ebu Nuaym'ın rivayeti gibi rivayet etmiştir. Bu hadis, metnin son cümlesidir.

Bu son derece nefis, doğru bir sözdür. Zira o şöyle demektedir: *"Müttekîler efendidirler."* Yani takvaları sebebiyle onların şerefi ve yükseklikleri vardır. *"Fakihler liderdirler."* Yani Allah'ın dinini açıklama konusunda onlara kendilerine uyulan kimselerdir. Onlarla yani müttekî fakihlerle oturmak, fakîh olmayıp sadece müttekî olanlarla oturmaktan daha faziletlidir. Zira ilimleri, haram ve helâli bilmelerinden istifade edilmesi sebebiyle, müttekî fakihlerin sohbetinde daha fazla hayır vardır. Dolayısıyla müttekî fakihlerle beraber olmak daha faydalı ve daha kazançlıdır.

Belki de İbn Mes'udun bu sözü, burada zikredilen hadisin aslı olup; ravilerden biri, bu sözün bazı kelimelerini kendi anlayışına göre değiştirip bu sözü merfû hadis olarak nakletmiş, böylece hem manayı bozmuş, hem de Peygamberimiz (s.a.v)'in söylemediği bir şeyi O'na nisbet etmiş olabilir!..

147. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.102; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.42; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.140; Acluni, *Keşf:* 1/242; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.95.

148. Sehavî'nin sözünün devamı şu şekildedir: "Fakat Ahmed ve Hakim *Müstedrek*'inde (4/255) el-Esved b. Seri' (r.a)'den şu hadisi rivayet etmişlerdir: Hz. Peygamber (s.a.v)'e esir bir bedevî getirildi. Bedevî: Ben Allah'a tevbe ediyorum. Muhammed'e yönel-miyorum, dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v): *"Hakkın ehlini bildi"*, buyurdu.

44. HADİS: "Söz gümüşse, sükût altındır."[149] Süleyman aleyhisselâm'ın sözü veya Hz. Lokman'ın oğluna nasihatlerinden biridir. Bunu İbnü'd-Deyba' zikretmiştir.

٤٥- حديث: إِنْ لَمْ يَكُنِ الْعُلَمَاءُ أَوْلِيَاءَ اللهِ، فَلَيْسَ لِلّٰهِ وَلِيٌّ.

45. HADİS: "Âlimler Allah'ın velî kulları değilse, Allah'ın velî kulu yoktur."[150] Hadis değil, bilakis İmam Ebu Hanife (r.a) ve İmam Şafiî (r.a)'nin sözüdür.

٤٦- حديث: إِنَّ اللهَ أَخَذَ الْمِيثَاقَ عَلَى كُلِّ مُؤْمِنٍ أَنْ يُبْغِضَ كُلَّ مُنَافِقٍ، وَعَلَى كُلِّ مُنَافِقٍ أَنْ يُبْغِضَ كُلَّ مُؤْمِنٍ.

46. HADİS: "Allah, her mü'minden her münafıka buğzetme, her münafıktan da her mü'mine buğzetme, sözü aldı."[151] Hadis olarak bulunamamıştır.

٤٧- حديث: إِنَّ اللهَ لاَ يَقْبَلُ دُعَاءً مَلْحُونًا.

47. HADİS: "Allah, nağmeli duayı kabul etmez."[152] Aslı bilinmemektedir.

---

149. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.132; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.55; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.152: Aclunî, *Keşf:* 1/304: Hut, *Esne'l-Metalib:* s.92.

150. bkz. İbn Kesir, *Bidaye:* 13/100; Sehavî, *Makasıd:* s.132; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.55; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.153; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.92. Not: İlk dört kitapta hadis (İn lem tekün..) şeklinde, son kitapta ise (İn lem yekün..) şeklindedir. (Çev.)

151. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.145; Aclunî, *Keşf:* 1/273.

152. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.144; Aclunî, *Keşf:* 1/288.

٤٨- حديث: إِنَّ اللهَ لَمَّا خَلَقَ الْعَقْلَ قَالَ لَهُ: أَقْبِلْ، فَأَقْبَلَ، ثُمَّ قَالَ لَهُ: أَدْبِرْ، فَأَدْبَرَ؛ فقَالَ: وَعِزَّتِي وَجَلاَلِي مَا خَلَقْتُ خَلْقاً أَشْرَفَ مِنْكَ، فَبِكَ آخُذُ، وَبِكَ أُعْطِي.

48. HADİS: "Allah, aklı yarattığında ona: Öne geç dedi, o da öne geçti. Geri kal dedi, O da geri kaldı. Sonra şöyle buyurdu: İzzetime ve celâlime yemin olsun ki, Ey akıl!. Senden daha şerefli bir yaratık yaratmadım. Seninle verir, seninle alırım."[153] Âlimler: Bu yalandır, ittifakla uydurmadır, dediler. *Makasıd'* da böyle denilmiştir.[154]

٤٩- حديث: إِنَّ اللهَ نَقَلَ لَذَّةَ طَعَامِ الأَغْنِيَاءِ إِلَى طَعَامِ الْفُقَرَاءِ.

49. HADİS: "Allah, zenginlerin yemeğinin tadını fakirlerin yemeğine nakletmiştir."[155] Süyûtî: Bu uydurmadır, demiştir.

153. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.118; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.49; Aliyyü'l-Kari, *Kübra:* s.143; Aclunî, *Keşf:* 1/275; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.80

154. Hafız Irakî, *et-Tahricü'l-Kebir li-Ehadisi'l-İhya* kitabında bu uydurma hadisin tariklerini geniş bir şekilde açıklamış, Allâme Zebîdî de *İhya Şerhi'*nde (1/453-455) ondan nakletmiştir.

155. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.119; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.49. (Bu iki eserde de şöyle denilmiştir: İbn Hacer bunun uydurma olduğuna hükmetmiştir. Çev.) Aliyyü'l-Kari, *Kübra:* s.145; Aclunî, *Keşf:* 1/278; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.78.

٥٠- حديث: إِنَّ اللهَ وَعَدَ هَذاَ الْبَيْتَ أَنْ يَحُجَّهُ فِي كُلِّ سَنَةٍ سِتُّمِائَةِ أَلْفٍ، فَإِنْ نَقَصُوا أَكْمَلَهُمُ اللهُ بِالْمَلاَئِكَةِ، وَإِنَّ الْكَعْبَةَ تُحْشَرُ كَالْعَرُوسِ الْمَزْفُوفَةِ، كُلُّ مَنْ حَجَّهاَ يَتَعَلَّقُ بِأَسْتاَرِهاَ، يَسْعَوْنَ حَوْلَهَا حَتَّى تَدْخُلَ الْجَنَّةَ، فَيَدْخُلُوا مَعَهاَ.

50. HADİS: "Allah, Beytullah'a her yıl altı yüz bin kişinin haccedeceğini vaad etti. Eğer sayı eksik kalırsa Allah, bunları meleklerle tamamlar. Kâbe, mahşerde gerdeğe giren gelin gibi yaratılacak, Beytullah'ı hacceden herkes onun eteklerine sarılacak, Beytullah Cennete girip de hacılar da onunla birlikte Cennete girinceye kadar onun etrafında tavaf edeceklerdir."[156] Irakî: Bunun aslını bulamadım, demiştir.

٥١- حديث: إِنَّ اللهَ يَكْرَهُ الرَّجُلَ الْبَطاَّلَ.

51. HADİS: "Allah, işsiz adamdan hoşlanmaz."[157] Zerkeşî: Bunu bulamadım, demiştir.[158]

---

156. bkz. Gazzalî, *İhya:* 1/241 Dipnot 3; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.145; Aclunî, *Keşf:* 1/278.

157. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.121; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.53; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.146; Aclunî, *Keşf:* 1/291; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.84.

158. Halk arasında meşhur olan bu söz, *"Allah, işsiz kuldan hoşlanmaz"*, şeklindedir. Bu manada sahabe sözü olarak pek çok ifade nakledilmiştir. Hafız Sehavî, *el-Makasıdü'l-Hasene*'de (s.126) diyor ki: Said b. Mansur, *Sünen*inde İbn Mes'ud'un şu sözünü rivayet etmektedir: *"Ben ne dünya işinde ne de a-hiret işinde boş olan adamdan hoşlanmam."*

٥٢- حديث: إِنَّ الْأَرْضَ لَتَنْجُسُ مِنْ بَوْلِ الْأَقْلَفِ أَرْبَعِينَ يَوْماً.

52. HADİS: "Toprak, sünnetsizin idrarından dolayı kırk gün necis olur."[159] Senedinde hadis uydurmacısı Davud[160] bulunmaktadır.

٥٣- حديث: إِنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ لَيَحْتَاجُونَ إِلَى الْعُلَمَاءِ فِي الْجَنَّةِ، وَذَلِكَ أَنَّهُمْ يَزُورُونَ اللهَ فِي كُلِّ يَوْمِ جُمُعَةٍ،

Zemahşerî, *Tefsir*inde İnşirah Suresi'nde Hz. Ömer (r.a)in şu sözünü rivayet etmektedir: *"Ben sizden birinin ne dünya işinde, ne de ahiret işinde boş olmasından hoşlanmam."*

Beyhakî, *Şüab*'de Urve b. Zübeyr tarikıyle şu rivayeti nakletmektedir: Urve b. Zübeyr'e: Bu âlemde en kötü şey nedir? denildi. Urve: İşsizlik, diye cevap verdi. Bu uydurma hadiste geçen *"Âlem"* kelimesi Aclûnî'nin *Keşfü'l-Hafa*'da (1/291) harekelediği gibi lâm harfinin fethasıyladır.

159. bkz. Zehebî, *Mizan:* 2/8; İbn Hacer, *Lisan:* 2/417; Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûat:* s.97; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.140; Aclûnî, *Keşf:* 1/223.

160. Bu hadis uydurmacısının adı Davud b. Süleyman el-Cürcanîdir. Hadiste geçen (el-Aklef); Sünnet olmayan kişi demektir. Kitabın asıl nüshasında ve müellifin *el-Mevzûatü'l-Kübra*'sında ve Aclûnî'nin *Keşfü'l-Hafa*'sında (1/223) bu hadiste; (el-Aklef) kelimesi (el-Eb'ar) şeklinde zikredilmiştir ki bu kelimede tahrif yapılmıştır. Doğrusu, Süyûtî'nin *Zeylü'l-Mevzûat*ında (s.97) olduğu gibi ve benim yukarıda yazdığım şekildedir. Bu uydurma hadisin devamı, Zehebî'nin *Mizanü'l-İ'tidal*'da (2/8) ve İbn Hacer'in *Lisanü'l-Mizan*'da (2/417) adı geçen yalancı (Davud b. Süleyman)'ın biyografisinde şu şekilde yer almaktadır: *"Çocuklarınızı yedinci günde sünnet ettirin. Zira bu, daha nezihtir ve derinin daha çabuk iyileşmesini sağlar. Toprak, sünnetsizin idrarından dolayı kırk gün necis olur."*

فَيَقُولُ: تَمَنَّوْا عَلَيَّ مَا شِئْتُمْ، فَيَلْتَفِتُونَ إِلَى الْعُلَمَاءِ،

فَيَقُولُونَ: مَاذَا نَتَمَنَّى عَلَى رَبِّنَا؟. فَيَقُولُونَ: كَذَا وَكَذَا...

53. HADİS: "Cennet ehli, Cennet'te âlimlere muhtaç olurlar. Zira onlar her Cuma Allah'ı ziyaret ederler. Cenab-ı Hak:

–Benden dilediğinizi temenni edin, buyurur. Cennet ehli bunun üzerine âlimlere yönelirler:

–Biz, Rabbimizden ne temenni edelim? derler. Âlimler de:

–Şöyle şöyle... temenni edin, derler."[161] *Mızan'* da bunun uydurma olduğu ifade edilmiştir.[162]

٥٤- حديث: إِنَّ الْإِيمَانَ قَوْلٌ وَعَمَلٌ، يَزِيدُ وَيَنْقُصُ.

اَلْإِيمَانُ يَزِيدُ وَيَنْقُصُ.

54. HADİS: "İman hem söz hem de ameldir, artar ve eksilir" veya "İman hem artmaz ve eksilmez."[163] Fırûzâbadî: Hiçbiri sahih değildir, demiştir.

٥٥- حديث: إِنَّ بِلاَلاً كَانَ يُبَدِّلُ الشِّينَ فِي الْأَذَانِ سِينًا.

161. bkz. Zehebî, *Mızan:* 3/436; Süyûtî, *el-Camiu's-Sagîr* (*Feyzu'l-Kadir:* 2/437) Fettenî, *Tezkiretü'l-Mevzûât:* s.18; Aclunî, *Keşf:* 1/263; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.77.

162. Hafız Zehebî, bunu *Mizanü'l-İ'tidal*'da (3/436) yalancılardan biri olan (Mücaşi' b. Amr)'ın biyografisinde zikretmektedir.

163. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.142; Aclunî, *Keşf:* 1/22,259.

55. HADİS: "Bilâl, ezanda (şîn) harfini (sin) olarak değiştiriyordu."[164] Bunun aslı yoktur.

٥٦- حديث: إِنَّ شَيْطَاناً بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، يُقَالُ لَهُ: الْوَلْهَانُ، مَعَهُ ثَمَانِيَةُ أَمْثَالِ وَلَدِ آدَمَ مِنَ الْجُنُودِ، وَلَهُ خَلِيفَةٌ، يُقَالُ لَهُ: خَنْزَبُ.

56. HADİS: "Yerle gök arasında bulunan ve kendisine Velhân adı verilen Şeytan'ın yanında Âdem oğullarının sekiz katı kadar askeri vardır. Onun aynı zamanda Hanzeb denilen bir halifesi vardır."[165] İbn Cevzî: Uydurmadır, demiştir.

٥٧- حديث: إِنَّ الْعَالِمَ وَالْمُتَعَلِّمَ إِذَا مَرَّا عَلَى قَرْيَةٍ، فَإِنَّ اللهَ تَعَالَى يَرْفَعُ الْعَذَابَ عَنْ مَقْبَرَةِ تِلْكَ الْقَرْيَةِ أَرْبَعِينَ يَوْماً.

57. HADİS: "Âlim ve talebesi bir kasabaya uğradıklarında; Allah Teâlâ bu kasabanın mezarlığından kırk gün azabı kaldırır."[166] Hafız Celâl[167]: Bunun aslı yoktur, demiştir.

---

164. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.113; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.46; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.140; Aclunî, *Keşf:* 1/263; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.86.

165. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.112; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.142; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.142; Aclunî, *Keşf:* 1/265; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.86.

166. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.113; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.46; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.142; Aclunî, *Keşf:* 1/256.

167. Bu sözün sahibi Celâleddin Süyûti'dir.

٥٨- حديث: إِنَّ الْعَبْدَ لَيُنْشَرُ لَهُ مِنَ الثَّنَاءِ ما بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، وَما يَزِنُ عِنْدَ اللهِ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ.

58. HADİS: "Bir kulun övgüsü doğu ile batı arasında yayılır da, Allah nezdinde sinek kanadı kadar ağırlığı olmayabilir."[168] *İhya*'da bu şekildedir. Irakî ise: Bu şekilde bulamadım, demiştir.

Buharî ve Müslim'in *Sahih*lerinde Ebu Hureyre rivayetiyle şu sahih hadis bulunmaktadır: *"Kıyamet günü iri yapılı, şişman adam gelir. Halbuki Allah nezdinde sinek kanadı kadar ağırlığı yoktur."*[169]

٥٩- حديث: إِنَّ الْقَصِيرَةَ قَدْ تُطِيلُ.

59. HADİS: "Kısa boylu hanımın boyu uzayabilir."[170] Yani kısa boylu hanım uzun boylu çocuk dünyaya getirebilir. *Kamus* sahibi diyor ki: Bu bir atasözü olup Cevherî'nin zannettiği gibi hadis değildir.

٦٠- حديث: إِنَّكُمْ فِي زَمانٍ أُلْهِمْتُمْ فِيهِ الْعَمَلَ، وَسَيَأْتِي قَوْمٌ يُلْهَمُونَ الْجَدَلَ.

60. HADİS: "Sizler, kendilerine amel ilham edilen bir zamandasınız. Öyle bir toplum gelecek ki onlara

168. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.142; Aclunî, *Keşf:* 1/256.
169. Bu sahih hadis, *Sahih-i Buharî*'de (*Fethu'l-Barî:* 8/324) Kehf Suresi Tefsiri'nde (Bab 6); *Sahih-i Müslim*'de (Nevevî: 17/129; Münafikîn 18) Sıfatü'l-Kıyame kitabının başındadır.
170. bkz. Sehavî, Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.142; Aclunî, *Keşf:* 1/265.

tartışma ilham edilecek."[171] *İhya*' da zikredilmiştir.[172] Irakî: Bunu bulamadım, demiştir.[173]

٦١- حديث: إِنَّ لِإِبْرَاهِيمَ الْخَلِيلِ وَلأَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ لِحْيَةً فِي الْجَنَّةِ.

61. HADİS: "İbrahim Halil (aleyhisselâm) ve Ebu Bekir Sıddık'ın Cennette sakalı vardır."[174] Sahih değildir. Musa ve Harun (a.s) hakkında söylenen hadis de böyledir.[175]

٦٢- حديث: إِنَّ لِلهِ مَلاَئِكَةً تَنْقُلُ الأَمْوَاتَ.

62. HADİS: "Allah'ın ölüleri taşıyan melekleri vardır."[176] Sehavî: Bunu –hadis olarak– görmedim, demiştir.

٦٣- حديث: إِنَّ لِلهِ مَلَكاً مَا بَيْنَ شُفْرَيْ عَيْنَيْهِ مَسِيرَةُ خَمْسِ مِئَةِ عَامٍ.

63. HADİS: "Allah'ın bir meleği vardır ki, iki kaşının

---

171. (Yani siz ashabım, bugün İslâm'ı yaşayan bir topluluksunuz. Gelecekte ise tartışmacı bir toplum ortaya çıkacaktır, anlamındadır. Çev.)

172. bkz. Gazzalî, *İhya:* 1/41; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.148; Aclunî, *Keşf:* 1/294.

173. bkz. Gazzalî, *İhya:* 1/41 Dip Not No: 3.

174. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.116; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.48; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.143; Aclunî, *Keşf:* 1/271; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.88.

175. Yani bu Peygamberlerin Cennette sakalları olacağına dair söylenen hadis de sahih değildir. (Sehavî, *el-Makasıdü'l-Hasene:* s.116; Süyûtî, *el-Hâvî li'l-Fetâvâ:* 2/569-570)

176. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.127; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.54; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.148; Aclunî, *Keşf:* 1/293; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.89.

arası beş yüz yıllık mesafedir."[177] Bunun aslı bulunamamıştır.[178]

٦٤- حديث: إِنَّ الْمَسْجِدَ لَيَنْزَوِي مِنَ النُّخَامَةِ.

64. HADİS: "Mescid, –yere atılan– sümükten ezilip büzülür."[179] Bulunamamıştır.[180]

---

177. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.148; Aclûnî, *Keşf:* 1/294.

178. Aclûnî'nin *Keşfü'l-Hafa* kitabında (1/294) bu hadis metninde "İki gözünün kılları arası" ifadesi yer almaktadır. Bu ifade, tahriftir.

179. Hadisin devamı: *"...derinin ateşte kızarıp büzüldüğü gibi"* şeklindedir. Bu hadisi Gazzalî *İhya*'da (1/102) Akaid Esasları kitabının ikinci faslının sonlarında zikretmiş, Irakî: "Onun aslını bulamadım", demiştir.

(Ebu Gudde diyor ki:) Bu söz, Ebu Hüreyre'nin sözüdür. Bunu İbn Ebî Şeybe *Musannef*'de (2/366) Kitabu's-Salat'ta "Mescide tükürmek günahtır, görüşünde olanlar" babında şöyle rivayet etmektedir: Bize Vekî' nakletti: Dedi ki: Bize Mis'ar, Yezid b. Münkız'den; Ebu Hüreyre'nin şöyle söylediğini nakletti: "*Mescid,* -yere atılan- *sümükten dolayı derinin ateşte kızarıp büzüldüğü gibi, ezilip büzülür.*" İbn Ebî Şeybe, daha sonra aynı sözü bir başka tarikle nakletmiştir.

Yine aynı sözü Abdürrezzak *Musannef*'inde Mescide sümük atma babında (1/433); Said b. Mansur *Sünen*'inde ve Buharî *Tarih*'inde rivayet etmiştir.

Hadiste geçen (Yenzevî) kelimesi "ezilip büzülür" anlamındadır. Gazzalî *İhya*'da bunun dinleyicinin kalbinde tesirinin daha fazla olması için istiare ve sembol niteliğinde olduğunu açıklamakta ve şöyle demektedir: "Zira mescidin sümükten dolayı ezilip büzülmediğini görmektesin. Bunun anlamı şudur: Mescidin ruhu ta'zime layıktır. Mescide sümük atılması ise onu küçümsemek demektir. Ateşin deri ile temas etmesi ne kadar birbirine zıt ise; bu durum da mescidin değerine o kadar terstir."

Müslim'in *Sahih*'inde (5/40) Ebu Hüreyre'den naklettiğine göre; Allah Rasûlü (s.a.v), mescidin kıblesinde bir sümük görmüş ve cemaate yönelerek şöyle buyurmuştu: "*Size ne oluyor ki, Rabbinizin huzuruna yöneliyorsunuz ve önünüze tükürüp sümkürüyorsunuz. Sizden biriniz, huzurunda yüzüne karşı sümkü-*

٦٥- حديث: إِنَّ مِنْ أَقَلِّ ما أُوتِيتُمْ الْيَقِينَ وَعَزِيمَةَ الصَّبْرِ؛ وَمَنْ أُعْطِيَ حَظَّهُ مِنْهُما لَمْ يُبالِ ما فاتَهُ مِنْ قِيامِ اللَّيْلِ وَصِيامِ النَّهارِ.

65. HADİS: "Size en az verilen şey, yakîn ve sabır azîmetidir. Kime bu iki hususta nasib verilmişse gece namazı ve gündüz orucundan kaçırdığı şeye aldırış etmesin."[181] Gazzalî bunu İhya'da zikretmiş, Irakî ise şöyle demiştir: Bunun aslını görmedim. İbn Abdi'l-Berr, Muaz hadisi olarak şunu rivayet etmiştir: *"Allah yakînden daha az bir şey indirmemiştir."*

٦٦- حديث: إِنَّ مِنْ تَمامِ إِيمانِ الْعَبْدِ أَنْ يَسْتَثْنِيَ في كُلِّ حَدِيثِهِ.

66. HADİS: "Kulun her sözünde istisna etmesi –yani inşaallah demesi–, onun imanının kâmil olduğunun alâmetidir."[182] Münkerdir.[183]

---

rülmesinden hoşlanır mı? Biriniz –mescide– tükürmek zorunda kalırsa soluna ayağının altına tükürsün. Bu imkânı bulamazsa şöyle yapsın." Hadis ravisi Kasım b. Mihran, bu durumu elbisesini kenarına tükürüp oğuşturarak tarif etti.

180. bkz. İbn Ebî Şeybe, *Musannef:* 2/366; Abdürrezzak, *Musannef:* 1/433; Gazzalî, *İhya:* 1/102; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.295; Aclûnî, *Keşf:* 1/252.

181. bkz. Gazzalî, *İhya:* 1/72; Zehebî, *Mizan:* 4/134; Süyûtî, *Leâli:* 1/42; Sehavî. *Makasıd:* s.148; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.148; Aclûnî, *Keşf:* 1/252.

182. bkz. Zehebî, *Mizan:* 4/134; Süyûtî, *Leâli:* 1/42; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.150; Aclûnî, *Keşf:* 1/295.

183. Yani batıldır. Zehebî, *Mizanü'l-İ'tidal*'de (4/134) Müarik b. Abbad'ın biyografisinde bu hadisi zikrettikten sonra; "Bu hadis

٦٧- حديث: إِنَّ مِنَ الذُّنُوبِ ذُنُوباً لاَ يُكَفِّرُهَا إِلاَّ الْوُقُوفُ بِعَرَفَةَ.

67. HADİS: "Günahlardan öyleleri vardır ki, bu günahları Arafat'ta vakfeye durmaktan başka bir şey silemez."[184] Irakî diyor ki: Bunun aslını bulamadım.

٦٨- حديث: إِنَّ مِنَ الْعِصْمَةِ أَنْ لاَ تَقْدِرَ.

68. HADİS: "Maddî imkân bulamaman, Allah'ın seni koruduğunun alâmetlerindendir."[185] Tasavvuf erbabının sözlerindendir.

٦٩- حديث: إِنَّ الْمَيِّتَ يَرَى النَّارَ فِي بَيْتِهِ سَبْعَةَ أَيَّامٍ.

69. HADİS: "Ölü, kendi evinde yedi gün ateş (mum) yakıldığını görür."[186] İmam Ahmed ve başkaları diyor ki: Bu batıldır, aslı yoktur. Bu (âdet) bid'attir.[187]

٧٠- حديث: إِنِّي لأَجِدُ نَفَسَ الرَّحْمَنِ مِنْ قِبَلِ الْيَمَنِ.

70. HADİS: "Ben Rahman'ın nefesini Yemen tarafın-

---

bâtıldır", demektedir. Süyûtî, *el-Leâli'l-Masnûa*'da (1/42) Zehebî'nin bu sözünü nakletmiş, bunu kabul etmiş ve şöyle demiştir: "Bu hadisin senedindeki âfet, (Davud b. Muhabber)'dir. O, uydurmacıdır. Deylemî, bunu *Müsnedü'l-Firdevs*'de onun tarikiyle tahric etmiştir."

184. bkz. Gazzalî, *İhya:* 1/240: Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.149; Aclûnî, *Keşf:* 1/297.

185. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.149; Aclûnî, *Keşf:* 1/299.

186. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.130; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.55; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.151; Aclûnî, *Keşf:* 1/298.

187. Yani ölünün evinde ölümünden itibaren yedi gün mum yakılması âdeti, bid'attir.

da buluyorum."[188] Irakî diyor ki: Bunun aslını bulamadım.[189]

٧١- حديث: إِنَّ الْوَرْدَ خُلِقَ مِنْ عَرَقِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْ مِنْ عَرَقِ الْبُرَاقِ.

---

188. bkz. Gazzalî, *İhya:* 1/104; 3/222; Heysemî, *Mecmeu'z-Zevaid:* 10/55; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.154; Aclûnî, *Keşf:* 1/304.

189. Irakî'nin *İhya Tahrici*'nde (1/104 Dip not 2) Akaid Esasları kitabının ikinci faslının sonlarında gördüğüm ifadesi aynen şu şekildedir: *"Ben Rahman'ın nefesini Yemen tarafında buluyorum."* Ahmed b. Hanbel (Müsned'inde 2/541), Ebu Hüreyre'nin hadisi olarak rivayet etmiştir. Bu hadisin ravileri sika/güvenilir kişilerdir."

Hafız Heysemî ise *Mecmeu'z-Zevaid'* de (10/55-56) Ebu Hüreyre'den şu hadisi nakletmektedir: Peygamberimiz (s.av) buyurdular ki: *"İyi bilin ki; iman Yemen'e mensuptur. Hikmet, Yemen'e mensuptur. Ben, Rabbinizin nefesini Yemen tarafından buluyorum."* Bu hadisi Ahmed rivayet etmiştir. Ravileri sahih hadis ravileri olup ancak Şebîb Ebî Ravh müstesnadır. Ama o da sikadır." Beyhakî, bu hadisi *el-Esma ve's-Sıfat'* ta sahabî Seleme b. Nüfeyl es-Sekûnî'den rivayet etmektedir. Onun hadisinde şu ifade yer almaktadır: Peygamberimiz (s.a.v), Yemen tarafına sırtını döndüğü bir sırada şöyle demiştir: *Ben Rahman'ın nefesini işte şuradan duyuyorum.* Bu hadisi Bezzar *Müsned*'inde rivayet etmiş, Taberanî *Kebir*'de, Peygamberimiz (s.a.v) Yemen'e işaret ederek: *"Ben Rahman'ın nefesini işte şuradan duyuyorum"*, lafzıyla rivayet etmiştir. Yine Taberanî, *Müsnedü'ş-Şamiyyîn*'de Ebu Hüreyre'den; *"İman, Yemen'e mensuptur. Hikmet, Yemen'e mensuptur. Ben, Rahman'ın nefesini Yemen tarafından buluyorum"*; *Evsat* kitabında ise, Ebu Hüreyre'den *"Ben Rabbinizin nefesini Yemen tarafından duyuyorum"*, lafzıyla rivayet etmektedir. Şeyh Muhammed b. Kasım el-Haydar-Âbadînin, Hasan el-Basrî'nin Hz. Ali (r.a)'den hadis işitmesinin isbatı konulu *el-Kavlü'-Müstahsen fî Fahri'l-Hasen* kitabında (s.118-120) geniş bir şekilde açıkladığı gibi bu rivayetlerin senedleri sahihtir.

Beyhakî, *el-Esma ve's-Sıfat*'ta hadisin manasını; Peygamberimiz (s.a.v), bu hadisle; Ben huzur ve rahatlığı Yemen tarafından buluyorum, demek istemiştir, şeklinde açıklamaktadır.

71. HADİS: "Gül, Hz. Peygamber (s.av)'in terinden –veya Burak'ın terinden– yaratıldı."[190] Nevevî: Sahih değildir,[191] demiş; Askalanî ve başkaları ise: Uydurmadır, demişlerdir.[192]

٧٢- حديث: اَلْإِيمَانُ عَقْدٌ بِالْقَلْبِ، وَإِقْرَارٌ بِاللِّسَانِ، وَعَمَلٌ بِالْأَرْكَانِ.

72. HADİS: "**İman kalple tasdik, dille ikrar, âzalarla ameldir.**"[193] İbnü'l-Cevzî, bu hadisin uydurma olduğuna hükmetmiştir. (Abdülfettah Ebu Gudde: Doğru olan budur, demiştir.)[194]

Sehavî ise şöyle demiştir: Bu hadis, İbn Mace'de Abdüsselâm b. Salih'in hadisi olarak yer almaktadır. [195]

---

190. bkz. *Nevevî, Fetâvâ*: s. 288; İbn Hacer, *Lisan*: 2/219; Sehavî, *el-Makasıd*: s.130; Semhudî, *Gammaz*: s.46; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.55; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.151; Aclûnî, *Keşf*: 1/30.

191. bkz. *Nevevî, Fetâvâ*: s. 288.

192. "Sahih değildir" ve "Uydurmadır" ifadeleri farklı iki ifade olmakla birlikte; kitabımızın mukaddimesinde (s.40) işaret edildiği gibi ıstılahî açıdan manaları aynıdır.

193. bkz. İbn Mace, *Sünen*: 1/25 (Mukaddime 9); Beyhakî, *Şüab*: 1/47 No:16; İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât*: 1/128-129; Zehebî, *Mizan*: 2/616; Süyûtî, *Leâli*: 1/33-36; Sehavî, *Makasıd*: s.140; Münavi, *Feyzu'l-Kadir*: 3/185; Semhudî, *Gammaz*: s.48; İbn Arrak, *Tenzih*: 1/79,151; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.59; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.158; Şevkânî, *Fevaid*: s.293,452; Acluni, *Keşf*: 1/21; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.102.

194. Parantez arasındaki bu cümle bir sonraki dipnotun son cümlesi olup önemine binaen metne alınmıştır. (Çev).

195. (Ebu Gudde diyor ki:) Hadisin *Sünen İbn Mace*'de olması, onun uydurma olmasına engel değildir. Zira *Sünen İbn Mace*'de otuzdan fazla uydurma hadis bulunmaktadır: (Leknevî, *el-Ecvibetü'l-Fadıla*: s.71-72, thk. Abdülfettah Ebu Gudde).

٧٣- حديث: إيَّاكَ وَالسَّجْعَ يا ابْنَ رَوَاحَةَ!..

73. HADİS: “Ey İbn Ravaha!.. Seci’den (kafiyeli konuşmaktan) sakın.”[196] *İhya*'da böyledir. Irakî şöyle demiştir: “Bu şekilde bulamadım. Hadis, İbn Sünnî’nin *er-Riyada* ve Ebu Nuaym’in *Hılye* kitabında Hz. Aişe (r.a) hadisi olarak sahih isnadla rivayet edilmiştir. Hz. Aişe (r.a) Saib’e şöyle demişti: “Seci’den sakın. Zira Peygamberimiz (s.a.v) ve ashabı seci’ yapmıyorlardı.” İbn Hıbban rivayetinde: *Seci'den kaçın*, denilmiştir.

Süyûtî, bu hadisi *el-Leâli'l-Masnûa*'da (1/33-36) zikretmiş, bu hadis hakkında verilen “uydurma” hükmünün reddedilmesini güçlendiren (mütabi’) bazı rivayetler nakletmiştir. İbn Arrak da *Tenzîhü'ş-Şeriati'l-Merfûa*'da (1/151-152) Süyûtî'yi desteklemiştir.

Ancak bu hadisin ravilerinden olan (Abdüsselam b. Salih el-Herevî) hakkında Ebu Hatim: Bana göre sadûk (doğru sözlü) değildir, demiş; Ebû Zür'a hadisini kabul etmemiştir. Ukaylî: Rafızîdir, habistir, demiştir. İbn Adiyy: Hadis uydurmakla suçlanmıştır, derken; Nesaî: Güvenilir değildir, demiştir. Darakutnî: Rafızîdir, habistir. *“İman kalple ikrardır”* hadisini uydurmakla suçlanmıştır, demiştir. (Zehebî, *Mizan*: 2/616) Ukaylî ve Muhammed b. Tahir el-Makdisî onun yalancı olduğunu ifade etmişlerdir. İbn Arrak *Tenzîhü'ş-Şeriati'l-Merfûa*'da (1/79): “Onu pek çok muhaddis, hadis uydurmakla suçlamıştır”, demiştir.

İbn Maîn’den sika olduğuna dair gelen rivayeti Allâme Abdurrahman el-Muallimî el-Yemanî (r.a) Şevkani'nin *el Fevaidü'l-Mecmua* kitabına yazdığı ta'likatında (s.293, 152) güzel bir şekilde cevaplamıştır. Oraya bakılmalıdır'

Ayrıca hadiste mezhebi tarifler sanatı açıkça görülmektedir. İbnü'l-Cevzi'den önce Hafız Darakutnî de bu hadis hakkında uydurma hükmünü verenlerdendir. Onun bu görüşü az önce *Mizan*'dan nakledilmişti. Nitekim bu konudaki görüşlerin tamamını İbnü'l-Cevzî *Mevzûât*'ında (1/128-129) nakletmektedir. **Doğru olan da budur.** Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

196. bkz. Gazzali, *İhya*: 1/35 Dipnot 2; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.156.

Buharî'de İbn Abbas'ın sözü olarak benzeri bir ifade nakledilmiştir."[197]

٧٤- حديث: أَيُّ شَيْءٍ يَخْفَى؟ قَالَ: مَا لاَ يَكُونُ.

74. HADİS: **"Gizli olan nedir? denildi. Olmayan şey, dedi."**[198] Askalanî: Bunun aslını bilmiyorum, demiştir.

---

197. Asıl nüshada bu şekilde yer almaktadır. Irakî'nin; *İhya Tahrici*'nde (1/35) İlim bölümünde "İlimlerin lafızlarında değiştirilen şeyler" konusunda ifadesi ise şöyledir: "Hadis, Ahmed (6/217) Ebu Ya'lâ, İbnü's-Sünnî ve Ebu Nuaym'ın *er-Riyada* kitabında Hz. Aişe (r.a) hadisi olarak sahih isnadla rivayet edilmiştir..." Zebidî, *İhya Şerhi*' nde (1/246) diyor ki: *"Ey İbn Ravaha!.. Seci'den sakın."* hakkında Irakî şöyle demiştir: Merfû olarak bulamadım. Ahmed ve Ebu Ya'lâ (*Müsned*lerinde); İbnü's-Sünnî ve Ebu Nuaym ise *Riyadatü'l-Müteallimîn* isimli kitaplarında Hz. Aişe (r.a) hadisi olarak... rivayet etmişlerdir."

198. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.139; Semhudî, *Gammaz:* s.47; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.58; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.157; Aclûnî, *Keşf:* 1/252; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.98.

« ب »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

٧٥- حديث: اَلْبَاذِنْجَانُ لِمَا أُكِلَ لَهُ.

75. HADİS: "**Patlıcan ne niyetle yenilirse o gerçekleşir.**"[199] Batıldır, aslı yoktur. Hadis hafızları bunu açıkça ifade etmişlerdir.

٧٦- حديث: اَلْبَاقِلاَء.

76. HADİS: "**Bakla hadisi.**"[200] Sâbit değildir.[201]

---

199. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.141; İbnü'd-Deyba': *Temyiz:* 60; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.159; Aclûnî, *Keşf:* 1/252; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.107.

200. bkz. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât:* s.141; Sehavî, *Makasıd:* s.141; İbnü'd-Deyba': *Temyiz:* 60; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.161; Aclûnî, *Keşf:* 1/252.

201. (Bakla); *Kamus* ve şerhi *Tacü'l-Arus*'da B-K-L maddesinde şöyle açıklanmaktadır: (el-Bakl) topraktan çıkan her yeşil bitkidir. (el-Bakılâ) ve (el-Bakıllâ) bakla demektir. Müfredi (Bakılaetün) veya (Bakıllatün) şeklinde gelir.

Bakla hadisine gelince: bu uzun bir hadistir. Bu sebeple müellif, hadisin metnini zikretmemiştir. Uydurma hadis konusunda eser telif edenlerin bir çoğu da hadisin uzunluğu sebebiyle sadece işaret etmekle yetinmişlerdir. Bu hadiste baklagillerin pek çok cinsinin faydaları zikredilmektedir. Bakla da bunlarda biridir. Bu sebeple bu hadise kısaca (Bakla hadisi) ismi veril-

miştir. Ben işaret edilen hadisin bilinmesi için hadisin tamamını zikretmek istiyorum:

Bu hadis, Süyûtî (r.a)'nin **uydurma** olduğuna hükmettiği hadislerden biri olup Süyûtî, bu hadisi *Zeylü'l-Mevzûât* kitabında (s.141-142) şu senedle zikretmektedir:

"Bu hadisi Tuyurî, *Tuyûriyyat*"ta şu şekilde tahric etmektedir: Bize Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Osman es-Sevvak haber verdi: Dedi ki: Bize Ebu'l-Kasım İbrahim b. Ahmed b. Ca'fer el-Hurakî haber verdi. Dedi ki: Bize Abdullah b. Muhammed b. Ali b. Büşeyra nakletti. Dedi ki: Bana Ebu't-Tayyibi's-Sayyad Muhammed b. İshak el-Huzaî nakletti. Dedi ki: Bize Ali b. Huseyn nakletti. Dedi ki: Bize –Muhammed bin– Musa b. İbrahim; Hişam b. Urve'den; o babasından; o da Hz. Aişe'den merfû olarak nakletti:

1."Kim yatsı namazından sonra **cırcır** yer, sonra uyursa cüzzam hastalığı burnundan çıkar gider."

2."Kim **pırasa** yer, sonra uyursa, kokusu çirkin olur, basurdan emin olarak geceler, iki melek sabaha kadar ondan uzak durur."

3."Kim **kereviz** yerse güzel kokuyla geceler, diş ağrılarından emin olarak geceler."

4."Kim **hindiba** otundan yerse, kendisine zehir ve sihir dokunmaksızın geceler. Hayvanlardan yılan ve akrep dahil hiçbiri ona yaklaşamaz."

5."Kim **cennet baklasını** yerse, Allah meleklere ona haseneler yazmalarını emreder."

6."Kim **sedef** bitkisi yerse, zatülcenb ve taun hastalıklarından emin olarak geceler."

7."Kim **turp** yerse, usanç hastalığından emin olarak geceler.

8."Kim **soğan-sarımsak** yerse, bu mescidimize sakın yaklaşmasın. Zira melekler, Ademğullarının rahatsızlık duydukları şeylerden rahatsızlık duyarlar."

9."Kim **mercimekle birlikte kabak** yerse, Allah'ın adı anıldığı zaman gönlü hassas olur, zihni açılır."

10."Kim **baklayı** kabuğuyla birlikte yerse, Allah yediği kadar derdi ondan çıkarıp atar."

11."Kim yemekten önce ve sonra **tuz** yerse, en basitleri cüzzam ve baras (alacalık) hastalığı olan, üçyüz altmış çeşit dertten emin olur." (Ayrıca 436 nolu paragrafın sonundaki 864 nolu notta bulunan Tuz hadisi'ne bakınız.)

٧٧- حديث: بُخَلاءُ أُمَّتِي الْخَيَّاطُونَ.

77. HADİS: "Ümmetimin cimrileri terzilerdir."[202] Sehavî diyor ki: Bunu –hadis olarak– görmedim.[203]

İbn Arrak, *Tenzîhü'ş-Şeria'* da (2/266) bu hadisi Süyûtî'den nakletmekte ve şöyle demektedir: "Süyûtî, bu hadisin illetini (kusurunu) beyan etmemiştir. Bu hadisin senedinde Hişam b. Urve'den rivayette bulunan Muhammed b. Musa b. İbrahim yer almaktadır. Bu kişiyi tanımıyorum. *Lisanü'l-Mizan*'da (5/401) deniliyor ki: Muhammed b. Musa b. İbrahim el-Istahrî: Meçhul bir şeyhtir." Bu kişi o mudur, başkası mıdır bilmiyorum." İbn Arrak'ın sözü burada sona ermektedir.

Abdülfettah –Ebu Gudde– diyor ki: İbn Arrak (r.a)'ın burada adı geçen râvinin durumu hakkındaki açıklaması, hadisin uydurma olduğu hükmünü tamamlamak için değil, sadece yalancılığı ve sahibini ortaya koymak içindir. Zira adı geçen hadiste yalancılık kokuları her taraftan hissedilmektedir. Bu hadis, senedi araştırılmaya ihtiyaç duyulmayacak kadar asılsız bir hadistir.

Aclûnî, *Keşfü'l-Hafa*'da (1/339) diyor ki: Zerkeşî diyor ki: Bakla ve mercimek hadisleri bâtıldır. Necm (el-Gazzî): Bakla hakkında hiçbir şey sahih değildir, demiştir. Firûzâbadî, uydurma hadisler hakkındaki bazı genel hükümleri açıklamak için tahsis ettiği *Sifrü's-Seadeh* kitabının Hatime bölümünde (s.150) şöyle diyor: "Mercimek, bakla, peynir, ceviz, patlıcan, nar ve kuru üzümün fazileti babında hiçbir şey sahih olmamıştır. Zındıklar –Allah onları rüsvay eylesin– bu konularda hadisler uydurmuşlar ve İslâmı lekelemek için bu uydurdukları uydurma hadisleri muhaddislerin kitaplarına karıştırmışlardır."

İbnü'l-Cevzî, *Mevzûat* kitabında (2/293) Darakutnî tarikıyle Hz. Aişe'nin; "Kim baklayı kabuğuyla birlikte yerse, Allah, ondan onun kadar derdi çıkarır," şeklindeki sözünü nakletmiş ve şöyle demiştir: "Bu sahih olmayan bir hadistir. İbn Adiyy: Bu, batıl bir hadistir, demiştir." Süyûtî, *el-Leâli'l-Masnûa*'da (2/218) ve İbn Arrak, *Tenzîhü'ş-Şeria'* da İbnü'l-Cevzî'nin bu ifadesini kabul etmişlerdir.

202. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.143; İbnü'd-Deyba': *Temyiz:* s.60; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.162; Aclûnî, *Keşf:* 1/332.

203. İbnü'd-Deyba', *Temyîzü't-Tayyib mine'l-Habîs*'de (s.60): Bunun aslı yoktur, demiştir. Aclûnî ise, *Keşfü'l-Hafa*'da (1/332)

٧٨- حديث: اَلْبَخِيلُ عَدُوُّ اللهِ، وَلَوْ كَانَ عابِداً.

78. HADİS: "Cimri, çok ibadet eden[204] biri olsa bile; Allah'ın düşmanıdır."[205] Bunun aslı yoktur.

٧٩- حديث: اَلْبَرْدُ عَدُوُّ الدِّينِ.

79. HADİS: "Soğuk, din düşmanıdır."[206] Hadis değildir, âlimlerden birinin sözüdür.[207]

٨٠- حديث: اَلْبَرَكَةُ فِي صِغَرِ الْقُرْصِ.

80. HADİS: "Bereket, pidenin küçüklüğündedir."[208] Nesaî'den bunun hadis olmadığı nakledilmiştir.

٨١- حديث: بُرْمَةُ الشَّرِكَةِ لاَ تَفُورُ.

81. HADİS: "Ortaklık tenceresi[209] kaynamaz."[210] Hadis değildir.

şöyle demiştir: "İbnü'l-Gars, bu kelimenin bazı yazma nüshalarda buğday satanlar anlamındaki (hannatûn) şeklinde olduğunu zikretmektedir."

204. Asıl nüshada bu şekildedir. Ancak bu hadisi zikreden kitaplarda (âbid) yerine (rahib) ifadesi yer almaktadır.

205. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.143; İbnü'd-Deyba': *Temyiz:* 61; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.163; Aclûnî, *Keşf:* 1/252.

206. bkz. İbnü'd-Deyba': *Temyiz:* 61; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.163; Aclûnî, *Keşf:* 1/252.

207. Bu sözün sahibi olan zat, İmam Malik ve İmam Evzaî'ye benzetilen, Şam diyarının fakîh ve salih zatı büyük imam Said b. Abdülaziz ed-Dimaşkî et-Tenûhî'dir. 167 yılında vefat etmiştir. (Allah rahmet eylesin.)

208. Hadisin tamamı: "Bereket, pidenin küçüklüğünde, ipin uzunluğunda ve nehrin küçüklüğündedir" şeklindedir.

209. Bu hadis, Aclûnî'nin *Keşfü'l-Hafa* kitabında (1/331) *"Şirk tenceresi kaynamaz"*, şeklinde nakledilmektedir. Bu ifade, ha-

٨٢- حديث: اَلْبَشَاشَةُ خَيْرٌ مِنَ الْقِرَى.

82. HADİS: "Güler yüzlülük, misafire ikram etmekten daha hayırlıdır."[211] Sehavî: Bunu –hadis olarak– bilmiyorum, demiştir.

٨٣- حديث: بَشِّرِ الْقَاتِلَ بِالْقَتْلِ.

83. HADİS: "Katile öldürüleceğini müjdele."[212] Sehavî: Bunu –hadis olarak– bilmiyorum, demiştir.

٨٤- حديث: اَلْبِطْنَةُ تُذْهِبُ الْفِطْنَةَ.

84. HADİS: "Şişmanlık, zekâyı giderir."[213] Hadis değildir. Amr b. Âs (r.a) ve başkalarının sözüdür.[214]

٨٥- حديث: اَلْبِطِّيخُ وَفَضَائِلُهُ

85. HADİS: "Karpuz ve faziletleri hadisi."[215] Zerkeşî: Sâbit olmamıştır, demiştir.[216]

---

disin tahrif edilmiş şeklidir.

210. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.165; Aclûnî, *Keşf:* 1/331.

211. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.145; Semhudî, *Gammaz,* s.50; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.166; Aclûnî, *Keşfü'l-Hafa:* 1/252; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.108; Kavukçî, *Lü'lü':* s.30.

212. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.145; Semhudî, *Gammaz,* s.50; İbnü'd-Deyba': *Temyiz:* 62; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.166; Aclûnî, *Keşf:* 1/252; Kavukçî, *Lü'lü':* s.30.

213. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.145; İbnü'd-Deyba': *Temyiz:* 62; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.167; Aclûnî, *Keşf:* 1/252; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.109.

214. Bu mana, pek çok sahabîden (r.anhüm) nakledilmiştir.

215. bkz. Deylemî, *Zehru'l-Firdevs:* 2/35; İbnü'l-Cevzî: Mevzûât: 2/285; Sehavî, *Makasıd:* s.146; Semhudî, *Gammaz,* s.50; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.166; Aclûnî, *Keşf:* 1/252; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.109; Kavukçî, *Lü'lü':* s.30.

٨٦- حديث: بُنِيَ الدِّينُ عَلَى النَّظَافَةِ.

86. HADİS: "Din, temizlik üzerine bina edilmiştir."[217] *İhya'*da zikredilmiş, Irakî şöyle demiştir:[218] "Bu şekilde bulamadım. İbn Hıbban'ın *ed-Duafa* (zayıf raviler) kitabında Hz. Aişe hadisi olarak; *"Temiz olun. Zira İslâm temizdir"*, rivayeti; ayrıca Taberanî'nin *el-*

---

216. Müellif, *el-Mevzûatü'l-Kübra* kitabında Zerkeşî'nin bu sözünden sonra şöyle diyor: "Karpuzun faziletine gelince, o da aynı şekildedir. –Yani bu konuda da hiçbir şey **sahih değildir**–. Ancak Tirmizî'nin *Şemail*inde ve başka eserlerde karpuz hakkında gelen, Aleyhissalâtü ve's-Selâm Efendimiz'in karpuz yediği, özellikle taze hurma ile birlikte karpuz yediği şeklindeki rivayet sabittir." Bu konudaki hadis *Sünen-i Ebî Davud* ve *Sünen-i Tirmizî*'de Hz. Aişe (r.a) den; *Peygamberimiz (s.a.v) karpuzu taze hurma ile birlikte yerdi,* şeklinde yer almaktadır. Ebu Davud rivayetinde şu cümle ilave edilmiştir: "...ve Peygamberimiz (s.a.v): *"Bunun hararetini şunun soğukluğuyla, bunun soğukluğunu şunun hararetiyle kırıyoruz,* derdi."

Tamamlayıcı Bilgi: İmam Ahmed'in; Peygamberimiz (s.av)'in karpuzu nasıl yediğini bilmediği için karpuz yemediği şeklinde zikredilen rivayet **sahih değildir**. Bazı âlimler bu konuda uyarıda bulunmuşlardır. Bunlardan biri İmam İbn Müflih el-Hanbelî'dir. *Fürû'* kitabında (6/308) şöyle demiştir: "İmam Ahmed'in; Peygamberimiz (s.av)'in yeme şeklini bilmediği için karpuz yemekten kaçındığı şeklinde nakledilen rivayet yalandır. Bu hükmü üstadımız –yani Şeyh Hafız İbn Teymiyye– zikretmiştir."

217. bkz. Gazzalî, *İhya:* 1/49,125; Sehavî, *Makasıd:* s.146; Semhudî, *Gammaz,* s.50; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.62; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.167; Aclûnî, *Keşf:* 1/25; Kavukçî, *Lü'lü':* s.30.

218. Irakî bu sözü, *İhya Tahrici*nde (1/49) İlim bölümünde Talebe ve Üstadın Âdabı konusunda ve Taharetin Sırları bölümünün başında (1/125) zikretmektedir. Münzirî, bu hadisi *Tergib*in başında "Parmakların Hilallenmesi" konusunda zikretmiş ve şöyle demiştir: Bu hadisi Taberanî, *Kebir*'de İbn Mesud'dan hasen bir isnadla mevkuf (sahabî sözü) olarak rivayet etmektedir. Daha isabetli olan da budur."

Evsat kitabında çok zayıf bir senedle İbn Mes'ud hadisi olarak: *"Temizlik imana davet eder"*, rivayeti bulunmaktadır."[219]

219. Benzeri bir rivayeti, Tirmizî *Sünen*'inde (10/240-241) Edeb bablarında (Temizlik hakkında varid olan hadisler) babında Sa'd b. Ebî Vakkas (r.a)'dan rivayet etmektedir: Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki: *"Şüphesiz ki, Allah iyidir, iyiyi sever. Temizdir, temizliği sever. Son derece ikram edicidir, ikramı sever. Cömerttir, cömertliği sever. Evlerinizin avlularını temiz tutun."* Tirmizî: "Bu, garib bir hadistir, –Senedinde bulunan– Halid b. İlyas zayıf kabul edilmektedir", demiştir. Dolayısıyla hadis, *Mişkâtü'l-Mesabîh*'de (2/503) "hasen hadistir", diye not düşülmesine rağmen; Ebubekir İbnü'l-Arabî'nin *Âridatü'l-Ahvezî* ve Mübarek-Fûrî'nin *Tuhfetü'l-Ahvezî'* kitabında (4/20) dedikleri gibi; zayıf hadistir.

Münavî'nin *Feyzu'l-Kadîr*'deki (2/239) ifadesi hatadan uzak değildir. Zira, Tirmizî hadisi hasen kabul etmemiş ve Nablusî'nin *Zehairu'l-Mevaris*'de (1/237) ifade ettiği gibi, hadisi sadece bir tarikle rivayet etmiştir.

Heysemî, *Mecmeu'z-Zevaid*'de (5/132) Hz. Aişe'den; Allah Rasûlü buyurdu ki: *"İslâm temizdir, temiz olun. Zira Cennet'e sadece temiz olanlar girecektir"*. hadisini rivayet edip şöyle demiştir: Bu hadisi Taberanî *Evsat*'ta rivayet etmiştir. Senedinde (Nuaym b. Müverra) bulunmaktadır. O da zayıftır." Süyûtî de *el-Camiu's-Sagîr*'de Ebu Hüreyre'den Peygamberimiz (s.a.v)'in: *"Gücünüzün yettiği her şeyle temizlenin. Zira Allah İslâm'ı temizlik üzerine bina etti. Cennete sadece temiz olanlar girecektir"*. hadisini nakletmiş ve şöyle demiştir: Bu hadisi Ebu's-Saalîk et-Tarasûsî *Ebu Hüreyre'den Rivayetler* cüz'ünde rivayet etmiştir." Şihab el-Hafacî'nin *Nesimü'r-Riyaz fî Şerhi'ş-Şifa li'l-Kadî Iyaz* (1/428) kitabında zikrettiği gibi; Rafiî, bu hadisi *Tarihu Kazvîn*'de rivayet etmiştir.

Bütün bu zayıf hadisler, çeşitli tariklerle nakledilmesi sebebiyle **bu mananın sabit bir aslının olduğunu** ifade etmektedir. Doğrusunu en iyi bilen Allah'dır!..

٨٧- حديث: بَيْتُ الْمَقْدِسِ طَسْتٌ مِنْ ذَهَبٍ مَمْلُوءٍ عَقَارِبَ.

87. HADİS: "Beytü'l-Makdis, akreplerle dolu altından bir tastır."[220] Hadis değildir. Bu söz, Tevrat'a nisbet edilmektedir.

—•—

220. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.148; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.63; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.345; Aclûnî, *Keşf:* 1/252.

« ت »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

٨٨- حديث: تَحِيَّةُ الْبَيْتِ الطَّوَافُ.

88. HADİS: **"Beytullah'ta tavaf, Tahıyyetü'l-Mescid namazı yerine geçer."**[221] Sehavî:[222] Bu lafızla görmedim, demiştir.[223]

---

221. bkz. İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.65; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.170; Aclûnî, *Keşf:* 1/252.

222. Bu hadisi Sehavî'nin *el-Makasıdü'l-Hasene* kitabının elimizdeki baskısında bulamadım. Sehavî, bu hadisi bu eserin bir başka yerinde ya da bir başka eserinde zikretmiş olabilir mi, bilemiyorum. Ancak Sehavî'nin talebesi İbnü'd-Deyba', bu hadisi *Temyizü't-Tayyib* kitabında zikretmiş ve hadis hakkında yukarıdaki ifadeyi kullanmıştır. Dolayısıyla bu sözün İbnü'd-Deyba'a nisbet edilmesi daha doğrudur. (Çev.)

223. Müellif (rahmetullahi aleyh), *el-Mevzûatü'l-Kübra*'da şöyle diyor: "Bu ifade, fakihler ve diğer alimlerden sadır olup manası doğrudur. Nitekim *Sahih* hadisler arasında Hz. Aişe validemizden şu hadis yer almaktadır: "Peygamberimiz (s.a.v)'in, Mekke'ye geldiğinde ilk yaptığı şey, abdest alıp tavaf etmesi idi." Zira Mescid-i Haram'a giren herkesin önce farz veya nafile olarak tavaf yapması sünnettir. Bir özür veya başka bir şey sebebiyle tavaf yapma niyeti olmadığı takdirde Tahıyyetü'l-Mescid namazı kılabilir. "Beytullah'ta tavaf, Tahıyyetül-Mescid namazı yerine geçer", ifadesinin manası, bu konuda bazı zekâ özürlülerinin yanlış düşündükleri gibi: Tahıyyetü'l-Mescid namazı bu mescidde kılınmaz, demek değildir.

٨٩- حديث: تَخَتَّمُوا بِالزَّبَرْجَدِ، فَإِنَّهُ يُسْرٌ لاَ عُسْرَ فِيهِ.

89. HADİS: "Zebercedi yüzük taşı olarak kullanın. Zira o, kolaylıktır. Onda zorluk yoktur."[224] Askalânî: Uydurmadır, demiştir.

٩٠- حديث: تَرْكُ الْعَادَةِ عَدَاوَةٌ.

90. HADİS: "Âdeti terk etmek, düşmanlığa sebep olur."[225] Bunun aslı yoktur.

٩١- حديث: تَسْلِيمُ الْغَزَالَةِ.

91. HADİS: "Geyiğin selâm vermesi hadisi."[226] Dillerde ve nebevî medhiyelerde meşhur olmuştur. İbn Kesir şöyle demiştir: Bunun aslı yoktur. Kim bunu Peygamberimiz (s.a.v)'e nisbet ederse yalan söylemiş olur.[227]

---

224. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.153; Semhudî, Gammaz, s.52; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.65; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* 170; Aclûnî, *Keşf:* 1/252; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.111; Kavukçî, *Lü'lü':* s.31.

225. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.155; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.66; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.172; Aclûnî, *Keşf:* 1/252; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.112.

226. bkz. İbn Kesir, *Şemail:* s.281; İbn Hacer, *Fethu'l-Barî:* 6/434; Sehavî, *Makasıd:* s.156; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.67; Aliyyü'l-Karî, *Şerhu'ş-Şifa:* 1/639; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.173; Aclûnî, *Keşf:* 1/252; Zürkanî, *Şerhu'l-Mevahibi'l-Ledünniyye* : 5/151; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.113.

227. Hafız İbn Hacer, *Fethu'l-Barî*'de (6/434): "*Geyiğin selâm vermesi hadisi*"nin kuvvetli veya zayıf hiçbir senedini bulamadım", demiştir. Sehavî, *el-Makasıdü'l-Hasene'* de (s.156) Hafız İbn Kesir'in yukarıdaki sözünü kabul edip naklettikten sonra şöyle demiştir: "Fakat genel olarak geyiğin konuşması –yani geyiğin selâm vermesi değil, sadece geyiğin Rasulullah (s.a.v) ile konuşması– hakkında üstadımız Hafız İbn Hacer'in, İbn

٩٢- حديث: تَفْتَرِقُ أُمَّتِي عَلَى بِضْعٍ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً، كُلُّهُمْ فِي الْجَنَّةِ إِلاَّ فِرْقَةً وَاحِدَةً، قَالُوا: مَنْ هُمْ؟ قَالَ: الزَّنَادِقَةُ، وَهُمُ الْقَدَرِيَّةُ.

92. HADİS: "Ümmetim, yetmiş küsûr fırkaya ayrılacak. Bir fırka dışında hepsi Cennete girecektir." Ashab:

–Kim bu fırka? diye sordular. Peygamberimiz (s.a.v) şöyle cevap verdi:

–"Bunlar zındıklardır, kadercilerdir."[228] (Bu lafızla) hadisin aslı yoktur.[229] *Leâli'* de böyledir.[230]

Hacib'in Usul-ü Fıkıh hakkındaki kitabı olan *"Muhtasar Kitabının Hadislerinin Tahrici"* nde altmış birinci mecliste yer alan birbirlerini takviye eden birkaç hadis vârid olmuştur.

(Ebu Gudde diyor ki:) Bütün bu hadisler, olağanüstü bir olayı isbat konusunda itimad edilemiyecek olan zayıf ve çürük hadislerdir. Hadisin çeşitli tariklerle gelmesi sebebiyle muhaddis uydurma hükmü veremediği takdirde; muhtevasının isbatı ancak tercihe layık olan sahih hadisle kabul edilip sâbit olabilir. Bu hadislerin isnadları incelendiğinde hadisin derecesini düşüren şiddetli ta'n noktalarından uzak olmadığı ortaya çıkmaktadır. Yine bu hadislerin metinlerini inceleme esnasında aralarındaki şiddetli çelişki açıkça görülmektedir. Allame Zürkanî'nin *"Şerhu'l-Mevahibi'l-Ledünniyye"* kitabında (5/151) işaret ettiği gibi: bu hadislerin arasını bulma konusunda açık zorlama yapılmaktadır.

Müellif Aliyyü'l-Karî (r.a)'nin Kadı Iyaz'ın *Şifa* kitabına yazdığı şerhte (1/639) yorumladığı gibi: Hafız İbn Kesir'in, yukarıda zikredilen ifadesiyle bu mananın –yani geyiğin selâm vermesi ya da konuşması konusundaki hadisin– hiçbir aslının bulunmadığını ifade etmek istemiş olması da uzak bir ihtimal değildir. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır!..

228. bkz. Hatib, *Tarihu Bağdad:* 13/307; Süyûtî, *Leâli:* 1248; Sehavî. *Makasıd:* s.158; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.68; İbn Arrak,

٩٣- حديث: تَفَقَّهُوا قَبْلَ أَنْ تُسَوَّدُوا.

93- HADİS: "Evlenmeden önce fıkıh öğrenin."[231] Bu, Hz. Ömer (r.a)'in sözüdür.[232] Bir rivayete göre manası:

Tenzih: 1/310; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.173; Aclûnî, *Keşf:* 1/369; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.115.

229. Aclunî *Keşfü'l-Hafa*'da (1/369) bu hadis hakkında şöyle demiştir: "*Leâlî* müellifi: Bunun aslı yoktur, demiştir, yani bu lafızla aslı yoktur, anlamındadır. Zira hadis, bu lafız dışında makbul vecihlerle rivayet edilmiştir. Bunlardan biri: "*Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır...*" hadisidir. Bunu Tirmizî rivayet etmiş ve "Hasen sahihtir", demiştir. Bu hadisi; Ebu Davud, Hakim, İbn Hıbban ve Beyhakî de rivayet etmiş ve sahih olarak kabul etmişlerdir. Bir başka rivayet ise İbn Mace'nin Ebu Hureyre'den naklettiği rivayettir.(Çev.)

230. Asıl nüshada ve müellifin *el-Mevzûatü'l-Kübra* adlı eserinde (yetmiş fırka) diye geçmektedir. Düzeltme, Süyûtî'nin *el-Leâli'l-Masnûa* kitabından alınmıştır. Hadis, (bu lafzıyla) hiç şüphesiz uydurmadır.

Üstadımız İmam Muhammed Zahid el-Kevserî (r.a)'nin; Peygamberimiz (s.a.v)'den sonra çıkacak mezhep ve fırkalar, bunların sayıları, bunlar arasında kurtuluşa erecek olanlar ya da helâk olacaklar hakkında gelen hadisler konusunda Ebu Muzaffer el-İsferayinî"nin *et-Tebsîr fi'd-Din* kitabı için yazdığı takdim yazısında ve Ebu Mansur el-Bağdadî'nin *el-Fark beyne'l-Fırak* kitabının takdim yazısında araştırma ve incelemesi bulunmaktadır. Bu inceleme, araştırmacıların mutlaka başvurması gerekli olan, takdire değer bir çalışmadır.

231. bkz. Buharî, *Sahih:* İlim 15 (*Fethu'l-Barî:* 1/151); Zemah-şerî, *Faik:* 1/623; Ebu Ubeyd, *Garibü'l-Hadis:* 3/369; Sehavî, *Makasıd:* s.159; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.68; Aliyyü'l-Karî: *Kübra:* s.174; Aclunî, Keşf: 1/370.

232. Buharî, *Sahih*'inde (İlim 15; *Fethu'l-Barî:* 1/151) bu hadisi *muallâk* olarak ve kesin bir siga ile zikretmiştir. Hadis, Kitabu'l-İlim'de, 15 nolu İlim ve Hikmette İmrenme babında (Ömer dedi ki) ifadesiyle nakledilmiştir. Hadis, isnadı kesin bir siga ile nakledildiğine göre; Buharî'ye göre Hz. Ömer'e kadar isnadı sahih olan –mevkuf– bir hadistir.

Evlenmeden, ev ve hizmetçi sahibi olmadan fıkıh tahsil edin, demiştir. Bu manada şöyle bir söz nakledilmektedir: İlim, kadınların baldırlarında kaybolmuştur.[233] Sevrî diyor ki: "Kim başkanlığa koşarsa ilmin çoğuna zarar verir. Kim de başkanlığa koşmazsa yazar, yazar sonra yine yazar." Bu mana, daha kapsamlı bir manadır. Doğrusunu bilen Allah'tır.[234]

٩٤- حديث: تَفَكُّرُ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَنَةٍ.

94. HADİS: **Bir saat tefekkür, bir sene ibadetten daha hayırlıdır.**[235] Hadis değildir. [236] Bu söz, Seriyyü's-Sekatî (rh.a)'nin sözüdür.[237]

---

233. Bu son cümle, Bişr el-Hafî'nin sözüdür. Nitekim 181. hadiste de zikredilecektir.

234. Müellif, burada (Bir rivayete göre manası şudur) ifadesiyle gayet güzel bir ifade kullanmış olmaktadır. Zira *(tüsevvedû)* kelimesinin manası hakkında en isabetli ifade, İmam Ebu Ubeyd Kasım b. Sellâm'ın *Garibü'l-Hadis* (3/369) kitabında zikrettiği şu manadır: "Bu hadisin manası şudur: Yaşınız küçükken henüz gözde efendiler, başkanlar olmadan ilim öğrenin. Bu durumdan önce ilim öğrenemezseniz, yaşınız ilerledikten sonra utanır, cahil kalırsınız. O zanan küçüklerden ilim öğrenemezsiniz. Bu durum ise sizi rahatsız eder." Zemahşeri ise *Fâik* kitabında (1/623) bu sözün manası hakkında şöyle demiştir: "–Dil âlimlerinden– Şemir diyor ki: Evlenmeden, ev sahibi ve aile reisi olmadan önce ilim öğenin." Hafız İbn Hacer *Fethu'l-Barî*'de (1/152) bu iki manayı kabul ederek nakletmiş, diğer görüşleri zayıf kabul etmiştir.

235. bkz. Süyûtî, *Leâlî:* 2/327; Münavî, *Feyzü'l-Kadîr:* 4/443; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.175; Aclunî: *Keşf:* 1/370; Hut, *Esnel-Metalib:* s.115; Şevkânî, *Fevaid:* s.242.

236. Hadisin bir başka lafzı, (...*Altmış sene ibadetten daha hayırlıdır.)* şeklindedir. (Aclunî, *Keşf:* 1/370)

237. Zehebî. *el-İber* kitabında (2/5) şöyle diyor: "es-Seriyy b. Mugalles es-Sekatî, Ebu'l-Hasen el-Bağdadî: Büyük evliyadan biridir. Hüşeym ve diğer muhaddislerden hadis öğrendi. Maruf

٩٥- حديث: اَلتَّكْبِيرُ جَزْمٌ.

95. HADİS: Tekbir[238] cezimdir.[239] (yani uzatılmaz.) Nehaî'nin sözüdür.[240]

---

el-Kerhî'nin sohbetlerinde bulundu. Onun bazı özel halleri ve kerametleri vardır. Doksan küsur yaşlarında iken 253 yılında vefat etti. Rahmetullahi aleyh.

238. Buradaki tekbir, İmam Abülhayy el-Leknevî'nin *es-Siâye fî keşf ma fî Şerhi'l-Vikaye* kitabında olduğu gibi; ezan, kamet ve namazdaki tekbirler demektir.

239. bkz. Abdürrezzak *Musannef:* 2/74; Tirmizî, *Sünen* (İbn Arabî: 2/91; Mübarek-Fûrî: 1/243); İbn Hacer *et-Telhîsu'l-Habîr:* 1/225; Süyûtî, *Hâvî:* 1/535; Sehavî, *Makasıd:* s.160; Semhudî, *Gammaz:* s.54; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.68; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.176; Aclûnî, *Keşf:* 1/252; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.118; İbn Abidin, *Reddü'l-Muhtar Haşiyesi:* 1/259; Kavukçî, *Lü'lü':* s.31.

240. Zehebî, *Iber*'de (1/113) diyor ki: "Bu zat, Irak halkının yaşlı fakîhi İmam Ebu İmran İbrahim b. Yezid en-Nehaî'dir. Alkame, Esved ve Mesruk'dan ders almış; çocukken Hz. Aişe'yi görmüştür. 95 yılında vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin."

İmam İbrahim en-Nehaî'nin «Tekbir cezimdir» sözünü Tirmizî, *Sünen*'inde (İbn Arabî şerhi: 2/91 ve Mübarek-Fûrî şerhi: 1/243) Selâmın hazfinin sünnet olduğu hakkında gelen hadisler babında İbrahim en-Nehaî'den nakletmiştir. Hafız İbn Hacer *et-Telhîsu'l-Habîr*'de (1/225) şöyle demiştir: "Bu hadisin bu lafızla aslı yoktur. Bu, İbrahim en-Nehaî'nin sözüdür. Tirmizî, bunu İbrahim en-Nehaî'nin sözü olarak nakletmiştir." Sehavî, *el-Mekasıdü'l-Hasene*'de (s.161) şu tahrici ilâve etmiştir: "Bu hadisi, onun tarafından –yani İbrahim Nehaî'nin sözü olarak– Said b. Mansur *Sünen*'inde (Kıraet cezimdir, Ezan cezimdir) ilâvesiyle rivayet etmiştir. Yine ondan nakledilen bir lafızda: Onlar tekbiri cezmediyorlardı, ifadesi yer almaktadır."

Süyûtî, *el-Hâvî li'l-Fetâvâ*'da (1/535) "(Tekbir cezimdir), hadisi hakkında kesin cevap" konulu fetvada şöyle demiştir: "Bunun hadis olması konusuna gelince, bu sabit değildir. Hafız İbn Hacer'in dediği gibi; bu, İbrahim en-Nehaî'nin sözüdür. Bu sözün Nehaî'den nakledilen şu senedine vakıf oldum. Abdürrezzak *Musannef*'inde (2/74) şöyle demiştir: Yahya b. Alâ', Mugîre'den naklediyor: İbrahim en-Nehaî dedi ki: "*Tekbir cezimdir. Mânâsı*

şudur: Tekbir uzatılmaz." Rivayette bu şekilde açıklamalı olarak gelmiştir. Bu açıklama, ya İbrahim en-Nehaî'den rivayette bulunan raviden, veya Yahya b. Alâ'dan, yahut Abdürrezzak'dan nakledilmektedir. Bu zatların her biri, bu sözün manasında öncelikle başvurulacak zatlardır.

Hafız İbn Hacer, *et-Telhîsu'l-Habîr*'de(1/225) şöyle demiştir: "Bu manada Tirmizî, Ebu Davud ve Hakim'in Ebu Hüreyre hadisi olarak naklettiği *"Selâmın hazfi sünnettir"*, hadisi bulunmaktadır. Selâmın hazfi demek, selâm vermede süratli olmak demektir. "Cezim" kelimesiyle anlatılmak istenen budur. İbnü'l-Esîr, *Nihaye*'de şöyle demiştir: "Bunun manası tekbir ve selâmın uzatılmaması, tekbirin son harfinin harekesinin okunmaması, son harfinin sakin kılınmasıdır." Muhıbb et-Taberî de bu görüşe katılmıştır.

İbn Hacer devamla diyor ki: Bu tartışmalıdır. Zira (hareke) karşılığında (cezim) ifadesinin kullanılması Arap dili alimlerinin yeni ıstılahıdır. Böyle yeni bir ıstılah, –bu sözün nebevî bir hadis olduğu farz edilecek olursa– nebevî lafızlar için nasıl kullanılabilir? Zira Muhakkık Allâme İbn Abidin'in *Reddü'l-Muhtar Haşiyesi*'nde (1/259) ifade ettiği gibi; Arap nahiv alimlerinin yeni ıstılahına göre (cezim) mutlak olmayıp sadece okuyan kişinin harfin harekesini sükûnla okumasıdır.

Süyûtî, *Hâvî*'de (1/536) şu husus ilâve etmektedir: Tekbirdeki cezmin, tekbirin sonunun sükûnla okunması olarak açıklanması, ravinin açıklamasına aykırı olduğu için reddedilir. Usûl İlminde kararlaştırıldığı gibi, ravinin açıklamasına başvurulması daha evlâdır. Bu mana, ayrıca hadis ve fıkıh ehlinin açıklamalarına da aykırıdır."

(Kardeşim!..) Bazı değerli Şafiî ve Hanefî fakihleri tarafından *(Ezan cezimdir. İkamet cezimdir. Tekbir cezimdir)* ifadesinin fıkıh kitaplarında nebevî hadis olarak zikredilmesine aldanma. Bu sözün İbrahim en-Nehaî'nin sözü olduğunu, nebevî hadis olmadığını öğrendin. Bu babda itimad edilecek olan görüş, değerli ilim erbabı olmalarına rağmen fıkıh erbabının değil, muhaddislerin görüşüdür. Zira Üstadımız İmam Kevserî, Takıyyü'd-Din es-Sübkî'nin *es-Seyfü's-Sakîl fi'r-Redd alâ İbn Zefîl* kitabına yazdığı takdim yazısında (s.4-5): "Her ilimde o ilmin imamlarına itimad edilir, başkalarına değil. Zira bir ilimde imam olan kişi, belki başka bir ilimde avam (sıradan insanlar) mertebesinde olabilir." demiştir.

٩٦- حديث: تَمْكُثُ إِحْدَاكُنَّ شَطْرَ عُمْرِهَا لاَ تُصَلِّي.

96. HADİS: **"Siz hanımlardan her biriniz, ömrünün yarısını namazsız geçirir."**[241] Hadis hafızları: Bu lafızla aslı yoktur, demişlerdir.[242] Manası "sahih" hadiste geçmektedir.[243]

Nassların anlaşılması ve bu nasslardan hüküm çıkarılması konusunda yegâne merci, fıkıh alimleri olduğu gibi; Peygamberimiz (s.av)'den nakledilen hadislerin sübutu konusunda başvurulacak yegâne merci de hadis alimleridir. Diğer ilimlerde de aynı şekilde ehline başvurulur. İmam Abdülhayy el-Leknevî, bu konuyu birkaç kitabında en güzel şekilde incelemiştir. Ben de Leknevî'nin bu ifadelerini *el-Ecvibetü'l-Fâdıle li'l-Es'ileti'l-Aşerati'l-Kâmile* kitabına yazdığım dip notlarda (s.30-32) özetledim. Önemine binaen oraya müracaat edilmelidir. Zira bu malûmat, elde edilmesi için özel yolculuk yapmaya değecek kadar önemli ilmî meselelerdendir!.. (bkz. Hadis No: 96, 109, 344, 357, 414)

241. Bu cümle, hadisin bir kısmıdır. Bu hadisin devamı bazı kitaplarda şu şekildedir: *"Kadınlar akıl ve dinleri noksan kimselerdir. Peygamberimiz'e Dinlerinin noksanlığı nedir? diye soruldu. Şöyle buyurdu: Onlardan her biri ömrünün yarısını namazsız geçirir."* Bu lafızla aslı yoktur.

242. bkz. İbn Hacer, *et-Telhîsu'l-Habîr:* 1/162; Sehavî, *el-Makasıd:* s.164; Semhudî, *Gammaz:* s.55; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.70; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.177; Aclunî: *Keşf:* 1/379; Kavukçî, *Lü'lü:* s.31.

243. Bu sahih hadis Buharî'nin *Sahîh*inde (1/345) Kitabü'l-Hayz'da, 6 nolu Hayızlının orucu terk etmesi babında; Müslim'in *Sahih*inde (2/67) Kitabü'l-İman'da, (133 nolu) Taatlerin eksikliği sebebiyle imanın eksilmesi babında rivayet ettiği şu hadistir. Lafız Buharî'ye aittir: Ebu Said el-Hudrî'den rivayet edildiğine göre;

Rasûlullah (s.a.v) bir Ramazan bayramı ya da Kurban bayramı sabahı namazgâha çıktı ve hanımlara şöyle seslendi:

–*"Ey hanımlar topluluğu!.. Sadaka verin. Bana sizlerin Cehennem ehlinin çoğunluğu olduğunuz gösterildi."* dedi. Hanımlar:

-Ey Allah'ın Rasûlü!.. Bu ne sebepledir? diye sordular. Peygamberimiz (s.a.v) şöyle cevap verdi:

–*"Siz çok lânet okuyorsunuz. Beylerinize nankörlük ediyorsunuz. Dengeli bir adamın aklını, aklı ve dini noksan olan sizlerden daha çok başından alan kimse göremedim."* Kadınlar:

–Ey Allah'ın Rasûlü!.. Bizim dinimizin ve aklımızın noksanlığı nedir? diye sordular. Peygamberimiz (s.a.v):

–*"Kadının şahitliği, erkeğin şahitliğinin yarısı değil midir?* Dedi. Kadınlar:

–Evet, dediler. Peygamberimiz (s.a.v):

–*"İşte bu onların akıllarının noksanlığı sebebiyledir. Kadın hayız gördüğü zaman namaz kılmıyor ve oruç tutmuyor, değil mi? dedi.* Kadınlar:

–Evet, dediler. Peygamberimiz (s.a.v):

–*"Bu da onların dinlerinin noksanlığındandır,* dedi.

Müslim, *Sahih'* inde (2/65-68) İbn Ömer ve Ebu Hüreyre'den Ebu Said el-Hudrî'nin hadisi ile aynı manada bir hadis rivayet etmektedir. Bu hadisin sonunda şu ifade yer almaktadır: "Seviyeli bir kadın: Ya Rasulallah!.. Akıl ve din noksanlığı nedir? diye sordu. Peygamberimiz (s.a.v): *"Kadının aklının noksanlığı; iki kadının şahitliğinin bir erkeğin şahitliğine denk sayılmasıdır, İşte bu aklının noksanlığıdır. Günlerce namaz kılmadan bekler, Ramazanda da orucunu açar, dedi. Bu da onların dinlerinin noksanlığıdır,* dedi.

Söz konusu –uydurma– hadise en yakın ifade, Müslim'deki sahih hadiste yer alan (kadın günlerce bekler de namaz kılmaz) cümlesi olup bu sebeple bu uydurma hadise gerek kalmamaktadır.

Şeyh Abdurrahman el-Cezîrî'nin telifi olan *el-Fıkh alel-Mezahibi'l-Erbaa'* nın, Mısır Vakıflar Bakanlığı baskısından ayrı bağımsız olarak yapılan baskısında (1/128) merhum Cezîrî, Hayız babında hayzın en çok müddetinin on beş gün olduğu görüşünde olanların delillerini zikrederken şu ifadelere yer vermektedir: Bunlardan biri: Fıkıh kitaplarında meşhur olan şu hadistir: Peygamberimiz (s.a.v): "Kadınlar akılları ve dinleri noksan olan kişilerdir, buyurdu. Kendisine: Kadınların dinlerinin noksanlığı nedir? diye soruldu. Peygamberimiz (s.a.v): *"Kadınlardan her biri ömrünün yarısını namazsız geçirir",* dedi. Fakat bu hadis sahih değildir. Gerçek şudur ki; Bu sözün hiçbir anlamı yoktur. Zira kadınların hayızlı iken namaz kılmalarına engel olan, bizzat Şeriat koyucunun ta kendisidir. Kadınların günah-

٩٧- حديث: اَلتَّهْنِئَةُ بِالشُّهُورِ وَالْأَعْيَادِ مِمَّا اعْتَادَهُ النَّاسُ.

97. HADİS: "İnsanların alışkanlık hâline getirdikleri ayları ve bayramları tebrik etmeleri hadisi."[244]

---

ları nedir ki, bu haksız vasıfla nitelendirilmektedirler?." Cezîrî'nin sözü burada sona ermektedir.

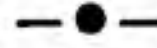
(Ebu Gudde diyor ki:) *"Hanımlardan her biri, ömrünün yarısını namazsız geçirir"*, cümlesi sahih ve sabit olmayan bir ifadedir. Ama hanımların akıl ve din noksanlığıyla nitelendirilmeleri, Buharî ve Müslim'in *Sahih* lerinde nakledildiği gibi; sabit ve sahihtir. Şeyh Cezîrî'nin akılları ve dinlerinin noksan olmasından dolayı kadınların kınandıkları şeklindeki kanaati varid değildir. Bu onların yaradılıştan gelen fıtrî durumlarıdır. Kınama kanaatinde olan hiçbir kimse yoktur. Hafız İbn Hacer *Fethu'l-Barî*'de (1/346) ve ona tabi olarak Kastallânî *İrşadü'-Sarî*'de (1/444) şöyle demiştir: "Kadınların akıllarının ve dinlerinin noksan oluşunu zikretmekten asıl amaç; kadınları kınamak değildir. Zira bu durum, yaradılışın aslında mevcuttur. Fakat buna dikkat çekilmesi, onların fitnesine aldanmaktan sakındırmak içindir. Bu sebepledir ki Cehennem azabı, noksanlık dolayısıyla değil; nankörlük ve diğer sebepler dolayısıyla zikredilmiştir."

Diğer taraftan, *"Siz hanımlardan her biriniz, ömrünün yarısını namazsız geçirir"*, hadisini bazı Şafiî ve Hanbelî fakihler delil olarak zikretmektedirler. Fettenî, *Tezkiretü'l-Mevzûat*'ta (s.33) şöyle demiştir: "Şafiî imamlardan Beyhakî diyor ki: Bazı fakihlerimiz bunu zikretmektedirler. Bu hadisi çok aradım ama bulamadım. Bunun hiçbir isnadı yoktur. Hanbelî imamlardan İbnü'l-Cevzî diyor ki: Ashabımızdan bazıları bunu zikretmektedirler. Ben bunu –hadis olarak– bilmiyorum. Nevevî bu hadis hakkında; Batıldır, aslı yoktur demiştir. Başkaları da bu şekilde söylemişlerdir."

Bu ifadeler; 95, 109, 344, 357 ve 414 no.lu hadislerde zikrettiğim şu hususu desteklemektedir: Her ilim, bu ilimle meşgul olan ehlinden alınır. Hadis, zirveye ulaşan muhaddislerden; fıkıh da tetkik ehli fakihlerden alınır.

244. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.166; Semhudî, *Gammaz:* s.55; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.70; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.179; Aclûnî, *Keşf:* 1/252; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.118.

Bu konuda (hadis olarak) hiç bir şey vârid olmamıştır.[245]

245. Yani Peygamberimiz (s.a.v)'den bu konuda özel olarak bir hadis gelmemiştir. Bazı sahabî ve tabiînden bazı işlerde bazı tebrik cümleleri nakledilmiştir. Hafız Süyûtî bu rivayetleri *Vüsûlü'l-Emanî bi-Husûli't-Tehânî* ismini verdiği risalede toplamıştır. Bu risale, *el-Hâvî li'l-Fetavî* kitabı içerisinde ve ayrıca müstakil olarak basılmıştır. *el-Mevahibü'l-Ledünniyye, Muvatta'* ve başka eserleri şerheden, muhaddislerin son halkası Muhammed b. Abdülbakî ez-Zürkanî'nin tebrikleşme ve bu konuda varid olan hadisler hakkında nefis bir risalesi bulunmaktadır. Bu risale Mısır'da basılmıştır.

« ث »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

٩٨- حديث: اَلثِّقَةُ بِكُلِّ أَحَدٍ عَجْزٌ.

98. HADİS: **"Herkese güvenmek âcizliktir".**[246] Sehavî diyor ki: Bunu bu lafızla bilmiyorum.[247]

٩٩- حديث: ثَلاَثٌ لاَ يُرْكَنُ إِلَيْهَا: اَلدُّنْيَا، وَالسُّلْطَانُ، وَالْمَرْأَةُ.

99. HADİS: **"Üç şey vardır ki, bunlara az bile olsa**

---

246. bkz. Sehavî: *Makasıd:* s.168; Semhudî, *Gammaz:* s.56; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.72; Aliyyü'l-Kari, *Kübra:* s.180; Aclûnî, *Keşf:* 1/252; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.119; Kavukçî, *Lü'lü':* s.32.

247. Sehavî'nin; "Bunu bu lafızla bilmiyorum", ifadesi, bu cümlenin bir başka lafızla nebevî hadis olarak geldiği izlenimi vermektedir. Oysa böyle değildir. Bu ve bu manadaki ifadeler, hadis olarak gelmemiş, bazı muhterem insanların sözlerinde yer almıştır.

Hattabî'nin *Kitabü'l-Uzle*'de (s.64) Abdullah b. Huneyf tarikıyle naklettiği şu rivayette geçen söz de bu güzel sözlerden biridir:

"Ömer b. Abdülaziz (rh.a), Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'ye:

–Kişinin hangi hasletleri onun değerini düşürür? diye sordu. Muhammed b. Ka'b:

–Çok konuşması, sırrını açığa vurması ve herkese güvenmesidir, diye cevap verdi.

meyledilmez: Dünya, Sultan, Kadın".[248] Doğru bir sözdür, hadis değildir.

248. bkz. Sehavî: *Makasıd*: s.168; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.72; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.181; Aclûnî, *Keşf*: 1/386.

« ج »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

١٠٠- حديث: جَوْرُ التُّرْكِ، وَلاَ عَدْلُ الْعَرَبِ.

100. HADİS: "Türkün zulmü olsun, arabın adâleti olmasın".[249] İbnü'd-Deyba': Düşük bir sözdür, hadis değildir demiştir. Ben de derim ki: Bilakis bu, açık bir inkârcılıktır.

١٠١- حديث: اَلْجُوعُ كَافِرٌ، وَقَاتِلُهُ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ.

101. HADİS: "Açlık kâfirdir. Onu öldüren Cennet ehlindendir". Aslı yoktur.

١٠٢- حديث: اَلْجِيزَةُ رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ. وَمِصْرُ خَزَائِنُ اللهِ فِي أَرْضِهِ.

102. HADİS: "Cîze,[250] Cennet bahçelerinden bir bahçedir. Mısır, Allah'ın yeryüzündeki hazineleridir".[251] Askalanî diyor ki: Bu yalandır, uydurmadır.

---

249. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.177; Semhudî, *Gammaz:* s.58; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.75; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.184; Aclûnî, *Keşf:* 1/404; Kavukçî, *Lü'lü':* s.32.

250. Cîze: Nil kıyısında, Kahire'ye yakın bir köydür, şimdi Kahire'ye birleşmiştir.

251. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.178; Semhudî, *Gammaz:* s.58; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.75; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.184; Aclûnî, *Keşf:* 1/405; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.124.

«ح»

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

١٠٣ - حديث: حُبِّبَ إِلَيَّ مِنْ دُنْيَاكُمْ (ثَلاَثٌ): النِّسَاءُ وَالطِّيبُ وَجُعِلَتْ قُرَّةُ عَيْنِي فِي الصَّلاَةِ.

103. HADİS: "Bana sizin dünyanızdan (üç şey) kadınlar ve güzel koku sevdirildi. Namaz gözümün nuru kılındı".[252] Bu hadiste yeralan (selâs-üç) kelimesi asılsızdır, uydurmadır. Bu hadisi Nesaî *Sünen'* inde, Taberanî *Evsat'* ta (selâs-üç) kelimesi olmaksızın rivayet etmiştir. Gazzalî ve başkalarının ifadelerinde yer alan (selâs-üç) kelimesi hakkında İmam İbn Fûrek zorlama açıklamalar yapsa bile, hadis hafızlarının dedikleri gibi, bu kelimenin aslı yoktur. Doğrusunu bilen Allah'dır.[253]

---

252. bkz. Nesaî, *Sünen*: 7/61 No 3939 (Işretü'n-Nisâ: 1); Sehavî, *Makasıd*: s.180; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.76; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.186; Aclûnî, *Keşf*: 1/405; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.125.

253. İmam İbn Fûrek'in sabit olmayan bazı uydurma hadislerle ilgili zorlama yorumları tenkit edilmiştir. Bu, onun uydurma hadislerin sabit olduğunu bir an için farz ederek bu hadislerin anlamı hakkında yaptığı şahsî ictihadıdır. Üstadımız Kevserî (r.a), Beyhakî'nin *el-Esma ve's-Sıfat* kitabına yazdığı uzun mukaddimede (Y) sayfasında şöyle demiştir: "İmam Ebu Bekir Muhammed b. Hasen b. Fûrek'in Allah'ın sıfatları ile ilgili hadisleri te'vil konusundaki kitabı meşhurdur. İbn Fûrek, çok zayıf ve çürük hadislere hiç temas etmeyip sadece sabit olan hadislerle yetinseydi, yorumlarında daha isabetli olurdu".

١٠٤ - حديث: حَبَّذَا الْمُتَخَلِّلُونَ مِنْ أُمَّتِي.

104. HADİS: "Ümmetimden hilâlleyenler ne güzeldir!.."[254] Saganî: Bunun uydurma olduğu açıktır, demiş ve bunu abdest alırken parmaklarını hilâllemek veya yemekten sonra dişleri temizlemekle açıklamıştır.[255]

Yine merhum üstadımız Kevserî, *el-İmta' bi-sîreti'l-İmameyn Hasen b. Ziyad ve Muhammed b. Şuca'* isimli kitabında (s.64) şöyle diyor: "Bazılarının bazı uydurma rivayetleri uydurma olduğunu kabul ettikleri halde yorumlamalarına gerek yoktur. İbn Fûrek ve başkalarının yaptığı gibi bu uydurma haberlerin sahih olduklarını farz ederek uzun uzun yorum yapmalarına da ihtiyaç yoktur." Zira yorum, sahih ve sâbit olan rivayetler için yapılır. Bu rivayetler kesinlikle sahih ve sâbit olmadığına göre bunların yorumuna ve tevcihine gerek yoktur.

254. bkz. Ahmed b. Hanbel, *Müsned:* 5/416; Münzirî, *Tergîb:* 1/132; Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid:* 1/235; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.76; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.192; Aclûnî, *Keşf:* 1/412.

255. (Abdülfettah Ebu Gudde diyor ki) **Saganî'nin bu hadis hakkındaki uydurma olduğu iddiası kabul edilemez.** Hafız Münzirî, bu hadisi *et-Tergîb ve't-Terhîb'* de (1/132-133) Ebû Eyyûb el-Ensarî' (r.a) den şöyle rivayet etmektedir:

Allah Rasûlü (s.a.v) yanımıza geldi ve:

– *"Ümmetimden hilâlleyenler ne güzeldir!.."* dedi. Ashab:

–Hilâlleyenler kimdir ya Rasûlallah? diye sordular. Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurdu:

–*"Abdest alırken parmak aralarını hilâlleyenler ve yemekten sonra dişlerini temizleyenlerdir. Abdestte hilâlleme ağza ve burna su vermek, parmak aralarını ıslatmaktır. Yemekten son-raki hilâlleme ise, diş aralarındaki yemek artıklarını temizlemektir. İnsanla daima beraber olan iki melek için, namaza durduğunda dişleri arasında yemek artıkları görmelerinden daha sıkıntılı bir şey yoktur".* Bu hadisi Taberanî *Kebir'* de rivayet etmiştir.

Yine Taberanî'nin *Kebir'* de ve İmam Ahmed'in *Müsned* inde (5/416) Ebû Eyyub ve Atâ'dan rivayetlerine göre; Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur: *"Ümmetimden abdest alırken parmak aralarını hilâlleyenler ve yemekten sonra dişlerini temizleyenler ne güzeldir!.."* Bu hadisi Taberanî *Evsat'* ta Enes hadisi olarak

(Abdülfettah Ebu Gudde diyor ki: Saganî'nin bu hadis hakkındaki uydurma olduğu iddiası kabul edilemez.)[256]

١٠٥ - حديث: حُبُّ الْهِرَّةِ مِنَ الإيمانِ.

---

rivayet etmiştir. Hadisin bütün tarikleri Vasıl b. Abdurrahman er-Rakaşî'de birleşmektedir. Şube ve başka âlimler Vasıl'ı sika/güvenilir olarak kabul etmiştir."

Hafız Münzirî, bu hadise (an) lafzıyla başlamış, sonunda da senedi hakkında bilgi vermiştir. Bu hadis, Münzirî'nin kitabının başında (1/3-4) belirttiği gibi; sahih veya hasen ya da buna yakındır ama zayıf değildir. Zira yine Münzirî, kitabının başında; "Hadis zayıf ise onun başında (Ruviye/rivayet olundu) lafzını kullandığını ve bu durumda hadisin sonunda ravileri hakkında söz söylemediğini" ifade etmiştir.

Hafız Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid*'de (1/235) Ebu Eyyub (r.a) hadisini Taberanî'nin *Kebir*'inden uzunca, yine Taberanî'nin *Kebir*'inden ve İmam Ahmed'in *Müsned*'inden kısaca nakletmiş; "Her ikisinin isnadlarında (Vasıl er-Rakaşî) vardır. O da zayıftır", demiştir. Heysemî daha sonra *Evsat'* taki Enes hadisini nakletmiş ve "Senedinde (Muhammed b. Hafs el-Ensarî) vardır. Bu raviyi tanıyan, tanıtan birini bulamadım", demiştir. Dolayısıyla hadisin sahih oluşu ihtilaflıdır.

Fakat Zehebî'nin *Mizan'*da (4/329) Hafız Münzirî'ye nisbet ettiği gibi; Hafız Münzirî (Vasıl er-Rakaşî)'nın (Vasıl b. Abdurrahman er-Rakaşî) olduğunu belirtmiş; Hafız İbn Hacer *Tehzibü't-Tehzib'* de (11/104) bunu şu ifadesiyle reddetmiştir: "Bu ravi, Vasıl b. Abdurrahman Ebu Hurra el-Basrî'dir, Rakaşî değildir. Buharî *Tarih*inde, İbn Ebî Hatim *el-Cerh ve't-Ta'dil*'de, Hazrecî *Hulasa*'da Vasıl b. Abdurrahman Ebu Hurra'nin (Rakaşî) olarak nisbet edildiğini zikretmemiştir. İmam Ahmed'in *Müsned*'indeki senedinde ise babasının ismi zikredilmeksizin (Vasıl er-Rakaşî), şeklinde yer almıştır. Böylece Hafız Heysemî'nin sözü tercihe layık olmuştur. Zira (Vasıl b. Saib er-Rakaşî), zayıf olduğunda ittifak edilen bir ravidir. Dolayısıyla **hadis bu tarikten zayıftır,** ama Saganî uydurma olduğu açıktır dese de, **uydurma değildir.** Doğrusunu en iyi bilen Allah Teâlâ'dır!..

256. Parantez arasındaki bu ifade, bir önceki dipnotun başından alınmış olup, önemine binaen dikkat çekmek için metne alınmıştır. (Çev.)

105. HADİS: "Kediyi sevmek imandandır".[257] Uydurmadır. Bu hükmü Saganî ifade etmiştir.

١٠٦- حديث: حُبُّ الْوَطَنِ مِنَ الإِيمَانِ.

106. HADİS: "Vatanı sevmek imandandır".[258] Hadis hafızlarına göre bunun aslı yoktur.

١٠٧- حديث: اَلْحَبِيبُ لاَ يُعَذِّبُ حَبِيبَهُ.

107. HADİS: "Sevgili, sevgilisine azab etmez".[259] Sehavî: Bu sözü merfû (Allah Resûlü'nün hadisi) olarak bilmiyorum, demiştir.

١٠٨- حديث: الْحَجُونُ وَالْبَقِيعُ يُؤْخَذَانِ بِأَطْرَافِهِمَا وَيُنْثَرَانِ فِى الْجَنَّةِ.

108. HADİS: "Hacûn ve Bakî iki uçlarından alınır ve Cennette saçılır".[260] Bu iki yer, Mekke ve Medine'nin mezarlıklarıdır. Bu hadisin aslı bilinmemektedir.

١٠٩- حديث: اَلْحَدِيثُ فِي الْمَسْجِدِ يَأْكُلُ الْحَسَنَاتِ، كَمَا تَأْكُلُ الْبَهِيمَةُ الْحَشِيشَ.

---

257. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.191; Aclûnî, *Keşf:* 1/415; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.126.

258. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.183; Semhudî, *Gammaz:* s. 60; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.77; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.189; Aclûnî, *Keşf:* 1/413. Aclunî, Keşfu'l-Hafa'da Saganî'nîn bu hadîsîn mevzu olduğunu belîrttîgînî zîkretmektedîr.

259. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.182; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.77; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.188; Aclûnî, *Keşf:* 1/411; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.129.

260. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.185; İbnü'd- Deyba', *Temyiz:* s.78 ; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.193; Aclûnî, *Keşf:* 1/419; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.13 1.

109. HADİS: "Mescidde konuşma, hayvanın otu yediği gibi,[261] haseneleri yiyip bitirir".[262] Bulunamamıştır. *Muhtasar*'da böyledir.[263]

---

261. Hadis, şu şekilde de nakledilmektedir: *"Mescidde konuşma, ateşin odunu yiyip bitirdiği gibi, iyi amelleri yiyip bitirir."*

262. bkz. Sefarînî, *Gızâü'l-Elbab Şerh Manzûmeti'l-Âdâb:* 2/2; Gazzalî, *İhya:* 1/152; Zebîdî, *İhya Şerhi:* 3/31; Sübkî, *Tabakatü'ş-Şafiiyye:* 4/145; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.194; Aclûnî, *Keşf:* 1/423.

263. *Muhtasar* kitabı, *Kamus* sahibi Muhammed b. Yakub el-Fîruz-Âbadî'nin eseridir. Fettenî'nin *Tezkiretü'l-Mevzûat* kitabının başında (s.4) belirtildiği gibi; Firuz-Âbadî, bu kitabında Hafız Irakî'nin *İhya* hadislerinin tahrici hakkındaki *el-Muğnî an Hamli'l-Esfar fi'l-Esfar* kitabını özetlemiştir.

Gazzalî, bu hadisi *İhya*'da (1/152) Esraru's-Salat kitabında Mescidin Fazileti babında zikretmiştir. Hafız Irakî bu hadis hakkında; "Bu hadisin aslını bulamadım", demiştir. Allâme Zebîdî de *İhya Şerhi*'nde (3/31) Hafız Irakî'nin bu sözünü kabul edip nakletmiştir.

Zemahşerî, *Tefsir*'inde iki ayrı yerde (Berae Suresi'nin 18. ayeti ve Lokman Suresi'nin 6. ayetinde) bu hadisi zikretmektedir. Hafız İbn Hacer, *Tahric Ehadîsi'l-Keşşaf kitabında* Berae Suresinde "Hadisin tahrici Lokman'da gelecek", Lokman Suresi'nde ise "Hadisin tahrici Berae'de geçti"; ifadesini kullanmıştır. Hafız İbn Hacer'in bu ifadeleri, Irakî'nin; "Bunun aslını bulamadım", ifadesi makamındadır. Zira İbn Hacer, hadisin aslını bulsaydı, mutlaka zikrederdi.

Allâme Sefarînî, *Gızâü'l-Elbab Şerh Manzûmeti'l-Âdâb* (2/257) kitabında şöyle demiştir: Dillerde meşhur olan; *"Mescidde konuş-ma,* –hatta bazılarına göre: mübah sözler bile– *hayvanın otu yediği gibi, iyi amelleri yiyip bitirir";* veya *"Mescidde konuşma, ateşin odunu yiyip bitirdiği gibi, iyi amelleri yiyip bitirir";* sözleri yalandır, aslı yoktur".

Allâme İbn Abidîn, Hanefî mezhebi kitaplarından *Reddü'l-Muhtar* haşiyesinde (1/445) mescidde mübah sözün caiz olduğunu ifade etmiştir. Buna delil olarak Suffe Ashabı'nın daima mescidde bulunduklarını, mescidde konuştuklarını ve uyuduklarını delil olarak göstermiştir. İbn Hazm da *Muhallâ* kitabında (4/241) mescidde günah olmayacak şekilde konuşmanın caiz

١١٠- حديث: اَلْحَدِيثُ لاَ يُسْرَدُ.

110. HADİS: "Söz, hiç ara vermeksizin peş peşe söylenmez". Selef âlimlerinden birinin sözüdür.

١١١- حديث: حَسَنَاتُ الأَبْرَارِ سَيِّئَاتُ الْمُقَرَّبِينَ.

111. HADİS: "Ebrarın (salih kulların) güzel amelleri, Mukarreblere (Allah'a çok yakın kullara) göre günah sayılır".[264] Ebu Said el-Harraz'ın sözüdür.[265]

---

olduğunu destekleyen delilleri nakletmiştir. Bu ve bundan önceki rivayetler, bu hadisin bâtıl olduğunu vurgulamaktadır."

Bu hadis, müfessir, fakih veya sufî pek çok âlimin dillerinde veya kitaplarında meşhur olmuştur. Halbuki öğrendiğiniz gibi, bunun aslı yoktur. Müfessirlerden bazıları Zemahşerî'ye uyarak bunu tefsirlerinde zikretmişlerdir. İmam Fahreddin Razî bu müfesirlerden biridir. Bunu *Tefsir'* inde Berae Suresi'nde zikretmiş, *Keşşaf'* dan naklettiğini açıkça belirtmiştir. Nesefî Lokman Suresi'nde, Ebussuud Berae Suresi'nde, Alûsî Berae ve Lokman surelerinde bunu zikretmiştir. Fakih ve sufilerden az sayılmayacak bir grup âlim de bunu nakletmişlerdir. Kısacası bütün bu âlimler, bu ve benzeri aslı olmayan uydurma hadisleri araştırıp incelemeksizin öncekilere uyarak nakletmişlerdir.

Dolayısıyla derecelerinin yüceliğine, ilimdeki topuklarının yüksekliğine, hadis ilmi dışındaki pek çok ilim dalında büyük önderliklerine rağmen; bu alimlerin eserlerinde bazı uydurma hadisler bulunmaktadır.

Bunun içindir ki, daha önce 95 no.lu *"Tekbir cezimdir"*, hadisinin dipnotunda; ayrıca 96, 344, 357, 414 numaralı hadislerin dipnotlarında zikrettiğim gibi; her ilim dalında o alanda derinleşmiş olan ilim ehline başvurulmalıdır.

264. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.188; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.79; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.195; Aclûnî, *Keşf:* 1/428.

265. Zehebî *İber'* de diyor ki: "Ebu Said el-Harraz diye meşhur olan bu zat, sufiyye şeyhi büyük zahid Ahmed b. İsa'dır. 286 yılında vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin."

١١٢ - حديث: الْحُسْنُ مَرْحُومٌ.

112. HADİS: "Güzellik, rahmete vesiledir".[266] Tabiînden Ebu Hazim'in sözüdür.[267]

١١٣ - حديث: حَسِّنُوا نَوَافِلَكُمْ، فَبِهَا تَكْمُلُ فَرَائِضُكُمْ.

113. HADİS: "Nafilelerinizi güzelce eda edin ki, farzlarınızdaki[268] eksiklikler bunlarla tamamlansın".[269] Bu lafızla aslı yoktur.[270]

266. bkz. İbn Abdil-Berr, *Nüzhetü'l-Mecalis:* 2/19; Sehavî, *Makasıd:* s.188; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.79; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.195; Aclûnî, *Keşf:* 1/430; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.132.

267. Zehebî *Iber*'de diyor ki: "Bu zat, Medine'nin alim, zahid ve vaizi Ebu Hazim Seleme b. Dinar el-Medenî el-A'rac'dır. Güvenilir bir zattır. Zamanında onun benzeri yoktu. Hikmetli sözleri ve güzel vaazları vardı. 140 yılında vefat etmiştir." Ebu Hazim'in; *"Güzellik, rahmete vesiledir"*, sözü; bir şeyin güzelliği, ona rahmet ve şefkat gösterilmesine vesile olur, demektir. Bu sözün; Hafız İbn Abdil-Berr *Nüzhetü'l-Mecalis* kitabında (2/19-20) zikrettiği güzel bir hikâyesi vardır.

268. Hadisteki "feraizuküm" kelimesi kitapta sehven hatalı olarak (ferîzukum) şekilde yazılmıştır. Doğrusu, bu hadisi zikreden diğer bütün kaynaklarda olduğu gibi "ferâizuküm" şeklindedir. (Çev.)

269. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.188; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.80; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.195; Aclûnî, *Keşf:* 1/428; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.127.

270. Müellif Aliyyü'l-Karî, bu ifadeyle hadisin başka bir lafızla manasının sabit olduğuna işaret etmektedir. Bu, doğrudur. Temim ed-Darî (r.a)'den rivayet edildiğine göre; Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: *"Kulun kıyamet günü ilk hesaba çekileceği şey namazıdır. Eğer namazı tam olarak eda etmişse, ona tam olarak yazılır. Tam olarak eda etmemişse, Allah Teâlâ meleklerine şöyle buyurur: Bakın, kulum için farzlarını tamamlayacağınız nafile ibadet bulabilecek misiniz? Sonra zekât da aynı şekildedir. Sonra diğer ameller de buna göredir"*. Bu hadisi İmam Ahmed (4/103), Ebu Davud (1/229 Salat 145), İbn

١١٤- حديث: حُضُورُ مَجْلِسِ عَالِمٍ أَفْضَلُ مِنْ صَلاَةِ أَلْفِ رَكْعَةٍ...

114. HADİS: "Bir âlimin meclisinde bulunmak bin rekat namazdan daha faziletlidir..."[271] *İhya*'da Ebu Zerr hadisi olarak bu şekilde zikredilmiştir. Irakî: "İbnü'l-Cevzî, bu hadisi *Mevzûât* (Uydurma Hadisler) kitabında Hz. Ömer hadisi olarak zikretmiştir.[272] Bunu Ebu Zerr tarikıyle bulamadım, demiştir.

١١٥- حديث: حُكْمِي عَلَى الْوَاحِدِ كَحُكْمِي عَلَى الْجَمَاعَةِ.

115. HADİS: "Benim bir kişi için verdiğim hüküm, bir cemaat hakkında verdiğim hüküm gibidir".[273] Aslı yoktur. Bunu Irakî ve başkaları ifade etmiştir.[274]

Mace (1/458 İkame 202) ve Hakim (1/263) rivayet etmiştir. Zikredilen lafız, İmam Ahmed'e aittir. Bu hadis, nafilelerin farzların eksikliğini tamamlaması konusunda açıktır. Bu manada pek çok sahabîden nakledilen başka sahih hadisler de vardır.

271. bkz. İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât:* 1/223; Gazzalî, *İhya:* 1/9; Aclunî, *Keşf:* 1/433.

272. İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât:* 1/223; Bu, uzun bir hadis olup her cümlesi yalan olduğunu haykırmaktadır.

273. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.192; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.81; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.196; Aclunî, *Keşf:* 1/436; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.128.

274. Mana açısından Tirmizî (7/94; Siyer 37), Nesaî (7/149; Bey'a 18) ve İbn Mace'nin *Sünen'* lerinde (2/960; Cihad 43), Malik'in *Muvatta'* da (2/982; Bey'a 2) ve İbn Hıbban'ın *Sahih'* inde (7/41 No: 4536) rivayet ettikleri şu sahih hadis dolayısıyla bu uydurma hadise gerek yoktur: (Hadisin lafzı, İmam Malik'e ait olup başka âlimlerden biraz ilâve yapılmıştır):

Ümeyme bt. Rukayka (r.anha) anlatıyor: Bir gurup kadınla birlikte İslâm üzerine bey'at etmek üzere Allah Rasûlü'ne gittik. Kadınlar:

–Ey Allah'ın Rasûlü!.. Biz, sana Allah'a şirk koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarımızı öldürmemek, ellerimiz ve ayaklarımız arasındaki yavrularımıza iftirada bulunup bühtan etmemek, meşrû hususlarda isyan etmemek üzere bey'at ediyoruz (söz veriyoruz)", dediler. Allah Rasûlü (s.a.v):

–*"Gücünüzün ve takatinizin yettiği kadar"* ifadesini kullandı. Hadisin râvisi Ümeyme diyor ki: Bunun üzerine bey'at eden kadınlar:

Allah ve Rasûlü bize kendi nefsimizden daha merhametlidir. Haydi sana bey'at edelim, Ya Rasûlallah!.. dediler. –*Fethu'l-Bari'*deki (8/488) bir rivayete göre; Elini uzat, musafaha edelim (tokalaşalım), dediler.– Bunun üzerine Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurdu:

–*"Sizin bey'atinizi sözle kabul ettim. Ben kadınlarla tokalaşmıyorum. Benim yüz kadına sözüm, bir kadına sözüm gibidir".*

Sehavî, *el-Makasıdü'l-Hasene'* de (s.193) diyor ki: "Nesaî'nin lafzı: *Benim bir kadına sözüm, yüz kadına sözüm gibidir"*, şeklindedir. Bu hadis, Buharî ve Müslim'in şartlarına uygun olması sebebiyle, Darakutnî'nin; Buharî ve Müslim'in *Sahih*lerine mutlaka almalarının gerekli olduğuna hükmettiği hadislerden biridir."

Ebu Gudde diyor ki: *Sünen-i Nesaî*nin elimizdeki matbu nüshasında hadis; *"Benim yüz kadına sözüm, bir kadına sözüm gibidir"*, şeklindedir. Sehavî'nin zikrettiği lafız, belki de *Sünen-i Nesaî'* nin yazma nüshalarından birinde zikredilmiş olabilir.

Tamamlayıcı Bilgi: Hafız İbnü'l-Cevzî diyor ki: Aleyhis-Selâm'a bey'at eden kadınlardan isimleri tesbit edilebilen kadın sayısı dört yüz elli yedidir. Rasulullah (s.a.v) bunlardan hiçbir kadınla bey'at için tokalaşmamış, hanımların bey'atini sadece sözle kabul etmiştir. (Bu bilgi notu, Fas'lı Hadis Hafızı merhum üstadımız Abdülhayy el-Kettanî'nin *et-Teratîbü'l-İdariyye*: 1/ 222 kitabından alınmıştır.) Şemsül-Hak el-Azîm-Abadî'nin *Sünen-i Darakutnî* üzerine yazdığı ta'likatında (4/147) "Nevadir" bahsinde belirttiği gibi; Kadı Beşîruddin b. Kerîmüddin el-Kınnevcî el-Hindî (r.a)'nin nâmahrem kadınlarla tokalaşmanın haram olduğunu uzun uzun anlattığı bir risalesi bulunmaktadır.

(Not: Yabancı hanımlarla tokalaşmanın haram olduğu konusunda Suriye'li muasır alimlerden Muhammed el-Hamid'(öl. 1970)in *Hukmü'l-İslâm fî Musafahati'l-Mer'eti'l-Ecnebiyye* isimli veciz ve nefis bir risalesi bulunmaktadır. bkz. *Mecmuatü Resaili'ş-Şeyh Muhammed el-Hamid,* Mektebetü'd-Da'veh, Hama, 1.bsk. 1389/ 1970) (Çev.)

١١٦- حديث: اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رِداءُ الرَّحْمَنِ.

116. HADİS: "(Elhamdülillah) Rahman'ın ridâsıdır".[275] Aslı bulunamamıştır.

١١٧- حديث: حِينَ تَقْلِي تَدْرِي.

117. HADİS: "Kızarmaya başlayınca bilirsin".[276] Hadis değildir.[277]

275. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.196; Aclunî, *Keşf:* 1/443.

276. bkz. *Mecmeu'l-Emsal:* 1/138; Sehavî, *Makasıd:* s.195; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.82; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.197; Aclunî, *Keşf:* 1/443.

277. Bu söz asıl nüshada, müellifin *el-Mevzûâtü'l-Kübra*'sında s.97 ve İbnü'd-Deyba'ın *Temyîzü't-Tayyib Mine'l-Habîs* kitabında (s.82) bu şekilde gelmiştir. Aslı bir arap atasözü olup lafzı *"Hıyne taklîne tedrîn"*; (manası ise: kızartma yapınca bileceksin), şeklindedir. Bu sözün asıl sebebinin bilinmesiyle mana daha iyi anlaşılacaktır: Meydanî *Mecmeu'l-Emsal*'de (1/138) diyor ki: "Bu sözün sebebi şudur: Bir adam kötü bir kadınla beraber oldu. Ona ücretini verdi ve onun kızartma tavasını çaldı. Ayrılmak istediğinde kadın ona: Ben seni kandırdım. Ben bu işe senden daha çok arzu duyuyordum. Paranı da aldım, dedi. Adam da kadına: Sen kızartma yapınca anlarsın, dedi. Bu söz, başkasını aldattığını zanneden ama asıl kendisi aldanan kişi için atasözü olarak kullanılır oldu."
Bu uydurma hadis, *el-Makasıdü'l-Hasene*'de (s.195) ve *Keşfü'l-Hafa*'da (1/443) "Hıyne tülka tedrî" şeklinde gelmiştir. Bu lafız, bana göre yukarıdaki atasözünün tahrif edilmiş şeklidir. Bu iki eserin müellifleri, bu söze doğru mana verebilmek için epey zorlanmışlar ve şöyle demişlerdir: "Bu sözün manası sahih olup şu âyet bu manaya işaret etmektedir: *"Onlar azabı görünce kimin yolunun daha sapık olduğunu bilecekler"*. (Furkan: 42) Sonra da dünyada insanlara eziyet eden kişinin kıyamet günü ceza göreceği manasını ihtiva eden ama zikri geçen atasözüyle hiç ilgisi olmayan uzun bir hadis nakletmişlerdir. Doğrusunu bilen Allah Teâlâ'dır!..

«خ»

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

١١٨- حديث: خَابَ قَوْمٌ لاَ سَفِيهَ لَهُمْ.

118. HADİS: "Çoluk-çocuğu olmayan bir toplumun eli boş kalır."[278] Mekhul'ün sözüdür.[279]

١١٩- حديث: خَازِنُ الْقُوتِ مَمْقُوتٌ.

119. HADİS: "Yiyecek depolayan, gazaba uğrar."[280] Hadis değildir.[281]

---

278. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.196; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.83; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.198; Aclunî, *Keşf:* 1/445; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.135.

279. Bu zat, Şam fakîhi Ebu Abdillah Mekhul ed-Dimaşkî'dir. Hüzeyl oğullarının azadlı kölesidir. Mevlâsı onu Mısır'da azad etmiştir. Mekhul: "İlim tahsili için pek çok ülke dolaştım. Hiç bir şehir bırakmadım ki, bildiğim kadarıyla o şehrin ilmini almış olmayayım. Sonra aynı şekilde Irak, Medine ve Şam'a gittim", diyordu. Mekhul, tâbiînden olup bazı sahabeden hadis öğrenmiştir. Onun ilminden, aralarında Imam Evzaî'nin de bulunduğu pek çok kişi istifade etmiştir. Ebu Hatim: Şam'da Mekhul'den daha fakîh birini bilmiyorum, demiştir. Mekhul, ikramsever, cömert bir kimse idi. Kendisine bir defasında on bin dinar verilmiş, bunu fakirlere elli dinar, elli dinar dağıtmıştı. 113 yılında vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin.

280. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.197; Semhudî, *Gammaz:* s.63; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.83; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.198; Aclunî, *Keşf:* 1/447; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.135.

١٢٠- حديث: خَالِفُوا الْيَهُودَ، فَلاَ تُصَمِّمُوا؛ فَإِنَّ تَصْمِيمَ الْعَمَائِمِ مِنْ زِيِّ الْيَهُودِ.

120. HADİS: "Yahudilere muhalefet edin, sarıkları kuyruksuz bırakmayın. Zira sarıkların kuyruksuz olması Yahudilerin kıyafetidir."[282] Süyûtî'nin zikrettiğine göre, aslı yoktur.

١٢١- حديث: خُذُوا شَطْرَ دِينِكُمْ عَنِ الْحُمَيْرَاءِ.

121. HADİS: "Dininizin yarısını Humeyra'dan[283] alın."[284] Bunun aslı bilinmemektedir.[285]

---

281. Müslim'in *Sahih'* inde (Müsakat 130 *Nevevî Şerhi:* 11/43) rivayet ettiği şu sahih hadis, bu söze gerek bırakmamaktadır: Ma'mer b. Abdillah'ın rivayetine göre; Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur: *"Günahkâr kimselerden başkaları. ihtikâr (karaborsa) yapmaz."* İhtikâr, yiyeceği kıymetli olduğu zamanda satın alıp onu fiyatı artıncaya kadar depoda tutmak ve fiyat yükselince satmaktır. Allah Rasûlü (s.a.v)'nün "*günahkâr*" ifadesi, bilerek, kasıtlı olarak günah ve masıyet işleyen kimse anlamındadır.

282. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.198; Aclunî, *Keşf:* 1/479.

283. **(Humeyra):** "hamrâ" kelimesinin küçültme ismidir. Beyaz tenli, beyazı pembe ile doyurulmuş demektir. Araplar beyaz tenli erkeğe "ahmer", beyaz tenli hanıma "hamrâ" derler. Hz. Aişe (r.anha) beyaz tenli idi. Buradaki "Humeyra" kelimesiyle anlatılmak istenen kişi, Hz. Aişe ((r.anha)'dir. Bu küçültme, sevgi için yapılan küçültmedir. 407 no.lu (Ya Humeyra!..) hadisinin dipnotunda Kurtubî'den naklettiğimiz ifadeye bakınız.

(Bu bilgiler ışığında Humeyra'yı "Pembe yanaklı küçük sevimli kız" diye tercüme edebiliriz. Tahiru'l-Mevlevî, *Mesnevî Şerhi'* nde Humeyra'yı "Pembecik" diye tercüme etmiştir. –Çev)

284. bkz. İbn Kayyim, *Menar:* s.60; İbnü'l-Esîr, *Nihaye:* 1/438; Zerkeşî, *Icabe:* s.58; Sehavî, *Makasıd:* 198; Semhudî, *Gammaz:* s.63; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.83; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.198: Aclunî, *Keşf:* 1/449; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.135.

١٢٢- حديث: خَصْمِي حاكِمِي.

122. HADİS: "Benim hasmım, benim hükmümü verecek olandır."[286] Büyüklerden birine ait sözdür, hadis değildir.

١٢٣- حديث: اَلْخُمُولُ نِعْمَةٌ، وَكُلٌّ يَأْبَاهَا.

123. HADİS: "Önemli kişi –yani meşhur– olmamak bir nimettir, halbuki hiç kimse böyle bir (önemsiz olmayı) şeyi istemez." [287] Selef âlimlerinden birinin sözüdür.

١٢٤- حديث: خِيرَةُ اللهِ لِلْعَبْدِ خَيْرٌ مِنْ خِيرَتِهِ لِنَفْسِهِ.

124. HADİS: "Allah'ın kulu için seçtiği şey, kulun kendi nefsi için seçtiği şeyden daha hayırlıdır."[288] Hadis değildir.

١٢٥- حديث: خَيْرٌ خَيْرٌ، حِينَ يَسْمَعُ الْغُرَابَ.

125. HADİS: "Karga ve benzerlerini görünce; (Hayırdır, hayırdır) denilmesi.[289] Hadis değildir.

---

285. Mutlaka 407 no.lu (Ya Humeyra!..) hadisinin dipnotuna bakınız.

286. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.199; Ibnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.84; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.199; Acluni, *Keşf:* 1/454; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.136.

287. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.202; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.85; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.199; Acluni, *Keşf:* 1/460; *Esne'l-Metalib:* s.142.

288. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.209; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.87; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.202; Acluni, *Keşf:* 1/478; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.138.

289. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.206; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.201; Acluni, *Keşf:* 1/469; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.139.

١٢٦ - حديث: الْخَيْرُ فِيَّ وَفِي أُمَّتِي إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

126. HADİS: "Hayır, kıyamete kadar bende ve benim ümmetimdedir."[290] Askalânî diyor ki: Bunu –hadis olarak– bilmiyorum.

—●—

290. bkz. Sehavî, *Makasıd*: s.208; Semhudî, *Gammaz*: s.65; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.87; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.202; Aclunî, *Keşf*: 1/476.

« د »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

١٢٧- حديث: دَارُ الظَّالِمِ خَرَابٌ، وَلَوْ بَعْدَ حِينٍ.

127. HADİS: "Zâlimin ülkesi, bir müddet sonra bile olsa harabeye dönüşür."[291] Sehavî: Bunu –hadis olarak– görmedim, demiştir.

١٢٨- حدث: دَارِهِمْ ما دُمْتَ في دارِهِمْ.

128. HADİS: "Yurtlarında olduğun müddetçe onlarla iyi geçin."[292] Sehavî diyor ki: Hadis olarak bilmiyorum.

١٢٩- حديث: دَارُوا سُفَهَاءَكُمْ بِثُلُثِ أَمْوَالِكُمْ.

129. HADİS: "Çoluk-çocuğunuza malınızın üçte birini vererek iyi geçinin."[293] Bunun aslı bilinmemektedir.

---

291. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.210; Semhudî, Gammaz: s.66; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.89; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.204; Aclunî, *Keşf:* 1/480; *Esne'l-Metalib:* s.145; Kavukçî, *Lü'lü':* s.35.

292. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.210; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.89; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.203; Aclunî, *Keşf:* 1/479. Hut, *Esne'l-Metalib:* s.145.

293. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.211: Semhudî, *Gammaz:* s.66; İbnü'd-Dey-ba', *Temyiz:* s.89; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.204; Aclunî, *Keşf:* 1/481: Hut, *Esne'l-Metalib:* s.145: Kavukçî, *Lü'lü':* s.35.

١٣٠- حديث: دَاوِمِي قَرْعَ بَابِ الْجَنَّةِ؛ قَالَهُ لِعَائِشَةَ. قَالَتْ: بِمَاذَا؟ قَالَ: بِالْجُوعِ.

130. HADİS: "Cennetin kapısını çalmaya devam et." Peygamberimiz (s.a.v), bunu Hz. Aişe'ye söyledi. O da: Ne ile? diye sordu. Efendimiz (s.a.v): "Açlıkla", diye cevap verdi.[294] Irakî diyor ki: Bunun aslını bulamadım.[295]

١٣١- حديث: دُخُولُهُ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَمَّاماً بِالْجُحْفَةِ.

131. HADİS: "Sallallahu aleyhi ve sellem'in Cuhfe' de[296] hamama girmesi hakkındaki hadis:[297] Sahih değildir.

١٣٢- حدث: اَلدَّرَجَةُ الرَّفِيعَةُ، فَمَا يُقَالُ بَعْدَ الأَذَانِ.

132. HADİS: "Ezandan sonra okunan duada[298] (*ed-Derecetü'r-Refia*) ilâvesi.[299] Sehavî: Bu ilâveyi rivayetlerin hiç birinde görmedim, demiştir.

---

294. bkz. Gazzali, *İhya:* 1/232 Dipnot: 2); Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.204; *Keşf:* 1/499

295. bkz. Irakî, *Tahricü'l-İhya* (*İhya:* 1/232 Dipnot 2)

296. Cuhfe: *Kamus*'da olduğu gibi; Mekke'ye 82 mil uzaklıkta (Mekke – Medine arasında sahilde) bir köydür.

297. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.204; Aclunî, *Keşf:* 1/500; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.146.

298. Yani ezanı dinledikten sonra okunması sünnet olan dua demektir. Bu duayı Buharî (Ezan 8; *Fethu'l-Barî:* 2/77; Tefsir

١٣٣ - حديث: اَلدَّمُ مِقْدَارُ الدِّرْهَمِ يُغْسَلُ وَتُعَادُ مِنْهُ الصَّلَاةُ.

133. HADİS: "Dirhem kadar kan yıkanır ve bundan dolayı namaz iade edilir."[300] Senedinde yalancı (Nuh)[301] vardır. *Leâlî*'de böyledir.

Sure 17 Bab 11; *Fethu'l-Barî*: 8/303) ve başkaları Cabir (r.a)' den rivayet etmişlerdir: Allah Rasûlü buyuruyor ki: *"Kim ezanı dinledikten sonra: Ey bu tam davetin ve kılınmakta olan namazın Rabbi olan Allahım!.. Muhammed'e vesileyi, fazileti ver. Onu. kendisine vaad ettiğin Makam-ı Mahmud'a ilet. derse; kıyamet günü ona şefaatim helal olur."*

Beyhakî'nin *Sünen*'de (1/410 Salât 64 Hadis No: 1933) Buharî kanalıyla naklettiği rivayetinde aynı hadisin başında; *"Allahım!.. Bu tam davetin hakkıyla senden istiyorum..."* ifadesi; sonunda ise *"O'nu kendisine vaad ettiğin Makam-ı Mahmud'a ilet"* cümlesinden sonra; *"Hiç şüphesiz ki. Sen vaadinden dönmezsin"*, ifadesi yer almaktadır.

Ama bazılarının bu duada: *"Ey bu tam davetin ve kılınmakta olan namazın Rabbi olan Allahım!.. Muhammed'e vesileyi, fazileti ver"*, cümlesinden sonra yaptıkları *(ed-Derecetü'r-Refîa)* ilâvesinin aslı yoktur, söylenmesi de uygun değildir.

Hafız İbn Hacer *et-Telhîsu'l-Habîr*' de; "Bu hadisin rivayetlerinden hiç birinde *(ed-Derecetü'r-Refîa)* zikredilmemiştir. Bazılarının bu duanın sonunda söyledikleri *"Ya Erhame'r-Rahımîn"* ilavesi de aynı şekilde bu hadisin tariklerinde yoktur", demiştir. Dolayısıyla bu ifadeler söylenmemeli ve bu duaya ilâve edilmemelidir.

299. bkz. Sehavî, *Makasıd*: s.212; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.90; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.205; Aclunî, *Keşf*: 1/483; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.149.

300. bkz. Süyûtî, *Leâlî*: 2/3; *Feyzu'l-Kadîr*, Münavî: 3/543; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.205; Aclunî, *Keşf*: 1/500; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.150.

301. Yani Süyûtî'nin *Leâlî* kitabında (2/3) olduğu gibi: senedinde -yalancı ravi- (Nuh b. Ebî Meryem) bulunmaktadır.

١٣٤- حديث: اَلدُّنْيَا سَاعَةٌ، فَاجْعَلْهَا طَاعَةً.

134. HADİS: "Dünya bir saattir, Onu taâtle değerlendir."[302] Lafzı merfû olarak sahih değildir.[303]

١٣٥- حديث: اَلدُّنْيَا مَزْرَعَةُ الآخِرَةِ.

135. HADİS: "Dünya, ahiretin tarlasıdır."[304] Sehavî: Bunu –hadis olarak– görmedim, demiştir.

١٣٦- حديث: اَلدَّيْنُ وَلَوْ دِرْهَماً، وَالْعَائِلَةُ وَلَوْ بِنْتاً، وَالسُّؤَالُ وَلَوْ: كَيْفَ الطَّرِيقُ؟!

136. HADİS: "Bir dirhem bile olsa borç, bir kız bile olsa çoluk-çocuk, Yol nasıl? demek bile olsa sormak[305] (düşüklüktür.)!..[306] Sehavî: Merfû (Allah Rasûlünün hadisi) olarak hatırlamıyorum, demiştir.

302. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.205; Aclunî, *Keşf:* 1/500.

303. Bu sözün merfû olarak nakledilmesi, yani Peygamberimiz (s.av)'e nisbet edilmesi sahih olamaz. Bu, değerli bir insan sözüdür ama hadis değildir.

304. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.217; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.91; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.206; Aclunî, *Keşf:* 1/495; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.151.

305. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.219; Semhudî, *Gammaz:* s.66; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.92; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.207; Aclunî, *Keşf:* 1/499; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.152.

306. Bu üç cümlenin haberi, mahzuf olup takdiri (züllün-düşüklüktür) şeklindedir. Asıl nüshada, *el-Mevzûâtü'l-Kübra, el-Makasıdü'l-Hasene* ve başka eserlerde hadisin lafzı, (Velev dirhemen...velev binten) yerine; sehven (Velev dirhemün.. velev bintün) şeklinde merfû olarak gelmiştir. Düzeltme, Hut el-Beyrûti'nin ***Esnel-Metalib*** kitabından (s.152) yapılmıştır.

« ر »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

١٣٧ - حديث: رَأيْتُ رَبِّي بِمِنًى يَوْمَ النَّفْرِ عَلَى جَمَلٍ أَوْرَقَ، عَلَيْهِ جُبَّةُ صُوفٍ، أمَامَ النَّاسِ.

137. HADİS: "Rabbimi (hacıların) Mina'dan ayrılış günü[307] insanların önünde gri renkli bir deve üzerinde, yün bir cübbe ile gördüm."[308] Uydurmadır, aslı yoktur. *Zeyl'* de böyledir.[309]

Leâlî' de[310]; İbn Abbas'dan gelen merfû rivayet şöyledir: *"Rabbimi bol saçlı bir genç suretinde bir başka rivayette: sakalsız bıyıksız bir genç suretinde– gördüm."*[311] (uydurmadır.)

---

307. Kurban Bayramının üçüncü günüdür, O gün hacılar Mina'dan Mekke'ye hareket ederler. Bu sebeple o gün Nefr (ayrılış) Günü diye isimlendirilmiştir.

308. bkz. Beyhakî, *el-Esma ve's-Sıfat:* s.444; Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât:* s.2; Süyûtî, *Leâlî:* 1/29; Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât:* s.2; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.95; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.209; Aclunî, *Keşf:* 1/526; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.155.

309. Süyûtî, Zeylü'l-Mevzûât: s.2

310. Süyûtî, *Leâlî:* 1/29-30

311. Bu hadisin senedi, Süyûtî'nin *el-Leâlî el-Masnua'* da (1/29-30) zikrettiği gibi şöyledir: Hammad b. Seleme, Katade'den; o İkrime'den; o da İbn Abbas (r.a)'dan rivayet ediyor: Peygambe-

rımız (s.av) şöyle buyurmuştur: *"Rabbimi bol saçlı bir genç suretinde gördüm"*. Beyhakî bu hadisi *el-Esma ve's-Sıfat* kitabında (s.444-446) çeşitli tariklerle, farklı lafızlarla rivayet etmiştir. Birinde; *"Rabbimi üzerinde yeşil bir elbise ile kıvırcık saçlı sakalsız bıyıksız halde gördüm"*, bir başka rivayette; *".... Üzerinde yeşil bir elbise ile kıvırcık saçlı sakalsız bıyıksız bir genç olarak...."*; bir diğer rivayette; *".... üzerinde inciden bir elbise ile ayakları yeşillik içinde sakalsız bıyıksız bir genç olarak gördüm"*, denilmiştir. Beyhakî, bu hadisi bu tariklerden başka yine Ibn Abbas (r.a)'dan mevkuf olarak rivayet etmiştir.

Bu rivayetlerde şiddetli tenkit noktaları bulunmaktadır. Bu gibi sakat ve çürük rivayetlerle akide esası tesbit edilemez. Imam Beyhakî'(r.a)nin beyanına göre; bu rivayetlerin tenkit noktaları, ya Hammad b. Seleme'nin hadis kitaplarına hadis ilave eden üvey evladından, ya da İbn Abbas'ın azatlı kölesi (Ikrime)'den kaynaklanmaktadır. Beyhakî'nin açıklamasına göre; Said b. Müseyyeb'in İkrime hakkında tenkitleri bulunmaktadır. Aynı şekilde Atâ, Tavus ve Muhammed b. Sirin de İkrime hakkında tenkitte bulunmaktadır. Malik b. Enes, İkrime'den hoşnut değildi. Müslim b. Haccac, sahih hadislerde İkrime'yi hüccet olarak almamıştır. Said b. Müseyyeb, kölesi (Bürd)'e hitaben; "İkrime'nin İbn Abbas adına yalan uydurduğu gibi, sen de benim adıma yalan uydurma", diyordu.

Dolayısıyla senedleri ağır tenkitlere uğramış bu gibi hadislere itimad etmek doğru değildir. Özelikle Akide konularının en önemlisi olan Cenab-ı Bari (c.c)'nin sıfatlarını isbat etme konusunda bu çeşit uydurma hadisler delil olamaz. Bu sebeple bu gibi hadislere güvenmek kesinlikle caiz değildir.

İmam Beyhakî'nin bu rivayetler hakkında zikrettiği ağır tenkitlere ilave olarak üstadımız İmam Kevserî (rh.a), Beyhakî'nin *el-Esma ve's-Sıfat* kitabına yazdığı haşiyelerde (s.444) bu rivayetler hakkında şöyle demiştir:

"(Hammad b. Seleme)'nin Allah'ın Sıfatları hakkındaki hadisleri, müstakil bir kitap telifini gerektirecek kadar garib rivayetleri ihtiva etmektedir. İbn Kayyim'in *Nuniyye'* sine reddiye niteliğinde Takıyy es-Sübkî'nin yazdığı *es-Seyfü's-Sakîl fir'r-Redd alâ Ibn Zefîl* isimli risalenin sonundaki (s.96) tamamlayıcı nota bakınız. Hammad b. Seleme'yi savunma ve bu hadisleri sahih sayma teşebbüsü, ancak söylediğinin farkında olmayan kişilerden sâdır olabilir. Bid'at ehlinin sımsıkı sarıldığı konularda hadislerdeki illetler ortaya konulduktan ve bariz kusur-

İbn Sadaka, "Ebu Zür'anın, İbn Abbas hadisi sahihtir, bu hadisi ancak mutezile mezhebine mensup olanlar inkâr eder" dediğini nakletmiştir. Hadisin bazı tariklerinde "Kalbiyle" denilmiştir.

Hadis, "Allah'ı rüyada görme" şeklinde yorumlanırsa problem yoktur.[312] "Uyanıkken görme" şeklinde yorumlanırsa muhakkik İbnü'l-Hümam bunun şeklî bir hicab olduğunu ifade etmiştir.[313]

١٣٨ - حديث: اَلرَّابِحُ فِي الشَّرِّ خَاسِرٌ.

138. HADİS: "Kötü yolda kazanan, kaybetmiş o-

lar açıklandıktan sonra bile hâlâ sakat görüşlüleri savunmaya teşebbüs eden, İslâm'da putperestliği normal gören akıllara yazıklar olsun. Hidayete erdiren Allah Teâla'dır."

Kevserî, s. 376 ve 407. sayfalarda ise şöyle demiştir: "Hammad b. Seleme'yi bazı sahih hadis müellifleri himaye etmeye çalışmışlardır. Halbuki onun iki üvey evladı onun kitaplarına münker rivayetleri ve diledikleri belâları sokuşturmuşlardır."

Üstadımız Kevserî (rh.a), adı geçen *el-Esma ve's-Sıfat* kitabına yazdığı takdim yazısının başında; (Hammad b. Seleme)'nin ve benzerlerinin akaid konusundaki rivayetlerinin durumunu ortaya koyan ilmî bir açıklama yapmıştır. Bu konuyu araştıranlar, mutlaka bu açıklamayı görmelidirler.

Keşke müellif (Aliyyü'l- Karî), *Zeyl'* den naklettiği ifade ile yetinseydi de durumlarını açıklamak için sözü uzatmak zorunda kaldığımız diğer rivayetleri ilave etmeseydi!... Özrümüzün kabulü ricasıyla...

312. Üstadımız Kevserî şöyle demiştir: "Bu yorumla uydurmacılar hadis uydurmaya teşvik edilmekte, bâtıl bir şeyi Allah Rasûlü (s.a.v)'ne nisbet etmeye cür'etli olmaları âdeta tavsiye edilmektedir. Allah Rasûlü –hâşâ– ne uykuda iken, ne de uyanıkken böyle bir söz söyler!..".

313. Önceki dipnotlarda bu rivayetlerin değerini (!) öğrendiğine göre; artık bundan sonra bu gibi zorlama yorumlara gerek yoktur.

lur."[314] Filozofların sözlerindendir.

١٣٩ - حديث: رَحِمَ اللهُ أَخِي الْخَضِرَ، لَوْ كَانَ حَياً لَزَارَنِي.

139. HADİS: "Kardeşim Hızır'a Allah rahmet eylesin. Sağ olsaydı, beni mutlaka ziyaret ederdi."[315] Askalânî: Bu sâbit değildir, demiştir.[316]

١٤٠ - حديث: رَحِمَ اللهُ مَنْ زَارَنِي وَزِمَامُ نَاقَتِهِ بِيَدِهِ.

140. HADİS: "Devesinin yuları elinde olduğu halde beni ziyaret eden kimseye Allah rahmet eylesin."[317] Askalânî diyor ki: Bu lafızla aslı yoktur.[318]

---

314. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.222; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.95; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.211; Aclunî, *Keşf:* 1/506; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.160.

315. bkz. Sehavî, *Makasıd* s.225; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.96; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.212; Aclunî, *Keşf:* 1/513; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.157.

316. Hafız İbn Hacer'in sözünün devamı *el-Makasıdü'l-Hasene*'de (s.225) şu şekildedir: "Bu söz, selef âlimlerinden Hızır'ın sağ olduğunu inkâr eden bir âlimin sözüdür". 251 nolu hadise bakınız.

317. bkz. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât:* s.204; Sehavî, *Makasıd:* s.225; Semhudî, *Gammaz:* s.69; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.96; İbn Arrak, *Tenzih:* 2/176; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.212; Aclunî, *Keşf:* 1/514; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.157.

318. Müellifin (Bu lafızla) kaydı, Sehavî'nin *el-Makasıdü'l-Hasene* (s.225); İbnü'd-Deyba'ın *Temyîzü't-Tayyib mine'l-Habis;* Aclûnî'nin *Keşfü'l-Hafa* (1/426) ve müellif Aliyyü'l-Karî'nin *el-Mevzûâtü'l-Kübra* kitaplarında da aynen yer almaktadır. (Bu lafızla) kaydı, (aslı yoktur) hükmündeki olumsuz manada aşırı ihtiyatlı olmanın ifadesidir. Yoksa bu kayıtla; bu hadis bu manada ya da buna yakın bir manada gelmiştir, gibi bir anlam kastedilmemiştir. Adı geçen müelliflerin bu hadisin yerine ge-

١٤١- حدث: رَدُّ دانِقٍ عَلَى أَهْلِهِ خَيْرٌ مِنْ عبادة سَبْعِينَ سَنَةً.

141. HADİS: "Bir dirhemin altıda birinin (yani bu kadar küçük bir meblağın bile) ehil olan kişiye verilmesi, yetmiş yıllık ibadetten daha hayırlıdır."[319] Askalânî: Bunun aslını bilmiyorum, demiştir.

١٤٢- حديث: رَسُولُ الْمَرْءِ دالٌّ عَلَى عَقْلِهِ.

142. HADİS: "Kişinin elçisi, onun aklının göstergesidir."[320] Yahya b. Halid'in sözüdür.[321]

çebilecek makbul her hangi bir hadis zikretmemeleri de bunun delilidir.

Hafız Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât*'da (s.204) bu hadisi zikretmiş ve şöyle demiştir: "Hafız İbn Hacer'e bu hadis sorulduğunda; (Bunun aslı yoktur), demiştir." Süyûtî, (Bu lafızla) ifadesini kullanmamış, bu hadisi ele aldığı bölüm için; (s.204) "Hafız İbn Hacer'e sorulup da (Bunların aslı yoktur), diye cevaplandırdığı ve büyük çoğunluğunu Hafız İbn Hacer'in el yazısından naklettiğim hadisler bölümü" başlığını kullanmıştır. Buna göre; Hafız İbn Hacer'in el yazısında (bu lafızla) kaydı yoksa, o takdirde durum gayet açıktır. Yok, eğer bu (bu lafızla) kaydını bizzat Süyûtî hazfetmiş ise bununla güzel bir tasarrufta bulunmuş olmaktadır.

319. bkz. Sehavî, *Makasıd*: s.226; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.96; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.212; Aclunî, Aclunî, *Keşf*: 1/515; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.158.

320. bkz. Sehavî, *Makasıd*: s.227; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.97; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.214; Aclunî, *Keşf*: 1/517; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.158.

321. Bu zat, Abbasî Halifesi Harun Reşid'in veziri Yahya b. Halid el-Bermekî'dir. (öl.190 h.)

١٤٣- حديث: رَهْبَانِيَّةُ أُمَّتِي الْقُعُودُ فِي الْمَسْجِدِ.

143. HADİS: "Ümmetimin ruhbanlığı mescidde oturmaktır."[322] Bulunamamıştır.

١٤٤- حديث: رِيقُ الْمُؤْمِنِ شِفَاءٌ. وكذا: سُؤْرُ الْمُؤْمِنِ شِفَاءٌ.

144. HADİS: "Mü'minin tükrüğü şifadır."[323] Yine "Mü'minin artığı şifadır."[324] Merfû (Allah Rasûlü'ne ait) hadis olarak aslı yoktur.

---

322. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.224; Aclunî, *Keşf:* 1/526.

323. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.231; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.98; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.214; Aclunî, *Keşf:* 1/525; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.160.

324. bkz. İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.98; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.214; Aclunî, *Keşf:* 1/526; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.160.

« ز »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

١٤٥ - حديث: زَامِرُ الْحَيِّ لاَ يُطْرِبُ.

145. HADİS: "Mahallenin türkücüsü insanları coşturmaz."[325] Hadis değildir.

١٤٦ - حديث: اَلزَّحْمَةُ رَحْمَةٌ.

146. HADİS: "Zahmet rahmettir."[326] Hadis değildir.

١٤٧ - حديث: زَكَاةُ الْجاهِ إِغاثَةُ اللَّهْفَانِ.

147. HADİS: "İtibarın zekâtı, darda kalanların imdadına koşmaktır."[327] Bu lafızla bilinmemektedir.

١٤٨ - حديث: زَكَاةُ الْحُلِيِّ عَارِيَتُهُ.

148. HADİS: "Takının zekâtı, emanet olarak verilmesidir."[328] Bu söz, Abdullah b. Ömer'in sözüdür.

---

325. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.222; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.99; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.215; Aclunî, *Keşf:* 1/527; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.163.

326. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.232; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.99; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.215; Aclunî, *Keşf:* 1/527.

327. bkz. İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.99; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.216; Aclunî, *Keşf:* 1/530.

328. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.234; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.99;

لَيْسَ فِي الْحُلِيِّ زَكَاةٌ.

Beyhakî diyor ki: Abdullah b. Ömer'den merfû olarak rivayet edilen; **"Takıların zekâtı yoktur"**,[329] hadisi bâtıldır, aslı yoktur.[330]

١٤٩- حديث: اَلزَّيْدِيَّةُ مَجُوسُ هَذِهِ الأُمَّةِ.

149. HADİS: **"Zeydîler bu ümmetin mecûsîleridir."**[331] Uydurmadır.[332] *Makasıd* müellifi: Bunu –hadis olarak– görmedim, demiştir.

Fakat bu hadis, bir grup muhaddis tarafından; *"Kaderiyye, bu ümmetin mecûsîleridir"*, lafzıyla rivayet edilmiştir.[333]

Kazvinî'nin; *"Kaderiyye, bu ümmetin mecûsîleridir. Hastalandıklarında onları ziyaret etmeyin. Öldükle-*

Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.216; Aclunî, *Keşf:* 1/530.

329. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.234; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.99; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.216; Aclunî, *Keşf:* 1/530.

330. Bu rivayet; Sehavî'nin *el-Makasıdü'l-Hasene* kitabında (s.224) belirtildiği gibi hadis değil, Abdullah b. Ömer'in sözü ve şahsî görüşüdür

331. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.234; Semhudî, *Gammaz:* s.70; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.100; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.216; Aclunî, *Keşf:* 1/534; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.165.

332. İbnü'd-Deyba': "Zeydîler, bu şekildeki bir hükümden çok çok uzaktır", demiştir. İbnü'd-Deyba' (ra), bu ifadesiyle doğru olanı ifade etmiştir.

333. İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Davud ve Hakim tarafından rivayet edilen ***"Kaderiyye, bu ümmetin mecusîleridir"***, hadisi; müellif Aliyyü'l-Karî'nin de ifade ettiği gibi **uydurma değildir.** Bu hadis, az sonra dipnotta Üstad Abdül-fettah Ebu Gudde tarafından açıklanacağı gibi; Hafız İbn Hacer'e göre **hasen derecesindedir.** (Çev.)

rinde cenazelerinde bulunmayın", hadisi *Mesabîh* hadislerinden olup **uydurmadır**, **ifadesi ile**; *"Ümmetimden iki sınıf insan vardır ki, onların İslâm'dan her hangi bir nasibi yoktur. Bu iki sınıf, Kaderiyye ve Mürcie sınıflarıdır"*, hadisi de aynı şekilde **uydurmadır; ifadesi doğru değildir.**[334]

Bu iki hadisi tahric eden muhaddisleri *el-Mirkat Şerhu'l-Mişkât* kitabımızda beyan ettik.[335]

---

334. Bu ifade, asıl nüshada şu şekilde yer almaktadır: "Fakat Kazvinî şöyle demiştir: "*Kaderiyye, bu ümmetin mecûsîleridir. Hastalandıklarında onları ziyaret etmeyin. Öldüklerinde cenazelerinde bulunmayın"*, hadisi *"Mesabîh"* hadislerinden olup uydurmadır. Ayrıca *"Ümmetimden iki sınıf insan vardır ki; onların İslâm'dan her hangi bir nasibi yoktur. Bu iki sınıf: Kaderiyye ve Mürcie sınıflarıdır"*, hadisi de böyledir". Ben asıl nüshadaki bu ibareyi almadım. Bunun yerine, asıl nüshadaki bu ibarede bulunan eksikliklerden uzak olduğu için; müellifin *el-Mevzûâtü'l-Kübra* kitabındaki ibaresini zikretmeyi tercih ettim.

335. Müellifin bu iki hadisi tahric eden âlimler hakkındaki beyanı *Mirkat'* da (1/147-149) yer almaktadır. Burada söz konusu olan birinci hadis (*Kaderiyye, bu ümmetin Mecusileridir*, hadisi) hakkında müellif şöyle demiştir: "Bu hadisi Ahmed b. Hanbel ve Ebu Davud rivayet etmişledir. Hakim de aynı şekilde Abdullah b. Ömer'den rivayet etmiştir."

Hafız İbn Hacer, *Mişkâtü'l-Mesabîh* kitabının (Şam baskısının) sonundaki (3/305) *"Begavî'nin Mesabîhu's-Sünen'inde* yer alan ve *Siraceddin el-Kazvinî'nin inceleme sonucu uydurma olduğuna hükmettiği hadisler hakkında verilen cevaplar"* başlıklı risalesinde (3/305) aynen şöyle demiştir: "Bu hadisi Ebu Davud, Tirmizî ve İbn Mace rivayet etmiştir. Bu alimler; hadisi senediyle Abdülaziz b. Ebî Hazim'den; o babasından; o İbn Ömer'den; o da Peygamberimiz (s.a.v)'den rivayet etmektedir. Hadis hakkında Tirmizî: hasendir, demiş; Hakim ise hadisi tahric ettikten sonra "senedi sahihtir", demiştir.

(İbn Hacer diyor ki): Hakim'in ricali, sahih hadis ricalidir. Fakat Ebû Hazim'in –yani Seleme b. Dinar'ın– Abdullah b. Ömer'den hadis duymuş olması tartışmalıdır. Münzirî, onun İbn Ömer'den hadis duymadığını kesin dille ifade etmiştir. Ebul-Ha-

sen b. Kattan: Ebû Hazim ona yetişti. Medine'de onunla beraber yaşadı, demiştir. Hadis, Müslim'in görüşüne göre muttasıl (kesintisiz) hadistir. Bu isnad, birincisinden daha kuvvetlidir. Bu, Hasen Hadis'in şartlarındandır.

Kaderiyye hadisi için "uydurma" hükmünü verenlerin dayanağı, belki de Kaderiyye'nin müslüman oldukları halde mecusîlikle adlandırılmış olmalarıdır. Bunun cevabı şudur: Burada anlatılmak istenen husus, Kaderiyye'nin mecusilerin bütün inançları konusunda değil; sadece "iki fail güç isbat etme" konusunda mecusîler gibi olmalarıdır. Bundan dolayıdır ki, bu ümmete nisbet edilmeleri caiz olmuştur". Hafız İbn Hacer'in sözü burada sona ermektedir.

Münavî, *Feyzu'l-Kadir*'de (4/354) Peygamberimiz (s.a.v)'in *Kaderiyye'yi bu ümmetin mecusileri* olarak adlandırmasının sebeplerini açıklamak üzere şöyle demiştir: "Zira Kaderiyye mezhebinin hayrı Allah'a, şerri başkalarına nisbet etmesi, mecusîlerin kâinattaki olayları, biri hayır ilâhı Yezdan, diğeri şer ilâhı Hürmüz olmak üzere iki ilâha nisbet etmelerine benzemektedir. Ancak mecusîler, onlar bunu hem olaylar hem de kişiler hakkında söz konusu etmektedirler. Kaderiyye ise bu ayrımı sadece olaylarda yapmaktadır.

(Kaderiyye hakkındaki birinci hadis): *"Kaderiyye, bu ümmetin mecusileridir"* hadisi, Kazvinî'nin iddia ettiği gibi uydurma olması bir yana; Hafız İbn Hacer'e göre zayıf bile değildir, hasen derecesindedir.

Bu hadisin hasen derecesini ve gücünü artıran güzel bir şahidi de bulunmaktadır: Heysemî'nin *Mecmeu'z-Zevaid* kitabında (7/205) Enes b. Malik'den rivayet edildiğine göre; Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmaktadır: *"Kaderiye ve Mürcie bu ümmetin mecusîleridir. Hastalandıklarında onları ziyaret etmeyin. Öldüklerinde cenazelerinde bulunmayın".* Bu hadisi Taberanî, *Evsat*'da rivayet etmiştir. Bu hadisin ricali, sahih hadis ricalidir. Ancak ricalinden Harun b. Musa el-Feravî müstesna. Ama o da sika güvenilir bir ravidir."

(Kaderiyye hakkındaki ikinci hadis): Müellif Aliyyü'l-Karî, yukarıda zikri geçen *"Ümmetimden iki sınıf insan vardır ki, onların İslâm'dan her hangi bir nasibi yoktur. Bu iki sınıf, Kaderiyye ve Mürcie sınıflarıdır"*, şeklindeki ikinci hadis hakkında *Mirkatü'l-Mefatîh* kitabında (1/148) şöyle demiştir: "Bu hadisi Tirmizî, İbn Abbas (r.a)'dan rivayet etmiş ve "Bu, garib bir hadistir", demiştir. *Hulâsa*'da bu hadis, uydurma hadislerden sa-

yılmıştır. Ancak *Ezhar* müellifi: Hasen ve garibdir demiştir. Zamanımızdaki hadis ehlinden Mevlânazâde şöyle yazmaktadır: Bu hadisi Taberanî rivayet etmiştir, isnadı hasen'dir."

(Abdülfettah Ebu Gudde diyor ki:) Taberanî'nin *Evsat*'da rivayet ettiği hadis, Ebu Said hadisidir, İbn Abbas hadisi değildir. Senedinde Amr b. Kasım et-Temmar ve üstadı Atıyye el-Avfî bulunmaktadır. Heysemî'nin *Mecmeu'z-Zevaid*'de (7/206) belirttiği gibi, her iki ravi de zayıftır.

(Aliyyü'l-Karî devamla şöyle diyor) "Süyûtî, *el-Camiu's-Sagîr*' de söz konusu hadisi zikrettikten sonra şöyle demiştir: "Bu hadisi, Buharî *Tarih*' inde; Tirmizî ve İbn Mace *Sünen*' lerinde İbn Abbas'dan; yine İbn Mace Cabir'den; Hatib Bağdadî İbn Ömer'den; Taberanî ise *Evsat*' da Ebu Said'den rivayet etmiştir. Ebu Nuaym ise aynı hadisi *Hılye*' de Enes'den; *"Ümmetimden iki sınıf insan vardır ki; benim şefaatim onlara erişemeyecektir. Bunlar Kaderiye ve Mürcie sınıflarıdır".* Aliyyü'l-Karî' nin sözü burada sona ermektedir.

Heysemî'nin, *Mecmeu'z-Zevaid*'de (7/207) Enes b. Malik'den rivayetine göre; Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "*Ümmetimden iki sınıf vardır ki, ne Kevser havuzunda benim yanıma gelecekler, ne de Cennete gireceklerdir. Bu iki sınıf Kaderiyye ve Mürcie'dir."* Bu hadisi Taberanî, *Evsat*' da rivayet etmiştir. Bu hadis ricali sahih hadis ricalidir. Ancak ricalinden Harun b. Musa el-Feravî müstesna. Ama o da sika –güvenilir– bir râvidir."

Hafız İbn Hacer, az önce sözü geçen *Ecvibe*' sinde şöyle demiştir: Bu, hadisi Tirmizî ve İbn Mace rivayet etmiştir. Senedi: Nizar b. Hayyan; o İkrime'den; o da İbn Abbas şeklindedir. Tirmizî: Bu, hasen ve garib bir hadistir, Nizar muhaddislere göre zayıftır, demiştir. Bu hadisi, Nizar'dan oğlu Ali b. Nizar rivayet etmiştir. O da zayıf bir ravidir. Ancak onu Kasım b. Habib bir hadisle desteklemiştir. Hadis her ikisi de zayıf olan iki tarikle geldiği takdirde; iki tarikten biri diğeri ile güçlenir. Tirmizî, bu hadisi bu sebeple "hasen" kabul etmiş olabilir. Yine hadisin Cabir, İbn Ömer, Muaz ve başkalarından gelen şahidlerini de bulduk. Fakat isnadları zayıftır.

Ancak Kazvinî'nin iddia ettiği gibi; hadisin uydurma olduğuna dair bir alâmet bulunmamaktadır. Zira bu iki sınıfın (Kaderiye ve Mürcie'nin) müslüman olmadığının ifade edilmesi, bu görüşü savunanların kâfir olduğunu isbat etmek anlamına gelmez. Zira bu ifade, kâmil bir imanın bulunmaması anlamındadır. Ya

da mana; küfürden nefret ettirmek için mübalağa ifadesi kullanılarak, bu kimselerin kâfirin inancı gibi bir inanca kapıldıklarının ifade edilmesidir, yoksa bu iki sınıf gerçekten kâfir olmuş değillerdir. Peygamberimiz (s.a.v)'in *"Ümmetimden iki sınıf vardır ki"* ifadesiyle bu iki sınıfı "ümmetinden" kabul etmesi de bu manayı desteklemektedir."

Allâme Münavî, *Feyzu'l-Kadir*'de (4/208) şöyle demiştir: "Hafız Alâî diyor ki: Gerçek şudur ki, bu hadis uydurma değil, zayıftır."

« س »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

١٥٠- حديث: سُؤْرُ الْمُؤْمِنِ شِفَاءٌ.

150. HADİS: "Mü'minin artığı şifadır."[336] Irakî diyor ki: Halk dilinde bu şekilde meşhur olmuştur. Bu lafızla aslı yoktur."[337]

١٥١- حديث: سَبُّ أَصْحَابِي ذَنْبٌ لاَ يُغْفَرُ.

151. HADİS: "Ashabıma sövmek, affolunmayacak bir günahtır."[338] İbn Teymiyye: Bu yalandır, uydurmadır, demiştir.[339]

١٥٢- حديث: سَبَّابَةُ النَّبِيِّ (صلي الله عليه وسلم) كَانَتْ أَطْوَلَ مِنَ الْوُسْطَى.

---

336. bkz. İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.98,103; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.214; Acluni, *Keşf:* 1/526; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.160.

337. 144 no. ile geçen hadise bakınız.

338. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.218; Acluni, *Keşf:* 1/537; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.168

339. Müellifin *el-Mevzûâtü'l-Kübra*'da (s. 218) naklettiği gibi; İbn Teymiyye (rh.a)'nin yukarıdaki sözünün devamı şöyledir: "Zira Allah Tealâ buyuruyor ki: *"Hiç şüphesiz ki Allah, kendisine şirk koşulmasını affetmez. Bunun dışındaki günahları dilediği kimse için affeder."* (Nisa: 116)

152. HADİS: "Peygamberimiz'in (s.a.v) şehadet parmağı orta parmağından daha uzundu."[340] İbn Hacer şöyle demiştir: Bunu söyleyen kimse hatalıdır. Bu durum Efendimiz (s.a.v)'in ayak parmaklarında vardı.

١٥٣- حديث: اَلسِّرُّ عِنْدَ الْأَحْرارِ. وكذا: صُدُورُ الْأَحْرارِ قُبُورُ الْأَسْرارِ.

153. HADİS: "Sır, hür olanlara aktarılır."[341] Ayrıca **"Hür insanların gönülleri sırların kabirleridir."[342]** Takva erbabından birinin sözüdür.

١٥٤- حديث: اَلسَّفَرُ يُسْفِرُ عَنْ أَخْلاقِ الرِّجالِ.

154. HADİS: "Yolculuk, insanların ahlâkını ortaya çıkarır."[343] Hadis değildir.

١٥٥- حديث: سُفَهاءُ مَكَّةَ حَشْوُ الْجَنَّةِ.

155. HADİS: "Mekke'nin beyinsizleri Cenneti dolduracaktır."[344] Askalânî: Bunu görmedim, demiştir.[345]

---

340. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.236; Semhudî, *Gammaz:* s.72; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.101; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.219; Aclunî, *Keşf:* 1/539; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.168.

341. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.240; Semhudî, *Gammaz:* s.72; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.102; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.220; Aclunî, *Keşf:* 1/546; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.173.

342. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.240; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.102; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.220; Aclunî, *Keşf:* 1/546; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.173.

343. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.241; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.103; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.221; Aclunî, *Keşf:* 1/549; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.174

344. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.241; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.103; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.221; Aclunî, *Keşf:* 1/550.

١٥٦ - حديث: اَلسَّلاَمَةُ فِي الْعُزْلَةِ.

156. HADİS: **"Selâmet, yalnız yaşamaktadır."[346] Hadis değildir.**

١٥٧ - حديث: اَلسِّوَاكُ يَزِيدُ الرَّجُلَ فَصَاحَةً.

157. HADİS: **Misvak kullanma, kişinin fesahatini arttırır."[347]** Saganî: Uydurma olduğu açıktır, demiştir.[348]

---

345. (Ebu Gudde diyor ki:) "Bu söz, bâtıl olduğu açık bir sözdür. Zira toprak, isyankâr insanı mukaddes kılmaz. Bununla birlikte Mekke'de işlenen kötü amel, diğer yerlerde işlenen kötü amelden daha çok günaha sebeptir."

346. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.242; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.103; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.222; Aclunî, *Keşf:* 1/551; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.174

347. bkz. Zehebî, *Mizan:* 3/193; Münavî, *Feyzu'l-Kadîr:* 4/149; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.222; Aclunî, *Keşf:* 1/554.

348. Süyûtî *el-Camiu's-Sagîr*'de bu hadisi; Ukaylî'nin *Duafa*, İbn Adiyy'in *Kâmil*, Hatib'in *Cami'* kitabında zikrettiklerini belirtmiştir. Münavî *Feyzu'l-Kadîr*'de (4/149) şöyle demiştir: "Ömer b. Davud bu hadisi Sinan b. Ebî Sinan'dan senediyle rivayet etmektedir. İbnü'l-Cevzî: "Bunun aslı yoktur. Ömer ve Sinan meçhul ravilerdir. Hadis münker olup mahfuz değildir", demiştir. Zehebî bu hadisi *Mizan*'da (3/193) Ömer b. Sinan'ın biyografisinde zikretmiş ve "Üstadı Sinan gibi o da meçhuldür. Hadis münkerdir. Bu hadisi, sadece Muallâ b. Meymûn rivayet etmiştir. O da zayıftır", demiştir. Veliyyüddin Irakî, bu hadisi Ukaylî'ye nisbet ettikten sonra şöyle demiştir: Senedinde Muallâ b. Meymûn el-Mücaşiî vardır. O zayıftır. Ömer b. Davud ve Sinan meçhul ravilerdir. Hadiste nekâret (güvenilir ravilere aykırılık) bulunmaktadır." Münavî'nin sözü burada sona ermektedir.

(Ebu Gudde diyor ki:) Bu hadis uydurma değilse bile, onun kardeşidir. *Feyzu'l-Kadir*'de ravilerden (Ömer b. Davud), sonundaki vav harfiyle yani (Amr) şeklinde yazılmıştır. Ben onu *Mizan*'da geldiği şekliyle tashih ettim. Yine *Mizan* (3/259) ve *Lisanü'l-*

١٥٨ - حديث: سِيرُوا عَلَى سَيْرِ أَضْعَفِكُمْ.

158 HADİS: "İçinizde en zayıf olan kişinin hızıyla yürüyün."[349] Sehavî: Bu lafızla bilmiyorum, demiştir.[350]

Mizan'da (4/363) ikinci bir ravi olarak; "Amr b. Davud: Muallâ b. Meymûn'un üstadıdır..." denilmiştir. Belki de aynı ravinin ismi farklı iki şekildedir. Ya da ikisinden biri tahrif edilmiştir?!.

349. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.247; Semhudî, *Gammaz:* s.74; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.104; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.224; Aclunî, *Keşf:* 1/563; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.172.

350. Sehavî'nin *el-Makasıdü'l-Hasene*'deki (s.247) sözünün devamı şöyledir: "Bu hadisin manası Peygamberimiz (s.a.v)'in; Osman b. Ebi'l-Âs (r.a)'ı Taif Emiri olarak görevlendirdiğinde ona söylediği şu hadiste yer almaktadır: *"Ya Osman!.. Namazı hızlı kıldırma. Namazı, cemaat içerisinde en güçsüz olanına göre kıldır. Çünkü aralarında yaşlılar, küçük çocuklar, hastalar, uzak diyardan gelenler ve ihtiyaç sahipleri bulunmaktadır."* Osman b. Ebi'l-Âs hakkındaki bu hadisi, Şafiî ve Tirmizî *Sünen*'lerinde rivayet etmiş, Tirmizî bunun hakkında "Hasendir", demiş; İbn Mace de *Sünen*inde (1/316) rivayet etmiştir. Lafız İbn Mace'ye aittir. İbn Huzeyme ve Hakim bu hadisi sahih olarak kabul etmiş, Hakim *Müstedrek'* te (1/199; 201) bu hadis hakkında; "Müslim'in şartına uygundur", demiştir.

Bu hadisin benzerini Haris b. Ebî Üsame, Ebu Hureyre'den merfû olarak şu şekilde rivayet etmiştir: *"Ey Ebâ Hureyre!.. İmam olduğunda cemaati en güçsüz olanına göre kıyas et."* Bir başka lafızda ise; *"Namaz kıldırırken en güçsüz olan kişiye tâbi ol. Zira aralarında..."* denilmiştir." (Sehavî'nin sözü basit bir ilâve ile sona ermiştir.)

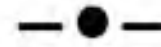
Müslim (Salât 183 *Şerhu'n-Nevevî:* 4/186); Ebu Davud (1/146; Salât 39; Nesaî (2/23 Ezan 32) ve İbn Mace (1/316 İkame 48) bu konuda Osman b. Ebi'l-Âs'ın şu hadisini rivayet etmektedirler. (Lafız Nesaî'ye aittir.) Peygamberimiz (s.a.v)'e:

–Ya Rasûlallah!.. Beni kavmime imam olarak görevlendir, dedim. Efendimiz (s.a.v):

–*"Peki!. Sen onlara imam ol. Namaz kıldırırken en güçsüz kişiye tabi ol"*, dedi.

١٥٩ - حديث: سِينُ بِلاَلٍ عِنْدَ اللهِ شِينٌ.

159. HADİS: "Bilâl'in (sîn) harfi, Allah nezdinde (şîn)'dir."[351] İbn Kesîr diyor ki: Bunun aslı yoktur.

(Namaz kıldırırken, en güçsüz kişiye tâbi ol) ifadesi, uzun uzun yapılan kıyam ve kıraet esnasında en güçsüz kimsenin güçsüzlüğünü dikkate al. Sanki sen onun istediği şekilde kıyam ve rukû yapıyormuşsun gibi namazı kıldır. Böylece sanki sen ona uymuş oluyorsun, demektir.

351. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.247; Semhudî, *Gammaz:* s.75; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.104; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.235; Aclunî, *Keşf:* 1/564; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.173.

« ش »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

١٦٠- حديث: شَاوِرُوهُنَّ وَخَالِفُوهُنَّ.

160. HADİS: **"Hanımlarınıza danışın ama onların görüşlerine uymayın."**[352] Bu lafızla sâbit değildir.

١٦١- حديث: شِرَارُكُمْ مُعَلِّمُو صِبْيَانِكُمْ، أَقَلُّهُمْ رَحْمَةً عَلَى الْيَتِيمِ، وَأَغْلَظُهُمْ عَلَى الْمِسْكِينِ.

161. HADİS: **"En şerli olanlarınız, çocuklarınızın öğretmenleridir.**[353] **Onlar, yetimlere merhameti en az olan ve yoksullara karşı en katı davrananlardır."**[354] Uydurmadır. Süyûtî, bunu *Leâlî*'de zikretmiştir.[355]

١٦٢- حديث: شَرُّ الْحَيَاةِ وَلاَ الْمَمَاةِ.

352. bkz. Süyûtî, *Leâlî:* 1/199; Sehavî, *Makasıd:* s.248; Semhudî, *Gammaz:* s.75; Münavî, *Feyzü'l-Kadîr:* 4/263; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.225; İbn Arrak, *Tenzîh:* 1/253; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.235; Aclunî, *Keşf:* 2/4; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.177; Ka-vukcî, *Lü'lü':* s. 44.

353. Süyûtî'nin *Leâlî* (1/199) ve İbn Arrak'ın *Tenzîhü'ş-Şeri-ati'l-Merfûa* kitabında (1/253); *(Muallimüküm/* Sizin öğretmenleriniz) lafzıyla gelmiştir.

354. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.228.

355. Süyûtî, *Leâlî:* 1/199

162. HADİS: "Hayatın kötüsü, ölümden iyidir."[356] Filozofların sözlerindendir. Bunu İbn Hacer söylemiştir.

١٦٣- حديث: اَلشَّفَقَةُ عَلَى خَلْقِ اللهِ تَعْظِيمٌ لأَمْرِ اللهِ.

163. HADİS: "Allah'ın mahlûkatına şefkat, Allah'ın emrini ta'zim etmek demektir."[357] Sehavî diyor ki: Bunu bu lafızla bilmiyorum.

١٦٤- حديث: اَلشُّكْرُ فِي الْوَجْهِ مَذَمَّةٌ.

164. HADİS: "Yüze karşı teşekkür etmek ayıptır."[358] Hadis değildir. Bunu İbn Deyba' söylemiştir.

١٦٥- حديث: شَهَادَةُ الْمَرْءِ عَلَى نَفْسِهِ بِشَهَادَتَيْنِ.

165. HADİS: "Kişinin kendi aleyhine şâhitliği iki şâhide bedeldir."[359] Hadis değildir.

١٦٦- حديث: شَهَادَةُ الْمُسْلِمِينَ بَعْضِهِمْ عَلَى بَعْضٍ جَائِزَةٌ، وَلاَ تَجُوزُ شَهَادَةُ الْعُلَمَاءِ بَعْضِهِمْ عَلَى بَعْضٍ، لأَنَّهُمْ حُسَّدٌ.

---

356. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.251; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.106; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.228; Aclunî, *Keşf:* 2/10; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.177.

357. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.253; Semhudî, *Gammaz:* s.76; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.107; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.229; Aclunî, *Keşf:* 2/15; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.181; Kavukcî, *Lü'lü':* s.45.

358. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.253; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.107; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.229; Aclunî, *Keşf:* 2/16; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.181.

359. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.255; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.107; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.230; Aclunî, *Keşf:* 2/17; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.178.

166. HADİS: **"Müslümanların birbirleri aleyhine şahitlik etmeleri caizdir. Âlimlerin birbirleri aleyhine şâhitlik etmeleri caiz değildir. Çünkü onlar birbirlerine hased ederler."**[360] Hadis değildir. İsnadı birçok yönden çürüktür. *Leâlî*de böyledir.[361]

١٦٧- حديث: اَلشُّهْرَةُ فِي قِصَرِ الثِّيَابِ.

167. HADİS: **"Şöhret, elbisenin kısalığındadır."**[362] Hadis olarak sahih olamaz.

١٦٨- حديث: شَيَاطِينُ الْإِنْسِ تَغْلِبُ شَيَاطِينَ الْجِنِّ.

168. HADİS: **"İnsan şeytanları, cin şeytanlarını yener."**[363] İbn Dinar'ın sözüdür.[364]

١٦٩- حديث: اَلشَّيْخُ فِي قَوْمِهِ كَالنَّبِيِّ فِي أُمَّتِهِ.

169. HADİS: **"Kavmi içindeki şeyh, ümmeti içindeki Peygamber gibidir."**[365] Bunu İbn Hıbban ve Deylemî

---

360. bkz. Süyûtî, *Leâlî:* 2/183; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.230; Acluni, *Keşf:* 2/20.

361. Süyûtî, *Leâlî:* 2/183

362. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.255; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.107; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.230; Acluni, *Keşf:* 2/14.

363. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.291; Acluni, *Keşf:* 2/23.

364. Bu zat, tabiînin meşhurlarından, âbid ve zâhid Mâlik b. Dinar el-Basrî'dir. Enes b. Mâlik, Hasan el-Basrî, İbn Sirin ve başkalarından hadis rivayet etmiştir. Sika –güvenilir– bir râvi ve âbid idi. Ücretle Mushaf yazıyor ve ondan aldığı ücretle geçimini temin ediyordu. Meyve ve benzeri nefsin hoşuna gidecek yiyeceklerden hiçbir şey yemiyordu. Yoksulluk ve sert hayat şartları içinde yaşamayı tercih edenlerdendi. 127 yılında, bir rivayete göre daha sonra vefat etti. Allah rahmet eylesin.

365. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.257; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.108; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.231; Acluni, *Keşf:* 2/22; Hut, *Esne'l-*

tahric etmiştir. Çok zayıftır. *Makasıd'* da şöyle denilmiştir: "Üstadımız[366] ve başkaları bu hadisin uydurma olduğunu kesin ifade ile belirtmişlerdir. Bu söz, selef âlimlerinden birinin sözüdür."

Metalib: s.182.

366. Bu zat, *el-Makasıdü'l-Hasene* kitabının müellifi olan Sehavî'nin üstadı Hafız İbn Hacer el-Askalânî'dir.

«ص»

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

١٧٠ - حديث: صَاحِبُ الْحَاجَةِ أَعْمَى.

170. HADİS: "İhtiyaç sahibi kördür."[367] Sehavî: Bunu hadis olarak bilmiyorum, demiştir.

١٧١ - حديث: اَلصَّبْرُ كَنْزٌ مِنْ كُنُوزِ الْجَنَّةِ.

171. HADİS: "Sabır, Cennet hazinelerinden bir hazinedir."[368] Irakî: Bunu hadis olarak bulamadım, demiştir.[369]

١٧٢ - حديث: صَدَقَةُ الْقَلِيلِ تَدْفَعُ الْبَلاَءَ الْكَثِيرَ.

172. HADİS: "Az sadaka, çok belâyı engeller."[370] Hadis değildir.

١٧٣ - حديث: صَرِيرُ الْأَقْلاَمِ عِنْدَ الْأَحَادِيثِ يَعْدِلُ

---

367. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.258; Semhudî, *Gammaz:* s.78; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.109; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.232; Aclunî, *Keşf:* 2/24; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.183; Kavukcî, *Lü'lü':* s.46.

368. bkz. Gazzalî, *İhya:* 4/61; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.233; Aclunî, *Keşf:* 2/37.

369. bkz. Gazzalî, *İhya:* 4/61 Dip Not 4.

370. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.261; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.110; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.234; Aclunî, *Keşf:* 2/30; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.184.

عِنْدَ اللهِ التَّكْبِيرَ الَّذِي يُكَبَّرُ فِي رِبَاطِ عَسْقَلاَنَ وَعَبَّادَانَ، وَمَنْ كَتَبَ أَرْبَعِينَ حَدِيثاً أُعْطِيَ ثَوَابَ الشُّهَدَاءِ الَّذِينَ قُتِلُوا بِعَبَّادَانَ وَعَسْقَلاَنَ.

173. HADİS: **"Hadis yazarken kalemlerin çıkardığı gıcırtı, Allah nezdinde Askalân ve Abadan ribatında getirilen tekbire eşittir. Kim kırk hadis yazarsa, Abadan ve Askalân'da öldürülen şehitlerin sevabı verilir."**[371] *Mizan*'da, Bu, bâtıl bir haberdir, denilmiştir.[372]

١٧٤ - حديث: صِغَارُ قَوْمٍ كِبَارُ آخَرِينَ.

174. HADİS: **"Bir toplumun küçükleri, gelecekte o toplumun büyükleridir."**[373] (Yani bugünün küçükleri, yarının büyükleridir.) İlim öğrenmeyi teşvik etmek için sahabeden birinin söylediği sözdür.[374]

---

371. bkz. Zehebî, *Mizan:* 1/356; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.233; Aclunî, *Keşf:* 2/30.

372. Zehebî, bunu (Bûrî b. Fadl el-Hürmüzî)'nin biyografisinde zikretmiştir. (*Mizan:* 1/356)

373. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.261; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.110; Aclunî, *Keşf:* 2/31; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.184.

374. Hafız Sehavî *el-Makasıdü'l-Hasene*'de (s.261-262) sahabe ve tabiînden bu manada çeşitli rivayetler nakletmektedir. Söz konusu ifadenin nebevî hadis olduğunu isbat için değil, sadece ihtiva ettiği önemli eğitici ve yönlendirici manalar sebebiyle bu rivayetleri burada zikretmeyi uygun buldum.

Hafız Sehavî (r.a) diyor ki: "Bir toplumun küçükleri, yeni bir toplumun büyükleridir".

Darimî'nin *Sünen*'inde (1/107) ve Beyhakî'nin *Medhal*'de rivayetine göre; Şurahbil b. Sa'd anlatıyor: Hasen b. Ali b. Ebî Talib (r.a) çocuklarını ve kardeş çocuklarını çağırarak şöyle dedi: "Çocuklarım!.. Yeğenlerim!.. Siz toplumun küçüklerisiniz, Pek

yakında yeni bir toplumun büyükleri olacaksınız. İlim öğrenin. Sizden kim rivayet edemeyecek olursa –ya da ezberleyemeyecek olursa– onu yazsın ve evine koysun".

İbn Abdi'l-Berr'in *Camiu Beyani'l-Ilm ve Fadlih* kitabında (1/82) Ahmed b. Hanbel tarikıyle sonra Muhammed b. Eban tarıkıyle rivayetine göre; Hasen b. Ali çocuklarına ve kardeşinin çocuklarına şöyle dedi: "İlim öğrenin. Siz **"bugün"** toplumun çocuklarısınız Yarın onların büyükleri olacaksınız. Sizden kim ezberleyemeyecek olursa onu yazsın". **(Not:** Bu cümledeki **"bugün"** kelimesi ne *el-Makasıdü'l-Hasene,* ne de *Camiu Beyani'l-Ilm ve Fadlih* kitabında yer almamaktadır. Bu cümlenin bir sonraki cümle ile irtibatlı olması için bu kelimeyi ilâve ettim. Belki de bu kelime ilk kaynaklardan düşmüş olabilir.)

Beyhakî'nin rivayetinde; Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr anlatıyor: Burada Kâbe'nin arkasında bir ilim halkası vardı. Abdullah b. Amr b. Âs tavafa gitti. Tavafını bitirince bu halkaya gitti ve şöyle dedi: "Bana ne oluyor ki, sizin bu gençleri meclisinizden uzaklaştırdığınızı görüyorum. Böyle yapmayın. Gençlere yer açın. Onları yaklaştırın. Onlara hadisi anlatın. Onlar bugün bu toplumun küçükleridir. Pek yakında toplumun büyükleri olacaklardır. Biz de toplumun küçükleri idik, sonra büyükleri olduk."

Yahya b. Eyyüb, Hişam b. Urve'den rivayet ediyor: Babam – Urve b. Zübeyr– şöyle diyordu: "Biz toplumun küçükleri idik. Ama bugün büyükleriyiz. Siz de bugün küçüksünüz, ama pek yakında büyük olacaksınız. İlim öğrenin ki bununla toplumun lideri olasınız. Size ihtiyaç duysunlar. Allah'a yemin olsun ki, insanlar bana sormaya devam ettiler. Nihayet yaşlandım. Eski bildiklerimi unutmaya başladım."

Yine İbn Abdi'l-Berr adı geçen kitabında (2/83) Osman b. Urve kanalıyla babasından naklediyor. Babası Urve çocuklarına şöyle diyordu: "Çocuklarım!.. Bir âlimden en az istifade edenler onun aile halkıdır. Gelin, benden ilim öğrenin. Zira siz yakında toplumun büyükleri olacaksınız. Ben de kendisine pek önem verilmeyen küçük bir çocuktum. Yaşım ilerleyince insanlar bana sorular sormaya başladılar. Bir kişi için en ağır şey, dini hakkında kendisine bir soru sorulduğunda onu bilmemesidir". Urve'nin sözü basit bir ilâve ile burada sona ermektedir.

Hatib Bağdadî, *Şeref Ashabi'l-Hadis* kitabında (s.65) diyor ki: Bana Hasen b. Ebî Talib haber verdi. Dedi ki: Muhammed b. Abdillah b. Hemmam el-Kûfî'nin şöyle dediğini işittim: Abdul-

١٧٥- حديث: صَغِّرُوا الْخُبْزَ وَأَكْثِرُوا عَدَدَهُ، يُبَارَكْ لَكُمْ فِيهِ.

175. HADİS: "Ekmeği küçültün ve sayısını çoğaltın ki, size bereket verilsin."[375] Çürüktür. İbnü'l-Cevzî bunu *Mevzûat* (Uydurma Hadisler) kitabında zikretmiştir.[376]

١٧٦- حديث: صَلاةٌ بِخَاتَمٍ تَعْدِلُ سَبْعِينَ صَلاةً بِغَيْرِ خَاتَمٍ.

176. HADİS: "Yüzükle kılınan namaz, yüzüksüz kılınan yetmiş namaza eşittir."[377] Askalânî'nin dediği gibi, uydurmadır.

---

lah b. Süleyman'ın şöyle dediğini işittim. –Humus yakınlarındaki– Mennes tepesinde Müseyyeb b. Vadıh'ın şöyle dediğini işittim:

İbnü'l-Mübarek hadis âlimlerinin çocuklarını ellerinde kalem ve mürekkep ile görünce onların kendisine yaklaşmalarını söyler ve şöyle derdi: "İşte bunlar bu dinin fidanlarıdır. Bize haber verildiğine göre; Allah Rasûlü (s.a.v): şöyle buyurmuştur: ***"Şüphesiz ki, Allah bu dine sahip çıkan, yeni fidanlar yetiştirmekte, dini onlarla güçlendirmektedir".*** Bugün bu çocuklar, sizin küçüklerinizdir. Sizden sonra pek yakında büyük olacaklardır." Bu sözde geçen hadis, İmam Ahmed'in *Müsned*'inde (4/200) ve İbn Mace'nin *Sünen*'inde (1/5) şu lafızla yer almaktadır: ***"Şüphesiz ki, Allah, bu dine sahip çıkan, taatinde kullanacağı yeni fidanlar yetiştirmeye devam etmektedir".***

93 nolu hadiste Hz. Ömer (r.a)'in şu sözü geçmişti: *"Evlenmeden önce fıkıh öğrenin".*

375. bkz. Deylemî, *Zehru'l-Firdevs:* 2/146; İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât:* 2/292; Sehavî, *Makasıd:* s.262; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.110; İbn Arrak, *Tenzih:* s.2/245; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.234; Aclunî, *Keşf:* 2/32; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.184.

376. İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât:* 2/292

١٧٧ - حديث: صَلاةٌ بِعِمَامَةٍ تَعْدِلُ خَمْساً وَعِشْرِينَ صَلاةً بِلا عِمَامَةٍ، وَجُمُعَةٌ بِعِمَامَةٍ تَعْدِلُ سَبْعِينَ جُمُعَةً بِلا عِمَامَةٍ، وَالصَّلاةُ فِي الْعِمَامَةِ بِعَشَرَةِ آلافِ حَسَنَةٍ.

177. HADİS: "Sarıkla kılınan bir namaz, sarıksız kılınan yirmi beş namaza eşittir.[378] Sarıkla kılınan Cuma namazı, sarıksız kılınan yetmiş Cuma namazına eşittir. Sarıkla kılınan namaz, on bin hasene ile mükâfatlandırılır."[379] Uydurmadır.[380] Menûfî[381] diyor ki: Bütün bunlar batıldır.

---

377. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.263; Semhudî, *Gammaz:* s.79; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.110; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.234; Aclunî, *Keşf:* 2/33; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.184.

378. Asıl nüshada bu hadisle ilgili hüküm, bir önceki hadisle ilgili hükümle birlikte gelmiştir. Bir önceki hadiste; (176. Hadis: "*Yüzükle kılınan namaz, yüzüksüz kılınan yetmiş namaza eşittir*". Askalânî'nin dediği gibi, uydurmadır), denilmiştir. –Sarıkla kılınan namazla ilgili 177 nolu– bu hadisin başlı başına uydurma bir hadis olarak uydurma hadisler arasına girmesi için; ben bu hadisi bir önceki hadisten ayırdım. Buna yeni bir rakam verdim ve başına da (Hadis) kelimesini ilâve ettim.

379. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.263; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.111; Aliy-yü'l-Karî, *Kübra:* s.234; Aclunî, *Keşf:* 2/33.

380. Bu hadis, *el-Makasıdü'l-Hasene*'de (s.263) buradaki lafızdan biraz farklı olarak ama çok bozuk bir ifade ile mevcuttur. Bu hadis, bu haliyle *el-Makasıdü'l-Hasene*' de olduğu gibi; biri İbn Ömer, diğer Enes'den rivayet edilen iki hadisin bir araya getirilmiş şeklidir.

381. Bu zat, Hafız Sehavî'nin talebesi olan Şihabuddin Ahmed b. Muhammed b. Abdisselâm el-Menûfî el-Mısrî'dir. Üstadının kitabı olan *el-Makasıdü'l-Hasene*'yi özetlemiş ve buna *ed-Dürretü'l-Lâmia fî Beyan Kesîr Mine'l-Ehadîsi'ş-Şâia* adını vermiştir. Menûfî, 931 yılında vefat etmiştir. *(Keşfü'z-Zunûn:* 2/1780)

١٧٨- حديث: الصَّلاَةُ خَلْفَ الْعَالِمِ بِأَرْبَعَةِ آلاَفٍ وَأَرْبَعِمِائَةٍ وَأَرْبَعِينَ صَلاَةً.

178. HADİS: "Âlimin arkasında kılınan namaz, dört bin dört yüz kırk namaza eşittir."[382] Batıldır. *Muhtasar*'da böyledir.

١٧٩- حديث: صَلاَةُ الْمُدِلِّ لاَ تَصْعَدُ فَوْقَ رَأْسِهِ.

179. HADİS: "Gururlu kişinin namazı başından yukarı çıkmaz."[383] (Allah'a yükselmez.)

١٨٠- حديث: صَلاَةُ النَّهَارِ عَجْمَاءُ.

180. HADİS: "Gündüz namazı[384] dilsizdir."[385] Darakutnî ve Nevevî: Batıldır, aslı yoktur, demişlerdir.[386]

قُلْتُ: وَكَذَا أَحَادِيثُ الصَّلَوَاتِ الَّتِي ذَكَرُوهَا فِي الأَيَّامِ الْمُبَارَكَةِ وَاللَّيَالِي الْمُعَظَّمَةِ.

382. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.266; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.235; Aclunî, *Keşf:* 2/37.

383. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.236; Aclunî, *Keşf:* 2/35.

384. Yani gündüz namazlarında imam cehren okumaz.

385. bkz. Zeylaî, *Nasbü'r-Râye:* 2/1; Sehavî, *Makasıd:* s.265; Semhudî, *Gammaz:* s.81; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.111; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.236; Aclunî, *Keşf:* 2/36; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.184; Kavukcî, *Lü'lü':* s.48.

386. Hafız Zeylaî, bunu *Nasbü'r-Râye*'de (2/1-2) Nevevî'den nakledip kabul etmiş ve şöyle demiştir: Bu söz Mücahid ve Ebu Ubeyde b. Abdillah b. Mes'ud'un sözüdür. Her ikisi de fakih olup tabiîndendir. Zeylaî, Abdürrezzak'ın *Musannef*'inden naklettiği senediyle bu sözü bu iki zâta nisbet etmiştir.

(Müellif Âliyyü'l-Kari diyor ki:) Ben de derim ki: Mübarek günlerde ve muazzam gecelerde kılınacak namazlarla ilgili olarak bazı alimlerin zikrettikleri hadisler de aynı şekildedir. (Batıl ve asılsızdır.)[387]

387. Müellif, bu ifadesiyle kitabın sonunda 463 ve 464 no.lu paragraflarda zikrettiği şu batıl (asılsız) namazları kast etmektedir: "Cuma günü her rekatta on ihlas okunarak kılınacak on iki rekatlı nafile namaz ile hafta içinde her gün kılınacak nafile namazlar hakkında hiçbir şey sahih değildir, batıldır, aslı yoktur... Aynı şekilde her rekatında on beş defa –bir rivayette elli defa– (İza Zülzilet) okunarak kılınacak iki rekatlı nafile namaz; Cuma günleri kılınacak iki, dört, sekiz ve on iki rekatlı nafile namaz ile; Cuma namazından önce her rekatında elli defa ihlas okunarak kılınacak dört rekat nafile namazın da aslı yoktur. Aynı şekilde Aşûra Namazı, Regaib Namazı da ittifakla uydurmadır. Yine Receb Geceleri Namazı, Receb ayının yirmi yedinci gecesi namazı, Şabanın on beşinci gecesi her rekatta on ihlas okunarak kılınacak yüz rekatlı namazın da aslı yoktur. Bu namazların *Kutü'l-Kulûb* ve *İhya*'da ya da Sa'lebî'nin *Tefsir*'inde zikredilmesine aldanma".

« ض »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

١٨١- حديث: ضَاعَ الْعِلْمُ فِي أَفْخَاذِ النِّسَاءِ.

181. HADİS: "**İlim, kadınların baldırlarında kayboldu.**"[388] Bişr el-Hâfî'nin sözüdür.[389]

١٨٢- حديث: اَلضَّرُورَاتُ تُبِيحُ الْمَحْظُورَاتِ.

182. HADİS: "**Zaruretler, haramları mubah kılar.**"[390] Hadis değildir.

---

388. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.269; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.113; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.238; Aclunî, *Keşf:* 2/44; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.189.

389. Zehebî, *Iber*'de (1/399) diyor ki: Bu zat, Rabbanî zâhid ve önder Ebu Nasr, Bişr b. Haris el-Mervezî'dir. Bişr el-Hafî diye meşhurdur. Hammad b. Zeyd, İbrahim b. Sa'd ve bunların tabakasında olan muhaddislerden hadis dinledi. Önce ilme önem verdi. Sonra kendi meşrebine yöneldi ve kitaplarını gömdü. Az hadis rivayet etti. Fıkıh'da Süfyan es-Sevrî mezhebindeydi. Âlimler onun menakıbı ve kerametleri hakkında eserler yazdılar. 75 yaşında iken Bağdat'ta vefat etti. Allah Tealâ rahmet eylesin. Talebesi İbrahim el-Harbî diyor ki: Bağdat, Bişr el-Hâfî'den daha kâmil akla sahip olan ve dilini ondan daha iyi koruyan bir başka birini yetiştirmedi. Onun bir müslümanın gıybetini yaptığı duyulmadı. Sanki onun saçının, sakalının her telinde bir zekâ harikası vardı. Onun aklı. Bağdat halkına dağıtılsaydı hepsi üstün zekâlı insanlar olurlar, yine de onun aklından bir şey eksilmezdi.

١٨٣ - حديث: ضَعِيفَانِ يَغْلِبَانِ قَوِيًّا.

183. HADİS: "İki zayıf, bir güçlüyü yener."[391] Hadis değildir.[392]

390. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.269; Semhudî, *Gammaz:* s.83; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.113; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.239; Aclunî, *Keşf:* 2/45; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.190; Kavukcî, *Lü'lü':* s.83.

391. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.269; Semhudî, *Gammaz:* s.83; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.113; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.240; Aclunî, *Keşf:* 2/46; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.189.

392. Bu söz, Aclûnî'nin *Keşfü'l-Hafa*'da (2/36) dediği gibi: ya bir atasözü ya da şiirden bir mısradır. Kanaatimce, belki de şairin şu ifadesinden alınmıştır:

"Düşman olma, bir kişi sebebiyle bir aile halkına.
Zira iki zayıf bir güçlüyü yener."

« ط »

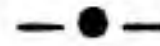
Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

١٨٤- حديث: اَلطُّرُقُ وَلَوْ دارَتْ، وَالْبِكْرُ وَلَوْ بارَتْ.

184. HADİS: "Ana yoldan git, yol dolaşsa bile. Bâkire ile evlen, yaşı geçse bile."[393] Hadis değildir.

١٨٥- حديث: اَلطَّلاَقُ يَمِينُ الْفُسَّاقِ.

185. HADİS: "Boşanma, fâsıkların –günahkâr kişilerin– yeminidir."[394] Sehavî: hadis olarak göremedim, demiştir.

393. bkz. İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.114; Aclunî, *Keşf:* 2/49.

394. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.273; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.115; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.241; Aclunî, *Keşf:* 2/52; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.193.

« ظ »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadis

١٨٦ - حديث: ظَهْرُ الْمُؤْمِنِ قِبْلَةٌ.

186. HADİS: "Mü'minin sırtı[395] kıbledir."[396] Sehavî: Bunu bilmiyorum, demiştir.

—•—

395. Yani namazda ön saftaki mü'minin sırtı, sütre yerine geçer.

396. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.280; Semhudî, *Gammaz:* s.87; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.118; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.243; Aclunî, *Keşf:* 2/69.

« ع »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

١٨٧- حديث: عَدَاوَةُ الْعَاقِلِ، وَلاَ صُحْبَةُ الْمَجْنُونِ.

187. HADİS: "Delinin dostluğu yerine, akıllı kişinin düşmanlığı (tercih edilir.)"[397] Hadis değildir.

١٨٨- حديث: اَلْعَدَاوَةُ فِي الأَهْلِ، وَالْحَسَدُ فِي الْجِيرَانِ، وَالْمَنْفَعَةُ فِي الإِخْوَانِ.

188. HADİS: "Düşmanlık ailede, kıskançlık komşular arasında, menfaatçilik de kardeşler arasında olur."[398] Sehavî: Bu konuda bilgi sahibi değilim, demiştir.[399]

---

397. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.282; Semhudî, *Gammaz:* s.88; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.119; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.245; Aclunî, *Keşf:* 2/72; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.198. (*Not: Ahmak dostun olacağına akıllı düşmanın olsun"*, atasözü aynı manadadır.) (Çev.)

398. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.282; Semhudî, *Gammaz:* s.88; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.119; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.244; Aclunî, *Keşf:* 2/72.

399. Sehavî'nin *el-Makasıdü'l-Hasene*'deki (s.282) ifadesinin devamı şöyledir: "Bunu hadis olarak görmedim. Ancak Beyhakî'nin *Şüabü'l-İman* kitabında ve başka kaynaklarda (Düşmanlık ailededir) yerine (Düşmanlık akrabalıktadır) lafzıyla; Bişr b. Haris el-Hâfî'in sözü olarak rivayet edilmiştir. Bişr b. Haris el-Hâfî'nin biyografisi 181. hadisin dipnotunda geçmiştir.

١٨٩- حديث: عَدُوُّ الْمَرْءِ مَنْ يَعْمَلُ بِعَمَلِهِ.

189. HADİS: "Kişinin düşmanı,[400] aynı işte çalışandır."[401] Hadis değildir.

١٩٠- حديث: عُذْرُهُ أَشَدُّ مِنْ ذَنْبِهِ.

190. HADİS: "Özrü, günahından daha büyüktür."[402] Hadis değildir.[403]

١٩١- حديث: اَلْعَرَبُ سَادَاتُ الْعَجَمِ.

191. HADİS: "Araplar, arap olmayanların efendileridir."[404] Aslı yoktur.

١٩٢- حديث: عُرِضَتْ عَلَيَّ أَعْمَالُ أُمَّتِي، فَوَجَدْتُ مِنْهَا الْمَقْبُولَ وَالْمَرْدُودَ، إِلاَّ الصَّلاَةَ عَلَيَّ.

192. HADİS: "Bana ümmetimin amelleri arz edildi. Onların arasında makbul amel de makbul olmayan amel de gördüm. Bana getirilen salavat müstesna.[405] (Yani salavat daima makbuldür.) Bunun senedini görmedim. Bunu Süyûtî zikretmiştir.

---

400. Yani karşısına çıkacağı veya çatışacağı rakibi demektir.

401. bkz. İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.120; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.245; Aclunî, *Keşf:* 2/73.

402. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.283; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.120; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.245; Aclunî, *Keşf:* 2/76; Hadisin bir başka lafzı: "Özrü günahından daha çirkindir", şeklindedir

403. Bu söz, atasözlerindendir.

404. bkz. İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.120; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.245; Aclunî, *Keşf:* 2/75.

405. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.246; Aclunî, *Keşf:* 2/75.

١٩٣- حديث: عَظِّمُوا مِقْدَارَكُمْ بِالتَّغَافُلِ.

193. HADİS: "Bazı şeyleri görmezden gelerek değerinizi yüceltin."[406] Hadis değildir.

١٩٤- حديث: عَلَى كُلِّ خَيْرٍ مَانِعٌ.

194. HADİS: "Her hayra bir engel vardır."[407] Hadis değildir.

١٩٥- حديث: عَلاَمَةُ الْإِذْنِ التَّيْسِيرُ.

195. HADİS: "(Bir şeye Allah tarafından) İzin verilmesinin alâmeti, onun kolaylaştırılmasıdır."[408] Bilinmiyor.[409]

١٩٦- حديث: عُلَمَاءُ أُمَّتِي كَأَنْبِيَاءِ بَنِي إِسْرَائِيلَ.

196. HADİS: "Ümmetimin âlimleri, İsrailoğulları Peygamberleri gibidir."[410] Demîrî, Zerkeşî ve Askalânî'nin dedikleri gibi, aslı yoktur.

---

406. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.285; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.121; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.246; Aclunî, *Keşf:* 2/78; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.199.

407. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.289; Semhudî, *Gammaz:* s.92; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.122; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.248; Aclunî, *Keşf:* 2/89; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.202; Kavukcî, *Lü'lü':* s.51.

408. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.286; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.121; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* 246; Aclunî, *Keşf:* 2/82; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.206.

409. Bu söz, Sûfiyye'nin sözlerindendir.

410. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.286; Semhudî, *Gammaz:* s.89; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.121; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.247; Aclunî, *Keşf:* 2/83;

١٩٧ - حديث: اَلْعِلْمُ عِلْمَانِ: عِلْمُ الأَدْيَانِ، وَعِلْمُ الأَبْدَانِ.

197. HADİS: "İlim iki çeşittir: Din ilmi, beden ilmi."[411] Uydurmadır. *Hulâsa*'da böyledir.[412]

Zeyl'de[413] deniliyor ki: Hasen'den, o da Huzeyfe (r.a)'den müselsel olarak rivayet edildiğine göre;

عَنْ حُذَيْفَةَ قال: سَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ عِلْمِ الْبَاطِنِ، مَا هُوَ؟ فَقَالَ: سَأَلْتُ جِبْرِيلَ عَنْهُ، فَقَالَ عَنِ اللهِ: هُوَ سِرٌّ بَيْنِي وَبَيْنَ أَحِبَّائِي وَأَوْلِيَائِي وَأَصْفِيَائِي، أُودِعُهُ فِي قُلُوبِهِمْ، لاَ يَطَّلِعُ عَلَيْهِ مَلَكٌ مُقَرَّبٌ، وَلاَ نَبِيٌّ مُرْسَلٌ.

Huzeyfe (r.a) diyor ki:

–Ben Peygamberimiz (s.a.v)'e "Bâtın İlmi" nedir? diye sordum. Peygamberimiz (s.a.v) buyurdu ki:

–Ben bunu Cebrail'e sordum. Cebrail bana dedi ki:

–Allah şöyle buyurdu: "O, benimle sevdiklerim, dostlarım ve seçkin kullarım arasında bir sırdır. Ben bunu onların kalplerine koyarım. Bu konuda Allah'a

---

411. bkz. Tıybî, *el-Hulâsa fî Ma'rifeti'l-Hadis*: s.85; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.247; Aclunî, *Keşf*: 2/89.

412. Tıybî, *el-Hulâsa fî Ma'rifeti'l-Hadis*: s. 85

413. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât*: s. 44

en yakın hiçbir melek ve gönderilen hiçbir Peygamber bile bilgi sahibi olamaz."[414] Askalânî diyor ki: Uydurmadır, Hasen (el-Basrî), Huzeyfe (r.a) ile görüşmemiştir.

١٩٨- حديث: اَلْعِلْمُ يُؤْتَى، وَلاَ يَأْتِي.

198. HADİS: "İlme gidilir, ilim (kimseye) gitmez."[415]

Bir başka rivayette:

اَلْعِلْمُ يُسْعَى إِلَيْهِ.

"İlme koşulur",[416] denilmiştir. Bir başka rivayette ise şöyle denilmiştir:

اَلْعِلْمُ أَوْلَى أَنْ يُوَقَّرَ وَيُؤْتَى إِلَيْهِ.

"İlim, yüceltilmeye ve kendisine gidilmeye daha lâyıktır."[417]

Bu söz, Abbasî Halifesi Mehdî'nin, iki çocuğunun İmam Malik'den hadis dinlemeleri için onu saraya davet etmesi üzerine, İmam Malik'in Halife Mehdi'ye söylediği sözdür. Yine bu söz, Halife Harun er-Reşid, İmam Malik'den özel ders talep ettiğinde, İmam Malik'in Halife Harun er-Reşid'e söylediği sözdür.

---

414. bkz. Tıybî, *el-Hulâsa fî Ma'rifeti'l-Hadis*: s. 85; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.247; Acluni, Acluni, *Keşf*: 2/89.

415. bkz. Sehavî, *Makasıd*: s.288; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.247; Aclunî, *Keşf*: 2/87.

416. bkz. Sehavî, *Makasıd*: s.288; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.122; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.247; Aclunî, *Keşf*: 2/87; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.208.

417. bkz. Sehavî, *Makasıd*: s.288; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.122; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.247; Aclunî, *Keşf*: 2/87.

١٩٩ - حديث: عَلَيْكُمْ بِدِينِ الْعَجائِزِ.

199. HADİS: "Yaşlıların dinine sarılın."[418] Sehavî: Bu lafızla aslı yoktur, demiştir.

= حديث: إِذا كَانَ آخِرُ الزَّمانِ، وَاخْتَلَفَتِ الأَهْوَاءُ؛ فَعَلَيْكُمْ بِدِينِ أَهْلِ الْبَادِيَةِ وَالنِّساءِ.

Saganî: "Dünyanın sonu gelip arzular değiştiğinde, bedevîlerin ve kadınların dinine sarılın",[419] hadisi uydurmadır, demiştir.

٢٠٠ - حديث: اَلْعِنَبُ دُو دُو، يَعْنِي ثِنْتَيْنِ ثِنْتَيْنِ، وَالتَّمْرُ يَكْ يَكْ، يَعْنِي واحِدَةً واحِدَةً.

200. HADİS: "Üzüm çift çift, hurma tek tek (yenir)."[420] Bunun aslı yoktur.[421]

٢٠١ - حديث: عِنْدَ ذِكْرِ الصَّالِحِينَ تَنْزِلُ الرَّحْمَةُ.

418. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.290; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.123; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.248; Aclunî, *Keşf:* 2/92.

419. bkz. Süyutî, *Leâlî:* 1/131; İbn Arrak, *Tenzih:* 1/136; Münavî, *Feyzu'l-Kadir:* 1/425; Sehavî, *Makasıd:* s.290; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.248; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.47.

420. bkz. İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ:* 18/127; Sehavî, *Makasıd:* s.292; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.124; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.248; Aclunî, *Keşf:* 2/95; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.208.

421. Bunu Peygamberimiz (s.a.v)'in, üzüm yerken Selman el-Farisî'ye söylediği iddia edilmiştir. İbn Teymiyye (r.a) bu hadisi *Mecmû'ul-Fetâvâ*'da (18/127) zikretmiş ve "Bu bâtıl bir sözdür", demiştir.

201. HADİS: "Salihlerin anıldığı yere rahmet i-ner."[422] Süfyan b. Uyeyne'nin sözüdür.[423]

٢٠٢- حديث: عَنِ اللَّوْحِ سَمِعْتُ اللهَ مِنْ فَوْقِ الْعَرْشِ يَقُولُ لِلشَّيْءِ: كُنْ، فَيَكُونُ، فَلاَ تَبْلُغُ الْكَافُ النُّونَ إِلاَّ يَكُونُ الَّذِي يَكُونُ.

202. HADİS: Levh-i Mahfuz'da (kayıtlı olan bir emir hakkında) "Arşın üzerinden Allah'ın bir şeye "ol!.." dediğini işittim o da oluverdi. Daha Kâf harfi Nûn harfine varmadan olacak olan o şey hemen oluverdi."[424] Hiç şüphesiz uydurmadır.

422. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.292; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.125; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.249; Aclunî, *Keşf:* 2/91; *Esne'l-Metalib:* s.205.

423. Bu zat, Süfyan b. Uyeyne Ebu Muhammed el-Hilâlî el-Kûfî el-Mekkî'dir. Hicaz halkının üstadı olup meşhur âlimlerdendir. Tabiînden 87 zata erişmiştir. İmam Şafiî onun hakkında: İbn Uyeyne'deki ilim zenginliğini hiç kimsede görmedim, demiştir. Yine İmam Şafiî: Malik ve İbn Uyeyne olmasaydı Hicaz ehlinin ilmi kaybolurdu, demiştir. Ahmed b. Hanbel ise: Fakihler arasında Kur'an ve Sünneti ondan daha iyi bileni görmedim, demiştir. Hasen b. Imran anlatıyor: Süfyan b. Uyeyne, son haccında Müzdelife'de iken bana: Bu makamda yetmiş defa vakfe yaptım. Her sene: Allahım!.. Bu makamdaki vakfemi son vakfe eyleme, diye dua ettim. Şimdi ben Allah'dan bundan daha fazlasını istemeye hâyâ ediyorum, dedi. Hacdan döndüğünde yeni giren yılda vefat etti. İbn Uyeyne, 198 yılı Recep ayında 91 yaşında vefat etti. Allah rahmet eylesin.

424. bkz. Meydanî, *Mecmeu'l-Emsal:* 2/10; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.249; Humud et-Tüveycerî, *Faslül-Hitab fi'r-Redd alâ Ebî Türab:* s.69-90

« غ »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadis

٢٠٣- حديث: الْغِنَاءُ رُقْيَةُ الزِّنَا.

203. HADİS: "Müzik zinanın[425] nağmesidir".[426] Fudayl'in sözüdür.[427]

---

425. "Zina" kelimesinin hemze ile yazılması bir lügat vechidir. *Kamus* müellifi diyor ki: (Zenâ-yeznî-zinen ve zina): Gayri meşru ilişki kurdu, demektir. Meydanî'nin *Mecmau'l-Emsal* kitabında (2/10) zikrettiği gibi *"Müzik zinanın nağmesidir"*, şeklinde bir rivayet bulunmaktadır. "Zinanın nağmesi" ifadesiyle zinaya çağırır, zinayı özendirir ve kamçılar demektir. Bu söz, Humud et-Tüveycerî'nin müzik aletlerinin mübah olduğunu iddia eden Ebî Türab'a cevap olarak yazdığı *"Faslül-Hitab fi'r-Redd alâ Ebî Türab"* adlı eserinde (s.69-90) belirtildiği gibi; Abdullah b. Mes'ud (r.a), şair Hutay'e, Süleyman b. Abdilmelik el-Ümevî, Yezid b. Velid b. Adilmelik ve Fudayl b. Iyad'dan nakledilmiştir. Gerçekler pek çok kimse tarafından ifade edilmektedir. Genellikle lafızlar ya aynı ya da benzer olmaktadır.

Bu mana, Peygamberlik lisanında üstün beliğ bir ifade ile yer almaktadır. *Sahih-i Buharî*'de Kitabu'l-Eşribe 6 no.lu "İçkinin ismini değiştirerek onu haram kılan kimseler hakkında gelen hadisler" babındaki (*Fethu'l-Barî*: 10/51 Hadis No: 5590) hadiste; Abdurrahman b. Ganm el-Eş'arî diyor ki: Ebu Malik el-Eş'arî vallahi bana yalan söylemedi. O Peygamberimiz (s.a.v)'den şunu işittiğini söyledi: ***"Yemin olsun ki, ümmetimden; zina, ipek, içki ve çalgı aletlerini helâl sayan birtakım kimseler olacaktır".***

Bu hadiste Peygamberimiz (s.a.v), bu haramlar arasında sıkı bir ilişkinin bulunduğunu açıklamaktadır. Zira bunlardan her

biri diğerini dâvet etmektedir. Zina, içki içmenin helâl görülmesine ve müzik âletlerini kullanmanın helâl sayılmasına sebep olduğu gibi; erkeklerin ipek elbise ile süslenmelerine de sebep olmaktadır. Halbuki ipek erkeklere haramdır. Müzikle fazla meşgul olanların gönüllerindeki büyük fesad artmakta, buna daldıkları zaman fesad alevi tutuşmaktadır. Allah'tan bizleri fesaddan uzak kılmasını ve iyilik vermesini niyaz ederiz.

426. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.251; Aclunî, *Keşf:* 2/106.

427. Bu zat, Harem ve Hicaz ehlinin üstadı, zahid bir şahsiyet olan Fudayl b. Iyad Ebu Ali et-Temîmî el-Mervezî el-Horasânî'dir. Hadis rivayet etmiş, kendisinden hadis rivayet edilmiştir. Buharî, Müslim, Ebu Davud. Nesaî ve Tirmizî kitaplarında onun hadislerini nakletmişlerdir. Hafız İbn Hacer *Tehzibü't-Tehzib*'de (8/294-297) onun geniş biyografisini vermiştir. İbn Hacer burada şöyle demektedır: İbnü'l-Mübarek diyor ki: Bana göre bugün dünya üzerinde Fudayl'den daha üstün bir kimse kalmamıştır. Yine İbnü'l-Mübarek: O'na baktığımda üzüntüm yenileniyor, nefsime kızıyordum, dedi ve ağladı. Halife Harun er-Reşid: Âlimler içerisinde İmam Malik'den daha heybetlisini, Fudayl'den daha çok vera' sahibi olanı görmedim, demiştir. Şerik: Fudayl, kendi zamanında yaşayanlar için hüccettir, demiştir. Fudayl b. Iyad, Mekke'de 187 yılında vefat etti. Allah rahmet eylesin.

« ف »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

٢٠٤- حديث: اَلْفَاتِحَةُ لِمَا قُرِئَتْ لَهُ.

204. HADİS: "Fatiha hangi niyetle okunursa; o gerçekleşir".[428] Bu lafızla aslı yoktur.[429] Sûrelerin faziletlerine dair bazı müfessirlerin zikrettikleri hadislerin pek çoğu da aynı şekildedir.

٢٠٥- حديث: فَازَ بِاللَّذَّةِ الْجَسُورُ.

---

428. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.298; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.128; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.251: Aclunî, *Keşf:* 2/106; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.216.

429. Müellif Aliyyü'l-Karî *el-Mevzûâtü'l-Kübra*'da şöyle demiştir. Zerkeşî bu hadisi Beyhakî'nin *Şüab*'da rivayet ettiğini ifade etmiş, Süyûtî ise bunu tenkid ederek *ed-Dürerü'l-Müntesira*'da bu hadisin *Şüab*'da bulunmadığını, *Şüab*'da bulunan hadisin *"Fatihatü'l-Kitab her derde şifadır"*, şeklinde olduğunu, Beyhakî'nin bu son rivayeti Abdullah b. Cabir el-Beyazî hadisi olarak tahric ettiğini söylemiştir. Ebu'ş-Şeyh ibn Hayyan'ın *Kitabu's-Sevab*'ında ise Atâ'nın şu sözü yer almaktadır: Bir ihtiyacın varsa Fatihatü'l-Kitab'ı oku, Allah'ın izniyle ihtiyacın görülsün". İnsanların ihtiyaçlarının görülmesi için ve önemli arzularının gerçekleşmesi için Fatiha okumayı alışkanlık haline getirmelerinin aslı bu olmalıdır."

Kur'ân ile tedavî olma konusunda gelen hadisler hakkında bilgi sahibi olmak için Rıdvan Muhammed Rıdvan'ın *Fezâilü'l-Kur'ân* ve Abdullah b. Sıddîk el-Gumarî'nin *Kemalü'l-İman fi't-Tedavî bi'l-Kur'ân* adlı eserlerine bakılabilir.

205. HADİS: "Cesur olan lezzeti kazanır".[430] Sehavî: Bunu –hadis olarak– bilmiyorum, demiştir.

٢٠٦- حديث: فَضْلُ شَهْرِ رَجَبَ عَلَى الشُّهُورِ كَفَضْلِ الْقُرْآنِ عَلَى سَائِرِ الْكَلَامِ، وَفَضْلُ شَهْرِ شَعْبَانَ كَفَضْلِي عَلَى سَائِرِ الْأَنْبِيَاءِ، وَفَضْلُ شَهْرِ رَمَضَانَ عَلَى الشُّهُورِ كَفَضْلِ اللهِ عَلَى سَائِرِ الْعِبَادِ.

206. HADİS: "Recep ayının diğer aylara üstünlüğü, Kur'ân'ın diğer sözlere olan üstünlüğü gibidir. Şaban ayının diğer aylara üstünlüğü, benim diğer Peygamberlere olan üstünlüğüm gibidir. Ramazan ayının diğer aylara üstünlüğü, Allah'ın kullarına olan üstünlüğü gibidir".[431] İbn Hacer: Bu, uydurmadır, demiştir.

٢٠٧- حديث: اَلْفَقْرُ فَخْرِي، وَبِهِ أَفْتَخِرُ.

207. HADİS: "Fakirlik benim övüncümdür. Ben fakirlikle iftihar ederim".[432] Askalânî ve başkaları: Bu bâtıldır, uydurmadır, demişlerdir.

---

430. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.298; Semhudî, *Gammaz:* s.65; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.128; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.252; Acluni, *Keşf:* 2/108; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.213; Kavukcî, *Lü'lü':* s.54

431. bkz. İbn Hacer, Tebyînü'l-Aceb: s.14; Sehavî, *Makasıd:* s.299; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.128; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.254; Acluni, *Keşf:* 2/110; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.214.

432. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.300; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.129; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.254; Acluni, *Keşf:* 2/113; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.217.

٢٠٨- حديث: فَمٌ ساكِتٌ رَبٌّ كافٍ. ونحوه: اَللّٰهُ وَلِيُّ مَنْ سَكَتَ.

208. HADİS: "Suskun ağız ve himaye eden Rab."[433] Benzeri "Allah, susan kimsenin dostudur". İbn Deyba': Hadis değildir, manası sahihtir, demiştir. Ben de derim ki: Birinci terkibin ifadesi ilk bakışta küfürdür. Ancak araya bir atıf harfi takdir edilirse bu durum değişir.

٢٠٩- حديث: في آخِرِ الزَّمانِ يَنْتَقِلُ بَرْدُ الرُّومِ إِلَى الشَّامِ، وَبَرْدُ الشَّامِ إِلَى مِصْرَ.

209. HADİS: "Âhir zamanda Rum diyarının soğuğu Şam'a, Şam'ın soğuğu Mısır'a geçecektir".[434] Sehavî'nin, üstadı Askalanî'den naklettiği gibi, bunun aslı yoktur.

٢١٠- حديث: في الْحَرَكاتِ الْبَرَكاتُ.

210. HADİS: "Hareketlerde bereketler vardır".[435] Selef âlimlerinden birinin sözüdür.

433. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.300; Semhudî, *Gammaz:* s.95; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.129; Aliyyü'l-Kari, *Kübra:* s.254; Aclunî, *Keşf:* 2/114; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.215; Kavukcî, *Lü'lü':* s.55.

434. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.300; Semhudî, *Gammaz:* s.96; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.129; Aliyyü'l-Kari, *Kübra:* s.254; Aclunî, *Keşf:* 2/114; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.215.

435. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.301; Semhudî, *Gammaz:* s.96; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.130; Aliyyü'l-Kari, *Kübra:* s.255; Aclunî, *Keşf:* 2/115; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.216; Kavukcî, *Lü'lü':* s.55.

« ق »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

٢١١- حديث: قَالَ لِجِبْرِيلَ: هَلْ زَالَتِ الشَّمْسُ؟ قَالَ: لاَ، نَعَمْ. قَالَ عَلَيْهِ السَّلاَمُ: لِمَ قُلْتَ: لاَ، نَعَمْ؟ فَقَالَ: مِنْ حِينِ قُلْتُ: لاَ، إِلَى أَنْ قُلْتُ: نَعَمْ، سَارَتِ الشَّمْسُ مَسِيرَةَ خَمْسِ مَائَةِ عَامٍ.

211. HADİS: "Allah Rasûlü Cebrail'e:

– Güneş zevale doğru meyletti mi? diye sordu. Cebrail:

– Hayır ve Evet, dedi. Allah Rasûlü:

– Niçin hem hayır, hem de evet dedin? deyince; Cebrail:

– "Hayır" dememden "Evet" dememe kadar geçen bu kısa süre içerisinde güneş beş yüz yıllık mesafe gitti."[436] buyurdu. Bunun aslı bulunamamıştır.

٢١٢- حديث: قُدِّسَ الْعَدَسُ عَلَى لِسَانِ سَبْعِينَ نَبِيًّا، آخِرُهُمْ عِيسَى.

---

436. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.256; Aclunî, *Keşf:* 2/128; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.220.

212. HADİS: "Mercimek, sonuncuları İsa aleyhisselâm olan yetmiş Peygamber tarafından takdis edilmiştir."[437] Batıldır. Pek çok hadis hafızı bu hükmü açıkça ifade etmişlerdir.

٢١٣- حديث: اَلْقُرْآنُ كَلاَمُ اللهِ غَيْرُ مَخْلُوقٍ، فَمَنْ قَالَ غَيْرَ هَذَا فَقَدْ كَفَرَ.

213. HADİS: "Kur'ân Allah'ın kelâmıdır, Kur'ân sonradan yaratılmamıştır. Kim bundan başkasını söylerse küfre girer."[438] Saganî: Bu uydurmadır, demiş; Sehavî ise: Bu hadis bütün yollarıyla batıldır, demiştir. İbnü'l-Cevzî, bu hadisi *Mevzûat* (Uydurma Hadisler) kitabında[439] zikretmiştir.

٢١٤- حديث: قِرَاءَةُ سُورَةِ الْقَلاَقِلِ أَمَانٌ مِنَ الْفَقْرِ.

214. HADİS: "(Kul) kelimesiyle başlayan sûreleri[440] okumak, fakirlikten kurtuluş teminatıdır."[441] Sehavî: Bunun aslı yoktur, demiştir.[442]

---

437. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.303; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.132; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.256; Acluni, *Keşf:* 2/120; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.220.

438. bkz. İbnü'l-Cevzî, *el-Mevzûat:* 1/107; Sehavî, *Makasıd:* s.304; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.132; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.257; Acluni, *Keşf:* 2/122; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.226.

439. İbnü'l-Cevzî, *el-Mevzûat:* 1/107-109

440. (Kul) kelimesiyle başlayan sûreler (Kalâkıl Sûreleri) dört tane olup Kâfirûn, İhlas ve Muavvizeteyn Sûreleridir.

441. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.305; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.132; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.257; Acluni, *Keşf:* 2/125; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.221.

442. Aliyyü'l-Karî'nin *el-Mevzûatü'l-Kübrâ* kitabında da Sehavî'nin ifadesi bu şekildedir. Sehavî'nin *el-Makasıdü'l-Hasene*

٢١٥- حديث: قَصُّ الْأَظَافِرِ.

215. HADİS: "Tırnakların kesilmesi."[443] Tırnak kesme şekli veya tırnak kesme için gün belirlenmesi konusunda Peygamberimiz (s.a.v)'den her hangi bir şey gelmemiştir. Sehavî diyor ki: Bu konuda Hz. Ali b. Ebî Talib'e veya üstadımıza[444] nisbet edilen beyit, her ikisi hakkında da batıldır.

٢١٦- حديث: قِصَّةُ عُثْمَانَ: أَنَّهُ لَمَّا خَطَبَ فِي أَوَّلِ جُمُعَةٍ وَلِيَ الْخِلاَفَةَ، صَعَدَ الْمِنْبَرَ فَقَالَ: اَلْحَمْدُ للهِ، فَأُرْتِجَ عَلَيْهِ، فَقَالَ: إِنَّ أَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ كَانَا يُعِدَّانِ لِهَذَا الْمَقَامِ مَقَالاً، وَأَنْتُمْ إِلَى إِمَامٍ فَعَّالٍ أَحْوَجُ مِنْكُمْ إِلَى إِمَامٍ قَوَّالٍ، سَتَأْتِيكُمُ الْخُطَبُ بَعْدُ، وَأَسْتَغْفِرُ اللهَ لِي وَلَكُمْ، وَنَزَلَ، وَصَلَّى بِهِمْ.

216. HADİS: "Hz. Osman halifeliğe geldiğinde ilk Cuma günü hutbe okumak üzere minbere çıktı, Elhamdülillah, dedi ve titredi. Bunun üzerine şöyle dedi: Ebubekir ve Ömer bu makam için söz hazırlarlardı. Oysa siz konuşan devlet başkanından çok, faal devlet baş-

---

kitabındaki (s.305) ifadesi ise "Ben bunu hadis olarak bilmiyorum", şeklindedir. Aradaki fark basittir.

443. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.306; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.134; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.257; Aclunî, *Keşf:* 2/125; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.221.

444. Yani Sehavî'nin üstadı Hafız İbn Hacer kastedilmektedir.

kanına muhtaçsınız. Hutbeler daha sonra gelecek. Ben hem kendim için hem de sizin için Allah'dan mağfiret diliyorum, dedi ve minberden inip Cuma namazını kıldırdı.[445] İbnü'l-Hümam[446] diyor ki: Bu hadis, hadis kitaplarında pek geçmez, daha çok fıkıh kitaplarında geçer.[447]

٢١٧- حديث: اَلْقَلْبُ بَيْتُ الرَّبِّ.

217. HADİS: "Kalb, Rabbin evidir."[448] Zerkeşî ve başkaları: Aslı yoktur demiş, İbn Teymiyye: Uydurmadır, demiştir. *Zeyl*'de[449] ise, Bu, aynen onun dediği gibidir, denilmiştir.

٢١٨- حديث: قَلِيلٌ مِنَ التَّوْفِيقِ خَيْرٌ مِنْ كَثِيرٍ مِنَ الْعِلْمِ.

218. HADİS: "Az başarı, çok ilimden daha hayırlıdır."[450] Bu hadis, *İhya*'da zikredilmiştir.[451]

---

445. bkz. İbn Abdi'l-Berr, *Behcetü'l-Mecalis:* 1/73; İbnü'l-Hümam, *Fethu'l-Kadîr:* 1/415; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.258.

446. İbnü'l-Hümam, *Fethu'l-Kadîr* (Hidaye Şerhi): 1/415; İbn Abdi'l-Berr *Behcetü'l-Mecalis* kitabında (1/73) bu kıssayı rivayetleriyle birlikte zikretmektedir.

447. Görüldüğü gibi bu ifadede Peygamberimiz (s.a.v)'e hiçbir şey nisbet edilmemiştir. Hiç kimse de bunu hadis olarak Peygamberimiz (s.a.v)'e nisbet etmemiştir. Bu sebeple olmalı ki, Aclûnî bu haberi *Keşfü'l-Hafa* kitabına almamıştır.

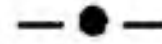
448. bkz. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât:* s.203; Sehavî, *Makasıd:* s.308; Semhudî, *Gammaz:* s.99; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.133; İbn Arrak, *Tenzih:* 1/148; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.258; Aclunî, *Keşf:* 2/129; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.227.

449. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât:* s.203

450. bkz. Gazzalî, *İhya:* 1/31; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.259.

Irakî diyor ki: Bunun aslını bulamadım. *Firdevs* sahibi bunu Ebu'd-Derdâ hadisi olarak zikretmiş, ancak (Akıl) yerine (İlim) demiştir. Oğlu *Müsnedü'l-Firdevs* kitabında bunu zikretmemiştir.

(Müellif Aliyyü'l-Kari diyor ki:) **Ben de derim ki:** Ebu'l-Hattab (İbn Dıhye el-Endelüsî,) Irakî'yi tenkit ederek şöyle demiştir. *Firdevs* kitabında zikredilen bu hadisi İbn Asakir Ebu'd-Derdâ' (r.a) dan rivayet etmektedir. Taberanî ise bu hadisi İbn Ömer'den; **"Az fıkıh, çok ibadetten daha hayırlıdır"**, şeklinde rivayet etmişlerdir.

451. Gazzalî, *İhyau Ulûmi'd-Din:* (1/31) Kitabü'l-İlim, Zemmedilen İlimin Kötülüğü Babı.

« ك »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

٢١٩- حديث: كَأَنَّكَ فِي الدُّنْيَا وَلَمْ تَكُنْ، وَبِالْآخِرَةِ وَلَمْ تَزَلْ.

219. HADİS: "Sanki sen dünyadasın ama dünyada hiç bulunmamış gibisin. Sanki sen ahirettesin ama ahiretten hiç ayrılmamış gibisin."[452] Ömer b. Abdülaziz'in sözüdür.[453]

٢٢٠- حديث: كَانَ اللهُ... وَهُوَ الآنَ عَلَى مَا هُوَ كَانَ.

220. HADİS: "Allah vardı. Onunla birlikte hiçbir şey yoktu. O'ndan başka hiç bir şey yoktu. O'ndan önce hiçbir şey olmadı." Bütün bu ifadeler sabittir.[454]

---

452. bkz. Süyûtî: *Zeylü'l-Mevzûât:* s.203; Sehavî, *Makasıd:* s.311; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.135; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.260; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.229.

453. Bunu Ebu Nuaym *Hılye*'de Ömer b. Abdülaziz'den rivayet etmiştir.

454. Yani sahihtir. Buharî *Sahih*'inde (*Fethu'l-Barî:* 6/205-206) Bed'ül-Halk kitabının başında "Mahlûkatı ilk defa yaratan sonra onları tekrar diriltecek olan O'dur, âyeti hakkında gelen hadisler" babında ve Kitabü't-Tevhid'de 32 nolu "O'nun arşı suyun üzerinde idi" babında (13/345-347) şöyle rivayet etmektedir. (Rivayetleri topluca zikrediyorum): Imran b. Husayn (r.a) anlatıyor: Peygamberimiz (s.a.v)'in huzuruna girdim. Devemi kapıya bağladım. Ona Temimoğullarından bir grup gelmişti.

Allah Rasûlü (s.a.v):
–*Müjdeyi kabul edin (size müjdeler olsun) Ey Temimoğulları!.. buyurdu.* Onlar da:
–Bize müjde verdin. O halde ikramda bulun, dediler. Efendimiz (s.a.v)'in yüzünün rengi değişti. O sırada Yemen'den bazı kimseler geldiler. Allah Rasûlü (s.a.v):
–*Temimoğullarının kabul etmediği müjdeyi siz kabul edin (size müjdeler olsun) Ey Yemenliler!..* buyurdu. Yemenliler:
–Müjdeyi kabul ettik Ya Rasûlallah!.. dediler. Biz din hakkında ilim sahibi olmak ve bu yaradılışın başlangıcı nasıldı? diye sana sormak için geldik, dediler.
Peygamberimiz (s.a.v) ilk insan yaradılışı ve Arş hakkında konuşmaya başladı. Şöyle buyurdu: "*Allah vardı. O'ndan başka hiçbir şey yoktu.* (Bir rivayette: Ondan önce hiç bir şey yoktu. Bir başka rivayette: O'nun dışında hiçbir şey yoktu. Bir başka rivayette: O'nunla birlikte hiçbir şey yoktu." Bu son iki rivayet *Fethu'l-Barî*'den alınmıştır: (6/206) *O'nun arşı suyun üzerinde idi. Zikirde her şeyi yazmıştır. Gökleri ve yeryüzünü yaratmıştır...*
İmran b. Husayn devamla diyor ki: Sonra biri bana geldi ve Ey İmran!.. Devene yetiş!.. Deve gidiyor, dedi. Ben de deveyi aramak için hızla gittim. Bir de ne göreyim deve ile aramıza serap girdi. Yemin ederim ki, keşke deve gitsin diye bıraksaydım da oradan kalkmasaydım.
Hafız İbn Hacer (rh.a) *Fethu'l-Barî*'de (6/206-207; 13/346) şöyle demiştir: Peygamberimiz (s.a.v)'in; "*Allah vardı. O'ndan başka hiçbir şey yoktu*", ifadesindeki **Kâne** (vardı) manası Allah için kullanıldığında geçmiş zaman manasından ayrılır, ezelî manadan haber verir."*Zikirde her şeyi yazmıştır*" ise zikirde yani Levh-i Mahfuz'da her şeyi takdir etmiştir, demektir. Peygamberimiz (s.a.v)'in; "*Allah vardı. Ondan başka hiçbir şey yoktu*", ifadesi bu âlemin hâdis (sonradan var edilen bir âlem) olduğuna delil olarak kabul edilmiştir. Zira "*O'ndan başka hiçbir şey yoktu*", ifadesi bu konuda gayet açıktır. Zira Allah dışındaki her şey daha önce mevcut değildi. Ama sonradan var edildiler.
Peygamberimiz (s.a.v)'in; "*O'nun arşı suyun üzerinde idi*", ifadesi su ve arşın yer ve göklerden önce yaratılmış olduklarına işaret etmektedir. İmam Ahmed ve "sahihtir" diyerek Tirmizî, Ebu Rezîn, el-Ukaylî'den merfû olarak; "*Su, arşdan önce yaratılmıştır*", hadisini tahric etmiştir. Süddî de *Tefsir*'inde farklı senedlerle: "*Allah yarattıklarından hiçbir şeyi sudan önce yaratmamıştır*". rivayetini nakletmektedir.

Ancak "Allah, eskiden olduğu gibi şimdi de aynı durumdadır",[455] şeklindeki ilâve tasavvuf erbabının sözüdür.[456]

٢٢١- حديث: اَلْكَرِيمُ حَبِيبُ اللهِ، وَلَوْ كَانَ فَاسِقاً؛ وَالْبَخِيلُ عَدُوُّ اللهِ، وَلَوْ كَانَ رَاهِباً.

221. HADİS: "Cömert, günahkâr olsa bile Allah'ın sevgilisidir. Cimri, ibadet ehli olsa bile Allah'ın düşmanıdır."[457] Bunun aslı yoktur.

٢٢٢- حديث: كُفَّ عَنِ الشَّرِّ، يَكُفَّ الشَّرُّ عَنْكَ.

222. HADİS: "Kötülükten uzak ol ki, kötülük de senden uzak olsun."[458] Bunun aslı bilinmemektedir.

İmam Ahmed ve "sahihtir" diyerek Tirmizî'nin Ubade b. Samit' (r.a)den merfû olarak rivayet ettiği: *"Allah'ın ilk yarattığı şey kalemdir. Sonra: Yaz, buyurdu. Kalem, kıyamet gününe kadar olacak her şeyi yazdı."* Bu hadis ile önce suyun sonra arşın yaratılması şeklindeki bir önceki hadis şu şekilde birleştirilmektedir. Kalemin önceliği su ve arş dışındakilere nisbetledir ya da kalemden çıkan şeye nisbetledir. Yani kaleme: İlk yaratılan şeyi yaz, denilmiştir.

"*Allah'ın ilk yarattığı şey akıldır,*" hadisine gelince; bunun sabit olan yani delil olarak kabul edilebilecek sahih bir tariki bulunmamaktadır. Sabit olduğu takdir edilecek olursa şu son takdir onun açıklaması olmaktadır. En iyisini bilen Allah'dır. Hafız İbn Hacer'in sözü burada sona ermektedir.

455. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.261.

456. Müellif, *el-Mevzûâtü'l-Kübra*'da şu cümleyi ilâve etmiştir: "Bu söz, Vahdet-i Vücud ehlinin iftiralarına benzemektedir."

457. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.316; Semhudî, *Gammaz:* s.100; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.136; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.263; Aclunî, *Keşf:* 2/144; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.245

458. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.319; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.137; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.265; Aclunî, *Keşf:* 2/149; Hut, *Esne'l-*

٢٢٣- حديث: اَلْكَلاَمُ صِفَةُ الْمُتَكَلِّمِ.

223. HADİS: "Kelâm, Mütekellim olan Allah'ın sıfatıdır."[459] Hadis değildir. Mutlak ifade olarak kabul edilmez.

٢٢٤- حديث: اَلْكَلاَمُ عَلَى الْمَائِدَةِ

224. HADİS: "Sofrada konuşmak[460] (caiz midir?)": Sehavî: Bu konuda olumlu veya olumsuz hiçbir şey bilmiyorum, demiştir.[461]

Metalib: s.238.

459. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.319; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.137; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.263; Aclunî, *Keşf:* 2/149; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.245.

460. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.320; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.137; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.264; Aclunî, *Keşf:* 2/150; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.245.

461. Sehavî'nin *el-Makasıdü'l-Hasene* kitabındaki (s.320) sözünün devamı şöyledir: "Evet, Besmele çekmek, önünden yemek, sofrada taze hurma ve benzeri çeşitli meyveler olduğunda meyveleri alıp alıp bırakmak, hurma çekirdeklerini hurma yemeyen kimsenin önüne koymamak gibi çoğu zaman mutlaka sözlü olarak nakledilen yeme âdabını öğretmekle ilgili hadisler gelmiştir. Misafiri yemeğe teşvik etmek gibi misafire sıcak davranma konuları buna ilâve edilebilir. Hakim'in *Menakıbü'ş-Şafiî* kitabının sonlarında İmam Şafiî'nin; *"Yemek esnasındaki âdabdan biri, az konuşmaktır"*, sözü de yer almaktadır." Sehavî'nin sözü burada sona ermektedir.

Abdülfettah –Ebu Gudde– diyor ki: Buhari ve Müslim'in *Sahih*'lerinde ve diğer kaynaklarda Ebu Hureyre'den rivayete göre; Peygamberimiz (s.a.v) ashabından birinin yemeğine davetli idi. Ona but takdim edildi. Ondan bir parça aldı. Sonra onlara uzun Şefaat hadisini anlattı. Kuşkusuz bu hadis, sofrada ve yemekte konuşulan bir hadistir. Bir kısmını arz edelim:

Buharî, *Sahih*'inde (6/346) Ehadîsü'l-Enbiya Kitabında "Nuh'u kavmine elçi olarak gönderdik", (Hud: 25) âyeti ile ilgili 3 nolu

٢٢٥- حديث: كُلُّ إِنَاءٍ يَتَرَشَّحُ بِمَا فِيهِ.

225. HADİS: "Her kap içindekini sızdırır."[462] Sûfiyyenin sözlerindendir.

٢٢٦- حديث: كُلُّ بِدْعَةٍ ضَلاَلَةٌ، إِلاَّ بِدْعَةً فِي عِبَادَةٍ.

226. HADİS: "Her bid'at sapıklıktır. İbadetteki bid' at müstesna."[463] Senedinde –hadiste– yalancı bir ravi,

---

babda ayrıca Kitabü't-Tefsir'de "Onlar Nuh'la beraber gemiye bindirdiğimiz kimselerin zürriyetleridir. O çok şükreden bir kuldu", (İsra: 3) âyetinin tefsiri konulu 5. babda (8/300) ve yine Kitabü'l-İman'da Şefaatin isbatı ve Tevhid ehlinin Cehennem'den çıkarılması babının sonlarında (3/65,69-70) Şefaat hadisini şu lafızla rivayet etmektedir:

Ebu Hureyre (r.a) rivayet ediyor: Bir dâvette Peygamberimiz (s.a.v) ile beraberdik. Kendisine but takdim edildi. But yemekten hoşlanırdı. Ondan bir parça kopardı ve şöyle buyurdu: *"Ben kıyamet gününde insanların efendisiyim. Bu nedendir, bilir misiniz? Allah ilkleri–sonları bütün insanları bir meydanda toplayacak..."*

Müslim'in lafzı ise şöyledir: Ebu Hureyre (r.a) rivayet ediyor: Allah Rasûlü'nün önüne tirit ve et dolu bir tabak konuldu. Butu eline aldı. Koyun etinin en çok bu tarafını severdi. Ondan bir parça kopardı ve: *"Ben kıyamet gününde insanların efendisiyim, dedi.* Sonra da ashabının soru sormadıkların görünce;

–"Bu nasıl olacak, diye sormayacak mısınız? dedi. Ashab:

–"Bu nasıl olacak ya Rasûlallah? diye sordular. Efendimiz (s.a.v):

–*"İnsanlar Allah'ın huzurunda toplanacaklar.."* diyerek sözlerine başladı ve devam etti. Bu, iki sayfayaı bulan uzun bir hadis olup, yemek esnasında zikredilmiştir. Dolayısıyla yemek esnasında konuşma meşrûdur.

462. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.322; Semhudî, *Gammaz:* s.102; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.139; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.265; Aclunî, *Keşf:* 2/157.

463. bkz. İbn Arrak, *Tenzih:* 1/320; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.268; Aclunî, *Keşf :* 2/158.

bir de –günlük hayatında– yalancılıkla suçlanan bir başka ravi bulunmaktadır.[464]

٢٢٧- حديث: كُلُّ ثَانٍ لَا بُدَّ لَهُ مِنْ ثَالِثٍ.

227. HADİS: **"Her ikincinin bir üçüncüsü vardır"**[465] ve şairin; **"Bir şey iki defa olmuşsa mutlaka bir üçüncüsü de olacaktır",**[466] sözlerinin aslı yoktur.

٢٢٨- حديث: كُلُّ عَامٍ تُرْذَلُونَ.

228. HADİS: **"Her yıl –giderek– düşüyorsunuz."**[467] Hasan el-Basrî'nin sözüdür.[468]

Aynı manada Buharî' nin rivayet ettiği; "*Size hiçbir*

---

464. Senedindeki yalancı ravi, (Heysem b. Adiyy et-Tâî' el-Menbicî el-Kûfî)'dir. Günlük hayatında yalancılıkla suçlanan diğer ravi ise kıraat âlimi ve müfessir (Ebu Bekir Muhammed b. Hasen el-Bağdadî en-Nakkaş)'dır. Her ikisinin biyografisi Zehebî'nin *Mizanü'l-İ'tidal* kitabında mevcuttur. (bkz. 4/324; 3/520) İbn Arrak'ın *Tenzihü'ş-Şeriati'l-Merfûa* kitabında (1/320) belirtildiği gibi; bu uydurma hadisi Deylemî *Müsnedü'l-Firdevs*' de rivayet etmiştir.

465. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.323; Semhudî, *Gammaz:* s.102; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.139; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.265; Aclunî, *Keşf:* 2/158; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.240.

466. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.265; Aclunî, *Keşf:* 2/158.

467. Yani her yıl giderek daha fazla kötülüklerle ve seviye düşüklüğüyle karşılaşacaksınız, demektir. *el-Mısbahu'l-Münîr*, *Kamûs* ve Kamus şerhi *Tacü'l-Arûs*'da belirtildiği gibi; (*Rezüle-Yerzülü Razaleten ve Ruzaleten*): değeri düştü, analamındadır. Müellif *el-Mevzûatü'l-Kübra*'da bu ifadedeki fiili "türzelûn- meçhul siga ile" diyerek harekelemiştir. Lügat kitaplarında bu harekeyi destekleyen bir ifade görmedim. Ancak bu şekilde rivayet edilmişse, rivayet aynen korunur.

468. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.323; Semhudî, *Gammaz:* s.102; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.140; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.266; Aclunî, *Keşf:* 2/160; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.240.

zaman gelmez ki daha sonrası o zamandan daha kötü olmasın. Nihayet Rabbinize kavuşursunuz", şeklinde –sahih– bir hadis bulunmaktadır.[469]

Buna benzer bir ifade, İbn Mes'ud'un sözü olarak rivayet edilmiştir. İbn Mes'ud şöyle demiştir:[470] "Ben bu

---

469. Buharî, *Sahih*'inde Kitabü'l-Fiten'de, "Hiç bir gün gelmez ki, daha sonrası o günden daha kötü olmasın", başlıklı (6 nolu) babdaki senediyle (13/19 Hadis No: 7068) Zübeyr b. Adiyy'den rivayet ediyor:

Enes b. Malik'e gittik. İnsanların Haccac'dan çektikleri sıkıntılar hakkında şikâyette bulunduk. Enes: Sabredin. Zira "*Rabbinize kavuşuncaya kadar hiçbir zaman gelmez ki, bu zaman bir önceki zamandan daha kötü olmasın* " buyuruldu. Ben bunu bizzat Peygamberiniz (s.a.v)'den işittim, dedi.

Hafız İbn Hacer *Fethu'l-Bari*'de (13/21) diyor ki: "Sadece Ömer b. Abdülaziz zamanı bile olsa; bazı zamanların önceki zamandan daha az kötü olduğu gerçeği dikkate alınarak, bu mutlak ifadenin problemli olduğu görülmektedir. Zira Ömer b. Abdülaziz'in zamanı, Haccac'ın zamanından az sonra olup Ömer b. Abdülaziz zamanının hayırlı oluşu meşhurdur. Ömer b. Abdülaziz zamanının, kendisinden önceki zamandan daha kötü olması şöyle dursun; "Onun zamanında şer tamamen sönmüştü", denilse; bu söz gerçekten uzak bir ifade sayılmaz.

Hasan el-Basrî, yukarıda geçen hadiste genel durumun ve çoğunluğun dikkate alındığını ifade etmiştir. Kendisine Haccac'dan sonra Ömer b. Abdülaziz'in zamanı geldiği söylendiğinde; İnsanların arada biraz nefes almaya ihtiyacı vardır, demiştir.

Yine Deccal'in zamanından sonra Hz. İsa (a.s) ile birlikte hayırlı yılların yaşanacağı konusu da bir problem olarak görülmüştür. Kirmanî bu soruya; hadisteki ifade ile Hz. İsa (a.s)'dan sonra yaşanacak zaman murad edilmiş olmalıdır, diye cevap vermiştir. Zira günahlardan korunan (masum) Peygamber'in zamanında şer olmayacağı gerçeği, dinen zarurî olarak bilinmesi gereken hususlardandır." Hafız İbn Hacer'in sözü burada sona ermektedir.

470. İbn Mes'udun sözünün tamamı şöyledir: "Hadiste: *Size hiçbir yıl gelmez ki, daha sonrası o yıldan daha kötü olmasın"*, buyurulmuştur. Ben bu hadisi; bir yöneticinin ondan sonraki

hadisi; bir yöneticinin ondan sonraki yöneticiden daha hayırlı olacağı, ya da bir senenin ondan sonraki seneden daha hayırlı olacağı manasında anlamıyorum. Ancak ben bu ifadeden şunu anlıyorum: Âlimleriniz ve fakihleriniz –vefat edip– birer birer kaybolacaklar.[471] Sonra sizler, onların yerini tutacak hiç kimse bulamayacaksınız. Onların yerine kendi –şahsî– görüşleriyle fetva veren kimseler gelecektir."[472]

Bir başka rivayette; Bu kötü durum, yağmurların çokluğu veya azlığıyla değil, alimlerin vefatıyla yaşanacaktır denilmiştir.[473]

---

yöneticiden daha hayırlı olacağı, ya da bir senenin ondan sonraki seneden daha hayırlı olacağı manasında anlamıyorum. Ben bu ifadeden şunu anlıyorum: Âlimleriniz, hayırlılarınız ve fakihle-riniz –vefat edip– birer birer kaybolacaklar. Sonra sizler, onların yerini tutacak hiç kimse bulamayacaksınız. Onların yerine dinî meseleleri kendi –şahsî– görüşleriyle kıyas eden kimseler gelecektir." İbn Mesud'un bu sözünü Yakub b. Şeybe *Müs-ned'* inde ve Darimî *Sünen'* inde (Mukaddime Bab 22) Zamanın değişmesi ve zamanda meydana gelecek şeyler babında (1/58) rivayet etmiştir, senedi hasendir. (bkz. *Fethu'l-Barî:* 13/21)

471. Darimî'nin rivayeti şöyledir: "Zira âlimleriniz, hayırlılarınız ve fakihleriniz vefat edip birer birer kayboluyorlar."

472. Bu ifade, Darimî'nin rivayetindeki şu lafızla aynı manadadır: "Sonra dini meseleleri kendi şahsî görüşleriyle kıyas eden insanlar gelirler."

473. Bu rivayetin devamı şöyledir: "Sonra dinî meselelerde kendi –şahsî görüşleriyle fetva veren kimseler ortaya çıkar. Bunlar İslâm'ı zedeler ve yıkarlar." Bu hadisi Yakub b. Şeybe *Müsned'* inde tahric etmiştir. (bkz. Fethu'l-Barî: 13/21)

Taberanî, sahih bir senedle Hayseme'den naklediyor: Abdullah b. Mes'ud (r.a) hanımına:

–Bugün mü daha hayırlı, yoksa dün mü? diye sordu. Hanımı:

–Bilmiyorum, dedi. İbn Mes'ud (r.a):

İbn Abbas (r.a), Cenab-ı Hakkın; *"Onlar bizim bu dünyanın etrafından eksiltmekte olduğumuzu görmüyorlar mı?",*[474] ayetini bu mana ile açıklamış; "Bu eksiklik, âlimlerin ve fakihlerin vefatıyla yaşanacak eksikliktir", demiştir.[475]

Bu konuda Ebu Ca'fer'in[476] şu sözü de rivayet edilmektedir: "Bir âlimin ölümü, Şeytan için yetmiş âbidin ölümünden daha sevimlidir."

٢٢٩- حديث: كُلُّكُمْ حَارِثٌ، وَكُلُّكُمْ هَمَّامٌ.

229. HADİS: "Hepiniz kazançlısınız. Hepiniz azimlisiniz."[477] Hadis değildir.[478]

–Ama ben biliyorum. Dün bugünden daha hayırlı idi. Bugün de yarından daha hayırlıdır. Kıyamet kopuncaya kadar böyle olacaktır, dedi. Bu rivayeti Hafız Heysemî, *Mecmau'z-Zevaid'* de (7/286) zikretmiştir.

474. Ra'd: 41

475. İbn Cerir, *Tefsir'* inde (13/117) diyor ki: İbn Abbas (r.a): Bu, âlimlerin, fakihlerin ve halkın en hayırlılarının gitmesi demektir, demiştir.

476. Bu zat muhtemelen tabiînden değerli fıkıh âlimi Ebu Ca'fer (el-Bâkır) Muhammed b. Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebî Talib el-Hâşimî el-Alevî el-Medenî'dir. 56 yılında doğmuş, 114 yılında vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin. Muhammed b. Münkedir şöyle denilmiştir: Muhammed b. Ali b. Hüseyin'den daha faziletli kabul edilen birini görmedim. Nihayet oğlu Muhammed'i gördüm. Ona bir gün nasihatte bulunmak istedim. O bana nasihatte bulundu. Zübeyr b. Bekkâr diyor ki: Muhammed b. Ali Hüseyn'e: "Bakıru'l-Ilm," deniyordu. O, bu lakapla meşhur oldu. Bu lakap; ilmi yardı, ilmin aslını ve gizli yönlerini bildi, anlamındaki (Bakaral-ılme bakran) fiilinden alınmıştır.

477. bkz. İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.138; Acluni, *Keşf:* 2/150; Hut. *Esne'l-Metalib:* s.242.

478. Bu konuda bu söze ihtiyaç bırakmayacak şu hadis bulunmaktadır: İmam Ahmed *Müsned'* inde (4/345); Buharî *el-*

Edebü'l-Müfred' de Allah Teâlâ'ya en sevimli olan isimler babında (s.384); Ebu Davud'un *Sünen'* inde (Edeb, 61 No.lu) İsimlerin değiştirilmesi babında (4/287-288) ve Nesaî'nin *Sünen'* inde Kitabü'l-Hayl'de (6/218) sahabîliği bulunan Ebu Vehb el-Cüşemî (r.a)'den rivayete göre; Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurmaktadır: *"Peygamberlerin isimlerini isim olarak alın. İsimlerin Allah'a en sevimli olanı: Abdullah ve Abdurrah-man'dır. Gerçeğe en uygun isimler: Haris (kazançlı) ve Hem-mam (azimli) isimleridir. En kötü olan isimler ise: Harb (savaş) ve Murre (acı) isimleridir."*

Münavî *Feyzu'l-Kadîr'* de (3/246) diyor ki: "Hadiste; çocuklara Peygamber isimlerini vermek tavsiye edilmektedir. Zira Peygamberler, Ademoğullarının efendileridir. Peygamberlerin ahlâkı ahlâkın en şereflisidir, amelleri amellerin en salihidir, isimleri de isimlerin en şereflisidir. Onların isimlerini almak bu isimlerin sahipleri için şereftir. Bu isimlerin verilmesinde hiçbir fayda olmasa, Peygamber isminin o ismin ilk sahibini hatırlatması ve o mana ile irtibatlı olması bile fayda olarak yeterlidir. Ayrıca yeni doğan çocuklara bu isimlerin verilmesinde Peygamberlerin isimlerinin korunması, anılması ve unutulmaması gibi faydalar da bulunmaktadır. Dolayısıyla Peygamberlerin isimlerini vermek mekruh değil, edebe riayet etmek şartıyla bu isimleri vermek müstehaptır.

Talha b. Ubeydullah (r.a)'ın on evladı vardı. Her birinin ismi bir Peygamber'in ismi idi. Zübeyr b. Avvam'ın da on evladı vardı. Her biri bir şehidin ismini taşıyordu. Talha Zübeyr'e:

–Ben çocuklarıma Peygamber isimlerini veriyorum. Sen ise onları şehitlerin isimleriyle adlandırıyorsun, dedi. Zübeyr:

–Ben onların şehit olmalarını arzu ediyorum. Sen onların Peygamber olmalarını arzu edemezsin, dedi." Münavî'nin sözü burada sona ermektedir.

Ayrıca Abdullah ve Abdurrahman isimleri ile Abdülkerim, Abdülgani, Abdülfettah gibi benzeri isimler Allah Teâlâya en sevimli olan isimlerdir. Zira bu isimler Allah Teâlaya karşı vacip olan, insan için şart olan ve insanın hakiki vasfı olan "Kulluk" sıfatını ihtiva etmektedir. Bu isimlerde (Abd) kelimesi hakiki bir nisbetle (Rabb)'e nisbet edilmiş olmaktadır. Bu isimlerin sahipleri bizzat bunların manalarını taşıyarak tam anlamıyla gerçeğe uygun olanı seçmiş olmakta, bu isimleri taşımakla şereflenmiş ve bu fazileti elde etmiş olmaktadırlar.

٢٣٠- حديث: كُلُّ مَمْنُوعٍ حُلْوٌ.

230. HADİS: "Her yasak tatlıdır."[479] Hadis değildir.

٢٣١- حديث: كَلِمَةٌ يَسْمَعُهَا الرَّجُلُ خَيْرٌ لَهُ مِنْ عِبَادَةِ سَنَةٍ، وَجُلُوسُ سَاعَةٍ عِنْدَ مُذَاكَرَةِ الْعِلْمِ خَيْرٌ مِنْ عِتْقِ رَقَبَةٍ.

İmam Kadı İyaz merhum diyor ki:

"Son derece mutlu oldum, uçtum sevinçten;
Süreyya yıldızına dokunuyorum Neredeyse:
Senin (Ey kullarım!..) hitabının altına girdiğim için,
(Tâ-Hâ)'yı bana Peygamber kıldığın için."

(Haris) ve (Hemmam) isimleri, isimlerin gerçeğe en uygun olanlarıdır. Zira "Haris" kazançlı demektir. İnsan ister dünya nimetleri olsun, isterse ahiret nimetleri olsun kazançtan mahrum kalamaz. "Hemmam" ise bir işi yapmaya teşebbüs etti, azimli oldu manasındaki *(Hemme bil-emri yehümmü bihi)* fiilinden türeyen mübalagalı ism-i faildir. İnsan hayır olsun şer olsun mutlaka bir şeylere teşebbüs eder. Dolayısıyla hiçbir insan kazanç ve teşebbüsten uzak kalmaz. Bu sebepledir ki her insan Haris (kazançlı) ve Hemmam (azimli)'dır.

Harb (savaş) ve Murre (acı) isimlerine gelince; Harb lafzında sıkıntıları hatırlatma; Murre lafzında ise acılık hissini uyandırma manası bulunduğu için kötü isimler olarak kabul edilmiştir. Zira Rasulullah (s.a.v) güzel yorumlamayı ve güzel ismi severdi.

Üzücü olan konulardan biri, bugün Müslümanlar arasında Allah Teâlâ'ya kulluk manası ya da İslâmî kimlik taşıyan isimlerin azalması ya da giderek azalmaya yüz tutmuş olmasıdır. Müslümanlar, kalplerinin İslâm'dan uzak olması sebebiyle; çocuklarına ya da kızlarına İslâmî olmayan, ırkçılık damgası taşıyan isimler ya da tamamen yabancı isimler verir oldular. Allah ıslah eylesin. Halbuki yeni doğan yavrulara verilecek isimlerin güzel isimlerden seçilmesi çocukların ana-baba üzerindeki haklarından biridir.

479. bkz. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât*: s.195; Sehavî, *Makasıd*: s.325; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.141; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.268; Aclunî, *Keşf*: 2/163; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.241.

231. HADİS: "Kişinin –ilim yolunda– dinlediği bir kelime, onun için bir yıl –nafile– ibadetten daha hayırlıdır. Bir saat ilmî meseleleri müzakere meclisinde oturması, bir köleyi azad etmesinden daha hayırlıdır."[480] Bu ifade, *Zeyl*'de[481] belirtildiği gibi; *Arûs* kitabından alınmıştır.

٢٣٢- حديث: كُنْتُ كَنْزاً لاَ أُعْرَفُ، فَأَحْبَبْتُ أَنْ أُعْرَفَ، فَخَلَقْتُ خَلْقاً فَعَرَّفْتُهُمْ بِي، فَعَرَفُونِي.

232. HADİS: **"Ben, bilinmeyen bir hazine idim. Bilinmeyi istedim. Mahlûkatı yarattım. Kendimi onlara tanıttım. Onlar da beni tanıdılar."**[482] İbn Teymiyye, Zerkeşî ve Sehavî gibi hadis hafızları, bunun aslının olmadığını açıkça ifade etmişlerdir.[483]

---

480. bkz. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât*: s.195; Aclunî, *Keşf*: 2/168.
481. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât*: s.195
482. bkz. Âlûsî, *Ruhu'l-Maanî*: 27/21; Zariyat: 56); Sehavî, *Makasıd*: s.327; Semhudî, *Gammaz*: s.105; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.142; Aliy-yü'l-Karî, *Kübra*: s.269; Aclunî, *Keşf*: 2/173; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.243; Kavukci, *Lü'lü'*: s.61.
483. Müfessir İmam Âlûsî *Ruhu'l-Maani'* de Zâriyat Suresi'ndeki *"Ben, insanları ve cinleri, ancak bana ibadet etsinler diye yarattım"*, meâlindeki (56.) âyetin tefsirinde (27/21) şöyle demiştir.

Rivayette gelmiştir ki; *"Ben, bilinmeyen bir hazine idim. Bilinmeyi istedim. Bilineyim diye mahlûkatı yarattım."* Bu sözü bu lafızla Sa'deddin Said el-Ferganî *Müntehe'l-Medarik'* de zikretmiştir. Başkaları, meselâ Şeyh-i Ekber (Muhyiddin İbn Arabî) *Fütûhat'* ın Yüz doksan sekizinci babında başka bir lafızla zikretmiştir. Hadis hafızları bu sözü hadis değildir, diye redd etmişlerdir. İbn Teymiyye: "Bu söz Peygamberimiz (s.a.v)' in sözü değildir. Bunun sahih veya zayıf bir senedi bilinmemektedir", demiş; İmam Zerkeşî, Hafız İbn Hacer ve başka hadis hafızları da aynı hükmü vermişlerdir.

Sûfiyyeden olup bu sözü hadis diye rivayet edenler, bu sözün

٢٣٣- حديث: كُنْتُ نَبِيًّا، وَآدَمُ بَيْنَ الْمَاءِ وَالطِّينِ.

233. Hadis: "Âdem henüz su ile toprak arasında –yani çamur hâlinde– iken ben Peygamber idim."[484] Zerkeşî: Bu lafızla aslı yoktur, demiştir.[485]

---

nakil açısından sabit olmadığını itiraf etmekte; ancak "Bu hadis, keşif yoluyla sabit olmuştur", demektedirler. Şeyh-i Ekber, adı geçen babda bunu açıkça ifade etmektedir. Hadisin sahih olduğunun keşif yoluyla tesbit edilmesi, sûfiyyenin sık sık tekrarladıkları sözlerdendir!.." Âlûsî'nin sözü burada sona ermektedir.

Abdülfettah –Ebu Gudde– diyor ki: İmam Âlûsî (r.a), bununla hadisin sahih olduğunun keşif yoluyla tesbit edilmesi görüşünün, muhaddisler nezdinde hiç dikkate alınmadığına işaret etmektedir. Bu doğrudur. Nitekim bunun geniş açıklaması 414 no.lu *"Yasin hangi niyetle okunursa o gerçekleşir."* hadisi için yazılan dipnotta gelecektir. Oraya bakınız. Zira bu notlar, bu ilmi iyi bilen muhaddis hafızların sözlerine sarılmanın gereği hakkında bilgilerimizi güçlendirecek ve istifade edilecek bilgilerdir. Allah Rasûlü'nün Sünnetinden olmayan şeylerin sünnete girmesini engelleyerek Allah Rasûlü'nün (s.a.v) sünnetini korumak için ortaya koydukları muhteşem kaideler sebebiyle Muhaddis Hafızlar; hadisin sahih ve zayıf olduğu konusunda sözü dinlenecek olan, hak sahibi yeg'ane mercidirler.

484. bkz. Hakim, *Müstedrek:* 2/600; Süyûtî, *Hasais:* 1/4; Sehavî, *Makasıd:* s.328; Semhudî, *Gammaz:* s.104; İbn Arrak, *Tenzih:* 1/341; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.142; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.268; Aclunî, *Keşf:* 2/173; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.243.

485. Lâkin bu manada bir başka lafızla ve birkaç yolla bazı hadisler gelmiştir:

a) Bunlardan biri **Meyseretü'l-Fecr** (r.a) hadisidir. Meysere diyor ki: Ya Rasûlallah!.. Ne zaman Peygamber oldun? diye sordum. Allah Rasûlü buyurdular ki: *"Âdem henüz ruh ile cesed arasında iken ben Peygamber idim."* Bu hadis Ahmed *Müsned*'inde, Buharî *Tarih'* inde. Begavî, İbnü's-Seken ve başkaları *"Sahabe"* kitaplarında, Ebu Nuaym *Hılye*'de (9/53) ve Hakim "sahihtir" diyerek *Müstedrek'*de (2/608) rivayet etmiştir.

Zebidî, *Şerhu'l-Ihya'*da (1/453) *"Âdem henüz ruh ile cesed arasında iken ben Peygamber idim"*. hadisinin manası yani henüz ruh ve beden hâlinde değildi, demektir.

٢٣٤- حديث: كُنْ ذَنَباً، وَلاَ تَكُنْ رَأساً، فَإِنَّ الرَّأْسَ يَهْلِكُ، وَالذَّنَبُ يَسْلَمُ.

234. HADİS: **"Kuyruk ol, baş olma. Zira baş yok olur, kuyruk kurtulur."**[436] İbrahim b. Edhem'in sözüdür.[487]

b) Bu konudaki bir başka hadis **Ebu Hureyre** (r.a) hadisidir. Ebu Hureyre (r.a) diyor ki: Peygamberimiz (s.a.v)'e

–Ne zaman Peygamber oldun? Ya da ne zaman Peygamber yazıldın? denildi.

–*"Âdem, ruhla cesed arasında iken"*, buyurdu. Bu hadisi Tirmizî (13/99) rivayet etmiş, hasen sahihtir, demiştir. Ayrıca Hakim *Müstedrek'* de (2/609) rivayet etmiş ve sahih olduğunu söylemiştir. Bir rivayette: *Adem çamur halinde toprağa atılmışken,* denilmiştir.

c) **Irbad b. Sariye** (r.a) hadisi: *"Ben, henüz Âdem çamur hâlinde iken Allah nezdinde Peygamberlerin sonuncusu olarak yazılmışım."* Bu hadisi İbn Hıbban ve Hakim (2/600) *Sahih'* lerinde rivayet etmişlerdir.

d) **İbn Abbas** (r.a) hadisi: Ya Rasûlallah!.. Ne zaman Peygamber olarak yazıldın? denildi. *"Âdem ruhla cesed arasında iken"*, diye cevap verdi. Bu hadisi İmam Ahmed ve Darimî *Müsned'* lerinde; ayrıca Ebu Nuaym ve Taberanî de rivayet etmiştir. (Bu bilgiler, Sehavî'nin *el-Makasıdü'l-Hasene* adlı eserinden (s.327) özetle nakledilmiştir.) Dolayısıyla hadisin aslı vardır ve hadis zikri geçen lafızlarla sabittir.

486. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.328; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.142; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.270; Acluni, *Keşf:* 2/177; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.215.

487. Zehebî *Iber'* de (1/238) diyor ki: "Belh'li zahid İbrahim b. Edhem Şam'da Lazikıyye yakınlarında Celbe denilen yerde oturmuş, orada vefat etmiş ve orada defnedilmiştir. Mansûr, Malik b. Dinar ve aynı tabakadan hadis rivayet etmiştir. Nesaî ve başkaları onun sika (güvenilir ravi) olduğunu söylemişlerdir. Seyyidlerdendi. 162 yılında vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin.

« ل »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

٢٣٥- حديث: لُبْسُ الْخِرْقَةِ الصُّوفِيَّةِ، وَكَوْنُ الْحَسَنِ الْبَصْرِيِّ لَبِسَهَا مِنْ عَلِيٍّ.

235. HADİS: Tasavvuf hırkasının giyilmesi, Hasan Basrî'nin bu hırkayı Hz. Ali (r.a) eliyle giymesi.[488] Muhaddisler, bunun aslı olmadığı konusunda ittifak etmişlerdir.

٢٣٦- حديث: لَسَعَتْ حَيَّةُ الْهَوَى كَبِدِي.

236. HADİS: "Aşk yılanı ciğerimi soktu."[489] (İki beyit)[490] İbn Teymiyye diyor ki: Ebu Mahzûra'nın Peygamberimiz (s.a.v) huzurunda bu iki beyti okuduğu, bunun üzerine Efendimiz (s.a.v)'in şerefli bürdesinin omuzlarından düştüğü, Suffe Ashabının da bunu elbiselerine yama yapmak için aralarında paylaştıkları şeklindeki hadis, hadis ehlinin ittifakıyla yalandır.

٢٣٧- حديث: اَللَّعِبُ بِالْحَمَامِ مَجْلَبَةٌ لِلْفَقْرِ.

---

488. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.331; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.145; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.270: Aclunî, *Keşf:* 2/180; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.247.

489. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.333; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.146; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.274: Aclunî, *Keşf:* 2/184.

490. Bu beyitler için kitabın sonunda 467 no.lu paragrafa bakınız.

237. HADİS: "Güvercinle oynamak[491] fakirliğe sebep olur."[492] İbrahim en-Nehaî'nin sözüdür.[493]

٢٣٨- حديث: لَعَنَ اللّٰهُ الدَّاخِلَ فِينَا بِغَيْرِ نَسَبٍ، وَالْخَارِجَ مِنَّا بِغَيْرِ سَبَبٍ.

238. HADİS: "İçimize nesebsiz girene de, bizden sebepsiz ayrılana da Allah lânet eylesin."[494] Bu lafızla aslı bilinmemektedir.

٢٣٩- حديث: لَعَنَ اللّٰهُ الكَذّابَ، وَلَوْ كَانَ مَازِحاً.

239. HADİS: "Mizah yoluyla bile olsa, yalan söyleyene Allah lânet eylesin."[495] Sehavî: Bunu merfû hadis olarak bilmiyorum, demiştir.

---

491. Bu söz, müellifin ifade ettiği gibi, İbrahim en-Nehaî'nin sözüdür. Güvercinle oynamak bir çok hadiste uygun görülmemiştir. Bunlardan biri Buharî'nin *el-Edebü'l-Müfred*de (s.331), Ebu Davud (4/285), İbn Mace (2/1238), Ahmed b. Hanbel ve İbn Hıbban'ın sahihtir, diyerek rivayet ettiği, Beyhakî'nin *Şüabü'l-İman*'da "hasen bir isnadla" rivayet ettiği Ebu Hureyre (r.a) hadisidir: Peygamberimiz (s.a.v) bir güvercinin peşini takip eden bir adamı gördü ve şöyle buyurdu: *"Şeytan şeytanı takip ediyor."* İbn Mace, bu manada birkaç hadis rivayet etmektedir.

492. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.333; Semhudî, *Gammaz:* s.107; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.146; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.275; Aclunî, *Keşf:* 2/185; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.262.

493. Biyografisi 95 nolu hadisle ilgili (240 nolu) dip notta geçmiştir.

494. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.334; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.146; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.276; Aclunî, *Keşf:* 2/186; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.249.

495. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.335; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.147; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.277; Aclunî, *Keşf:* 2/187; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.249

٢٤٠- حديث: لَعَنَ اللهُ الْمُغَنِّيَ وَالْمُغَنَّى لَهُ.

240. HADİS: "Şarkı söyleyene de, dinleyene de Allah lânet eylesin."[496] Nevevî ve başkaları: Sahih olamaz, demişlerdir.

٢٤١- حديث: لِكُلِّ بَلْوَى عَوْنٌ.

241. HADİS: "Her belânın bir yardımı vardır."[497] Hadis değildir.

٢٤٢- حديث: لِكُلِّ حُجْرَةٍ أُجْرَةٌ.

242. HADİS: "Her odanın bir ücreti vardır."[498] Aslı yoktur.

٢٤٣- حديث: لِكُلِّ سَاقِطَةٍ لاَقِطَةٌ.

243. HADİS: "Her düşük –hatalı– sözü bulacak –tenkit edecek– biri vardır."[499] Selef alimlerinden birinin sözüdür.

٢٤٤- حديث: لِكُلِّ مُجْتَهِدٍ نَصِيبٌ.

---

496. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.335; Semhudî, *Gammaz:* s.107; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.147; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.276; Aclunî, *Keşf:* 2/186; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.250.

497. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.336; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.147; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.277; Aclunî, *Keşf:* 2/189; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.250.

498. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.337; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.147; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.277; Aclunî, *Keşf:* 2/189; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.250.

499. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.337; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.148; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.278; Aclunî, *Keşf:* 2/190; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.251.

244. HADİS: "Her gayretli kişinin bir nasibi vardır."[500] Bu mânada şu ifade de vardır:

مَنْ جَدَّ وَجَدَ، وَمَنْ لَجَّ وَلَجَ.

"Kim ciddî çalışırsa –aradığını– bulur. Kim bir işe sımsıkı sarılırsa yola girer ve hedefe ulaşır."[501]

٢٤٥- حديث: لِلْبَيْتِ رَبٌّ يَحْمِيهِ.

245. HADİS: "Beytullah'ı koruyan bir sahibi (Rabbi) vardır."[502] Bu sözü, Abdülmuttalib, fillerle –Kâbe'yi yıkmaya– gelen Ebrehe'ye söylemiştir.

٢٤٦- حديث عَلِيٍّ: لَمَّا غَسَلْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اقْتَلَصَتْ مِيَاهٌ مَحَاجِرِ عَيْنَيْهِ - أَيْ ارْتَفَعَتْ مِيَاهُ حَدَقَةِ عَيْنَيْهِ - فَشَرِبْتُهُ، فَوَرِثْتُ عِلْمَ الأَوَّلِينَ.

246. HADİS: Hz. Ali (r.a) diyor ki: "Peygamberimiz (s.a.v)'i yıkadığımda göz kapaklarında damlalar birikti.[503] Ben de bunu içtim. Böylece öncekilerin ilmine mirasçı oldum."[504] Nevevî: Sahih olamaz, demiştir.

---

500. bkz. İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.148; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.279; Aclunî, *Keşf:* 2/191; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.251.

501. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.409; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.182; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.279; Aclunî, *Keşf:* 2/191,318; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.290

502. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.337; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.148; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.279; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.251.

503. *el-Makasıdü'l-Hasene'* de (s.328, 504) ve *Temyizüt-Tayib mine'l-Habis'* de (ıktelasat mâu..) lafzıyla gelmiştir. Müellif Aliyyü'l-Karî'nin *el-Mevzûâtü'l-Kübra* kitabının inceleme imkânı bulabildiğim yazma nüshalarında da aynı şekilde (ıktelasat)

٢٤٧- حديث: لَهَدْمُ الْكَعْبَةِ حَجَراً حَجَراً أَهْوَنُ مِنْ قَتْلِ الْمُسْلِمِ.

247. HADİS: **"Kâbe'nin taş taş sökülüp yıkılması, bir müslümanın öldürülmesinden daha basittir."**[505] Sehavî: Bu lafızla görmedim, demiştir.[506]

---

lafzıyla gelmiştir. Bu ibarede güvenilir lügat kaynaklarına muhalefet bulunmaktadır. Ben lügat kitaplarında (ıktelasa) ibaresini bulamadım. Ancak su birikti, çoğaldı anlamında (Kalesa'l-mâ) denilmektedir.

Süyûtî'nin *Zeylü'l-Mevzûat'* ında (s.203) şu ifade yer almaktadır: Nevevî'ye: Hz. Ali'nin; "Hz. Peygamberi (s.a.v)'i yıkadığımda göz kapaklarının suyunu emdim ve içtim. Öncekilerin ve sonrakilerin ilmine mirasçı oldum", ifadesi soruldu. Nevevî: Sahih değildir, dedi. (Not: Belki de metinde geçen "ıktelasat" lafzı, *Zey-lü'l-Mevzûat'* daki "imtesastü" lafzının tahrif edilmiş şeklidir. (Çev.)

İmam Ahmed'in *Müsned'* inde (1/267) Müsned İbn Abbas (r.a) bölümünde; Bize "Yahya b. Yemân; Hasen b. Salih'den; Ca'fer b. Muhammed'in şu sözünü nakletti: Hz. Peygamber (s.a.v)'i, vefatından sonra yıkadıklarında kullanılan su, Hz. Peygamber (s.a.v)'in göz kapaklarında birikiyordu. Hz. Ali (r.a) de o suyu yavaş yavaş emiyordu"; şeklinde yer alan hadisin senedi, zayıf ve kesintili (munkatı') dır.

504. bkz. İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.148; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.281; Aclunî, *Keşf:* 2/195.

505. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.340; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.149; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.282; Aclunî, *Keşf:* 2/198; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.253.

506. Sehavî *el-Makasıdü'l-Hasene'* deki (s.340, 437) sözüne şöyle devam etti: "Fakat bu manada bir çok sahabeden; Hz. Peygamber (s.a.v)'in Kâbe'ye bakıp; *"Allah seni şerefli kıldı. Seni değerli kıldı. Seni ta'zim etti. Mü'min ise hürmet bakımdan senden daha büyüktür"*, buyurduğu şeklinde bir çok hadis bulunmaktadır:

Bu hadislerden biri: Abdullah b. Amr b. Âs (r.a)ın şu hadisidir: Allah Rasûlü'nü Kâbe'yi tavaf ederken gördüm. Şöyle diyordu:

٢٤٨- حديث: لَوْ أَحْسَنَ أَحَدُكُمْ ظَنَّهُ بِحَجَرٍ، لَنَفَعَهُ اللهُ بِهِ.

"Sen ne güzelsin!. Senin kokun ne güzel!. Sen ne büyüksün!. Senin hürmetin ne büyük!. Muhammed'in nefsi elinde olan Allah'a yemin olsun ki, mü'minin Allah nezdindeki hürmeti (değeri), malının ve kanının hürmeti, mü'min kula hüsn-ü zan edilmesinin değeri senden daha büyüktür." Bunu İbn Mace (2/1297) zayıf sayılabilecek (leyyin) bir senedle rivayet etmiştir. Bu konudaki bazı hadisler şunlardır:

a) İbn Abbas (r.a) anlatıyor: Allah Rasûlü (s.a.v) Kâbe'ye baktı ve şöyle dedi: *"Lâ ilâhe illallah. Allah seni haram (muhterem, saygın, hürmetine dokunulmaz) kıldı. Mü'minin de malını, kanını, ırzını ve mü'min kuluna su-i zan edilmesini haram kıldı."* Bu hadisi Taberanî, *Kebir'* de rivayet etmiştir. Senedinde Hasen b. Ebî Ca'fer bulunmaktadır. O zayıf, ama bazılarınca güvenilir kabul edilen bir ravidir. (bkz. Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid:* 3/292)

b) Enes (r.a) den rivayet edildiğine göre; Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurmuştur: *"Kim bir müslümana haksız yere eziyette bulunursa, sanki Allah Teâlâ'nın Beyt'ini yıkmış gibidir."* Hadisi Taberanî, *Sagir'*de ri-vayet etmiştir.

c) Büreyde (r.a) den rivayet edildiğine göre; Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: *"Mü'minin öldürülmesi, bütün dünyanın yok olmasından daha basittir."* Hadisi, Nesaî *Sünen'*inde (7/83) ve Ziyâ Makdisi *el-Muhtare'*de rivayet etmiştir.

d) Abdullah b. Amr b. Âs (r.a) dan rivayet edildiğine göre; Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: *"Dünyanın yok olması, Allah'a haksız yere bir mü'minin öldürülmesinden daha basittir."* Hadisi, Nesaî (7/82) ve Tirmizî (6/172-173) rivayet etmiştir.

e) Berâ b. Âzib (r.a) den rivayet edildiğine göre: Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurmuştur: *"Dünyanın yok olması, Allah nezdinde bir müslümanın öldürülmesinden daha basittir."* Bu hadisi, İbn Mace (*Sünen*: 2/874 Diyat Bab 1 Hadis No: 2619) ve Münzirî *Tergîb'* de 4/72) rivayet etmiş ve isnadı hasendir, demiştir.

Sehavî, bütün bu rivayetleri naklettikten sonra şöyle demiştir: "*Tirmizî'ye* yazdığım şerhde Kitabü't-Tıb bölümüne yakın Mü'minin ta'zim edilmesi hakkında gelen hadisler babında bu konudaki kelâmı doyurucu olarak naklettim." (Sehavî'nin sözü burada özetle ve bazı ilâvelerle sona ermektedir.)

248. HADİS: "Sizden biriniz Hacer-i Esved'e hüsnü zan ederse, Allah bu hüsnü zannını ona faydalı kılar."[507] Sehavî: Bunun aslı yoktur demiş; İbn Teymiyye ise: Yalandır, uydurmadır demiştir.

٢٤٩- حديث: لَوِ اغْتَسَلَ اللُّوطِيُّ بِماءِ الْبَحْرِ، لَمْ يَجِئْ يَوْمَ الْقِيامَةِ إلاَّ جُنُباً.

249. HADİS: "Lûtî (homoseksüel), deniz suyu ile yıkansa bile, kıyamet günü yine cünüp olarak gelecektir."[508] Batıldır, aslı yoktur.

٢٥٠- حديث: اَللِّوَاءُ يَحْمِلُهُ عَلِيٌّ يَوْمَ الْقِيامَةِ.

250. HADİS: "Kıyamet günü sancağı Ali taşıyacaktır."[509] İbnü'l-Cevzî bunu *Mevzûât* (Uydurma Hadisler) kitabında zikretmiştir.[510]

٢٥١- حديث: لَوْ كَانَ أَخِي الْخَضِرُ حَيًّا، لَزَارَنِي.

251. HADİS: "Kardeşim Hızır hayatta olsaydı, mutlaka beni ziyaret ederdi."[511] Bunun aslı yoktur.[512]

---

507. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.341; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.149; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.282; Aclunî, *Keşf:* 2/198; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.253.

508. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.342; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.150; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.283; Aclunî, *Keşf:* 2/201; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.253.

509. bkz. İbnü'l-Cevzî, *el-Mevzûâtü'l-Kübra:* 1/388-389; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.290; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.262

510. İbnü'l-Cevzî, *el-Mevzûâtü'l-Kübra:* 1/388-389

511. bkz. İbnü'l-Kayyim, *el-Menaru'l-Münîf:* s.67-76; Aliyyü'l-Karî, *el-Masnu'* : Hadis No. 139; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.287; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.257.

٢٥٢- حديث: لَوْ كَانَ الأَرُزُّ رَجُلاً، لَكَانَ حَلِيماً.

252. HADİS: "Pirinç adam olsaydı, mutlaka yumuşak huylu biri olurdu."[513] Uydurmadır. İbnü'l-Kayyim böyle söylemiş,[514] Askalânî de ona tabi olmuştur.[515]

٢٥٣- حديث: لَوْ كَانَتِ الدُّنْيَا دَماً عَبِيطاً، لَكَانَ قُوتُ الْمُؤْمِنِ مِنْهَا حَلالاً.

253. HADİS: "Dünya tamamen taze kan olsaydı, mü'minin dünyadaki rızkı yine helâl olurdu."[516] Zerkeşî: Bunun aslı yoktur, demiştir.[517]

٢٥٤- حديث: لَوْ كُشِفَ الْغِطَاءُ، مَا ازْدَدْتُ يَقِيناً.

254. HADİS: "(Gizli sırlara ait) Perde açılsaydı, benim

512. bkz. İbnü'l-Kayyim, *el-Menaru'l-Münîf:* s.67-76; Aliyyü'l-Karî, *el-Masnu':* Hadis No. 139.

513. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.346; Semhudî, *Gammaz:* s.110; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.152; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.287; Aclunî, *Keşf:* 2/208; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.256.

514. İbnü'l-Kayyim, *Zadü'l-Meâd:* 3/330 Peygamberimiz (s.a.v)'in diliyle tavsiye edilen ilâç ve gıdalar konusu; *el-Menaru'l-Mü-nîf fi's-Sahih ve'd-Da'îf:* s.54.

515. İbnü'd-Deyba', *Temyizü't-Tayyib minel-Habîs* kitabında (s.152 Hadis No. 1119) İbn Hacer'in şu sözünü de ilâve etmiştir: "Pirinç hakkındaki bütün hadisler uydurmadır."

516. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.346; Semhudî, *Gammaz:* s.112; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.152; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.287; Aclunî, *Keşf:* 2/208; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.258.

517. Aclûnî *Keşfü'l-Hafa*'da (2/159) diyor ki: Necm el-Gazzî: Bu söz, Fudayl b. Iyad'ın sözüdür. Bunun sebebi, mü'minin ancak zaruret kadar yemesidir, demiştir.

yakînî imanım daha fazla artmazdı."[518] Kuşeyrî, *Risale'*-sinde:[519] Bu söz, Âmir b. Abdillah b. Abdi-Kays'ın sözüdür, demiştir.[520]

(Müellif Aliyyü'l-Karî diyor ki) Ben de derim ki: Meşhur olan görüşe göre, bu söz, Hz. Ali'nin kerremallahu veche-hu sözüdür.

٢٥٥- حديث: لَوْلاَكَ لَمَا خَلَقْتُ الأَفْلاَكَ.

255. HADİS: "Sen olmasaydın, ben bu kâinatı yaratmazdım."[521] Saganî: uydurmadır, demiştir.

---

518. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.286.

519. Zekeriyya el-Ensarî, *Şerhu'r-Risaletü'ş-Kuşeyriyye,* (Babü'l-Ya-kîn): 3/79; 1290 H.

520. Âmir b. Abdullah b. Abdi-Kays: Amir b. Abdi-Kays et-Temimi el-Anberî de denilmektedir. Tabiînin seyyidlerinden, zahid ve âbidlerdendir. Basra'da tabiînden olup ibadetle meşhur olan ilk kişidir. Onun hakkında "Bu ümmetin âbidi" denilmiştir. Kur'ân'ı Ebu Musa el-Eş'arî'den öğrenmiş, zühd ve ibadette ondan ders almıştır. Sahabeden pek çok kimseye erişmiş ve onlardan hadis rivayet etmiştir. Kendisinden Hasan el-Basrî ve İbn Sirin hadis rivayet etmiştir. Üveys el-Karanî ve Ebu Müslim el-Havlanî'nin yaşıtlarındandır. Hafız İbn Hacer, bu zatın *İsabe'* deki biyografisinde (5/86): İbn Ebi'd-Dünya, onun her gün bin rekat kılmayı kendi nefsine vacip kıldığını bir çok tarikle rivayet etmektedir, demiştir. Hafız İbn Hacer, daha sonra onun mübarek kerametlerinden bazılarını zikretmiştir. Amir b. Abdi Kays, Beytü'l-Makdis'de 55 yılı sonlarında vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin.

521. Halk arasında meşhur hadislerden biri olan bu hadisin uydurma olduğu konusunda âlimler arasında görüş birliği bulunmaktadır. İmam Saganî, *el-Ehadîsü'l-Mevzûa* kitabında (s.7) "Bu hadis uydurmadır", demiştir. Aliyyü'l-Karî *el-Esrar'ul-Merfûa* kitabında (s.288 Hadis No: 385) İmam Saganî'nin bu ifadesini aynen nakletmiş ve bu uydurma hadis hakkında "Fakat manası doğrudur". demiştir. İmam İbn Asakir bu hadisi benzer bir ifade ile merfû olarak rivayet etmiş; İbn Asakir'in

٢٥٦- حديث: لَوْ مُنِعَ النَّاسُ عَنْ فَتِّ الْبَعْرِ لَفَتُّوهُ، وَقَالُوا: مَا نُهِينَا عَنْهُ إِلاَّ وَفِيهِ شَيْءٌ.

256. HADİS: "İnsanlara dışkıyı ufalama yasağı getirilseydi, onu da mutlaka ufalarlar ve: Bunda mutlaka bir şey olmalı ki bu yasaklandı, derlerdi.[522] Bunu *İhyâ* sahibi[523] zikretmiş ve Irakî: Bunu –hadis olarak– bulamadım, demiştir.[524]

---

naklettiği bu rivayeti, **İbnü'l-Cevzî** *el-Mevzûatü'l-Kübra*'da (1/288) "Bu hadis, hiç şüphesiz uydurma bir hadistir. Senedinde meçhul ve zayıf raviler bulunmaktadır", diye reddetmiş ve hadisin senedindeki raviler hakkındaki muhaddis imamların görüşlerini nakletmiştir. Bu raviler arasında yer alan (Yahya el-Basrî) hakkında Darakutnî: Metruk (terk edilmiştir) ifadesini kullanmış; Amr el-Fellas; Bu kişi yalancı idi, uydurma hadisler naklediyordu, demiştir. Ahmed b. Hanbel ise Biz, Yahya el-Basrî'nin hadislerini yaktık, demiştir. İmam Süyûtî de *el-Leâli'l-Masnûa* kitabında (1/272) İbnü'l-Cevzî'nin bu hadis hakkındaki görüşüne katılmıştır. **Aclûnî**, *Keşfü'l-Hafa'* da (2/214 Hadis No: 2123) Bu söz, hadis olmasa da manası doğrudur, demiştir. (Çev.)

522. bkz. Irakî, *Tahricü'l-İhya* (*İhya*: 1/57 Dipnot 1); Sehavî, *Makasıd:* s.325; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.288; Acluni, *Keşf:* 2/211.

523. Gazzalî, *İhyau Ulûmi'd-Dîn:* (1/57 Dipnot 1) Kitabü'l-İlm, Mürşid ve muallimin vazifelerinin beyanı babı.

524. Bu ifadeyi Sehavî *el-Makasıdü'l-Hasene'* de (s.325 Hadis No: 831) Irakî'den nakletmiş ve: "İhya hadislerini tahric eden zat diyor ki: Bunu sadece Hasen-el Basrî'den mürsel hadis olarak bulabildim. Bu zayıftır. Bunu İbn Şahin rivayet etmiştir", demiştir.

Abdülfettah –Ebu Gudde– diyor ki: Belki de bu ilâve Irakî'nin *et-Tahricü'l-Kebir* kitabındadır. Zira elimizde basılı olan *İhya'*nın dipnotlarında (1/57 Dip Not 1) yer alan, küçük hacimli *Tahric'*de bu ifade bulunmamaktadır.

٢٥٧- حديث: لَوْ وُزِنَ خَوْفُ الْمُؤْمِنِ وَرَجَاؤُهُ لاَعْتَدَلاَ.

257. HADİS: "Mü'minin korku ve ümidi tartılsaydı mutlaka birbirine eşit olurdu."[525] Bunun merfû hadis olarak aslı yoktur. Bu söz, selef alimlerinden birinden nakledilen bir sözdür. *Makasıd*'da böyle denilmiştir. Bir rivayette ise: Bu söz, Sabit el-Bünanî'nin sözüdür, denilmiştir.[526]

٢٥٨- حديث: لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي الْحُلْبَةِ، لاَشْتَرَوْهَا؛ وَلَوْ بِوَزْنِهَا ذَهَباً.

258. HADİS: "İnsanlar, sütleğende[527] neler bulunduğunu bilselerdi, onu mutlaka ağırlığınca altın vererek satın alırlardı."[528] Süyûtî: Bu, uydurmadır, demiştir.

٢٥٩- حديث: لِي مَعَ اللهِ وَقْتٌ، لاَ يَسَعُنِي فِيهِ مَلَكٌ مُقَرَّبٌ، وَلاَ نَبِيٌّ مُرْسَلٌ.

---

525. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.350; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.155; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.289; Acluni, *Keşf:* 2/216; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.259.

526. Sabit b. Eslem el-Bünanî el-Basrî, ilim fazilet ibadet ve şeref açısından tabiînin seyyidlerindendir. Enes b. Malik'le kırk yıl birlikte olmuştur. Basra'da 123 yılında vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin.

527. Sütleğen (Hulbe): İbnü'l-Kayyim'in *Zadü'l-Meâd*'da (3/241-242) ve *Kamus* sahibi Firuzâbadî'nin (H-L-B maddesinde) zikrettiği, baklagillerden, bir çok hastalık için yararlı bir bitkidir.

528. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.350; Semhudî, *Gammaz:* s.110; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.155; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.289; Acluni, *Keşf:* 2/217; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.259.

259. HADİS: "Benim Allah'la birlikte özel bir vaktim vardır. Bu vakitte Allah'a yakın bir melek, gönderilen bir Peygamber de benim gönlüme girmez."[529] Sûfiyye-den birinin sözü olup hadis değildir.

529. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.356; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.158; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.291; Aclunî, *Keşf:* 2/226; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.262.

« م »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

٢٦٠- حديث: اَلْمُؤْمِنُ إِذَا قَالَ صَدَقَ، وَ إِذَا قِيلَ لَهُ صَدَّقَ.

260. HADİS: "Mü'min konuştuğunda doğru konuşur. Ona bir şey söylendiğinde bu sözü hemen doğru bulur."[530] Bu lafızla bilinmemektedir.

٢٦١- حديث: اَلْمُؤْمِنُ حُلْوِيٌّ، وَالْكَافِرُ خَمْرِيٌّ.

261. HADİS: "Mü'min tatlıcı,[531] kâfir içkicidir."[532] Askalânî: Batıldır, aslı yoktur demiştir.

٢٦٢- حديث: اَلْمُؤْمِنُ غِرٌّ كَرِيمٌ، وَالْمُنَافِقُ خِبٌّ لَئِيمٌ.

262. HADİS: "Mü'min uysal ve cömerttir; Münafık ise sahtekâr ve alçaktır.[533] *"Mesabîh"* hadislerinden olup

---

530. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.437; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.197; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.349; Acluni, *Keşf;* 2/385; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.318.

531. Yani mü'min tatlıyı, kâfir içkiyi sever.

532. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.438; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.198; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.351; Acluni, *Keşf;* 2/386; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.318.

533. bkz. Buharî, *el-Edebü'l-Müfred;* Hadis No; 418; Ebu Da-

uydurmadır.[534] (Ebu Gudde ise: Hadis hasendir, uydurma değildir, demiştir.)[535]

---

vud, *Sünen;* 4/251 Hadis No; 4790; Tirmizî; *Sünen; Tuhfe;* 8/14; Hakim, *Müstedrek;* 1/43; Sehavî, *Makasıd;* s.438; Münavî, *Feyzu'l-Kadîr;* 6/254; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.198; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.350; Aclunî, *Keşf;* 2/387; Hut, *Esne'l-Metalıb;* s.318.

534. Siraceddin el-Kazvînî, *Mesabîh* hadislerinden olup uydurma olduğuna hükmettiği on sekiz hadis arasında yeralan bu hadisin de uydurma olduğu kanaatine varmıştır. Bu hadis, *Mişkâtü'l-Mesabîh'* de (2/630) yer almış ve Tebrîzî şöyle demiştir; Bu hadisi Ebu Davud (4/251 Hadis No; 4790) ve Tirmizî (*Tuhfe;* 8/142) rivayet etmiştir. Müellif, Aliyyü'l-Karî *Mirkat'* ta (4/742) şu ilâveyi yapmıştır; "Bunu Hakim de *Müstedrek'* de (1/43-44) rivayet etmektedir. Beyhakî, bunu Ebu Hureyre'den lafzıyla rivayet etmektedir."

(Ebu Gudde diyor ki;) Bu hadisi yukarıdaki (metinde zikredilen) şekliyle Ebu Nuaym *Hılye'* de (3/110) Haccac b. Fürafisa'nın biyografisinde, Hatib Bağdadî (9/38) Süleyman b. Davud el-Mübarekî'nin biyografisinde Haccac b. Fürafisa tarikıyle rivayet etmiştir.

İbn Hacer, zikri geçen onsekiz hadis hakkında, bunların hiçbirinin uydurma olmadığını isbat için yazdığı ve *Mişkât'* ın sonunda (3/312) yayınlanan *Ecvibe'* sinde şöyle diyor;

"Bu hadisi Ebu Davud ve Tirmizî Yahya b. Ebî Kesir kanalıyla, Ebu Seleme'den; o da Ebu Hureyre'den tahric etmişler, Tirmizî; garibdir, bunu sadece bu vecihle biliyoruz, demiştir. (İbn Hacer diyor ki) Bu hadis bu iki zatın *Sünen'* lerinde "Bişr b. Rafi'den, o da Yahya b. Ebî Kesir'den.." tarikıyle gelmiştir. Hakim bunu "Haccac b. Fürafisa'dan; o da Yahya'dan" mevsûl olarak rivayet etmekte; ancak mevsul veya mürsel olduğu konusunda ihtilaf edilmiştir, demektedir. (İbn Hacer devamla şöyle diyor) Haccac'ı hadis hafızları zayıf görmüşlerdir. Bişr b. Rafi' ise ondan daha zayıftır. Bununla birlikte hakkında uydurma hükmünün verilebilmesi için gerekli şartları taşımadığı için bu hadisin "uydurma" olduğuna hükmetmek uygun düşmez." İbn Hacer'in sözü burada sona ermektedir.

Zikri geçen şart, Hafız İbn Hacer'in *Ecvibe*'sinin başında (3/304) açıkladığı "Bir hadisin uydurma olduğuna hükmedebilmek için; o hadis sadece bir yalancı tarafından rivayet edil-

٢٦٣- حديث: اَلْمُؤْمِنُ لَيْسَ بِحَقُودٍ.

263. HADİS: "Mü'min kindar değildir."[536] *İhyâ'* da[537]

---

meli ve başka hiçbir ravi yanında bulunmamalıdır", şeklindeki ifadesidir.

Hafız Münzirî *Tergîb'* inde (4/161) bu hadisi zikretmiş ve şöyle demiştir; "Ebu Hureyre'den rivayet edilmiştir ki;... Bunu Ebu Davud ve Tirmizî rivayet etmiş; Tirmizî garib hadistir, demiş; Ebu Davud ise zayıf olarak kabul etmemiştir. Bişr b. Rafi dışındaki ravileri güvenilir ravilerdir. Bişr'i zararsız gören muhaddisler de vardır." Münzirî, (Bişr b. Rafi)'i kitabının sonunda "Haklarında İhtilaf Edilen Raviler" babında zikretmiş ve şöyle demiştir; "Onu Ahmed ve başkaları zayıf kabul etmiş, İbn Maîn ve başkaları kuvvetli görmüştür. İbn Adiyy Bişr hakkında: Haberlerinde hiçbir beis yoktur. Ben onun hadisleri arasında münker hadis görmedim, demiştir." Münzirî'nin sözü burada sona ermektedir.

Münzirî'nin; hakkında ihtilaf edilen raviler babında Bişr b. Rafi hakkındaki sözü delil olarak alınırsa, bu hadis Münzirî'ye göre; hasendir, ya da en azından hasen derecesine yakındır. Bunun için (*Tergîb ve Terhîb*) kitabının başındaki (1/3-4) prensibine göre; bu hadisi (zayıf hadisleri naklettiği gibi "ruvi-ye" lafzıyla değil, zayıf olmayan hadislerin başında zikrettiği "an" lafzıyla nakletmiş ve sonunda hadisin derecesi hakkında açıklamada bulunmuştur. Münzirî'nin kitabındaki bu prensibi hakkındaki bilgi 104 nolu hadisin 225 nolu dipnotunda nakledilmiştir.

Azizî, *Şerhu'l-Camii's-Sagîr'* de (3/399); "İsnadı ceyyid (iyice)dir.", demiş; Münavî ise *Feyzu'l-Kadîr'* de (6/254); "Kazvînî, bu hadisin uydurma olduğuna hükmetmiş, İbn Hacer ise bunu reddederek; "Bu hadis, hasen derecesinden aşağıya inmez", demiş ve sebebini ayrıntılı olarak belirtmiştir." Dolayısıyla hadis hasendir, uydurma değildir.

535. Bu cümle, bir önceki dipnotun son cümlesi olup önemine binaen ve dikkat çekme amacıyla parantez arasında kitabın metni içinde yer almasını uygun gördüm. (Çev.)

536. bkz. Gazzalî, *İhya;* 1/46; Sehavî, *Makasıd;* s.438; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.198; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.351; Aclunî, *Keşf;* 2/387; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.319.

zikredilmiş; Irakî: Bunu bulamadım, demiştir.[538]

٢٦٤- حديث: اَلْمُؤْمِنُ مُؤْتَمَنٌ عَلَى نَسَبِهِ.

264. HADİS: "Mümin, kendi nesebi hakkında –verdiği bilgiye– güvenilen kişidir."[539] Bunun aslı yoktur.[540]

---

537. Gazzalî, *İhyau Ulûmi'd-Dîn;* (1/46) Kitabü'l-İlim, Münazara âfetleri babı, (3/181) Öfke ve Kin Tutma Kitabı, Kin tutmanın anlamı ve doğuracağı sonuçlar babı

538. Irakî'nin (*İhya;* 1/46 Dip Not 2) ifadesi; Bunun aslını bulamadım, şeklindedir.

539. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.439; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.198; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.351; Aclunî, *Keşf;* 2/389; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.319.

540. Müellif Aliyyü'l-Karî, *el-Mevzûâtü'l-Kübra'* da; (s.351) Bu söz *"İnsanlara kendi nesebleri konusunda güvenilmelidir"*, lafzıyla; İmam Malik'in veya başka bir alimin sözüdür." demiştir.

Fakat Üstadımız İmam Kevserî (ra); Bu söz, mutlak manasıyla kabul edilemez. Zira dinsiz batınîlerden Peygamberimiz (s.a.v)' in ehli beytinden olduklarını iddia edenler çıkmıştır. Allah, Rasûlü'nün ehl-i beytini dinsizliğe davet eden, rezaleti yayan ve İslâm'ın temellerini yıkan kimselerden uzak tutmuş, onları bütün bu densizliklerden arındırmıştır. Eşraftan olduklarını iddia edenlerden birçoğu asırlar boyunca neseb belgelerini en ucuz fiyatlarla satmışlardır. Bu konudaki en çirkin örneklerden biri Mısır valisi Büyük Mehmed Ali Paşa zamanında Nakibü'l-Eşraf Ömer Mükrem'e izafe edilen fellahlardan bazılarını hatta bazı kıbtî ve Yahudileri nezih nesebe dahil etmesi şeklindeki uygulamadır. Nihayet aralarında Ezher Üstadlarının Şeyhi Muhammed el-Emir gibi zevatın da bulunduğu bölgedeki âlimlerin büyük bir kısmı, bu konuda hazırladıkları bir tutanağı Mısır Bölge Valisi'ne ve İstanbul'daki Hılâfet Makamı'na takdim etmişler, adı geçen Nakıbü'l-Eşraf bu vazifeden uzaklaştırılmıştır. Bunun bir benzeri hicrî on birinci asır Mısır âlimlerinden Şıhabeddin el-Hafacî'nin *Reyhanetü'l-Elibba* kitabında zikrettiği olaydır.

"İnsanlara kendi nesebleri konusunda güvenilmelidir". şeklindeki söze gelince; bir adamın nesebi meçhul olan bir çocuğu, o

٢٦٥- حديث: اَلْمُؤْمِنُ مُلَقًّى، وَالْكَافِرُ مُوَقًّى.

265. HADİS: “Mü'mine belâlar verilir,[541] Kâfir ise belâlardan korunmuştur.”[542] Hadis değildir.

٢٦٦- حديث: اَلْمُؤْمِنُ يُخْدَعُ.

266. HADİS: “Mü'min –dünya işlerinde– kolay aldanır.”[543] Said b. Cübeyr'in sözüdür.[544]

çocuğun malından herhangi bir maddî kazanç elde amacı olmaksızın, kendi nesebine ilhak etme talebinin kabul edilmesi manasındadır. Yoksa meşrû delil olmaksızın nezih nesebden olduğunu iddia eden herkesin tasdik edilmesinin gerektiği manasında değildir. Aksi takdirde işler birbirine karışırdı.” Üstadımız Kevserî'nin sözü basit bir ilâve ile burada sona ermektedir. (bkz. Hammadî el-Yemânî, *Keşf Esrari'l-Batınıyye*, I. Baskı, Matbaatü'l-Envar, Kahire 1357, Kevserî'nin bu kitaba yazdığı Takdim yazısı s. 5-6)

541. Müellif Aliyyü'l-Karî, *el-Mevzûâtü'l-Kübra'* da (s.351) diyor ki; “Bu sözün manası şudur; Mü'min kula, günahlarına kefaret ol-ması için belâlar verilir. Kâfir ise küfür üzerinde devam etmesi için belâlardan korunur, nimetlerle donatılır. Zira *Dünya* (Cen-net'teki nimetlere bakılırsa) *mü'minin zindanı*, (Cehennem'deki azaba bakılırsa) *kâfirin cennetidir.*” Bu hadisi Ahmed, Müslim, Tirmizî ve İbn Mace rivayet etmiştir.” Müellifin sözü basit bir ilâve ile burada sona ermektedir.

542. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.439; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.198; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.351; Aclunî, *Keşf;* 2/388; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.320.

543. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.351; Aclunî, *Keşf;* 2/389.

544. Bu zat değerli tabiînden, kıraat alimi, fakîh, müfessir, muhaddis İmam Said b. Cübeyr b. Hişam Ebu Muhammed el-Esedî el-Valibî el-Kûfî'dir. Fakîh, faziletli, abid, vera' sahibi; ilimde, hadiste ve Kur'anda imam idi. Kûfe'liler, İbn Abbas'dan fetva almak için geldiklerinde; “Sizin içinizde Said b. Cübeyr yok mu? derdi. Meymun b. Mihran: “Said b. Cübeyr vefat ettiğinde yeryüzünde onun ilmine muhtaç olmayan kimse yoktu”, demiştir. Zehebî *Iber'* de (1(112) diyor ki; Said b. Cübeyr 95

٢٦٧- حديث: اَلْمُؤْمِنُ يَسِيرُ الْمَؤُنَةِ.

267. HADİS: **"Mü'min, külfeti az[545] olandır."[546]** Saganî: Uydurmadır, demiştir.[547] (Ebu Gudde diyor ki: Hadis zayıftır, uydurma değildir.)[548]

---

yılında elli yaşlarında iken Haccac tarafından şehid edilmiştir. Allah rahmet eylesin."

545. Yani mü'min, din kardeşlerine sıkıntısı az olandır, demektir. Kudaî; "Yardımı çok olandır", ifadesini de ilâve etmektedir. (bkz. Münavî, *Feyzu'l-Kadîr;* 6/255)

546. bkz. Ebu Nuaym, *Hılye;* 8/46; Hatib, *Tarihu Bağdad;* 5/315; İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât;* 2/282; Süyûtî *Leâli;* 2/281; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.350; Münavî, *Feyzu'l-Kadîr;* 6/255; Aclunî, *Keşf;* 2/389.

547. Saganî bu hükmünde İbnü'l-Cevzî'ye tâbi olmuştur. İbnü'l-Cevzî, bunu *Mevzûât'*da (2/282) Hatib'den *Tarihu Bağdad'*daki (5/315) tarikiyle zikretmiş ve şöyle demiştir; "Bu hadisi uydurmakla suçlanan kişi, Muhammed b. Sehl el-Attar'dır. Darakutnî onun hakkında; Hadis uyduruyordu, demektedir." Hafız Süyûtî *el-Leâli'l-Masnûa'* da (2/281) İbnü'l-Cevzî'nin bu hükmünü tenkid etmek üzere şöyle demiştir; "Ebu Nuaym bu hadisi *Hılye'* de (8/46) bu tarikle tahric etmektedir. Ancak Hadisin Beyhakî'nin *Şuabü'l-İman* kitabında yer alan bir başka tariki de bulunmaktadır", demiş ve o tariki nakletmiştir. Bu ikinci rivayetin senedi zayıftır. Dolayısıyla **hadis zayıftır, uydurma değildir.** Süyûtî, bu hadisi *el-Camiu's-Sagîr'* de Ebu Hureyre (r.a)'den gelen iki tarikine işaret ederek zikretmektedir. (bkz. Münavî, *Feyzu'l-Kadîr;* 6/255)

Ayrıca bu hadisin bir benzeri, Hz. Ali (r.a)'nin sözü olarak rivayet edilmektedir. Kadı Iyaz'ın *Tertibü'l-Medarik* kitabında (3/346) şu ifade yer almaktadır; "Süfyan b. Uyeyne diyor ki; Ali b. Ebî Talib (r.a) demiştir ki; *"Mü'min, yardımı güzel, külfeti az olandır."* Yine aynı eserde (2/67) şöyle denilmektedir; "İbn Vehb diyor ki; İmam Malik'in şöyle dediğini işittim; Deniliyor ki; *"Mü'min; yardımı güzel, külfeti az olandır. Facir ise bunun zıddıdır."*"

548. Bu cümle, bir önceki dipnotun ortalarında yer almış olup önemine binaen ve dikkat çekme amacıyla parantez arasında

٢٦٨- حديث: اَلْمُؤْمِنُ يَغْبِطُ، وَالْمُنَافِقُ يَحْسُدُ.

268. HADİS: "Mü'min imrenir,[549] münafık ise kıskanır."[550] Fudayl'in sözüdür.

٢٦٩- حديث: مَا اتَّخَذَ اللهُ وَلِيًّا جَاهِلاً، وَلَوِ اتَّخَذَهُ عَلَّمَهُ.

269. HADİS: "Allah, hiçbir cahili dost edinmemiştir.[551] Böyle birini dost edinecek olsaydı, onu ilim sahibi kılardı."[552] Sehavî: Sabit değildir, demiştir. Fakat manası doğrudur. Yani böyle birini dost edinecek olsaydı önce onu ilim sahibi kılar, sonra dost edinirdi.

٢٧٠- حديث: مَا اسْتَرْذَلَ اللهُ عَبْداً، إلاَّ حَظَرَ عَلَيْهِ الْعِلْمُ وَالأَدَبُ.

270. HADİS: "Allah bir kulu rezil etmek istediğinde onu ilim ve edebden mahrum kılar."[553] *Mizan'* da: Bu batıldır, denilmiştir.

---

kitabın metni içinde yer almasını uygun gördüm. (Çev.)

549. Başkasında gördüğü nimetin benzerini kendisi için temenni eder, ama bu nimet sahibinin bundan mahrum olmasını istemez.

550. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.352; Acluni, *Keşf;* 2/389.

551. Burada (veliyyen cahilen) ifadesiyle gelmiş, diğer pek çok kitapta ise (min veliyyin cahil) ifadesiyle gelmiştir. İki ifade arasındaki fark basittir.

552. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.361; Semhudî, *Gammaz;* s.121; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.160; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.293; Aclunî, *Keşf;* 2/235; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.263.

553. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.294; Aclunî, *Keşf;* 2/235.

٢٧١- حديث: مَا أَعْلَمُ خَلْفَ جِدَارِي هَذَا.

271. HADİS: **"Ben bu duvarın arkasını bilemem."**[554] İbn Hacer: Hadis değildir, demiştir.

٢٧٢- حديث: مَا أَفْلَحَ سَمِينٌ قَطُّ.

272. HADİS: **"Hiçbir şişman başarılı olamamıştır."**[555] İmam Şafiî'nin sözüdür. Ancak İmam Şafiî: Muhammed b. Hasen[556] müstesna, demiştir. Kendisine:

–Niçin? denildiğinde, İmam Şafiî:

–Akıllı kimse, ya dünyası ya da ahireti için düşünmekten uzak kalamaz. Şişmanlık ile düşünce bir arada bulunmaz. İnsan dünya veya ahiret düşüncesinden uzak kalırsa, dört ayaklı varlıklar seviyesine düşer dedi.[557] İmam Şafii devamla: Bu konuda şişman hü-

---

554. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.359; Semhudî, *Gammaz;* s.119; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.159; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.294; Aclunî, *Keşf;* 2/232; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.266.

555. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.282; Aclunî, *Keşf;* 2/233.

556. İmam Şafiî, bununla hocası İmam Muhammed b. Hasen eş-Şeybanî'yi kastetmektedir. İmam Muhammed b. Hasen, İmam Ebu Hanife'nin ve İmam Malik b. Enes'in seçkin talebelerinden biri olup müctehid imamlardandır. (Çev.)

557. Bu konuda Irak'taki ilim otoritelerinden İmam Ebu Hanife'nin talebesi, hafız, muhaddis, fakih, âbid İmam Veki' b. Cerrah (öl.197) ile ilgili latîf bir olay nakledilmektedir. Said b. Mansûr anlatıyor; Vekî', Mekke'ye gelmişti. Şişman bir kişiydi. Fudayl b. Iyad ona;

–Sen Irak'ın çok ibadet eden şahsiyeti olduğun halde bu şişmanlık da nedir? dedi. Vekî';

–İslâm'a duyduğum sevinçten dolayı, diyerek onu ilzam etti.

Zehebî *Tezkiretü'l-Huffaz*'da (1/308) Veki'in biyografisinde bu olayı nakletmiş ve şöyle demiştir; "Yahya b. Eksem diyor ki;

kümdar ve bu hükümdarın ölüm haberiyle tedavi edilmesi kıssası nakledilmektedir, dedi.[558]

٢٧٣- حديث: مَا أَنْصَفَ الْقَارِئُ الْمُصَلِّي.

273. HADİS: "(Yüksek sesle Kur'an) Okuyan kişi, **(yanında) namaz kılana insaflı davranmamaktadır."**[559] İbn Hacer: Bunu –hadis olarak– bilmiyorum, demiştir.[560]

Vekî ile yolculukta ve ikamet halinde arkadaşlık yaptım. Devamlı oruçlu idi ve her gece Kur'ân'ı hatmederdi."

Sûfî, muhaddis, hafız İmam Seyfüddin el-Baharzî Said b. Mutahher (öl.659 h.)'in şu şiirini nakletmişlerdir;

"Dedi ki; Sevgililerin cisimleri nahif olur, derler;

Sen ise şişmansın, hiç âşık gibi görünmüyorsun.

Ben de dedim ki; Aşk, tabiatına aykırıdır öylelerinin;

Halbuki benim tabiatıma uygun olup bana gıda olmuştur."

Baharzî, aslında bu iki beyti ile meşhur şu iki beyte cevap vermektedir;

"Sevdiğimi söyleyince; dedi ki; Yalan söylüyorsun sen;

Ne oluyor ki, ben seni şişmanlamış görüyorum.

Söz edilemez aşktan, deri kemiğe yapışmadıkça,

Kendini tamamen kaybedip de seslenen kişiye bile,

Cevap veremeyecek duruma düşmedikçe."

558. Şişman hükümdar kıssası, İmam Şafiî'nin sözleri arasında nakledilmektedir. Beyhakî, bu kıssayı *Menakıbü'ş-Şafiî* kitabında (2/120) İmam Şafiî'nin "*Hiçbir şişman, başarılı olamamıştır.*" sözü ardından nakletmektedir. (bkz. Beyhakî, *Menakıbü'ş-Şafiî;* 2/120; Sehavî, *el-Makasıdü'l-Hasene;* s125; Aclûnî, *Keşf;* 1/249)

559. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.361; Semhudî, *Gammaz;* s.120; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.160; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.293; Acluni, *Keşf;* 2/234; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.266.

560. Bunun yerine Ebu Davud'un *Sünen*' inde (2/38; Tatavvu' 25) Ebu Said el-Hudrî'den rivayet ettiği şu hadis bu konuda yeterli olmalıdır; Allah Rasûlü (s.a.v) mescidde itikâfa durmuştu. Orada bulunan bazılarının yüksek sesle Kur'an okuduklarını işittiğinde perdeyi kaldırdı ve şöyle buyurdu; "*Her biriniz*

٢٧٤- حديث: مَا أُوتِيَ قَوْمٌ الْمَنْطِقَ، إلاَّ مُنِعُوا الْعَمَلَ.

274. HADİS: "Hangi topluma mantık (tartışma kabiliyeti) verilmişse; mutlaka o kavim amelden mahrum kalmıştır."[561] Bunu *İhya* müellifi zikretmiştir. Irakî: Bunun aslını bulamadım, demiştir.[562]

٢٧٥- حديث: مَا بُدِئَ بِشَيْءٍ يَوْمَ الأَرْبِعَاءِ، إلاَّ تَمَّ.

275. HADİS: "Çarşamba günü hangi işe başlanmışsa, mutlaka tamamlanmıştır."[563] Sehavî: Bunun aslını görmedim, demiştir.

٢٧٦- حديث: مَا بَعُدَ طَرِيقٌ، أَدَّى إلَى صَدِيقٍ.

276. HADİS: "Dosta ulaştıran yol uzak değildir."[564] Zünnûn el-Mısrî'nin sözüdür.[565]

Rabbinize yalvarıyorsunuz. Sakın birbirinizi rahatsız etmeyin. Kur'an okurken ya da namaz kılarken, seslerinizi birbirinizden fazla yükseltmeyin."

561. bkz. Gazzalî, *İhya;* 1/41; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.293.

562. Gazzalî, *İhya;* 1/41 (Kitabü'l-İlim, Övülen ilimlerin övgüye değer olan mikdarı babı)

563. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.362; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.160; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.294; Aclunî, *Keşf;* 2/237; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.267.

564. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.364; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.161; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.294; Aclunî, *Keşf;* 2/239; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.267.

565. Zehebî *Iber'* de (1/444) diyor ki; "Bu zat, tarikat üstadlarından zahid Zünnûn el-Mısrî'dir. Bu zatın faydalı vaazları ve yüksek sözleri vardır. Abbasî Halifesi Mütevekkil, sözlerini dinlemek ve istifade etmek için onu huzuruna davet etmiştir.

٢٧٧- حديث: مَا تَرَكَ الْقَاتِلُ عَلَى الْمَقْتُولِ مِنْ ذَنْبٍ.

277. HADİS: "Katil, öldürdüğü kişinin üzerinde hiçbir günah bırakmaz."[566] İbn Kesir: Bu lafızla aslı bilinmemektedir, demiştir.[567]

٢٧٨- حديث: مَا تَعَاظَمَ عَلَيَّ أَحَدٌ مَرَّتَيْنِ.

278. HADİS: "Hiç kimse bana karşı iki defa büyüklük taslayamamıştır."[568] Selef alimlerinden birinin sözüdür.[569] Bunun manası *"Mü'min, bir delikten iki defa ısırılmaz"*,[570] hadisinden alınmıştır.

Zünnûn el-Mısrî H. 245 yılında vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin."

566. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.264; Semhudî, *Gammaz;* s.121; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.162; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.295; Aclunî, *Keşf;* 2/240; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.268.

567. Sehavî'nin *el-Makasıdü'l-Hasene* kitabında (s.364) dediği gibi; İbn Kesîr bu ifadeyi *Tarih'* inde zikretmektedir. İbn Kesir'in sözünün devamı şöyledir; "Bunun manası sahihtir." Hafız Sehavî diyor ki; Bununla meselâ; İbn Hıbban'ın İbn Ömer'den merfû olarak rivayet ettiği; *"Kılıç günahları siler" (İnne's-seyfe mahhâun lil-hatâyâ)* gibi hadisleri kastetmektedir.

568. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.365; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.162; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.296; Aclunî, *Keşf;* 2/241.

569. Dineverî'nin *Mücalese* kitabında zikredilen şu ifade, bu sözün manasını açıklamaktadır; Asmaî'den nakledildiğine göre; Bir bedevî;

–Hiç kimse bana karşı iki defa büyüklük taslayamamıştır, dedi. Kendisine;

–Bu nedendir? denildiğinde; bedevî dedi ki;

–Bana tekrar kibirle davranacak olsa, ona hiç dönmezdim. (bkz. *el-Makasıdü'l-Hasene*, s.365)

570. Bu sahih hadisi, Buharî *Sahih*'inde (10/439-440) Kitabü'l-Edeb, 83 no.lu Mü'min bir delikten iki defa ısırılmaz babında ve Müslim, *Sahih*'inin sonunda (18/124) Kitabü'z-Zühd, 63 nolu

٢٧٩- حديث: مَا خَلا جَسَدٌ مِنْ حَسَدٍ.

279. HADİS: "Kıskançlık duymayan hiçbir kimse yoktur."[571] Sehavî: Bu lafızla görmedim, demiştir.[572]

٢٨٠- حديث: مَا خَلا قَصِيرٌ مِنْ حِكْمَةٍ.

280. HADİS: "Kısa boylu hiçbir kimse, hikmetli ko-

çeşitli hadisler babında şu şekilde rivayet etmektedir: Ebu Hureyre (r.a)'den rivayetle Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki; *"Mü'min bir delikten iki defa ısırılmaz."* Bu mübarek sözü ilk söyleyen Peygamberimiz (s.a.v)'dir. Bunu ilk defa şair Ebu Azze el-Cümahî'ye söylemiştir. Ebu Azze, Bedir günü kâfir olarak esir alınmıştı. Peygamberimiz'e;

–Ya Rasûlallah!.. Ben bildiğin gibi çoluk çocuk ve ihtiyaç sahibiyim. Bana ikramda bulun, beni affet dedi. Efendimiz (s.a.v);

–Bana karşı olanlara –şiirlerinle– destek vermemen şartıyla, dedi. Ebu Azze bu konuda söz ve ahit verdi. Peygamberimiz (s.a.v) de onu serbest bıraktı. Ancak Uhud Savaşı Gününde müşriklerin arasına katıldı. Onları savaşa teşvik ediyordu. Savaş sonrası esir alındı. Ebu Azze yine;

–Ya Rasûlallah!. Bana ikramda bulun, deyince Allah Rasûlü (s.a.v) bu defa;

–*"Mü'min bir delikten iki defa ısırılmaz"*, buyurdu. -Yani mü'min olsaydın bizimle savaşmak için tekrar gelmezdin Mekke'de yanaklarını şişirip "Muhammed'i iki defa aldattım", demene biz müsaade edemeyiz, dedi. Sonra da öldürülmesini emretti ve öldürüldü. (bkz. Ebu Hilâl el-Askerî, *Cemheretü'l-Emsal;* 2/267-268; Meydanî, *Mecmau'l-Emsal;* 2/110)

571. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.366; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.163; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.296; Aclunî, *Keşf;* 2/243; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.268.

572. Sehavî, *el-Makasıdü'l-Hasene* kitabında (s.366) diyor ki; "Fakat bu manada Ebu Musa el-Medînî'nin *Nüzhetü'l-Huffaz'* da Enes'den merfû olarak naklettiği *"Bütün Ademoğullarına hased edilir..."* diye başlayan "senedi zayıf" uzun bir hadis bulunmaktadır.

nuşmadan mahrum kalmaz."[573] Sehavî: Bunu görmedim, demiştir.

٢٨١- حديث: مَا رَفَعَ أَحَدٌ أَحَداً فَوْقَ مِقْدَارِهِ، إِلاَّ وَقَدِ اتَّضَعَ عِنْدَهُ مِنْ قَدْرِهِ بِأَزْيَدَ.

281. HADİS: **"Bir kimseye asıl değerinden fazla değer veren kimsenin; muhatabı nezdindeki değeri, daha fazla düşer."**[574] Merfû (Peygamberimiz'e nisbet edilen) hadisler arasında yoktur. Fakat bunun benzeri İmam Şafiî (r.a)'nin sözü olarak gelmiştir.

٢٨٢- حديث: مَا عُبِدَ اللهُ بِشَيْءٍ أَعْظَمَ مِنْ جَبْرِ الْقُلُوبِ.

282. HADİS: **"Allah'a, gönül almaktan daha muazzam bir şeyle kulluk yapılmamıştır."**[575] Sehavî: Bunu merfû hadisler arasında bilmiyorum, demiştir.[576]

٢٨٣- حديث: مَا عَدَلَ مَنْ وَلِيَ وَلَدَهُ.

283. HADİS: **"Evlâdından yüz çeviren kimse, insaflı**

---

573. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.366; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.163; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.297; Aclunî, *Keşf;* 2/243; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.269.

574. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.367; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.163; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.297; Aclunî, *Keşf;* 2/244; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.269.

575. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.368; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.164; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.298 ; Aclunî, *Keşf;* 2/247; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.270.

576. Burada "cebri'l-kulûb" denilirken; bir başka lafızda "cebri'l-havâtır" denilmiştir.

davranmamıştır."[577] Sehavî'nin dediği gibi, aslı yoktur.[578]

٢٨٤- حديث: مَا عَزَّتِ النِّيَّةُ فِي الْحَدِيثِ، إِلاَّ لِشَرَفِهِ.

284. HADİS: "Hadis öğrenimi yolundaki niyet, sadece hadisin şerefli olması sebebiyle değer kazanmıştır."[579] Hatib: Merfû hadis olarak tesbit edilememiştir. Bu söz, İbn Harun'un[580] sözüdür, demiştir.

٢٨٥- حديث: مَا فَضَلَكُمْ أَبُو بَكْرٍ بِفَضْلِ صَوْمٍ وَلاَ صَلاَةٍ، وَلَكِنْ بِشَيْءٍ وَقَرَ فِي قَلْبِهِ.

---

577. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.368; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.164; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.298; Acluni, *Keşf;* 2/247; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.270.

578. Müellif Aliyyü'l-Karî, *el-Mevzûâtü'l-Kübra'* da bu ifadenin ardından; "Hatta bu söz, lafzı açısından uydurma, manası açısından batıldır", demiştir. *el-Mevzûâtü'l-Kübra'* da ve Aclûnî'nin *Keşfü'l-Hafa'* sında (2/247); *"mâ adele"* lafzı tahrif edilerek *"mâ uzile"* denilmiştir. Doğrusu *"mâ adele"* şeklindedir.

579. bkz. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât;* s.40; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.298; Acluni, *Keşf;* 2/247.

580. Bu zat; zekâ ve feraset sahibi, âbid, fakîh, hafız, itkan sahibi, önder, rabbanî imam Yezid b. Harun Ebu Halid el-Vasıtî'dir. Bir rivayette; Onun meclisinde yetmiş bin kişi bulunuyordu, denilmiştir. Kendisinden İmam Ahmed, İbnü'l-Medînî, Abd b. Humeyd ve pek çok muhaddis rivayette bulunmuştur. Hicrî 116 yılında dünyaya gelmiş, 208 yılında vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin. (Zehebî, *Tezkiretü'l-Huffaz;* 1/317; *Iber;* 1/350)

Yezid b. Harun'un bu sözü, bazı üstadların yanılması sonucu (Hadis) olarak nakledilmiştir. Hatib Bağdadî *Müdrec* kitabında hocası Ahmed b. Ali et-Tevvezî tarikıyle bu sözü merfû hadis olarak nakletmiş ve şöyle demiştir; "Bu söz Peygamberimiz (s.av)'den her hangi bir şekilde hadis olarak bilinmemektedir. Bu Yezid b. Harun'un kendi sözüdür. Üstadımız İbn Tevvezî bu konuda yanılmıştır. Bunun sebebi üstadımıza hadis içerisinde bir söz olarak gelmiş olmasıdır. (bkz. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât;* s.40)

285. HADİS: "Ebubekir; ne nafile oruç, ne de nafile namaz sebebiyle sizden üstün bir derece kazanmış değildir. O, sadece kalbinde kökleşen bir şeyle (imanla) fazilet kazanmıştır."[581] Irakî: Bunu merfû hadis olarak bulamadım, demiştir.[582]

٢٨٦- حديث: مَا كُلَّ مَرَّةٍ تَسْلَمُ الْجَرَّةُ.

286. HADİS: "Testi, –kırılmaktan– her defasında kurtulmaz."[583] Hadis değildir.

٢٨٧- حديث: مَا لاَ يَجِيءُ مِنَ الْقَلْبِ، عِنَايَتُهُ صَعْبَةٌ.

287. HADİS: "Kalbden gelmeyen şeye önem vermek zordur."[584] Hadis değildir.

٢٨٨- حديث: مَا مِنْ جَمَاعَةٍ اجْتَمَعَتْ، إِلاَّ وَفِيهِمْ وَلِيٌّ لله، لاَ هُمْ يَدْرُونَ، وَلاَ هُوَ يَدْرِي بِنَفْسِهِ.

288. HADİS: "Bir araya gelen hiçbir topluluk yoktur ki, içlerinde bir Allah dostu olmasın. Ne onlar, bu Allah dostunu bilirler. Ne de o Allah dostu, kendisini

581. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.369; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.165; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.298; Aclunî, *Keşf;* 2/248; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.271.

582. Sehavî *el-Makasıdü'l-Hasene'* de (s.369) bunun ardından şöyle demiştir; "Bu söz, Hakim et-Tirmizî'nin *Nevadiru'l-Usûl* kitabında Bekr b. Abdillah el-Müzenî'nin sözü olarak nakledilmektedir."

583. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.371; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.166; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.299; Aclunî, *Keşf;* 2/251; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.272.

584. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.374; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.168; Aclunî, *Keşf;* 2/256; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.272.

bilir."[585] Bunun aslı yoktur. Bu, bâtıl bir sözdür. Zira bir topluluk; küfür ve fücûr üzerine ölen kâfirler topluluğu da, fâcirler topluluğu da olabilir.

٢٨٩- حديث: مَا مِنْ لَيْلَةٍ، إلاَّ يُنَادِي مُنَادٍ: يَا أَهْلَ الْقُبُورِ: مَنْ تَغْبِطُونَ؟ فَيَقُولُونَ: أَهْلَ الْمَسْجِدِ.

289. HADİS: "Hiçbir gece yoktur ki, o gece bir melek:

–Ey kabir halkı!.. Kime imreniyorsunuz? diye sorunca, onlar da;

–Mescidlerde bulunanlara (imreniyoruz), demiş olmasınlar."[586] Bunun aslı bulunamamıştır.

٢٩٠- حديث: مَا مِنْ مَدِينَةٍ يَكْثُرُ أَذَانُهَا، إلاَّ قَلَّ بَرْدُهَا.

290. HADİS: "Ezanı çok olan şehrin soğukluğu az olur."[587] Uydurmadır. *Leâlî*'de[588] böyledir.

٢٩١- حديث: مَا مِنْ نَبِيٍّ نُبِّئَ، إلاَّ بَعْدَ الأَرْبَعِينَ.

291. HADİS: "Hiç bir Peygamber yoktur ki, kendisine Peygamberlik kırk yaşından sonra verilmiş olmasın."[589] İbnü'l-Cevzî: Bu, uydurmadır demiştir.[590]

585. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.300; Aclunî, *Keşf;* 2/253.
586. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.300.
587. bkz. Süyûtî, *Leâlî;* 2/14.
588. Süyûtî, *Leâlî;* 2/14.
589. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.372; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.167; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.300; Aclunî, *Keşf;* 2/253; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.273.

٢٩٢- حديث: مَا النَّارُ فِي الْيَبَسِ، بِأَسْرَعَ مِنَ الْغِيبَةِ فِي حَسَنَاتِ الْعَبْدِ.

292. HADİS: "Ateş, kuru (odun ve benzeri) şeyleri yakma konusunda, kulun güzel amellerini yiyip bitiren gıybetten daha hızlı değildir."[591] Irakî: Bunun aslını bulamadım, demiştir.[592]

٢٩٣- حديث: مَا وَسِعَنِي أَرْضِي وَلاَ سَمَائِي، وَلَكِنْ وَسِعَنِي قَلْبُ عَبْدِي الْمُؤْمِنِ.

293. HADİS: "Ne yeryüzüne sığdım, ne de gökyüzüne. Ama mü'min kulumun kalbine sığdım."[593] Bunun merfû

590. İbnü'l-Cevzî'nin sözünün devamı –Sehavî'nin *el-Makasıdü'l-Hasene*'de (s.372) naklettiği gibi– şöyledir; "Zira Hz. İsa (a.s)'ya Peygamberlik verilmiş ve 33 yaşında iken göklere yükseltilmiştir. Dolayısıyla Peygamberler hakkında kırk yaşının şart koşulması, kabul edilebilir bir şart değildir."
Müellif Aliyyü'l-Karî, *el-Mevzûâtü'l-Kübra'* da (s. 300) şöyle diyor; "Peygamberlere kırk yaşında peygamberlik verilmesi hadisi; Hz. Yahya (a.s) hakkındaki (Meryem; 12) ayetinin nassına da aykırıdır; *"Biz ona* (Yahya'ya) *çocukken hüküm verdik."* Ayrıca Hz. Yusuf hakkındaki (Yusuf; 15) ayetinin nassına aykırıdır; *"And olsun ki, kardeşlerinin bu durumunu onlara pek yakında sen haber vereceksin. diye ona vahy ettik."* Eğer hadis sabit olsaydı, Peygamberlerin büyük çoğunluğu hakkında söylenmiş bir söz olarak kabul edilebilirdi."

591. bkz. Gazzalî, *İhya;* 3/148; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.301; Aclunî, *Keşf;* 2/254.

592. bkz. Gazzalî, *İhya;* 3/148 Dip Not 2.

593. bkz. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât;* s.203; Sehavî, *Makasıd;* s.373; Semhudî, *Gammaz;* s.130; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.168; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.301; Aclunî, *Keşf;* 2/255; Hut, *Esne'l-Metalıb;* s.274.

hadis olarak senedi bilinmemektedir. İbn Teymiyye: Bu, uydurmadır, demiştir. *Zeyl'* de[594]: Onun dediği gibidir, denilmiştir. Bu sözün manası: Mü'min kulumun bana iman etmesi ve beni sevmesi, onun kalbine sığdı, demektir. Aksi takdirde hulûl (Allah'ın insan vücuduna girmesi) inancı küfürdür. Zerkeşî: Bunu mülhidler (inançsızlar) uydurdu, demiştir.

٢٩٤- حديث: مُتْ مُسْلِمًا، وَلا تُبَالِ.

294. HADİS: **"Müslüman olarak öl ve hiçbir şeye aldırış etme."**[595] Sehavî: Bu lafızla bilmiyorum, demiştir.[596]

٢٩٥- حديث: مَحَبَّةٌ فِي الآبَاءِ صِلَةٌ فِي الأَبْنَاءِ.

295. HADİS: **"Babaları sevmek, çocuklar için sıla-i rahimdir."**[597] Sehavî: Bu lafızla görmedim, demiştir.[598]

---

594. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât;* s.203

595. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.374; Semhudî, *Gammaz;* s.125; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.168; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.302; Aclunî, *Keşf;* 2/257; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.274.

596. Sehavî'nin *el-Makasıdü'l-Hasene*'deki (s.374) sözünün devamı şöyledir; "Allah'a hiçbir şeyi şirk koşmadan ölen kimsenin Cennete gireceğine dair hadisler çoktur."

(Ebu Gudde) diyor ki: Bu uydurma hadis, "Bu konuda gelen sahih pek çok hadisin mânâsına aykırıdır. Zira bu uydurma hadis, İslâm üzere ölen kişiye günahlarının hiç zarar vermeyeceğini ifade etmektedir ki bu batıl –asılsız ve geçersiz– bir manadır. *"Hiçbir şeye aldırış etme"*, sözü ne kadar çirkin bir sözdür!.. Bununla birlikte bu söz, bir gerçeği de ifade etmektedir. Zira hak olan kelime-i tevhid, sahibini ebedi olarak Cehennemde bırakmayacaktır. Ancak bununla beraber Kelime-i tevhid getiren mü'min, işlediği bazı masıyet ve günahlardan dolayı azap görebilir. Hakla batıl arasındaki mesafe ne kadar da uzaktır!..."

597. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.377; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.169; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.302; Aclunî, *Keşf;* 2/261; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.275.

٢٩٦- حديث: اَلْمَحَبَّةُ مُكَبَّةٌ.

296. HADİS: **"Sevgi, kusurları örter."**[599] Sehavî: Bunu görmedim, demiştir.[600]

---

598. Sehavî'nin *el-Makasıdü'l-Hasene'* deki (s.377) sözünün devamı şöyledir; "Fakat bu manada Abdullah b. Ömer'in –naklettiği şu sahih– hadisi vardır; *"Babaya itaatin en üstün derecesi, kişinin baba dostlarına iyilik etmesidir."*

Abdullah b. Ömer (r.a) hadisini Buharî bu lafızla *el-Edebü'l-Müfred* kitabında (s.29); Müslim *Sahih'*inde, Birr, Sıla ve Âdab Kitabının "Baba ve annenin arkadaşlarına iyilik" babında (16/109); Ebu Davud *Sünen'*inde (4/337) ve Tirmizî *Sünen'*inde (8/98) rivayet etmişlerdir.

Bu hadisin; Buharî ve Müslim'in naklettiği bir hikâyesi de vardır. Müslim'in rivayeti şu şekildedir; Abdullah b. Dinar anlatıyor; Abdullah b. Ömer (r.a) Mekke yolunda bir bedevî ile karşılaştı. Ona selâm verdi. Ona bindiği merkebi verdi. Başındaki sarığını da onun başına giydirdi. Biz Abdullah'a;

–Allah senin iyiliğini versin. Bunlar bedevîdir, az bir şeye bile râzı olurlar, dedik. Abdullah:

–Bunun babası, babamın (Hz. Ömer b. Hattab'ın) samimî dostu idi. Zira ben Allah Rasûlü (s.a.v)'nün şöyle buyurduğunu işittim; *"Babaya itaatin en üstün derecesi, kişinin baba dostlarına iyilik etmesidir."*

599. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.377; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.169; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.302; Acluni, *Keşf;* 2/261; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.322.

600. Sehavî'nin; "Bunu görmedim", sözü ne onun *el-Makasıdü'l-Hasene* kitabında (s.377) ne de bu sözü kendisinden nakleden İbnü'd-Deyba'nın *Temyizü't-Tayyib mine'l-Habis* kitabında, ne Aclûnî'nin *Keşfü'l-Hafa* kitabında (2/261) ne de müellif Aliyyü'l-Karî'nin *el-Mevzûâtü'l-Kübra* kitabında (s.302) yer almaktadır. Sehavî'nin kitabında olan ifade şudur; Bu söz, *"Bir şeyi çok sevmen seni kör ve sağır eder"*, hadisi manasındadır."

Benim kasdım; asla *"Sevgi kusurları örter"*, sözünün hadis olduğunu açıklamak değildir. Amacım sadece gerçeği ifade etmektir. Bu söz, nebevî hadis olması bir yana, en zayıf beşerî sözlerindendir. Buradaki ikinci kelimenin harekesi de ihtilaflı-

٢٩٧- حديث: اَلْمَحْسُودُ مَرْزُوقٌ.

297. HADİS: "Hased edilen kişinin rızkı bollanır."[601] Bilinmemektedir.[602]

٢٩٨- حديث: اَلْمَرْءُ بِسَعْدِهِ، لاَ بِأَبِيهِ وَجَدِّهِ.

298. HADİS: "Kişi ameliyle bilinir; babasıyla ve dedesiyle değil."[603] Hadis değildir.

٢٩٩- حديث: اَلْمَرِيضُ أَنِينُهُ تَسْبِيحٌ، وَصِيَاحُهُ تَكْبِيرٌ، وَنَفَسُهُ صَدَقَةٌ، وَنَوْمُهُ عِبَادَةٌ، وَنَقْلُهُ مِنْ جَنْبٍ إِلَى جَنْبٍ جِهَادٌ فِي سَبِيلِ اللهِ.

299. HADİS: "Hastanın inlemesi tesbih, bağırması tekbir, nefesi sadaka, uykusu ibadet, bir taraftan diğer tarafa dönmesi Allah yolunda cihaddır."[604] Askalânî: Sabit değildir, demiştir.[605]

---

dır. Acluni şöyle demiştir: (el-Mehabbetü mükibbe:) yani Sevgi insanı tehlikeye, helâke düşürür. Necm ise: (el-Mehabbetü mekebbe: Sevgi ayıpları örter.) Bu söz hadis değildir, demiştir. Buna göre (mekebbe) şeklinde okuyuş daha anlamlıdır. İyi düşün." Aclûnî'nin sözü burada sona ermektedir.

601. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.377; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.169; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.303; Acluni, *Keşf;* 2/261; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.322.

602. Bilakis uydurma hadisler konusunda eser yazan birçok müellifin ifade ettiği gibi: bu söz hadis değildir.

603. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.377; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.170; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.304; Acluni, *Keşf;* 2/262; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.322.

604. bkz. Hatib, *Tarihu Bağdad;* 2/191; Zehebî, *Mizan;* 1/436; İbn Hacer, *Lisanü'l-Mizan;* 2/267; Sehavî, *Makasıd;* s.381;

Semhudî, *Gammaz;* s.126; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.171; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.305; Aclunî, *Keşf;* 2/266; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.323.

605. Bu hadisi Hafız İbn Hacer, *Lisanü'l-Mizan'* da (2/267-268) (Hasen b. Ahmed el-Belhî)'nin biyografisinde şöyle zikretmektedir; "Hasen b. Ahmed el-Belhî; Fadl b. Musa'dan; o da Muhammed b. Amr'dan; o Ebû Seleme'den; o da Ebu Hureyre'den merfû olarak; *"Hastanın inlemesi tesbihtir",* hadisini rivayet etmiştir. Hatib. bu hadisi *Tarih'* inde (2/191) Ebu Bekir b. Muzaffer'den; o Ebu Muhammed Ahmed b. Şeybe b. Hasen ed-Dabbî'den; o Ebu Şuayb es-Sûsî'den; o da Hasen b. Ahmed el-Belhî kanalıyla aynı şekilde rivayet etmiştir. Hatib şöyle demiştir; Hadisin ricali -Belhî hariç- güvenilir olarak tanınmış kimselerdir. Belhî ise meçhuldür." Zikredilen sened, Hatib'in senedinden tahrif edilmiştir.

Hatib bu hadisi *Tarihu Bağdad'* da (2/191) Muhammed b. Hasen b. Dabbe el-Bağdadî'nin biyografisinde şu şekilde zikretmektedir; Bana Ebu Bekir Muhammed b. Muzaffer b. Ali b. Mukri' ed-Dineverî haber verdi. Dedi ki; Bize Ebu Ahmed Ubeydullah b. Muhammed b. Şenbe el-Kadı haber verdi. Dedi ki; Bize Ebu Ca'fer Muhammed b. Hasen b. Hüseyin b. Osman b. Habib b. Ziyad b. Dabbe el-Bağdadî haber verdi. Dedi ki; Bize Salih b. Ziyad es-Sûsî Ebu Şuayb haber verdi. Dedi ki; Bize Hüseyin b. Ahmed el-Belhî; Fadl b. Musa es-Sinanî'den; o Muhammed b. Amr'dan, o Ebu Seleme'den o da Ebu Hureyre'-nin şöyle dediğini nakletti; Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurdu; *"Hastanın inlemesi tesbih, bağırması tekbir, nefesi sadaka, uykusu ibadet, bir taraftan diğer tarafa dönmesi Allah yolunda cihaddır. Allah meleklerine; Kulum için sağlığındaki yapığı şeylerin en güzelini yazın, der." Hasta kimse kalkıp yürüdüğünde hiç günah işlememiş gibi kalkar.*

Hatib Bağdadî bundan sonra şöyle demiştir: "Ebu Şuayb ve onun üstündekilerin hepsi güvenilir olarak tanınmaktadırlar. Ancak Belhî müstesna. Zira o meçhuldür."

Hadis, bir başka tarik ile Hz.Ali (r.a)'den gelmiştir Onun senedinde (Belhî) yoktur. Ancak senedinde (Haris b. Abdillah el-Hemedani el-A'ver) bulunmakadır. Zehebî *Mizan'* da (1/436) Haris el-A'ver tercemesinde şöyle demiştir; Muhammed b. Yakub b. Abbad, Muhammed b. Davud'dan, o İsmail'den, o İsrail'den, o Ebu İshak'dan, o Haris'den, o da Hz. Ali (r. a)'den rivayet ediyor; Allah Rasûlünü işittim. Şöyle buyuruyordu; *"Hasta-*

٣٠٠- حديث: مَسْحُ الْعَيْنَيْنِ بِبَاطِنِ أُنْمُلَتَيِ الْمُسَبِّحَتَيْنِ بَعْدَ تَقْبِيلِهِمَا عِنْدَ سَمَاعِ قَوْلِ الْمُؤَذِّنِ: "أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ"، مَعَ قَوْلِهِ: أَشْهَدُ أَنَّ

---

nın inlemesi tesbih, bağırması tekbir, nefesi sadaka, uykusu ibadet, bir taraftan diğer tarafa dönmesi düşmanla çarpışmadır. Onun için sağlığındaki yaptığı amellerin benzeri hasenat yazılır. Hastanın üzerinde hiçbir günah kalmayarak tertemiz kalkar." Buhari bu hadisi *ed-Duafâ* kitabında rivayet etmiştir.

(Haris el-A'ver) hakkında çok söz söylenmiş, kimileri güvenilir kabul ederken, kimileri onu zayıf saymıştır. Belki de onun hakkında söylenen en güzel söz, bu ilim dalının önderi Hafız Zehebî (rh.a)'nin şu sözüdür; Haris'in hadisleri dört *Sünen* kitabında yer almaktadır. Nesaî, hadis ricali hakkındaki sert değerlendirmelerine rağmen onu hüccet olarak kabul etmiş, onun durumunu güçlendirmiştir. Hadis alimlerinin büyük çoğunluğu, fıkıh bablarında Haris'in hadisini rivayet etmelerine rağmen, onun "zayıf" olduğu görüşündedirler. Meselâ; Şa'bî, hem onu yalancı saymakta, sonra da ondan rivayette bulunmaktadır. Görünen odur ki; Haris, konuşmalarında ve hikâyelerinde yalan söylemiş, ama Hadis-i Nebevî'de yalan söylememiştir. Haris, ilim hazinelerinden biri idi.

Hafız İbn Hacer *Tehzibü't-Tehzib'* de (1/141) onun hakkında; "Hz. Ali'nin talebesidir. Şa'bî onun itikadî görüşünü yalanlamıştır. Rafızîlikle suçlanmıştır. Hadisinde zayıflık vardır", demiştir. (Ebu Gudde diyor ki:) Dolayısıyla **durumu bu şekilde olan kimsenin hadisi "uydurma" olamaz, ancak "zayıf hadis" olabilir.** Hatta böyleleri için "hadisinde zayıflık vardır", denilir. Doğrusunu Allah bilir.

Üstadımız Şeyh Abdülaziz b. Sıddık el-Gumarî'nin (Haris)'i güçlendirmek ve onu savunmak için yazdığı ve *el-Bahıs an Ileli't-Ta'n fi'l-Haris* adını verdiği faydalı bir risale vardır. Bu risale, Kahire'de Şark Matbaasında tarihsiz olarak (tahminen 1370 yılından sonra) 44 sayfa halinde basılmıştır. Bu kitapta şiddetli ve gayet sert dil sürçmeleri bulunmaktadır.

مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، رَضِيتُ بِاللهِ رَبًّا، وَبِالإِسْلامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَبِيًّا.

300. HADİS: Müezzin'in; "*Eşhedü enne Muhammede'r-Rasûlullah*" sözünü işittiğinde; Ben de şehadet ederim ki, Muhammed O'nun kulu ve Rasûlüdür. Rabb olarak Allah'ı, din olarak İslâm'ı, Peygamber olarak Muhammed (s.a.v)'i seçtim; diyerek[606] ve şehadet parmaklarının uçlarının içlerini öperek gözlere sürmek.[607] Sehavî'nin dediğine göre, merfû olarak nakledilmesi sahih olamaz.[608]

---

606. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.384; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.171; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.306; Aclunî, *Keşf;* 2/269; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.276; İbn Abidin *Reddü'l-Muhtar;* 1/267.

607. Sehavî'nin *el-Makasıdü'l-Hasene*' deki (s.384) sözünün devamı, müellif Aliyyü'l-Karî'nin *el-Mevzûâtü'l-Kübra*'da (s.306) naklettiği gibi, şöyledir; "Bunu Deylemî Firdevs'de Hz. Ebu Bekr Sıddık hadisi olarak zikretmiştir; Hz. Ebu Bekr Sıddık (r.a), müezzinin; (Eşhedü enne Muhammeder-rasûlul-lah) sözünü işittiğinde; İki şehadet parmağının içlerini öper ve bunları gözlerine sürerdi. Zira Peygamberimiz (s.a.v) buyurdu ki; "*Kim benim halilimin* (yani Ebu Bekir Sıddık'ın) *yaptığı gibi yaparsa benim şefaatim ona helâl olur.*" Bu hadis, sahih olamaz."

608. Sehavî'nin (*el-Makasıdü'l-Hasene;* s.384 de) bu hadis hakkındaki ifadesi, bir önceki dipnotta geçtiği gibi; (merfû olarak nakledilmesi) ifadesi olmaksızın; sadece "*Sahih olamaz*", şeklindedir. Bu ifade, Sehavî'nin bu sözünü nakleden talebesi İbnü'd-Deyba'ın *Temyizü't-Tayyib mine'l-Habis* kitabında, müellif Aliyyü'l-Karî'nin *el-Mevzûâtü'l-Kübra* kitabında ve Aclûnî'nin *Keşfü'l-Hafa* kitabında (2/270) sadece "*Sahih olamaz*", şeklindedir.

Sonra müellif Aliyyü'l-Karî'nin; "Sehavî'nin dediğine göre" şeklindeki ifadesi ile Sehavî'nin sözü zayıflatılmaktadır. Bunun delili yoktur. Zira Sehavî, hadisin uydurma olduğunu kesin bir ifade ile belirtmek üzere: *Sahih olamaz.* demiştir. Kendisinden sonraki hadis hafızları da bu görüşünü ikrar etmişlerdir. Dolayısıyla bu zayıflatmanın anlamı yoktur.

٣٠١- حديث: اَلْمُشْتَرِي مُعَانٌ.

301. HADİS: "Müşteriye yardım olunur."[609] Bunun aslı yoktur. İbnü'd-Deyba'[610] bu şekilde zikretmiştir.[611]

Garib bir şeydir ki, müellif Aliyyü'l-Karî, *el-Mevzûâtü'l-Kübra'* da Sehavî'nin; "Bu sözü Şeyh Ahmed er-Raddâd, *Mûcibatü'r-Rahme* kitabında senedindeki kopuklukla beraber aralarında meçhul raviler bulunan bir senedle Hızır aleyhisselâm'dan nakletmektedir. Bu konuda rivayet edilen hiçbir şeyin kesinlikle merfû olarak nakledilmesi sahih olamaz"; sözünü naklettikten sonra şu yorumu yapmıştır: "Bu sözün Hz. Ebubekir Sıddık'a nisbeti sâbit olduğu takdirde Hz. Peygamber Aleyhisselam'ın; *"Benim sünetime ve benden sonraki raşid halifelerin sünnetine sarılın,* hadisi sebebiyle bununla amel için yeterlidir."

Müellifin bu yorumunun hatadan başka hiçbir anlamı yoktur. Zira bu sözün Hz. Ebubekr'e isnadı sahih olamaz. Sonra bu hadis, bir önceki dipnotta geçtiği gibi, merfû bir hadistir. Müellif, yorumlarının çoğunda üzerine delil bina edilemeyecek kadar uzak bir yorumla bile olsa not düşmekten hoşlanmaktadır.

Tahtavî'nin; *Meraki'l-Felâh* üzerine yazdığı haşiyede (Ezan) babının sonunda bu hadisi *Firdevs* kitabından nakil yaptıktan sonra; "Hızır'dan bu şekilde rivayet edilmiştir. Bu gibi hadislerle Amellerin Faziletleri konusunda amel edilebilir," şeklindeki sözüne aldanma. Zira bu görüş, hadis hafızlarının sözleriyle reddedilen bir görüştür. İbn Abidin *Reddü'l-Muhtar'* da (1/267) bu hadisin batıl olduğunu nakletmektedir. Hafız İbn Teymiyye *Minhacü's-Sünne* kitabında (3/17) "*Firdevs* kitabında maşallah uydurma hadisler boldur", demiştir.

609. bkz. İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.170; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.123; Acluni, *Keşf;* 1/166; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.62.

610. İbnü'd-Deyba', *Temyizü't-Tayyib mine'l-Habis;* s.32 Hadis No; 170

611. (301 nolu hadis, kitabın asıl nüshasında burada yer almamaktadır.) Müellif, bu hadisi Elif harfiyle başlayan uydurma hadisler arasında 32 nolu *"Alıcıya yardım edin",* manasındaki (Eîynu'ş-Şârî) hadisinden sonra zikretmiş ve İbnü'd-Deyba'ın yukarıdaki sözünü de aynen nakletmiştir. Bu hadis, (mim) harfiyle başladığı için burada ikinci defa zikretmeyi uygun gördüm.

٣٠٢- حديث: الْمَصَائِبُ مَفَاتِيحُ الأَرْزَاقِ.

302. HADİS: "Musibetler, rızıkların anahtarıdır.[612] Bilinmemektedir.

٣٠٣- حديث: مُصَارَعَتُهُ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَبَا جَهْلٍ.

303. HADİS: **"Allah Rasûlü (s.a.v)'nün Ebu Cehil'le güreşmesi.**[613] Bunun aslı yoktur.[614] Bu hükmü Halebî,[615] *Şifa Haşiyesi'*nde zikretmiştir.[616]

---

612. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.387; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.172; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.306; Aclunî, *Keşf;* 2/275; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.325.

613. bkz. İbn Kayyim, *Fürüsiyye;* s.3,32; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.307; Aclunî, *Keşf;* 2/278.

614. Bu uyarıyı Hafız Burhaneddin Halebî'den önce Hafız Mizzî *Tehzibü'l-Kemal* kitabında yapmış, ondan da talebesi İbn Kayyim el-Cevziyye (r.a) *Fürüsiyye* Kitabında (s.3,32-33) nakletmiştir. İbn Kayyim, bu iki yerde de Peygamberimiz (s.av)'in Rukâne (r.a) ile Müslüman olmadan önce güreşmesinin sâbit olduğunu, bu olayı Ebu Davud ve başkalarının rivayet ettiğini açıklamaktadır.

615. Bu zat, Hafız Burhaneddin İbrahim b. Muhammed Sıbtü İbni'l-Acemî el-Halebî'dir. Haleb'de 841 yılında vefat etmiş ve mahallemiz el-Cübeyle'de Ebu Zer Camii'nde defnedilmiştir. Bu camiin kendisine nisbet edildiği Ebu Zerr ise Hafız Burhaneddin'in oğlu olan Ahmed b. İbrahim el-Halebî'dir. (öl.884) Ebu Zerr el- Halebî'nin hadis ve diğer ilimlerde eserleri vardır. Tamamlayamadığı *Şifa Şerhi* de bu eserlerden biridir.

616. Burhaneddin Halebî'nin *Şifa Haşiyesi,* müellifin kendi yazıyla yazılmış tam nüsha olup Haleb'de Ahmediyye Kütüphanesinde bulunmaktadır. Bunu bana üstadımız Allâme Muhaddis Tarihçi Şeyh Muhammed Ragıb et-Tabbah (r.a), kendisine müellif Aliyyü'l-Karî'nin *el-Mevzûâtü'l-Kübra* kitabını 1362 yılı Ramazan ayında Husreviyye Medresesi –şimdi İslâmî İlimler

٣٠٤- حديث: الْمَضْمَضَةُ وَالإِسْتِنْشَاقُ ثَلاَثاً فَرِيضَةٌ لِلْجُنُبِ.

304. HADİS: "(Gusül yaparken) Ağza ve burna üç defa su vermek, cünüp için farzdır."[617] Uydurmadır.

٣٠٥- حديث: الْمَعَاصِي تُزِيلُ النِّعَمَ.

305 HADİS: "Masıyetler nimetleri giderir."[618] Sehavî: Bunu görmedim, demiştir.[619] İbnü'd-Deyba' bunun üzerine diyor ki: Yani merfû olarak görmedim, demek istemektedir. Yoksa bu ifade, selef âlimlerinin sözlerinde yer almaktadır. Şair[620] diyor ki:

"Bir nimet içerisinde isen, bil değerini;
Gidermektedir masıyetler nimetleri."[621]

Derim ki: Bu mânâda Kur'ân'da âyetler de vardır. Allah Teâlâ buyuruyor ki: *"Bir toplum kendisini değiştirmedikçe Allah o toplumun durumunu değiştirmez."*[622]

Lisesi–nin bahçesinde minarenin kapısı önünde okuduğum esnada ifade etmişti.

617. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.309; Acluni, *Keşf;* 2/278.

618. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.389; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.173; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.309; Acluni, *Keşf;* 2/279; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.325.

619. bkz. Sehavî, *el-Makasıdü'l-Hasene;* s.389,121

620. Bu şairin ismi, Sehavî'nin *el-Makasıdü'l-Hasene'* de (s.121)'de belirttiği gibi Kadı Ebu'l-Hasen el-Kindî'dir.

621. Aclûnî'nin *Keşfü'l-Hafa'* da (s.279) belirttiği gibi, Bu beyitten sonra şu beyit gelmektedir;

Devam et, Allah'ı zikrederek bu yolda;
Zira çok süratlidir Allah azabında.

622. Ra'd; 11

Allah Teâlâ buyuruyor ki: *"Allah bir kasabayı örnek vermektedir ki, o kasaba önceden güven içerisinde huzurlu bir kasaba idi. Her taraftan oraya bol bol rızık geliyordu. Fakat o kasaba Allah'ın nimetlerine nankörlük etti. Allah da işlemekte ısrar ettikleri kötülükler sebebiyle o kasabaya açlık ve korku elbisesini tattırdı."*[623]

Ayrıca Muhaddis, sadece lafzı dikkate almaktadır. Aksi takdirde; hadis alimlerinin "aslı yoktur" veya "uydurmadır", diye zikrettikleri her hadis için Kitab ve Sünnette (kendisini destekleyen) her hangi bir mananın bulunmamasına pek az rastlanmaktadır.[624]

٣٠٦- حديث: اَلْمَعِدَةُ بَيْتُ الدَّاءِ، وَالْحِمْيَةُ رَأْسُ الدَّوَاءِ.

306. HADİS: "Mide dert yuvası, perhiz ise devanın başıdır."[625] Tabiblerden birinin sözüdür.[626]

---

623. Nahl; 112

624. Bu ifadede fazla mübalağa yapılmıştır. Zira uydurma hadisler arasında uzaktan-yakından ne aklın ne de şeriatın çerçevesine girmeyecek belâ ve musibetler vardır. Bu konunun genel ifadeler içerisine sokularak zorlama yapılması ne kadar kötüdür!..

625. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.389; Semhudî, *Gammaz;* s.128; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.173; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.309; Aclunî, *Keşf;* 2/279; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.325.

626. Bu sözün sahibi, "Arap Tabibi" diye bilinen Haris b. Kelede es-Sekafî et-Taifî'dir. Peygamberimiz (s.a.v) sahabeden hasta olanlara onun ilaçlarıyla tedavi olmalarını tavsiye ederdi. Hafız İbn Abdil-Berr *İstiab* isimli kitabında bu tabibin oğlu (Haris b. Haris b. Kelede) biyografisinde şöyle demiştir; Haris b. Kelede, İslâm'ın ilk günlerinde ölmüştür. Müslüman olduğuna dair ifadeler sahih olamaz. Rivayet edildiğine göre; Peygamberimiz (s.a.v) Sa'd b. Ebî Vakkas'a Tabip Haris'e gitmesi-

٣٠٧- حديث: مُعَلِّمُ الصِّبْيَانِ إِذَا لَمْ يَعْدِلْ بَيْنَهُمْ كُتِبَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَعَ الظَّلَمَةِ.

307. HADİS: "Çocukların hocası, onların aralarında adâletle davranmazsa kıyamet günü ismi zâlimlerle beraber yazılır."[627] Mekhûl'ün sözüdür.[628]

٣٠٨- حديث: اَلْمُغْتَابُ وَالْمُسْتَمِعُ شَرِيكَانِ فِي الإِثْمِ.

308. HADİS: "Gıybet edenle bunu dinleyen kişi, günahta ortaktırlar."[629] Bu lafızla aslı bilinmemektedir.[630]

٣٠٩- حديث: مَلْعُونٌ مَنْ زَادَ، وَلَمْ يَشْتَرِ.

309. HADİS: "Satın almayacağı halde fiyatı artıran kişi, lânetlenmiştir."[631] Sehavî: Bunu merfû hadis olarak bilmiyorum, demiştir.[632]

---

ni, başına gelen bir hastalık sebebiyle onun teşhis koymasını tavsiye etmiştir. Bu da tıb konusunda alanında ehil olma şartıyla ehl-i küfürle istişare etmenin caiz olduğuna delildir.

627. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.310; Acluni, *Keşf;* 2/280.

628. Mekhul'ün biyografisi (Kha) harfinde 118 no.lu hadis dipnotunda geçmiştir.

629. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.389; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.174; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.311; Acluni, *Keşf;* 2/280; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.325.

630. İbn Ömer (r.a)'in şöyle bir hadisi rivayet edilmektedir; *"Allah Rasûlü (s.a.v) gıybetten ve gıybeti dinlemekten nehyetmiştir."* Heysemî'nin *Mecmau'z-Zevaid'* de (8/91) belirttiği gibi; bu İbn Ömer hadisini Taberanî, *Kebir* ve *Evsat'* da zayıf bir senedle rivayet etmiştir.

631. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.290; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.174; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.312; Acluni, *Keşf;* 2/283; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.278.

632. Sehavî, *el-Makasıdü'l-Hasene;* s.390. Müslim'in *Sahih*'inde

٣١٠- حديث: مَنِ اسْتُرْضِيَ فَلَمْ يَرْضَ، فَهُوَ شَيْطَانٌ.

310. HADİS: "Razı olması istendiği halde razı olmayan kimse, o şeytandır."[633] İmam Şafiî'nin sözüdür. Bu sözün devamı: *"Kızması istendiği halde kızmayan kimse, merkeptir"*, şeklindedir.[634]

٣١١- حديث: مَنِ اسْتَوَى يَوْمَاهُ، فَهُوَ مَغْبُونٌ؛ وَمَنْ كَانَ يَوْمُهُ شَرًّا مِنْ أَمْسِهِ، فَهُوَ مَلْعُونٌ.

311. HADİS: "İki günü birbirine eşit olan aldanmıştır. Bugünü dününden daha kötü olan kimse, lânetlenmiştir."[635] Bu söz, sadece Abdülaziz b. Ebî Ravvad'ın[636] rüyada duyduğu hadis olarak bilinmektedir. Ab-

---

(Nikâh 52; *Nevevî Şerhi;* 9/198) Ebu Hureyre'den rivayet ettiği; Peygamberimiz (s.a.v)'in; *"Alış-verişte birbirinizi kızıştırmayın.."* şeklindeki hadisi buna ihtiyaç bırakmamaktadır. Tenacüş (Alış-verişte kızıştırma); Kişinin; satın alma arzusu olmadığı halde başkasını hile ile satın almaya zorlama ya da artan fiyatla satıcıya menfaaat sağlama amacıyla eşyanın fiyatını artırması anlamındaki "Neceş" kökünden gelmektedir. Yine bu konuda Tirmizî'nin *Sünen'* inde (Birr 27; *Tuhfe;* 8/123) Hz. Ebubekir Sıddık (r.a)'dan rivayet ettiği Peygamberimiz (s.a.v)' in; *"Mü'mine zarar veren ya da hile yapan mel'undur"*, hadisi buna ihtiyaç bırakmamaktadır.

633. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.402; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.179; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.320; Aclunî, *Keşf;* 2/304; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.281.

634. Sehavî, *el-Makasıdü'l-Hasene;* s.402

635. bkz. Hatib Bağdadî *Iktizau'l-Ilmi'l-Amel;* s.112; Sehavî, *Makasıd;* s.402; Semhudî, *Gammaz;* s.140; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.179; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.316; Aclunî, *Keşf;* 2/305.

636. Abdülaziz b. Ebî Ravvad el-Mekkî; Hadis rivayetinde bulunmuş, kendisinden hadis rivayet edilmiştir. Hadisini Buharî *el-Edebü'l-Müfred'* de, Ebu Davud, Tirmizî ve İbn Mace *Sünen'* lerinde tahric etmişlerdir. Hafız İbn Hacer *Tehzibü't-*

dülaziz b. Ebî Ravvad: Bunu bana Allah Rasûlü (s.a.v) rüyada tavsiye etmişti, demiştir. Bu sözün devamı da vardır.[637] Bunu Beyhakî rivayet etmiştir.[638]

---

lerinde tahric etmişlerdir. Hafız İbn Hacer *Tehzibü't-Tehzib'* de (6/338-339) onun hakkında şöyle demiştir; "Sâlih ve ibadet ehli biri olup vera' ve salah ve nafile ibadetle tanınmıştı. Talebesi İbnü'l-Mübarek; "Konuşurken gözyaşları yanağının üzerine akıyordu", demiştir. Mekke'de 159 yılında vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin."

İslâm âlimleri arasında kabul edilen kesin esaslardan biri; rüya gören kim olursa olsun, Peygamberimiz (s.a.v)'i rüyada görmek suretiyle herhangi bir şer'î hükmün sabit olmayacağı hususudur. Her hangi bir hadisin rüya yoluyla sabit olamayacağı ise öncelikle kabul edilmiş esaslardan biridir.

637. Müellif Aliyyü'l-Karî, *el-Mevzûâtü'l-Kübra'* da şöyle demiştir; "Hadisin sonuna ilâve edilen metin şudur; *"Kim bir ziyade içinde olmazsa o eksiklik içindedir."* Bunu Hatib Bağdadî *Iktizau'l-Ilmi'l-Amel* adlı eserinde (s.112) senediyle şu şekilde rivayet etmiştir: Bize İbn Rızk Muhammed b. Ahmed haber verdi. Dedi ki; Bize Osman b. Ahmed haber verdi. Dedi ki; Bize Muhammed b. Ahmed b. Bera anlattı. Dedi ki; Bize Davud b. Ruşeyd anlattı. Dedi ki; Bize Velid b. Salih bir adamdan şunu nakletti; Hz. Peygamber (s.a.v)'i rüyada gördüm. Bana dedi ki; *"İki günü birbirine eşit olan aldanmıştır. Bugünü dününden daha kötü olan kimse, lânetlenmiştir. Nefsindeki eksikliği bilmeyen kimse, giderek daha da noksan olacaktır. Giderek daha noksan olan kimse için ölüm daha hayırlıdır."*

638. Müellif Aliyyü'l-Karî'nin *el-Mevzûâtü'l-Kübra* kitabında; "Bunu Beyhakî rivayet etmiştir" denilmiştir. Sehavî, İbnü'd-Deyba' ve Aclûnî gibi meşhur uydurma hadisler konusunda eser yazanlar arasında bu hadisi nakledip de bu haberi ve rüyayı zikrettikleri halde Beyhakî'yi zikreden birini görmedim. Korkarım ki ya burada tahrif yapılmıştır, ya da henüz ulaşamadığım bir düşüklük vardır. Doğrusunu bilen Allah'dır.

Sehavî *el-Makasıdü'l-Hasene'* de (s.402) bu başlık altında şöyle demiştir; "İki günü birbirine eşit olan aldanmıştır. Bugünü dününden daha kötü olan kimse, lânetlenmiştir. Nefsindeki eksikliği bilmeyen kimse, giderek daha da noksan olacaktır. Giderek daha noksan olan kimse için ölüm daha hayırlıdır, Cennete özlem duyan hayırlara koşar. Cehennem'den korkan nefsî arzular-

(Ebu Gudde diyor ki: Bu hadisi Deylemî, merfû hadis olarak rivayet etmiştir. Deylemî'nin senedi zayıftır. Deylemî'nin bu rivayeti, müellifin; Bu söz, sadece Abdülaziz b. Ebî Ravvad'ın rüyada duyduğu hadis olarak bilinmektedir, ifadesini geçersiz kılmaktadır.)[639]

٣١٢- حديث: مَنِ اغْتَسَلَ مِنَ الْجَنَابَةِ حَلاَلاً، أَعْطَاهُ اللّٰهُ تَعَالَى مِئَةَ قَصْرٍ مِنْ دُرَّةٍ بَيْضَاءَ، وَكَتَبَ اللّٰهُ لَهُ بِكُلِّ قَطْرَةٍ ثَوَابَ أَلْفِ شَهِيدٍ.

312. HADİS: "Cünüplükten helâl yolla yıkanan kimseye, Allah Teâlâ ona beyaz inciden yüz köşk verir. Allah ona dökülen her damla suya karşılık bin şehid sevabı verir."[640] Batıldır, bunu Dinar uydurmuştur.[641]

---

dan uzak kalır. Ölümü gözetleyen kimseye dünya lezzetleri basit gelir. Dünya sevgisinden uzak duran kimseye musibetler basit gelir." Bu hadisi Deylemî, Muhammed b. Sûka kanalıyla Haris (bin Abdillah el-Hemedânî el-A'ver) den; o da Hz. Ali'den bu lafızla merfû olarak rivayet etmiştir. Deylemî'nin senedi zayıftır."

Deylemî'nin bu rivayeti, müellifin; Bu söz, sadece Abdülaziz b. Ebî Ravvad'ın rüyada duyduğu hadis olarak bilinmektedir, ifadesini geçersiz kılmaktadır. Doğrusunu bilen Allah'dır. (Dolayısıyla hadis uydurma değil, zayıftır. Çev)

639. Bu bilgi notu, önceki dipnotun sonunda yer almaktadır. Önemine binaen ve dikkat çekme amacıyla bu notun kitabın metni içinde parantez arasında yer almasını uygun gördüm. (Çev.)

640. bkz. Zehebî *Mizan;* 2/30; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.317; Aclunî, *Keşf;* 2/300.

641. Dinar Ebu Mikyes el-Habeşî; Zehebî *Mizanü'l-İ'tidal'* de (2/30) biyografisini vermiş ve onun hakkında; "Bu, yalancılıkla suçlanan değersiz biridir. 240 h. yılında Enes b. Mâlik'den çirkin bir rivayet nakletmiştir", demiştir. Zehebî, daha sonra onun belâlı hadislerinden bir kısmını zikretmiştir. Bu uydurma hadisler arasında yukarıda geçen hadis de benzer lafızla yer al-

٣١٣- حديث: مَنِ اكْتَحَلَ يَوْمَ عَاشُورَاءَ بِالْإِثْمِدِ، لَمْ تَرْمَدْ عَيْنُهُ أَبَداً.

313. HADİS: "Muharrem ayının onuncu (Âşûra) günü İsmid[642] ile kirpiklerine sürme çeken kimse, asla göz ağrısı[643] çekmez."[644] Uydurmadır. Bunu Hz. Hüseyn (r.a)'in katilleri uydurmuştur.

٣١٤- حديث: مَنِ انْتَهَرَ صَاحِبَ بِدْعَةٍ، مَلأَ اللهُ قَلْبَهُ أَمْناً وَإِيمَاناً.

314. HADİS: "Allah, bid'atçiyi azarlayan kimsenin kalbini güven ve imanla doldurur."[645] Uydurmadır.

٣١٥- حديث: مَنْ أَحَبَّ كَرِيمَتَيْهِ، فَلاَ يَكْتُبَنَّ بَعْدَ الْعَصْرِ.

315. HADİS: "İki değerli âzâsını (yani gözlerini) seven kimse, ikindiden sonra yazı yazmasın."[646] Bunun aslı yoktur.

---

maktadır.

642. İsmid; Bir sürme çeşididir.

643. Bir lafızda; (aynâhu/iki gözü) denilmiştir.

644. bkz. İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât;* 2/203; Zeylaî, *Nasbü'r-Raye;* 2/455; Sehavî, *Makasıd;* s.403; Semhudî, *Gammaz;* s.123; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.180; Münavî, *Feyzu'l-Kadir;* 6/82; İbn Arrak, Tenzih; 2/157; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.320; Aclunî, *Keşf;* 2/306; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.283.

645. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.321; Aclunî, *Keşf;* 2/308.

646. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.313; Aclunî, *Keşf;* 2/290.

٣١٦- حديث: مَنْ أَحَبَّكَ لِشَيْءٍ، مَلَّكَ عِنْدَ انْقِضَائِهِ.

316. HADİS: "Seni bir şey karşılığında seven kimse, bu (menfaat) sona erince seni usandırır."[647] Hadis değildir.

٣١٧- حديث: مَنْ أَذَلَّ عَالِماً بِغَيْرِ حَقٍّ، أَذَلَّهُ اللهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى رُؤُوسِ الْخَلاَئِقِ.

317. HADİS: "Haksız yere bir âlimi zillete düşüren kimseyi, Allah kıyamet günü bütün yaratılmışların huzurunda zelîl kılar."[648] Sem'an b. Mehdî'nin uydurma nüshasındandır. *Zeyl'* de böyledir.[649]

٣١٨- حديث: مَنْ أَرَادَ أَنْ يُؤْتِيَهُ اللهُ عِلْماً بِغَيْرِ تَعَلُّمٍ، وَهُدًى بِغَيْرِ هِدَايَةٍ؛ فَلْيَزْهَدْ فِي الدُّنْيَا.

318. HADİS: "Allah'ın kendisine herhangi bir tahsil görmeden ilim vermesini, herhangi bir önder olmaksı-

---

647. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.395; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.176; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.314; Acluni, *Keşf;* 2/292; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.280.

648. bkz. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât;* s.41; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.314; Acluni, *Keşf;* 2/287.

649. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât;* s.41 Süyûti burada şöyle diyor; "Zehebî, *Mızan'*da (2/234); "Enes'den rivayet eden Sem'an b. Mehdî; Neredeyse hiç tanınmamaktadır. Ona –uydurma– bir nüsha yamanmıştır. Bu nüshayı gördüm. Allah onu uyduranı rezil eylesin", demiştir. İbn Hacer ise *Lisan'*da (3/114); "Bu nüshayı Muhammed b. Mukatil er-Razî, Cafer b. Harun el-Vasitî'den, o da Sem'an'dan rivayet etmektedir, bu nüshadaki hadisleri zikretmiş ve bu nüshada üçyüzden fazla hadis yer almaktadır. Bu hadislerin metinlerinin çoğu uydurmadır", demiştir. İbn Hacer ve Süyûtî, bu hadislerden bir kısmını zikretmişlerdir.

zın hidayet vermesini isteyen kimse; dünya sevgisinden uzaklaşsın."[650] *Muhtasar'* da belirtildiği gibi; Bunun aslı bulunamamıştır.

٣١٩- حديث: مَنْ أَسْلَمَ عَلَى يَدَيْهِ رَجُلٌ، وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ.

319. HADİS: "Birinin İslâm'a girmesine vesile olan kimseye Cennet vâcip olur."[651] Saganî: Uydurmadır, demiştir.

٣٢٠- حديث: مَنْ أَسْمَكَ فَلْيُتْمِرْ.

320. HADİS: "Balık yiyen kimse,[652] ardından hurma yesin."[653] Askalânî: Bu batıldır, demiştir.[654]

٣٢١- حديث: مَنْ أَعَانَ تَارِكَ الصَّلاَةِ بِلُقْمَةٍ، فَكَأَنَّمَا قَتَلَ الأَنْبِيَاءَ كُلَّهُمْ.

---

650. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.313; Acluni, *Keşf;* 2/287.

651. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.315; Acluni, *Keşf;* 2/295.

652. Bir rivayette; (Men esmeke fel-yentehıl) denilmiştir. Bu sözü Ebu'l-Mehasin el-Kavukçî *"el-Lü'lüü'l-Marsû fî-mâ lâ asle lehu ev bi-aslihi mevzû"* (s.75) kitabında zikretmiştir. Bu sözün manası şudur; Kim balık yerse ardından hurma yiyerek onunla ağzını tatlandırsın, demektir. (Esmeke) fiili lügat kitaplarında yer almamaktadır. Hatta (S-M-K) maddesinden "balık yedi" anlamında bir fiil de bulunmamaktadır. Bu hadisi uyduran sadece hadis uydurmakla kalmamış, bir de yeni bir kelime uydurmuştur. Hadis, İbnü'd-Deyba'ın *"Temyizü't-Tayyib mine'l-Habîs"* kitabında (Men emseke fel-yütmir) lafzıyla yer almaktadır ki, bu bir tahriftir.

653. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.397; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.177; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.315; Acluni, *Keşf;* 2/295; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.281.

654. Sehavî, el-Makasıdü'l-Hasene; s.397

321. HADİS: "Namazı terk eden kişiye bir lokma ile yardımcı olan kimse, sanki bütün Peygamberleri öldürmüş gibi olur."[655] Raten'in uydurmasıdır.[656] *Zeyl*'de böyledir.[657]

---

655. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.317.

656. Burada (Raten) "Te" harfiyledir. Bir rivayette "Ta" ile (Ratan) denilmiştir. İsmi; Raten b. Sâhûk b. Cekenderik ya da Raten b. Kirbal el-Hindî el-Bitrendî'dir. İslâm Tarihçisi Hafız Şemseddin Zehebî (rh.a) *Mizanü'l-İ'tidal* kitabında (2/45) şöyle demektedir; "Raten el-Hindî; Raten kimdir bilir misiniz? Hicrî 600 yılından sonra ortaya çıkan, sahabî olduğunu iddia eden hiç şüphesiz yalancı deccal bir şeyhtir. Sahabe yalan söylemez. Bu adam Allah ve Rasûlüne karşı cür'ette bulunmuştur. Ben bunun durumu hakkında bir hadis cüz'ü yazdım. Bir rivayete göre 632 yılında, bir rivayette ise daha sonra vefat etti, denilmiştir. Kendisi yalancı olmakla beraber ayrıca onun adına yalan ve imkânsız haberlerin en çirkinlerinden hadisler uydurulmuştur."

(Ebu Gudde) diyor ki: Zehebî bu hadis cüz'üne *"Kesru Veseni Raten"* (Raten Putunun Yıkılması) adını vermiştir. Hafız İbn Hacer *İsabe* kitabında (Râ) harfinde kitaplarda hata ve yanılgı eseri sahabî olarak zikredilen kimselere tahsis ettiği dördüncü kısımda Raten'den uzun nakillerde bulunmuştur. Burada Raten'in durumu hakkında geniş açıklamalarda bulunmuş, *Lisanü'l-Mizan'da* (2/450,452) da Raten'in biyografisinde Raten' den nakiller yapmıştır.

Zehebî onun hakkında şöyle diyor; "Raten'in Peygamberimiz (s.a.v)'den rivayet ettiği bir hadis nüshasına vâkıf oldum. İçerisinde yaklaşık üç yüzden fazla hadis vardı. İbn Hacer diyor ki; Zehebî'nin işaret ettiği hadis cüz'üne ben de vâkıf oldum. İçinde onun dediği gibi üçyüzden fazla hadis vardı. Murtaza ez-Zebîdî *Tacü'l-Arûs'* da Raten hakkında şöyle diyor; Raten'in rivayet ettiği hadisler *Rateniyyât* adı verilen bir defterde toplanmıştır. Ben buna vakıf oldum."

Zehebî'nin *Hadis Cüz'ü*'nde zikrettiği Raten'in hadislerinden biri; "Hendek kazarken Allah Rasûlü ile birlikte bulunduğunu anlattığı hadistir." Bir diğeri şudur; "Hz. Ali'nin Fatıma ile zifafa girdiği o gece ben bir grup sahabe ile beraberdim. Şarkı söyleyenler vardı. Kalplerimiz âdeta uçuyordu. Ertesi gün Al-

lah Rasûlü bize geceyi nasıl geçirdiğimizi sordu. Biz de anlattık. Bunu yadırgamadı, bize dua etti ve şöyle buyurdu; "Sert hayata alışın. Yaya yürüyün. Allah'ı açıktan göresiniz." Raten'in hadis diye naklettiği bir diğer sözü; "Batınî amellerden bir zerresi, büyük dağlar gibi zahirî amellerden daha hayırlıdır", sözüdür.

Hafız Zehebî bu ve benzeri bâtıl haberleri naklettikten sonra şöyle demiştir; "Zannediyorum ki bu hurafeler câhil Musa b. Mücellî'nin uydurmasıdır. Ya da bunları Raten'i icad eden kişi uydurmuş olabilir. Belki de Raten, hiç dünyaya gelmemiş bir ki-şidir. Onun gerçekten var olduğunu ve altı yüz yılından sonra ortaya çıktığını doğruladığımız takdirde; bu kişi ya çok uzun bir ömür yaşadığını ve sahabî olduğunu iddia eden, bu belâlı uydurma hadisleri uyduran ve insan şeklinde görünen bir şeytandır. Ya da Hz. Peygamber (s.a.v)'e yalan isnad ederek kendisine Cehennem'de bir ev kuran sapık bir şeyhtir."

Hafız İbn Hacer *İsabe'*de Raten'in biyografisinin sonunda diyor ki; "Arap dili üstadı üstadımız Mecdüddin eş-Şirazî –yani *Kamus* sahibi Firûzâbadî– Yemen diyarında Baş Kadı iken Yemen'in Zebîd şehrinde görüştüğümüzde onun Zehebî'nin Raten'in varlığını yadırgamasını yadırgadığını gördüm. Bana Hindistan diyarına gittiğinde Raten'in kasabasına gittiğini, orada babalarından ve dedelerinden Raten kıssasını anlatan ve onun varlığını kabul eden sayılamayacak kadar pek çok insanla karşılaştığını anlattı. Ben de; Zehebî onun var olmadığı konusunda kesin bir ifade kullanmamış, sadece tereddüt etmiştir. Zehebî, bu konuda mazur görülmelidir", dedim.

(Ebu Gudde) diyor ki: Ben de derim ki; Firûzâbadî *Kamus* kitabında buna işaret etmekte ve şöyle demektedir; "Raten b. Kirbal el-Bitrendî; Sahabî değildir. O Hindistan'da altı yüz yılından sonra ortaya çıkıp sahabî olduğunu iddia eden ve bu iddiası –pek çok kimse tarafından– doğrulanan bir yalancıdır. Bazı –uydurma– hadisler rivayet etmiş olup biz bunları onun talebelerinin talebelerinden işittik."

Hafız İbn Hacer daha sonra şöyle demiştir; Raten uzun bir hayat yaşamış olup birtakım iddialarda bulunmuştur. Bu iddialarını sürdürmüş, nihayet meşhur olmuştur. Eğer doğru sözlü olsaydı ikinci, üçüncü, dördüncü veya beşinci asırda tanınırdı. Fakat ondan altıncı asrın sonlarında ve yedinci asrın başlarında vefatına yakın bazı rivayetler nakledilmiştir. En doğrusunu bilen Allah'dır."

٣٢٢- حديث: مَنْ أَفْرَدَ الإِقَامَةَ، فَلَيْسَ مِنَّا.

322. HADİS: **"Kameti tek tek okuyan kimse bizden değildir."**[658] Uydurmadır. *Leâlî'* de böyledir.[659] Müezzinin sevabı hakkındaki uzunca Cabir hadisi de böyledir. Uydurmadır.[660]

٣٢٣- حديث: مَنْ أَكَلَ طَعَامَ أَخِيهِ لِيَسُرَّهُ، لَمْ يَضُرَّهُ.

323. HADİS: **"Din kardeşini memnun etmek için onun yemeğini yiyen kimseye, bu yemek zarar vermez."**[661] Ebu

---

Raten'in hadislerinden seçmeler; *"el-Erbaûn el-Müntehbat min Müntehabâtı'r-Rateniyyat"* ismiyle, *el-Evâilü's-Sünbüliyye ve Bugyetu Ehli'l-Eser fîmeni'ttüfika lehu ve li-ebîhi Suhbetu Ehli'l-Beşer* kitabıyla birlikte Mısır'da Muhammed Ali Subayh Matbaasında 1326 ve 1347 yılında iki defa basılmıştır. Bu kitapta belâlı rivayetler ve büyük ayıplar bulunmaktadır. Yardım istenilecek olan sadece Allah'dır!.

657. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât;* s.81. Zehebî, bu rivayeti *"Kesru Veseni Raten"* (Raten Putunu Kırma) isimli hadis cüz'ünde nakletmiş, Süyûtî de *Zeyl'* de (s.81-85) Hafız İbn Hacer'in *el-İsabe* ve *Lisanü'l-Mizan* kitaplarında konuyla ilgili olarak Zehebî'den ve başkalarından naklettiği hususları özetlemiştir.

658. bkz. Süyûtî, *Leâlî;* 2/14; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.317.

659. Süyûtî, *el-Leâlî'l-Masnûa;* 2/14

660. Süyûtî *Leâlî'* de (2/12-13) bu şekilde hükmetmiştir. Burada hakkında hüküm verilen hadisin iyi bilinmesi için hadisin başından birkaç cümle nakledelim; "Müezzinler ve ihramlılar kabirlerinden çıkarken müzezzin ezan okuyarak, ihramlı da telbiye getirerek çıkarlar. Müezzin, sesinin vardığı yere kadar affolunur. Onun sesini duyan taş, ağaç, toprak, kuru–yaş her şey ona şâhid olur. Onunla beraber o mescidde namaz kılan insan sayısınca onların hasenelerinin bir misliyle hasene yazılır..." Bu gibi batıl ifadeler bir sayfaya yakın devam etmektedir.

661. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.399; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.178; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.318; Aclunî, *Keşf;* 2/300; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.284.

Süleyman ed-Dârânî'nin sözlerindendir.[662]

٣٢٤- حديث: مَنْ أَكَلَ مَعَ مَغْفُورٍ لَهُ، غُفِرَ لَهُ.

324. HADİS: **"Günahları affedilmiş biriyle beraber yemek yiyen kimsenin günahları affolunur."**[663] Yalandır, uydurmadır, aslı yoktur.

٣٢٥- حديث: مَنْ بَانَ عُذْرُهُ، وَجَبَتِ الصَّدَقَةُ عَلَيْهِ.

325. HADİS: **"Kimin mazereti ortaya çıkarsa, ona sadaka vermesi vacip olur."**[664] Sehavî: Bunun aslı yoktur, demiştir.[665]

٣٢٦- حديث: مَنْ تَزَوَّجَ امْرَأَةً لِمَالِهَا، حَرَمَهُ اللهُ مَالَهَا وَجَمَالَهَا.

326. HADİS: **"Bir kadınla malı için evlenen kimseye, Allah o kadının malını ve güzelliğini haram kılar.**[666] Zerkeşî: (Hadis olarak) bilinmemektedir, demiştir.

---

662. Bu zat örnek şahsiyetlerden zahid Ebu Süleyman Abdurrahman b. Ahmed b. Atıyye ed-Dâranî'dir. Şam'ın çevre kasabalarından Dârayya'lıdır. Irak ehlinden Rabi' b. Sabih'den ve başkalarından hadis rivayetinde bulundu. Kendisinden Ahmed ibnü'l-Havârî, Kasım el-Cûî ve başkaları hadis rivayet etti. Zühd ve salah konusunda eşsiz biriydi. Daranî'nin tasavvuf ve vaaz konularında değerli ifadeleri bulunmaktadır. 205 yılında vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin.

663. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.401; Semhudî, *Gammaz;* s.139; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.178; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.319; Aclunî, *Keşf;* 2/301; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.284.

664. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.404; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.180; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.322; Aclunî, *Keşf;* 2/309; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.286.

665. Sehavî, el-Makasıdü'l-Hasene; s.404

٣٢٧- حديث: مَنْ تَزَيَّا بِغَيْرِ زِيِّهِ فَقُتِلَ، فَدَمُهُ هَدَرٌ.

327. HADİS: "Normal kıyafetinden başka bir kıyafete bürünen kimsenin kanını dökmek hederdir (cezayı gerektirmez).[667] "Bunun güvenilecek aslı yoktur." Bu konuda[668] Peygamberimiz (s.a.v)'den rivayet edilen Cin hikâyelerinden hiçbir şey sabit olmamıştır.

٣٢٨- حديث: مَنْ تَكَلَّمَ بِكَلاَمِ الدُّنْيَا فِي الْمَسْجِدِ أَحْبَطَ اللهُ أَعْمَالَهُ أَرْبَعِينَ سَنَةً.

328. HADİS: "Mescidde dünya kelâmı konuşan kimsenin, Allah kırk yıl amellerini boşa çıkarır."[669] Saganî: Uydurmadır, demiştir.[670]

٣٢٩- حديث: مَنْ جَالَسَ عَالِماً، فَكَأَنَّمَا جَالَسَ نَبِيًّا.

329. HADİS: "Bir âlimle oturan kimse, sanki bir Pey-

666. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.406; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.181; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.325; Acluni, *Keşf;* 2/312; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.288.

667. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.407; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.181; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.325; Acluni, *Keşf;* 2/313; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.288.

668. Yani kendi kıyafetinden başka bir kıyafete bürünen kimsenin kanının heder sayılması hakkında hiçbir hadis sâbit değildir.

669. bkz. Saganî, *Mevzûât,* s.5; Semhudî, *Gammaz;* s.129; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.325; Acluni, *Keşf;* 2/310; Şevkânî, *Fevaid;* s.24.

670. Bu hüküm doğrudur. 109 no.lu "Mescidde konuşma, hayvanın otu yediği gibi, haseneleri yiyip bitirir". hadisinin (263 nolu) dipnotuna bakınız.

gamberle oturmuş gibi olur."[671] Sehavî: Bunu merfû olarak bilmiyorum, demiştir.[672]

٣٣٠- حديث: مَنْ جَهِلَ شَيْئاً عَادَاهُ.

330. HADİS: "Bir şey hakkında bilgisi olmayan, ona düşman olur."[673] Hadis değildir. Şair diyor ki: "Kişi düşmanıdır bilmediğinin."[674]

٣٣١- حديث: مَنْ حَفَرَ لأَخِيهِ قَلِيباً، أَوْقَعَهُ اللهُ فِيهِ قَرِيباً.

331. HADİS: "Allah, kardeşine kuyu kazan kimseyi yakında o kuyu içine düşürür."[675] Askalânî: Bunun aslını bulamadım, demiştir.[676]

---

671. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.308; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.182; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.326; Acluni, *Keşf;* 2/318; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.289.

672. Hatib Bağdadî'nin *Şeref Ashabi'l-Hadis* kitabındaki (s.46) gayet hoş rivayetlerinden biri şudur; Fıkıh âlimi Ahmed b. Muhammed b. Galib kıraat yoluyla İbrahim b. Muhammed b. Yahya el-Müzekkî'nin şu sözünü naklediyor: Muhammed b. İshak b. Huzeyme'nin şöyle söylediğini işittim; Yunus b. Abdi'l-A'lâ anlatıyor; İmam Şafiî şöyle diyordu; "Hadis ashabından birini gördüğümde, sanki Hz. Peygamber (s.av.)'i hayatta görür gibi oluyorum."

Sehl b. Abdillah et-Tüsterî diyor ki; "Peygamberlerin meclislerine bakmak isteyen, alimlerin meclislerine baksın." (İbnü'l-Kayyim, *Miftah Dari's-Saadeh;* s.129,181)

673. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.409; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.183; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.328; Acluni, *Keşf;* 2/320; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.290.

674. Kitabın asıl nüshasında ve müellif Aliyyü'l-Karî'nin *el-Mevzûâtü'l-Kübrâ* kitabında şiir bu şekildedir. Ancak bu mısraın vezni bozuktur. Aclûnî'nin *Keşfü'l-Hafa* kitabında (2/244) şöyle denilmiştir; "Âlimlerden birinin şöyle bir sözü vardır; Kişi bilmediğinin düşmanıdır."

٣٣٢- حديث: مَنْ حَلَفَ بِاللهِ صَادِقاً، كَانَ كَمَنْ سَبَّحَ اللهَ وَقَدَّسَهُ.

332. HADİS: "Allah'a sâdık olarak yemin eden kimse, sanki Allah'ı tesbih ve takdis etmiş gibi olur."[677] Bunun aslı bilinmemektedir.

٣٣٣- حديث: مَنْ دَعَا لِظَالِمٍ بِطُولِ الْبَقَاءِ، فَقَدْ أَحَبَّ أَنْ يُعْصَى اللهُ.

333. HADİS: "Bir zâlime uzun ömürlü olması için dua eden kimse, Allah'a isyan edilmesini sevmiş olur."[678] Selef âlimlerinden birinin sözüdür.[679]

---

675. Bunun manası; Allah, kardeşine tuzak kuran ya da planlayan kişiyi, o tuzağa düşürür, demektir.

676. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.410; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.183; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.328; Aclunî, *Keşf;* 2/321; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.290.

677. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.411; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.183; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.329; Aclunî, *Keşf;* 2/323; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.291.

678. bkz. Gazzali, *İhya;* 2/87,144; 3/160; Sehavî, *Makasıd;* s.412; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.184; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.330; Aclunî, *Keşf;* 2/325; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.292.

679. Bu söz, Hasan el-Basrî'nin sözüdür. Nitekim Gazzalî *İhya*'da (3/160) Dilin Âfetleri bölümünde On sekizinci âfet olan Aşırı Övgü babında bu sözü Hasan el-Basrî'ye nisbet etmiş, Hafız Irakî de bunu tasvib etmiştir. Gazzalî, bu hadisi *İhya'*nın iki ayrı yerinde (2/87) Kazanç ve Geçim Edebleri Kitabı ile (2/144) Helâl ve Haram Kitabı'nın Sultanlarla beraber olmada helâl olan hususlar başlıklı altıncı babın başlarında Peygamberimiz (s.a.v)'den merfû olarak zikretmiştir. Gazzalî'nin hadisi merfû olarak zikrettiği ilk yerde (2/87 Dipnot 1) Hafız Irakî: "Bu hadisi İbn Ebi'd-Dünya *Kitabü's-Samt'* ta Hasen (el-Bas-

٣٣٤- حديث: مَنْ رَفَعَ يَدَيْهِ، فَلاَ صَلاَةَ لَهُ.

334. HADİS: "Namaz içinde (tekbirlerde) ellerini kaldıran[680] kimsenin namazı olmaz."[681] Uydurmadır.

٣٣٥- حديث: مَنْ زَارَ الْعُلَمَاءَ فَكَأَنَّمَا زَارَنِي، وَمَنْ صَافَحَ الْعُلَمَاءَ فَكَأَنَّمَا صَافَحَنِي، وَمَنْ جَالَسَ الْعُلَمَاءَ فَكَأَنَّمَا جَالَسَنِي، وَمَنْ جَالَسَنِي فِي الدُّنْيَا أُجْلِسَ إِلَيَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

335. HADİS: "Âlimleri ziyaret eden kimse, sanki beni ziyaret etmiş gibi olur. Âlimlerle musafaha eden kimse sanki benimle musafaha etmiş gibi olur. Âlimlerle oturan kimse sanki benimle oturmuş gibi olur. Dünyada benimle beraber oturan kimse, Kıyamet gününde benim yanıma oturtulur."[682] Senedinde yalancı Hafs[683] bulunmaktadır. *Zeyl'*de böyledir.[684]

---

rî)'nin sözü olarak rivayet etmiştir; Musannif (Gazzalî) Dilin Âfetleri bölümünde aynı şekilde doğru haliyle -yani Hasan el-Basrî'den- rivayet etmektedir", demiştir. Hadis, *İhya'*da zikredildiği üç yerde de (fî ardıhî) ilâvesiyle nakledilmektedir.

680. Yani namazda intikal tekbirlerini alırken, yani rükûa giderken ve rükûdan kalkarken ellerini kaldıran kimsenin namazı olmaz, demektir.

681. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.331; Aclunî, *Keşf;* 2/328.

682. bkz. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât;* s.35; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.331; Aclunî, *Keşf;* 2/330.

683. Hafs, Süyûtî'nin *Zeylü'l-Mevzûât'da* (s.35) belirttiği gibi; Hafs b. Ömer el-Adenî'dir. Süyûtî onun hakkında şöyle demektedir; "Hafız Yahya b. Yahya en-Neysabûrî Hafs'ı yalancı kabul etmiş, Buharî ise onun hakkında (Münkeru'l-Hadis) demiştir." İmam Leknevî'nin *er-Rafu ve't-Tekmîl fi'l-Cerh ve't-Ta'dil* kitabındaki açıklamada ve benim o kitaba yazdığım dipnotlarda (II. Bsk s.129, s.149-150) gördüğünüz gibi; Buharî bir ravi hak-

٣٣٦- حديث: مَنْ زَارَنِي وَزَارَ أَبِي إِبْرَاهِيمَ فِي عَامٍ وَاحِدٍ، دَخَلَ الْجَنَّةَ.

336. HADİS: "Aynı yıl içerisinde hem beni hem de babam Hz. İbrahim'i ziyaret eden kimse, Cennet'e girer."[685] İbn Teymiyye: "Bu uydurmadır", demiştir. Nevevî de; "Bâtıldır, aslı yoktur"; demiştir.[686]

٣٣٧- حديث: مَنْ زَرَعَ حَصَدَ.

337. HADİS: "Eken kimse (ektiğini) biçer."[687] Hadis değildir.

٣٣٨- حديث: مَنْ سُرَّ فَلْيُولِمْ.

338. HADİS: "Bir şeye sevinen kimse; yemek ziyafeti versin."[688] Hadis değildir.[689]

---

kında *"Münkeru'l-Hadis"* derse; bu ifadesiyle o kimseden hadis rivayeti helâl değildir, manasını kastetmektedir.

684. Süyûtî, *Zevlü'l-Mevzûât;* s. 35 hadisin bir kısmı az önce (329 no. ile) geçmiştir.

685. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.413; Semhudî, *Gammaz;* s.117, 130; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.185; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.331; Acluni, *Keşf;* 2/329; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.293.

686. Sehavî, *el-Makasıdü'l-Hasene;* s.413

687. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.413; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.185; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.332; Acluni, *Keşf;* 2/329; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.293.

688. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.414; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.185; Acluni, *Keşf;* 2/333; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.294.

689. Hadisdeki (Men Sürra; Sevinen kimse) kelimesi sürûrdan gelmektedir. Sehavî'nin *el-Makasıdü'l-Hasene* (s.414) kitabına yazdığı dipnotta bu kelimenin "nikâh" manasındaki (sır) kökünden geldiğini söyleyen ve bunu için *"Boşanmış kadınlarla*

٣٣٩- حديث: مَنْ سَرَّ مُؤْمِناً، فَإِنَّمَا يَسُرُّ اللهَ؛ وَمَنْ عَظَّمَ مُؤْمِناً، فَإِنَّمَا يُعَظِّمُ اللهَ؛ وَمَنْ أَكْرَمَ مُؤْمِناً، فَإِنَّمَا يُكْرِمُ اللهَ.

339. HADİS: "Bir mü'mini sevindiren Allah'ı sevindirmiş olur. Bir mü'mine saygı gösteren Allah'a ta'zim etmiş olur. Bir mü'mine ikram eden Allah'a ikram etmiş olur."[690] Bu apaçık bir yalandır. Zeyl'de böyledir.[691]

٣٤٠- حديث: مَنْ سَرَّ الْمُؤْمِنَ فَقَدْ سَرَّنِي، مَنْ سَرَّنِي فَقَدْ سَرَّ اللهَ.

340. HADİS: "Mü'mini sevindiren beni sevindirmiş olur. Beni sevindiren de Allah'ı sevindirmiş olur."[692]

İbn Hıbban anlatıyor: (Yalancı râvilerden) Cafer b. Eban'ı işittim. Bu hadisi yazdırıyor, şöyle diyordu: Bi-

---

gizlice vaadleşmeyin" (Bakara; 235) âyetini delil gösteren ve âyette geçen (sirran) kelimesini "gizlice" mânasına değil de, "nikâh" manasına alan Üstadımız Abdullah el-Gumarî gibi âlimler hata etmektedirler. Zira araştırmacıların lügat kitaplarında tahkik edebilecekleri gibi; Arapçada "nikâh" manasındaki (sır) kökünden her hangi bir fiil gelmemiştir.

690. bkz. Zehebî, *Mizan;* 3/476; Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât;* s.172; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.332; Aclunî, *Keşf;* 2/331.

691. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât;* s.172. Müellif Aliyyü'l-Karî'nin bu uydurma hadis hakkındaki; (Bu apaçık bir yalandır), ifadesi, Süyûtî'nin işaret ettiği gibi; Zehebî'nin *Mizan*'da (3/476) yalancı ravi (Muhammed b. İshak el-Ukkâşî)'nin biyografisinde bu uydurma hadis hakkında zikrettiği ifadesidir. Müellif, burada bu sözün sahibini belirtmemiştir.

692. bkz. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât;* s.172; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.332; Aclunî, *Keşf;* 2/332.

ze Muhammed b. Rumh nakletti, dedi ki: Bize Leys, Nafi'den; Nafi' de İbn Ömer'den şu hadisi rivayet etti: *"Mü'mini sevindiren beni sevindirmiş olur. Beni sevindiren Allah'ı sevindirmiş olur."*

Bunun üzerine ben ona:

–Ey Şeyh!.. Allah'dan kork. Allah Rasûlü (s.a.v)'ne iftira etme, dedim. Bana:

–Sen bana haramsın. Siz, benim hadis isnadında bulunmam sebebiyle beni kıskanıyorsunuz, dedi. Ben onu sultana şikâyet etmekle korkuttum. Nihayet Mekke'de hadis nakletmeyeceğine dair yemin etti.

٣٤١- حديث: مَنْ سَمِعَ الْمُنَادِي بِالصَّلاَةِ فَقَالَ: مَرْحَباً بِالْقَائِلِينَ عَدْلاً، وَمَرْحَباً بِالصَّلاَةِ أَهْلاً؛ كَتَبَ اللهُ لَهُ أَلْفَيْ أَلْفِ حَسَنَةٍ، وَمَحَا عَنْهُ أَلْفَيْ أَلْفِ سَيِّئَةٍ، وَرَفَعَ لَهُ أَلْفَيْ أَلْفِ دَرَجَةٍ.

341. HADİS: "Müezzin'in namaza davetini (ezanı) işiten kimse, "Doğruyu söyleyenlere merhaba, Namaza merhaba!.." derse; Allah ona iki milyon hasene yazar, Onun iki milyon günahını siler. Onun iki milyon derecesini yükseltir."[693] Bunun aslı yoktur.[694]

٣٤٢- حديث: مَنْ سَمَّى فِي وُضُوئِهِ لَمْ يَزَلْ مَلَكَانِ

---

693. bkz. İbn Hacer, *Lisan;* 6/199-200; Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât;* s.95; Sehavî, Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.333; Aclunî, *Keşf;* 2/333.

694. Bunu Hafız İbn Hacer, *Lisanü'l-Mizan*'da (6/199-200) zahidlerden (Hemmam b. Müslim)'in biyografisinde senediyle zikretmiş ve "Bu hadis bâtıldır", demiştir.

يَكْتُبَانِ لَهُ الْحَسَنَاتِ، حَتَّى يُحْدِثَ مِنْ ذَلِكَ الْوُضُوءِ.

342. HADİS: "Kim abdest alırken besmele çekerse o kimse bu abdestini bozuncaya kadar iki melek[695] onun hasenelerini yazar."[696] Bu hadisin isnadında Hadis uydurmakla meşhur olan (İbn Ulvan) bulunmaktadır.[697]

٣٤٣- حديث: مَنْ شَكَا ضَرُورَتَهُ، وَجَبَتْ مُسَاعَدَتُهُ.

343. HADİS: "Zarurî ihtiyacından şikâyet eden kimseye yardımcı olmak vacip olur."[698] Selef âlimlerinden birinin sözüdür.

٣٤٤- حديث: مَنْ صَلَّى خَلْفَ تَقِيٍّ، فَكَأَنَّمَا صَلَّى خَلْفَ نَبِيٍّ.

344. HADİS: "Takva sahibi birinin arkasında namaz kılan, sanki bir Peygamber arkasında namaz kılan kimse gibidir."[699] Bunun aslı yoktur.[700]

---

695. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât,* s.95'de hadisteki (Melekân) kelimesi (Melekâhu) şeklinde gelmiştir.

696. bkz. Zehebî, *Mizan;* 1/542; Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât;* s.95; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.333; Acluni, *Keşf;* 2/335.

697. Hafız Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât;* s.95'de bu hadisi zikretmiş ve şöyle demiştir; "(Bu hadisin senedindeki râvilerden biri olan Huseyn b. Ulvan (el-Kelbî) hadis uydurmakla meşhur olan kişilerdendir."

698. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.419; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.186; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.333; Acluni, *Keşf;* 2/336; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.295.

699. bkz. İbnü'l-Hümam, *Fethu'l-Kadir;* 1/246; Zeylaî *Nasbu'r-Râye;* 2/26; Sehavî, *Makasıd;* s.304; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.132,186; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.334; Acluni, *Keşf;* 2/337.

700. Fakih İmam Mergînanî, Hanefî Mezhebi kitaplarından *Hidaye* kitabında, İmamet babında (Men sallâ halfe âlimin takıyy...) lafzıyla zikrettiği bu hadisi şahid olarak kullanmaktadır. Kemal İbnü'l-Hümam *Hidaye* haşiyesi olan *Fethu'l-Kadir'* de (1/246) bu hadis hakkında; "Bu hadisi en iyi bilen Allah Teâlâ'dır!.", demiş, ondan önce de Hafız Zeylaî *Nasbu'r-Râye'* de (2/26); bu hadis hakkında; "Garibdir", demiştir. Zeylaî'nin bu ifadesi, "aslını bulamadığı hadisler" hakkında kullandığı kendine has bir ıstılahtır. Hafız Sehavî *el-Makasıdü'l-Hasene'* de (s.304) *"Hayırlılarınızı öne geçirin ki, namazınız lekesiz bir namaz olsun"*, hadisinden sonra Hanefîlerin *Hidaye* kitabından bu hadisi nakletmiş ve "Ben bu hadisi bu lafızla bulamadım", demiştir.

Bütün bu ifadeler, 95,96,109,357 ve 414 no.lu hadislerin dip notlarında ifade ettiğim şu hususu te'yid ve te'kid etmektedir; **Her ilimde sözlerinin kabul ve reddedilmesi konusunda itimad edilecek kimseler, o ilmi tahsil etmeyi gece–gündüz asıl dertleri ve asıl işleri olarak gören, o ilmi kendilerine meslek seçen, o ilmin ehli ve erbabıdır.**

İlk muhaddisler, hadis tahsili yolunda yanıp tutuşmuşlar, nihayet hadis ilminin gerçek sahipleri ve bu ilmin bayraktarları olmuşlardı. Hatta asrında İslâm Dünyasının yegâne hükümdarı olan Abbasî halifesi Ebu Ca'fer el-Mansur bile, bu muhaddis âlimlerin şerefine erebilmek için bu âlimlerden biri olmayı temenni etmiştir. Hafız Sem'anî *Edebü'l-İmlâ ve'l-İstimlâ* kitabında (s.19) ve Hafız Süyûtî *Tarihu'l-Hulefa* kitabında (s.177) Ebu Ca'fer el-Mansur'un biyografisinde şöyle demiştir;

Muhammed b. Sellâm el-Cumahî analatıyor; Halife Mansur'a;

–Dünya lezzetlerinden erişemediğin bir şey kaldı mı? diye soruldu. Mansur;

–Evet bir zevk kaldı; O da etrafımda hadis ehli olduğu halde bir yerde oturup hadis rivayetinde bulunup talebenin bana;

–Hocam, Allah size rahmetiyle muamele eylesin. Kimi zikrettiniz? demesi, Benim de;

–Bize falan kimse nakletti; O dedi ki; Bize falan kimse nakletti; o dedi ki; Bize falan Allah Rasûlü (s.a.v)'nden şunu nakletti, dememdir (Sadece bu zevki tadamadım), dedi.

Ertesi sabah saraydaki vezirlerin çocukları ve çocuk bakıcıları ellerinde kalem ve defterlerle Halife Mansur'a geldiler. Halife Mansur;

٣٤٥- حديث: مَنْ طَافَ بِهَذَا الْبَيْتِ أُسْبُوعاً، وَصَلَّى خَلْفَ الْمَقَامِ رَكْعَتَيْنِ، وَشَرِبَ مِنْ مَاءِ زَمْزَمَ، غُفِرَتْ لَهُ ذُنُوبُهُ بَالِغَةً مَا بَلَغَتْ.

345. HADİS: "Beytullah'ı yedi defa tavaf eden, Makam-ı İbrahim arkasında iki rekat (Tavaf Namazı) kılan ve Zemzem suyundan içen kimsenin günahları, nereye ulaşırsa ulaşsın, affolunur."[701]

Sehavî:[702] "Bu hadis sahih (yani sâbit) değildir. Çoğunlukla halk özellikle Mekke'liler bu hadise çok önem vermişlerdir. Mekke'de Zemzem duvarlarına bu hadis yazılmıştır. Mekke'liler bunun sabit olduğuna dair rüya ve benzeri birtakım delillere sarılmışlarsa da nebevî hadisler bu gibi delillerle sabit olmamaktadır", demiştir.

٣٤٦- حديث: مَنْ طَافَ حَوْلَ الْبَيْتِ سَبْعاً فِي يَوْمٍ صَائِفٍ شَدِيدٍ حَرُّهُ، وَحَسَرَ عَنْ رَأْسِهِ، وَقَارَبَ بَيْنَ

–Siz onlar değilsiniz. (Siz hadis ehli değilsiniz) Onların elbiseleri kirlidir.. Ayakları çatlamıştır.. Saçları uzundur.. Onlar ülkeler arası seyyahtırlar.. Onlar hadis ravileridirler", dedi.

Dolayısıyla Allah Rasûlü (s.a.v)'nden nakledilmesi sahih olan/sahih olmayan hadisleri tanıma konusunda, bu hadis ehlinden mütehassıs olanlara başvurulmalıdır. Allah bu alimleri hayırla mükâfatlandırsın. Makamlarını yüceltsin.

701. bkz. Taberanî, *Sagîr;* 2/157; Sehavî, *Makasıd;* s. 417; Semhûdî, *Gammaz;* s.137; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.186; Aliyyü'l-Kari, *Kübra;* s.335; Aclunî, *Keşf;* 2/340; Şevkânî, *Fevaid;* s.106; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.298.

702. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s. 417.

خُطَاهُ، وَقَلَّ الْتِفَاتُهُ، وَغَضَّ بَصَرَهُ، وَقَلَّ كَلاَمُهُ إلاَّ بِذِكْرِ
اللهِ تَعَالَى، وَاسْتَلَمَ الْحَجَرَ فِي كُلِّ طَوَافٍ مِنْ غَيْرِ أَنْ
يُؤْذِيَ أَحَداً، كَتَبَ اللهُ لَهُ بِكُلِّ قَدَمٍ يَرْفَعُهَا وَيَضَعُهَا
سَبْعِينَ أَلْفَ حَسَنَةٍ، وَمَحَا عَنْهُ سَبْعِينَ أَلْفَ سَيِّئَةٍ، وَرَفَعَ
لَهُ سَبْعِينَ أَلْفَ دَرَجَةٍ، وَيُعْتِقُ اللهُ عَنْهُ سَبْعِينَ رَقَبَةً، ثَمَنُ
كُلِّ رَقَبَةٍ عَشَرَةُ آلاَفِ دِرْهَمٍ، وَيُعْطِيهِ اللهُ تَعَالَى سَبْعِينَ
شَفَاعَةً، إِنْ شَاءَ فِي أَهْلِ بَيْتِهِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، وَإِنْ شَاءَ
فِي العامة، وَإِنْ شَاءَ عُجِّلَتْ لَهُ فِي الدُّنْيَا، وَإِنْ شَاءَ
أُخِّرَتْ لَهُ فِي الآخِرَةِ.

346. HADİS: "Kim, Beytullah etrafında çok sıcak bir yaz gününde başı açık bir şekilde yedi defa tavaf eder, adımlarını yavaş atar, sağa sola fazla bakınmaz, harama bakmaz, Allah Teâlâ'yı zikretme dışında çok konuşmaz, kimseyi rahatsız etmeden her şavtta Hacer-i Esved'i selâmlarsa; Allah yerden kaldırdığı ve yere koyduğu her adım sebebiyle ona yetmiş bin hasene yazar, yetmiş bin günahını siler, o kimsenin yetmiş bin derecesini yükseltir, Allah onun adına her birinin bedeli on bin dirhem olan yetmiş köle azad eder, Allah ona yetmiş şefaat hakkı verir. Bu hakkı dilerse müslüman aile halkı

için, dilerse halk için verir. Dilerse bu hakkı dünyada acilen verilir, dilerse ahirete ertelenir."[703]

Bunu Cenedî, *Tarihu Mekke'* de İbn Abbas'dan merfû olarak rivayet etmiştir. Ayrıca Hasen el-Basrî'ye nisbet edilen *Risale'* de ve İbnü'l-Hacc'ın (İbn Emiri'l-Haccın) *Menasik'* inde buna benzer bir rivayet nakledilmiştir. Bu, bâtıldır.

"Bu batıldır," ifadesi, Sehavî'nin ifadesidir. Menûfî de bu görüşe katılmaktadır. Gerçek olan şudur ki; Bu hadiste uydurma alâmetleri gayet açıktır. İyi düşün!.

٣٤٧- حديث: مَنْ طَلَبَ السَّلاَمَةَ سَلِمَ.

347. HADİS: "Selâmeti isteyen selâmete erer."[704] Hadis değildir.

٣٤٨- حديث: مَنْ عَرَفَ رَبَّهُ، كَلَّ لِسَانُهُ.

348. HADİS: "Rabbini bilen kimsenin dili susar."[705] Nevevî: Sabit değildir, demiştir.[706]

٣٤٩- حديث: مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ، فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ.

---

703. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s. 418; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.336; Aclunî, *Keşf;* 2/341.

704. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s. 418; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.187; Ac-lunî, *Keşf;* 2/342; Hut, *Esne'l-Metalıb;* s.298. Sehavî; Manası doğrudur, demiştir.

705. bkz. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât;* s. 203

706. Süyûtî'nin; *Zeylü'l-Mevzûât;* s. 203'deki ifadesi şöyledir; İmam Nevevî'ye; *"Nefsini bilen, Rabbini bilir. Rabbini bilen kimsenin dili susar"*, hadisi sorulmuş,

–Bu hadis sabit midir? denilmiş; Nevevî;

–Hayır, bu hadis sabit değildir, diye cevap vermiştir. Hadisin ilk cümlesi, asıl nüshadan düşmüş olabilir.

349. HADİS: "Nefsini bilen, Rabbini bilir."[707] İbn Teymiyye: Uydurmadır, demiştir.[708]

٣٥٠- حديث: مَنْ عَصَى اللّٰهُ فِي غُرْبَتِهِ، رَدَّهُ اللّٰهُ خَائِبًا.

350. HADİS: "Gurbette Allah'a isyan edeni Allah eli boş döndürür."[709] Bunun aslı bilinmemektedir.

٣٥١- حديث: مَنْ عَلَّمَ أَخَاهُ آيَةً مِنْ كِتَابِ اللّٰهِ، فَقَدْ مَلَكَ رَقَبَتَهُ.

351. HADİS: "Kardeşine Allah'ın Kitabı'ndan bir âyet öğreten kimse onun efendisi olur."[710] İbn Teymiyye: Uydurmadır, demiştir. *Zeyl*'de ise, Hüküm aynen onun dediği gibidir, denilmiştir.[711]

---

707. bkz. Nevevî, *Fetavâ;* s.120; Süyûtî, *Havi;* 2/412; *Dürer;* No; 393; *Zeylü'l-Mevzûât;* s. 203; Sehavî, *Makasıd;* s.419; Semhûdî, *Gammaz;* s.133; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.187; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.337; Aclunî, *Keşf;* 2/337; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.299; *Tezkiretü'l-Mevzûât;* 16; *el-Fetava'l- Hadisiyye;* 211.

708. İmam Ebu Muzaffer es-Sem'ânî, Usul-ü Fıkıh'la ilgili *Kavatı'* kitabında; Bu söz, merfû hadis olarak bilinmemektedir. Sadece Yahya b. Muaz'ın sözü olarak nakledilmektedir, demiştir. Bunu Sehavî de *el-Makasıdü'l-Hasene*'de (s.419) zikretmektedir. Not: 706 nolu dipnotta İmam Nevevî'nin de bu hadis hakkında: Bu hadis sabit değildir, dediği nakledilmiştir. Çev)

709. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.421; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.188; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.339; Aclunî, *Keşf;* 2/347; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.300.

710. bkz. Heysemî, Mecma; 1/128; Sehavî, *Makasıd;* s.421; Semhûdî, *Gammaz; s.138;* İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.188; İbn Arrak, Tenzih; 1/284; Fettenî, *Tezkiretü'l-Mevzûât; 18;* Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.339; Aclunî, *Keşf;* 2/347; Şevkânî, *Fevaid;* s.283; Hut: *Esne'l-Metalib;* s.300.

711. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât;* s. 203 (Sehavî'nin ***Makasıd'*** da; s.421 zikrettiği Taberanî'nin Ebu Ümame'den merfû olarak

٣٥٢- حديث: مَنْ قَالَ فِي دِينِنَا بِرَأْيِهِ فَاقْتُلُوهُ.

352. HADİS: "Dinimiz hakkında (Kur'ân ve Sünnete aykırı) kendi (şahsî) görüşünü söyleyen kimseyi öldürün."[712] *Veciz'* de; Bunu İshak el-Malatî uydurdu, denilmiştir.[713]

٣٥٣- حديث: مَنْ قَدَّمَ لأَخِيهِ إِبْرِيقاً يَتَوَضَّأُ بِهِ، فَكَأَنَّمَا قَدَّمَ جَوَاداً.

353. HADİS: "Kardeşine abdest alması için bir ibrik sunan kimse sanki cihad için bir at vermiş gibi olur."[714] İbn Teymiyye: Uydurmadır, demiştir. *Zeyl'* de ise; Hüküm onun dediği gibidir, denilmiştir.

٣٥٤- حديث: مَنْ قَرَأَ الْبَقَرَةَ وَآلَ عِمْرَانَ وَلَمْ يُدْعَ بِالشَّيْخِ، فَقَدْ ظُلِمَ.

354. HADİS: "Bakara ve Âl-i Imran Sûrelerini okuyan kimse "Şeyh/Üstad" diye çağırılmazsa, o kimseye

---

rivayet ettiği bu manadaki hadis, bu uydurma hadise ihtiyaç bırakmamaktadır. (Çev.)

712. bkz. Zehebî *Mizan;* 1/200-202; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.340; Aclunî, *Keşf;* 2/354; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.302.

713. İshak b. Necîh el-Malatî, Hadis uydurmaya cür'et eden iftiracılardan biridir. Zehebî *Mizan'* da (1/200-202) bunun biyografisini vermiş ve onun rivayet ettiği, aralarında bu hadisin de bulunduğu bâtıl hadislerinden bir kısmını zikretmiştir.

714. bkz. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzuât;* s.203; Sehavî, *Makasıd;* s.423; Semhûdî, *Gammaz;* s.133; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.189; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.340; Aclunî, *Keşf;* 2/354; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.303.

haksızlık yapılmış olur."[715] Sehavî: Bunun aslı yoktur, demiştir.

٣٥٥- حديث: مَنْ قَرَأَ فِي الْفَجْرِ أَلَمْ نَشْرَحْ، وَأَلَمْ تَرَ كَيْفَ؛ لَمْ يَرْمُدْ.

355. HADİS: "Sabah Namazında "Elem neşrah" ve "Elem tera keyfe" sûrelerini okuyan kimse göz ağrısı çekmez."[716] Sehavî: Bunun aslı yoktur, demiştir.

٣٥٦- حديث: مَنْ قَصَدَنَا، وَجَبَ حَقُّهُ عَلَيْنَا.

356. HADİS: "Ziyaret etme maksadıyla bize gelen kimsenin (misafirlik) hakkı üzerimize vâcib olur."[717] Sehavî: Bunu hadis olarak bilmiyorum, demiştir.

٣٥٧- حديث: مَنْ قَصَّ أَظْفَارَهُ مُخَالِفاً، لَمْ يَرَ فِي عَيْنَيْهِ رَمَداً.

357. HADİS: "Tırnaklarını (sırasıyla değil de) bir parmak atlayarak kesen kimse, gözlerinde ağrı görmez."[718]

---

715. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s. s.423; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.340; Acluni, *Keşf;* 2/354; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.303.

716. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.424; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.189; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.340; Acluni, *Keşf;* 2/355; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.303.

717. Sehavî, *Makasıd;* s.425; Semhudî, *Gammaz;* s.133; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.189; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.341; Acluni, *Keşf;* 2/356; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.304. Sehavî şunu ilâve etmiştir; "Fakat aynı manada *"Bir isteyici, at üzerinde gelse bile; onun hakkı vardır"*, hadisi bulunmaktadır." (bkz. Ebu Davud; Zekât 33. Senedi "hasen" dir.)

718. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.424; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.189;

Sehavî: Bunu bulamadım, demiştir.[719]

٣٥٨- حديث: مَنْ قَضَى صَلاَةً مِنَ الْفَرَائِضِ فِي آخِرِ جُمُعَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ، كَانَ ذَلِكَ جَابِراً لِكُلِّ صَلاَةٍ فَاتَتْهُ فِي عُمُرِهِ إِلَى سَبْعِينَ سَنَةً.

358. HADİS: "Ramazan ayının son Cuma günü farz namazlardan birini kılan kimseye bu namazı, yetmiş yıla kadar ömründe geçirdiği her namaz için keffaret olur."[720] Kesinlikle bâtıldır. Zira bu söz, "ibadetlerden her hangi birinin, yıllarca ihmal edilen bir namaz yerine geçmesi mümkün değildir", şeklindeki icma'a aykırıdır. Ayrıca *Nihaye*'yi ve *Hidaye*'yi şerh eden diğer alimlerin –hadis– nakline itibar edilemez. Çünkü bunlar muhaddis değildirler. Hadisi, hadisleri senedleriyle tahric eden imamlardan birine isnad etmiş de değildirler.[721]

Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.341; Acluni, *Keşf;* 2/356; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.304.

719. Yine Sehavî *el-Makasıdü'l-Hasene'* de (s.424) şöyle demiştir; "Bu söz, *Muğnî* müellifi İbn Kudame el-Hanbelî ve *Gunye* müellifi Şeyh Abdülkadir el-Geylanî gibi pek çok imamın sözleri arasında yer almaktadır." (Ebu Gudde diyor ki;) Bu iki zat İslâmi ilimlerde ve özellikle hanbelî fıkhında imamdırlar, dağ gibi âlimdirler. Ancak 95,96,109,344 ve 414 nolu hadislerin dipnotlarında ifade ettiğim gibi; hadis sadece hadis ehlinden alınır, fıkıh da sadece fıkıh ehlinden alınır.

720. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.342; Acluni, *Keşf;* 2/357; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.305.

721. Ne güzel söyledin!. Ne güzel söyledin!. (Ey müellif Aliyyü'l-Karî!..) Allah Rasûlü (s.a.v)'nün hadisine sahip çıkman dolayısıyla Allah seni hayırlı mükâfatlandırsın. Bu konuda Abdülhayy el-Leknevî'nin *el-Ecvibetü'l-Fadıle* kitabı (s.30-34)'nda

٣٥٩- حديث: مَنْ كَتَمَ سِرَّهُ مَلَكَ أَمْرَهُ.

359. HADİS: **"Sırrını gizleyen kimse işine sahip olur."**[722] Sehavî: Merfû hadisler arasında yer almamaktadır, demiştir.

٣٦٠- حديث: مَنْ كَثُرَتْ صَلاَتُهُ فِي اللَّيْلِ، حَسُنَ وَجْهُهُ فِي النَّهَارِ.

360. HADİS: **"Geceleyin namazı çok olanın, gündüz yüzü güzel olur."**[723] Bunun aslı yoktur. Bu, kasıt olmaksızın uydurulan hadislerden biridir. Bu sözün, hocasının huzuruna giren Sabit'e[724] onu takdir için hocası Şerik'in[725] söylediği bir söz olduğu hususunda hadis hafızları ittifak etmişlerdir.[726]

---

yazdığım dipnot ve uzun nakillere bakınız. Orada Allâme Aliyyü'l-Kari'nin bu sözü te'yid edilmekte ve ilim incilerinden sayılmaktadır.

722. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.425; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.190; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.342; Aclunî, *Keşf;* 2/359; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.305.

723. bkz. İbn Mace, *Sünen;* 1/422 (İkametü's-Salat 174); Sehavî, *Makasıd;* s.425; Süyûtî, *Tedribü'r-Ravî;* s.188; Semhûdî, *Gammaz;* s.133; Münavî, *Feyzu'l-Kadir;* 6/213; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.190; İbn Arrak, *Tenzih;* 2/367; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.342; Aclunî, *Keşf;* 2/360; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.306.

724. Bu zat, ibadet ehli, âmâ Sabit b. Musa ed-Dabbî el-Kûfî'dir. Hadisde zayıftır. Yalancıdır, diyenler de olmuştur. Hicrî 229 yılında vefat etmiştir.

725. Bu zat, meşhur imamlardan biri olan, doğru sözlü, hadis hafızı, kadı Şerik b. Abdillah en-Nehaî el-Kûfî'dir. Hicrî 177 yılında vefat etmiştir.

726. Sabit, hocası Şerik'in huzuruna girdiğinde, Şerik talebesine şu hadisi yazdırıyordu; Bize A'meş, Ebu Süfyan'dan, o da Cabir'den nakletti; Allah Rasûlü (s.a.v) buyuruyor ki, dedi ve

٣٦١- حديث: مَنْ لاَنَتْ كَلِمَتُهُ، وَجَبَتْ مَحَبَّتُهُ.

361. HADİS: "Sözü yumuşak olanı sevmek vacip olur."[727] Hz. Ali (r.a)'nin sözlerindendir. Bunu Hatib (Bağdadî) ifade etmiştir.

٣٦٢- حديث: مَنْ لَعِبَ بِالشَّطْرَنْجِ، فَهُوَ مَلْعُونٌ.

362. HADİS: "Satranç oynayan, lânetlenmiştir."[728] Nevevî: Sahih değildir, bilâkis bu yalandır, demiştir.[729]

Şerik burada durdu. Senedini naklettiği hadisin metnini zikretmedi. Senedi bitirip de huzuruna yeni giren Sabit'e bakıp; *"Geceleyin namazı çok olanın, gündüz yüzü güzel olur"*, dedi.

Şerik bu ifadesiyle zühd ve takva sahibi Sabit'i kastetmişti. Senedini naklettiği hadisin metnini zikretme yerine Sabit'in gece namazının çokluğu ve gündüz yüzünün güzelliği vasıflarını zikretti. Sabit ise Şerik'in bu sözü bu isnadla merfû olarak rivayet ettiğini zannetti. Sabit, bu olaydan sonra Şerik kanalıyla A'meş'den, o Ebu Süfyan'dan; o da Cabir'den; (asılsız olarak) Allah Rasûlü (s.a.v)'nün; *"Geceleyin namazı çok olanın, gündüz yüzü güzel olur"*, buyurduğunu naklediyordu. Bu hadis, bu yanlış şekliyle İbn Mace'nin *Sünen*'inde (1/422 İkametü's-Salat 174) yer almaktadır.

Halbuki Şerik az önceki senediyle A'meş'in, Ebu Süfyan'dan; onun da Cabir'den Allah Rasûlü (s.a.v)'nün; *"Sizden biriniz yatağa yatıp uyuduğunda Şeytan onun kafasına üç düğüm atar..."* hadisini rivayet etmek istemişti. Sabit, Şerik'in taltif sözünü hadisin metnine katmış, sonra da Abdülhamid b. Bahr, Abdullah b. Şübrüme ve İshak b. Bişr el-Kâhilî gibi bazı zayıf raviler bu hadisi Sabit'ten çalmışlar ve onu bu yanlış şekliyle Şerik'den rivayet etmişlerdir. (San'anî, *Tavzihu'l-Efkâr*; 2/88-89; Süyûtî, *Tedribü'r-Ravî*; s.188)

727. bkz. Sehavî, *Makasıd*; s.431; Semhûdî, *Gammaz*; s.129; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.194; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.343; Aclunî, *Keşf*; 2/376; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.314.

728. bkz. Deylemî, *Zehru'l-Firdevs*; 4/64; İbn Kayyim, *Menar*; s.134; Semhudî, *Gammaz*; s.141; Sehavî, *Makasıd*; s.427; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.191; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.343; Aclunî,

٣٦٣- حديث: مَنْ لَمْ يَخَفِ اللهَ، خَفْ مِنْهُ.

363. HADİS: "Kork, Allah'dan korkmayandan."[730] Hadis değildir.

٣٦٤- حديث: مَنْ لَمْ يُدَاوِمْ عَلَى أَرْبَعٍ قَبْلَ الظُّهْرِ، لَمْ تَنَلْهُ شَفَاعَتِي.

364. HADİS: "Öğle Namazından (farzından) önce dört rekat namaza devam etmeyen kimseye şefaatim erişmez."[731] Askalânî: Bunun aslı yoktur, demiştir.

Keşf; 2/363; Şevkânî, *Fevaid;* s.207 Münavî, *Feyzu'l-Kadir;* 6/5. Münavî diyor ki; Zehebî şöyle demiştir; İmam Ebu Hanife, İmam Malik ve İmam Ahmed satranç oynamanın haram olduğu kanaatindedirler. Şafii ise; Mekruhtur, haram değildir. Zira Sahabeden bir gurup, tabiinden ve sonrakilerden sayılamayacak kadar pek çok kimse satranç oynamıştır, demiştir. Hafız İbn Hacer ise; Satranç oynamanın haram olduğu hakkında sahih, veya hasen bir hadis sabit olmamıştır, demiştir. Aliyyü'l-Karî ise *el-Mevzûât-ül-Kübra'* da şöyle demiştir; "Bu konuda *"Satranç oynayan lânetlenmiştir. Satranç oynayan kimseye bakan hınzır eti yemiş gibidir"*, hadisi nakledilmektedir. Süyûtî bunu *el-Camiu's-Sagîr'* de mürsel olarak rivayet etmektedir. Netice olarak el- Camiu's- Sagir hadisinin senedi zayıftır. Ancak bu hadis, satranç oynamanın kötülendiği diğer hadislerle güç kazanmaktadır." (Çev.)

729. Satranç ve diğer oyunlarda ve yarışmalarda ana ilke şudur; Bu oyun ve yarışmalar kumara vesile olmamalı, namaz ve diğer kulluk görevlerini engellememeli, zaman israfına sebep olmamalı, dini-dünyevî açıdan kişiye veya topluma zararlı olmamalıdır. (Çev.)

730. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.427; Semhudî, *Gammaz;* s.131; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.191; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.344; Acluni, *Keşf;* 2/363; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.309. (Sehavî diyor ki; "Bu sözün manası doğrudur. Zira Allah'dan korkmamak sahibini her çeşit haram ve mekruha düşürür.")

731. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.344; Acluni, *Keşf;* 2/364; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.309.

٣٦٥- حديث: مَنْ لَمْ يُصْلِحْهُ الْخَيْرُ، يُصْلِحْهُ الشَّرُّ.

365. HADİS: "İyiliğin düzeltmediği kişiyi kötülük düzeltir."[732] Selef âlimlerinden birinin sözüdür.[733]

٣٦٦- حديث: مَنْ لَمْ يَكُنْ عِنْدَهُ صَدَقَةٌ، فَلْيَلْعَنِ الْيَهُودَ.

366. HADİS: "Verecek sadakası olmayan, yahudilere lânet etsin."[734] Sahih değildir.[735]

٣٦٧- حديث: مَنْ نَصَحَ جَاهِلاً عَادَاهُ.

367. HADİS: "Cahile nasihat eden onun düşmanlığını kazanır."[736] Selef âlimlerinden birinden nakledilmiş olup müsned hadisler arasında yer almamaktadır. *Makasıd'* da: Şu an bunu -hadis olarak- hatırlamıyorum, denilmiştir.

٣٦٨- حديث: مَنْ يَخْطُبِ الْحَسْنَاءَ، يُعْطِ مَهْرَهَا.

368. HADİS: "Güzel hanıma talip olan, onun mehrini verecektir."[737] Hadis değildir.

---

732. bkz. İbn Hacer, *el-Metalibü'l-Âliyye;* 2/371; Sehavî, *Makasıd;* s.428; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.192; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.344; Acluni, *Keşf;* 2/367; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.310.

733. Bu söz, İbn Hacer'in *el-Metalibü'l-Âliyye* kitabında (2/371) belirtildiği gibi; sahabî Ebu Eyyub el-Ensarî'nin sözüdür.

734. bkz. İbn Kayyim, *Menar;* s.61; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.345; Acluni, *Keşf;* 2/364; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.311.

735. İbn Kayyim el-Cevziyye *el-Menaru'l-Münîf* kitabında (s.61) bu hadis hakkında; "Sahih değildir. Çünkü lânet hiçbir zaman sadaka yerine geçmez", demiştir.

736. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.430; Semhûdî, *Gammaz;* s.130; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.193; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.345; Acluni, *Keşf;* 2/372; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.313.

737. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.431; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.194;

٣٦٩- حديث: مِنْ تَمَامِ الْحَجِّ ضَرْبُ الْجَمَّالِ.

369. HADİS: "Devecinin dövülmesi Haccın kemalindendir."[738] A'meş'in sözlerindendir.[739] Bunu İbnü'd-Deyba'[740] söylemiştir.[741]

(Müellif Aliyyi'l- Kari diyor ki:Ben de derim ki: Hz. Ebubekir Sıddık (r.a)'ın hacda Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzurunda devecisini dövdüğü hakkındaki hadisi sahihtir.[742] Dolayısıyla bu ifade ile murad edilen mana,

---

Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.346; Acluni, *Keşf;* 2/376; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.314. Sehavî; "Manası doğrudur", demiştir.

738. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.432; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.194; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.347; Hut, Esne'l-Metalib; s.315

739. A'meş lakabıyla meşhur olan tabiinden İslâm Allâmesi İmam Ebu Muhammed Süleyman b. Mihran el-Esedî el-Kâhilî el-Kûfî, mizah sever, şakacı ve nüktedan bir zat olup bu söz, onun nüktelerinden sayılmıştır. A'meş; doğru sözlülüğü, hafızasının kuvvetli oluşu ve hadisteki sağlamlığı sebebiyle "mushaf' lakabı ile anılırdı. Abid, zahid, Kur'an alimi, vera sahibi, çok sabırlı, fakir bir kimse olup idarecilerden uzak dururdu. İsa b. Yunus; A'meş gibisini görmedim. İhtiyacına ve fakirliğine rağmen zenginlere ve idarecilere değer vermeyen A'meş gibi bir kimse görmedim. Veki' diyor ki; Takriben yetmiş sene cemaatte ilk tekbiri kaçırmamıştır. Hureybî diyor ki; Öldüğünde arkasında kendisinden daha çok ibadet ehli bir kimse bırakmadı. Sünnete bağlı biriydi. Kûfe'de hicrî 61 yılında dünyaya geldi ve 148 yılında vefat etti. (İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib;* 4/222-226'den özetle nakledilmiştir.)

740. İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.194

741. İbn Müflih el-Hanbelî *Fürû'* kitabında; "A'meş'in meşhur sözüne rağmen; devecileri dövmek haccın kemalinden değildir. İbn Hazm, A'meşin sözünün fâsık deveciler hakkında olduğunu ifade etmektedir", demiştir. Bir önceki dipnottan anlaşıldığı gibi A'meşin bu sözü onun ciddî fetva ve ictihadlarından değil, nükte ve mizahlarındandır.

742. Bu olay, hadisi Ebu Davud'un (*Sünen;* 2/163 Menasik 30) İhramlının uşağını terbiye etmesi babında; İbn Mace'nin (*Sünen;* 2/978 Menasik 21) İhramda günahlardan sakınma babın-

masdarın mef'ûlüne izafe edilmesi (devecilerin dövülmesi)dir. Bir başka görüşe göre masdarın failine izafe edilmesi (devecilerin develeri dövmesidir)dir.[743]

---

da ve Hakim'in *Müstedrek'* de (1/453) rivayet ettikleri hadiste anlatılmaktadır. Ebu Davud'un ifadesi şu şekildedir;

Esma bt. Ebî Bekr (r.anha) anlatıyor; Allah Rasûlü (s.a.v) ile birlikte hac yolculuğuna çıktık. Nihayet Arc denilen yere varınca Allah Rasûlü (s.a.v) bineğinden inip orada konakladı. Biz de orada konakladık. Kızkardeşim Âişe (r.a) Allah Rasûlü'nün yanına oturdu. Ben de babamın yanına oturdum.

Allah Rasûlü ile babam Ebubekr'in yolculuk eşyaları birlikte olup Ebubekr'in kölesinin yanında idi. Babam Ebubekir, kölenin gelmesini bekledi. Köle geldiğinde yanında deve yoktu. Babam köleye;

–Deve nerede? diye sordu. Köle;

–Dün gece kaybettim, dedi. Ebubekir;

–Bir deveye mi sahip olamadın? deyip ona vurmaya başladı. Rasûlullah ise tebessüm etti ve;

–*"Şu ihramlıya bir de yaptığına bakın buyurdu."* Hakim; Bu, Müslim'in şartına göre sahih garib bir hadistir. Ama Buharî ve Müslim bunu *Sahih*lerine almamışlardır, demiş, Zehebî de bu görüşü kabul etmiştir.

743. Müellif Aliyyü'l-Karî, *el-Mevzûâtü'l-Kübra'* da; "Mana şudur: Hacı, hac yolunda tahammüllü olur. Hatta dövülebilir, horlanabilir", demiştir. Abdülfettah (Ebu Gudde) diyor ki; Hz. Ebubekir Sıddık (r.a) olayını öğrendikten sonra, bu açıklama dikkate alınmayacak ve reddedilecek bir görüştür.

Şeyh Hüseyin el-Mekkî, *İrşadü's-Sarî ilâ Menasik Aliyyi'l-Karî* kitabında (s.80) diyor ki; "Abdülhak İlâhâbadî, Aliyyü'l-Karî'nin *Şerhu'l-Menasik* kitabı üzerine yazdığı *Takrir'* inde şöyle diyor; *Reddü'l-Muhtar* sahibi diyor ki; A'meş'den rivayet edilen *"Devecilerin dövülmesi Haccın kemalindendir"*. sözü yorumlanırken; bu, failine izafe edilen bir masdardır (yani devecinin devesini dövmesi anlamındadır), denilmiştir. Fakat Aliyyü'l-Karî'nin *Şerhu'n-Nükaye* kitabında şöyle denilmiştir; Hadisde Hz. Ebubekir Sıddık'ın yoldaki kusuru sebebiyle devecisini dövdüğü nakledilmiştir. Ben de derim ki: Deveci sözle yola gelmeyince; Hz. Ebubekir, deveciyi üzerine düşen görevleri tam yapması ve kervandakilerin hukukunu koruması hususunu ciddiyet ve edeb dersi vermek üzere dövmüştür. Bu sebepledir ki, devecinin dövülmesinin haccın kemalinden sayılması,

٣٧٠- حديث: مِنْ حُسْنِ الْمُرَافقَةِ الْمُوَافقَةُ.

370. HADİS: "Uyumluluk, arkadaşlığın güzelliğinin alâmetlerindendir."[744] Hadis değildir.

٣٧١- حديث: مِنْ عَلاَمَةِ السَّاعَةِ التَّدَافُعُ عَنِ الإِمَامَةِ.

371. HADİS: "Kıyamet alâmetlerinden biri, imamlıktan kaçınmaktır."[745] Hadis değildir.[746]

---

iyiliği emir ve kötülüğe engel olma anlamında olduğu için doğru görülmektedir." Bütün bu açıklamalar, A'meş'in sözünün ciddî bir söz kabul edilmesi dolayısıyla yapılmaktadır. Halbuki o sözün sadece bir nükteden ibaret olduğu belirtilmektedir..

744. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.432; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.195; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.347; Acluni, *Keşf;* 2/377; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.315.

745. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.433; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.195; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.347; Acluni, *Keşf;* 2/379; Hut, *Esne'l-Metalib;* s.316.

746. Bunun mânâsı, kişinin imam olması için öne geçmesi teklif edildiğinde kabul etmemesi, başkasını öne geçirmek istemesi, onun da bu görevi kabul etmemesi demektir. Değerli sahabe hanımlarından Selâme bt. Hurr el-Fezariyye (r.anha)'nin şu hadisi yukarıdaki ifadeye gerek bırakmamaktadır; Allah Rasûlü (s.a.v)'nün şöyle buyurduğunu işittim; *"Kıyamet alâmetlerinden biri, mescid ehlinin birbirlerini öne sürmeleri ve kendilerine namaz kıldıracak imam bulamamalarıdır."* Bu hadisi Ahmed *Müsned*'inde (6/381); Ebu Davud (1/159) ve İbn Mace (1/314) rivayet etmişlerdir. Lafız, Ahmed ve Ebu Davud'a aittir. Ebu Davud, bu hadis için "İmamlıktan kaçınmanın mekruh oluşu" babı başlığını kullanmıştır.

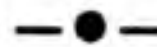
İmam Ahmed'in ikinci bir rivayeti İbn Mace'nin lafzı ile şöyledir; *"Öyle bir zaman gelecek ki, insanlar bir saat ayakta bekleyecekler de, namaz kıldıracak bir imam bulamayacaklar."*

٣٧٢- حديث: مِنْ فِتْنَةِ الْعَالِمِ أَنْ يَكُونَ الْكَلاَمُ إِلَيْهِ أَحَبَّ مِنَ الإِسْتِمَاعِ.

372. HADİS: "Âlimin fitnesi, konuşmanın kendisine dinlemekten daha sevimli olmasıdır."[747] *İhya* sahibi hadisi uzun haliyle zikretmiş,[748] Irakî bu hadis hakkında şöyle demiştir: Bunu Ebu Nuaym (*Hılye'* de) ve İbnü'l-Cevzî *Mevzûât'* da rivayet etmiştir.[749] *Muhtasar'* da bu şekilde zikredilmiştir.

٣٧٣- حديث: مُوتُوا قَبْلَ أَنْ تَمُوتُوا.

373. HADİS: "Ölmeden önce ölünüz."[750] Askalânî: Bu sabit değildir, demiştir.

747. bkz. İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât;* 1/265; Gazzalî; *İhya;* 1/62; Aliyyü'l-Karî; *Kübra;* s.348.

748. Gazzalî, *İhyau Ulûmi'd-Din;* (1/62) Kitabü'l-Ilm, 6 nolu İlmin âfetleri, Ahiret âlimlerinin ve kötü âlimlerin alâmetleri Babı. Gazzalî burada; "Muaz b. Cebel (r.a), mevkuf ve Hz. Peygamber (s.a.v)'den merfû olarak *"Alimin fitnesi, konuşmasının kendisine dinlemekten daha sevimli olmasıdır.."* hadisini rivayet etmiştir, demiş; bunu yaklaşık bir sayfa halinde uzun bir hadis olarak nakletmiştir. Bu rivayette tasavvur edilemeyecek kadar batıl ifadeler bulunmaktadır. Bu sebepledir ki İbnü'l-Cevzî *Mevzûât'*da bu hadisi Muaz'ın sözü (mevkuf) olarak ve ayrıca merfû olarak rivayet ettikten sonra şöyle demiştir: "Bu hadis müsned olarak da mevkuf olarak da bâtıldır. Bunu ne Rasûlullah (s.a.v), ne de Muaz söylemiştir!.."

749. İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât;* 1/265-266

750. bkz. Sehavî, *Makasıd;* s.436; Semhûdî, *Gammaz;* s.141; İbnü'd-Deyba', *Temyiz;* s.197; Aliyyü'l-Karî, *Kübra;* s.348; Aclunî, *Keşf;* 2/384; Hut, *Esne'l-Metalib;* s. 317.

« ن »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

٣٧٤- حديث: اَلنَّاسُ بِزَمَانِهِمْ أَشْبَهُ مِنْهُمْ بِآبَائِهِمْ.

374. HADİS: "İnsanlar babalarıyla değil, zamanlarıyla uyumlu olmalıdırlar."[751] Hz. Ali (r.a)'nin sözlerindendir.[752]

٣٧٥- حديث: اَلنَّاسُ بِالنَّاسِ.

375. HADİS: "İnsanlar insanlarla muhatap olur."[753] Hadis değildir.

٣٧٦- حديث: اَلنَّاسُ عَلَى دِينِ مُلُوكِهِمْ.

376. HADİS: "İnsanlar hükümdarlarının[754] dini üze-

---

751. bkz. İbn Kuteybe, *Uyûnü'l-Ahbar:* 2/1; Sehavî, *Makasıd:* s.441; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.200; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.352; Aclunî, *Keşf:* 2/412; Hut, *Esne'l-Metalib:* s. 332.

752. Müellif Aliyyü'l-Karî *el-Mevzûâtü'l-Kübra'* da şöyle diyor: "Bir rivayette: Bu söz Hz. Ömer (r.a)'in sözüdür, denilmiş; bir başka rivayette ise Hz. Ali (r.a)'nin sözüdür denilmiştir. İkinci rivayet, daha meşhur ve tercihe daha layık rivayettir. İbn Kuteybe, ***Uyû-nü'l-Ahbar'*** da (2/1) bunu Hz. Ömer'e nisbet etmiştir."

753. bkz. İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.200; Aclunî, Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.352; *Keşf:* 2/414; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.332.

754. Hadisin son kelimesi, (melîkihim) şeklinde müfred olarak da rivayet edilmiştir.

rinedirler."[755] Sehavî: Bunu hadis olarak bilmiyorum, demiştir.[756]

٣٧٧- حديث: اَلنَّاسُ نِيَامٌ، إِذَا مَاتُوا انْتَبَهُوا.

377. HADİS: "İnsanlar uykudadırlar. Ölünce uyanırlar."[757] Hz. Ali (r.a)'nin sözlerindendir.

---

755. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.441; Semhudî, *Gammaz:* s.144; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.200; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.352; Acluni, *Keşf:* 2/413; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.333; Şevkânî, *Fevaid:* s. 210.

756. Aclûnî *Keşfü'l-Hafa'* da (2/413) şöyle diyor: Necm (el-Gazzî) diyor ki: Bu hadisin manası hakkında şu söylenebilir: İnsanlar sultanın/devlet başkanının arzusuna meylederler. Devlet başkanı hangi ilim dalına ilgi duyarsa halk da ona ilgi duymaya başlar. Ya da at yarışları, silah atma gibi hangi çeşit spora ilgi duyarsa halk da ona ilgi duymaya başlar. Bunun manası hakkında en açık ifade Ömer b. Abdülaziz'in şu ifadesidir: *"Sultan pazarı temsil eder. Pazarda geçerli olan mal, pazara taşınır."*

Tarihçi Hafız İbn Kesir *Bidaye ve Nihaye* kitabında (9/165) Emevî halifesi Velid b. Abdülmelik'in biyografisinde şöyle diyor: "Bazıları: *Halk, hükümdarlarının dini üzerinedir;*" diyorlar. Hükümdar/Devlet Başkanı ayyaşsa içki tüketimi artar. Lûtî ise o fiil yaygınlaşır. Açgözlü ve hırslı ise halk da hırslı olur. Devlet Başkanı ikram sever, cömert ve cesur ise halk da böyle olur. Tamahkâr, zâlim, kindar biriyse halk da aynı şekilde olur. Dindar, takva sahibi, iyilik ve ihsan ehli ise halk da böyle olur. Bu, bazı zamanlarda ve bazı kişilerde açıkça görünür.

Emevî halifesi Velid'in ilgi alanı inşaat idi. Halk da onun zamanında inşaata yöneldi. Onun zamanında kişi biriyle karşılaşınca; Ne binası yaptın? Neyin tamirini yaptın? derdi.

Kardeşi Süleyman'ın ilgi alanı kadınlardı. İnsanlar da bu alana yöneldiler. Onun zamanında kişi biriyle karşılaştığında; Kaç hanımla evlisin? Kaç cariyen var? derdi.

Halife Ömer b. Abdülaziz'in gayreti Kur'an tilâveti, namaz ve ibadet idi. Halk da buna yöneldi. Onun döneminde kişi biriyle karşılaştığında; Evradın ne kadar? Günde kaç sayfa Kur'an okuyorsun? Dün gece kaç rekat kıldın? derdi?

757. bkz. Gazzalî, *İhya:* 4/20; Semhudî, *Gammaz:* s.144; Sehavî, *Makasıd:* s.442; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.200; Acluni, *Keşf:*

٣٧٨- حديث: نَاكِحُ الْيَدِ مَلْعُونٌ.

378. HADİS: “**Elle istimnâ (masturbasyon) yapan lânetlenmiştir.**”[758] Aslı yoktur. Ruhâvî bunu açıkça ifade etmiştir.[759]

2/414; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.353; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.333.

758. bkz. Ruhavî, *Haşiyetü Şerhı'l-Menar* : s.279; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.360; Aclunî, *Keşf:* 2/431.

759. Şerafeddin Yahya er-Ruhavî, İbn Melek'in Hanefî Usul-ü Fıkıh kitabı *"Şerhu'l-Menar"* kitabına yazdığı haşiyesinde (s.279) Nehy ve Nehyin kısımları bahsinin sonlarında İbn Melek'in "*Elle istimnâ* (masturbasyon) *yapan lânetlenmiştir"*, hadisini delil olarak zikretmesi üzerine şöyle demiştir: "Ben bunu hadis kitaplarında bulamadım. Ancak bunu üstadlar fıkıh kitaplarında zikretmişlerdir".

Ebu Gudde diyor ki: Bu söz, nebevî hadis ve şahid olarak İmam Kemal İbnü'l-Hümam tarafından Hanefî fıkıh kitaplarından *Hıdaye*'nin şerhi olan *Fethu'l-Kadir*'de (2/64) Oruç bölümü, Kaza ve keffaret gerektiren şeyler babı'nın başlarında zikredilmiştir. İmam İbnü'l-Hümam, imamlığı hatta mutlak müctehid derecesine eriştiği kabul edilen, aklî-naklî ilimlerde ve istidlâlde tahkik ehli alimlerdendir. Fakat onun bu hadisi şahid olarak kullanması, kitaplarına baktığı fakih ve alimlerden bu hadisi şahid olarak kullananlara uyması sebebiyle olmuştur. İbnü'l- Hümam bunu araştırmadan önceki âlimlere uyarak zikretmiştir.

İlim erbabı zaman zaman böyle bir durumla karşılaşır. Şahid olarak kullandığı delili her zaman inceleyip araştırma gayreti ve imkânı bulamayabilir. Bu durumda bu delili başkalarına uyarak ya olduğu gibi zikreder ya da reddeder.

Böyle bir durum, İmamlar İmamı Değerli İmam Şafiî (r.a)'nin *Risale* kitabında da yaşanmıştır. Şafiî bu kitabında s.286 da namazın ilk vaktinde kılınmasının son vaktinde kılınmasından daha faziletli olduğuna delil getirmek üzere şu uydurma hadisi kullanmıştır. "Peygamberimiz (s.a.v) buyurdu ki: *"Namazın ilk vakti Allah rızasıdır. Son vakti Allah'ın affıdır."*

Allâme Ahmed Şakir (rh.a) burada şu notu düşmüştür: İmam Şafii bu hadisi gördüğünüz gibi isnadsız olarak nakletmektedir. *İhtilâfü'l-Hadis* kitabında (s.209) da aynı şekilde davranmış, bunu

٣٧٩- حديث: اَلنَّبِيُّ لاَ يُؤَلِّفُ تَحْتَ الْأَرْضِ.

379. HADİS: "Peygamber yer altında bin yılı tamamlamaz."(Yani Hz. Peygamberin (s.a.v) vefatından sonra bin yıl geçmeden kıyamet kopar)[760] Bâtıldır. Aslı yoktur.

٣٨٠- حديث: اَلنِّسَاءُ يَنْصُرُ بَعْضُهُنَّ بَعْضاً.

380. HADİS: "Kadınlar birbirlerine yardım ederler."[761] İkrime'nin sözüdür.[762]

---

delil olarak zikretmiştir. Hâlâ bu davranışına hayret ediyorum. Zira bu hadis, sâbit hiçbir aslı olmayan uydurma bir hadistir. Bunu Yakub b. Velid el-Medenî isimli bir şeyh rivayet etmektedir. İmam Ahmed o şeyh hakkında: Büyük yalancılardandır, hadis uyduruyordu, demiştir. Ebu Hatim: Yalan söylüyordu. Rivayet ettiği hadis uydurmadır, demiştir. Tirmizî üzerine yaptığım şerhte (1/321) bu hadis hakkında geniş açıklama yaptım."

O halde başkalarına uyan, incelemeden nakleden âlimlere değil; araştıran, inceleyen ve tahkik eden âlimlere itimad edilmelidir. Doğrusunu en iyi bilen Allah Teâlâ'dır.

Mütabaat/uyma ile *muvafakat/katılma* arasındaki fark hakkında **Önemli Not:** Bu iki ifade arasındaki fark şudur. *Mütabaat/uyma,* ilim adamının bir hüküm ve görüşte bu görüşün doğru olup olmadığını tahkik etmeden ilim ehlinden başka birine tâbi olmasıdır. *Muvafakat/katılma* ise iki alimin bir konudaki görüşlerinin bu görüşü gerektiren delillere dayanarak uyuşmasıdır. Herhangi bir hadis hakkında meselâ: Hakim bunu sahih olduğuna hükmetmiş, Zehebî de buna muvafakat etmiştir/katılmıştır, denilir. Bir başka hadis hakkında da meselâ: Bunu falan sahih olarak kabul etmiş, ya da delil olarak almıştır. Falan da ona tabi olmuştur/uymuştur, denilir. Bazen muvafakat yerine mütabaat kelimesi de kullanılmaktadır.

760. bkz. Süyûtî, *Havi:* 2/166; Sehavî, *Makasıd:* s.443; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.200; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.353; Aclunî, *Keşf:* 2/417; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.334.

761. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.445; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.201; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.354; Aclunî, *Keşf:* 2/418; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.334.

٣٨١- حديث: اَلنِّسْيَانُ طَبْعُ الْإِنْسَانِ.

381. HADİS: “Unutkanlık, insanın tabiatıdır.”[763] Sehavî: Bu lafızla bilmiyorum, demiştir.

٣٨٢- حديث: نُصْرَةُ اللهِ لِلْعَبْدِ خَيْرٌ مِنْ نُصْرَتِهِ لِنَفْسِهِ.

382. HADİS: “Allah’ın kuluna yardımı, kulun kendisine yardımından daha hayırlıdır.”[764] Vüheyb bin Verd’in sözlerindendir.[765]

٣٨٣- حديث: اَلنَّظَرُ إِلَى الْوَجْهِ الْجَمِيلِ عِبَادَةٌ.

383. HADİS: “Güzel yüze bakmak ibadettir.”[766] İbn Teymiyye: Batıldır, aslı yoktur, demiştir.

---

762. Nitekim Bu söz, *Sahih-i Buharî*'de (Libas 23) Yeşil Elbiseler Babında zikredilmiş, İbn Hacer *Fethu'l-Barî*'de (10/238) bunun İkrime’nin sözü olduğunu ifade etmiştir.

763. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.445; İbnü’d-Deyba’, *Temyiz:* s.201; Aliyyü’l-Karî, *Kübra:* s.354; Aclunî, *Keşf:* 2/419; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.335.

764. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.446; İbnü’d-Deyba’, *Temyiz:* s.201; Aliyyü’l-Karî, *Kübra:* s.355; Aclunî, *Keşf:* 2/419.

765. Vüheyb b. Verd el-Mekkî ibadet ehli olup vaaz ve sohbetleri vardır. Hafız İbn Hacer *Tehzibü't-Tehzib'* deki (11/170-171) biyografisinde şöyle demiştir: “İbadet ehlindendi. Hadisleri, vaazları ve zühdü bilinmektedir. İbn Hıbban onu *Sikat'* (Güvenilir Raviler) kitabında zikretmiş ve şöyle demiştir: Dünyayı terk etmesi sebebiyle dünyalığı bulunmayanlardandı. Süfyan es-Sevrî, hadis rivayetini bitirince talebelerine: Kalkın, hoş insana –yani Vüheyb b. Verd’e– gidelim, derdi. Vüheyb konuşurken gözlerinden yaş damlardı. Ona:

–Allah Tealâ’ya isyan eden ibadetin tadını bulur mu? diye soruldu. Vüheyb:

–Hayır, hatta masıyete yönelen bile bu tadı duyamaz, dedi. Hicrî 153 yılında vefat etti. Allah rahmet eylesin.

٣٨٤- حديث: نِعْمَ الصِّهْرُ الْقَبْرُ.

384. HADİS: "Kabir, ne güzel hısımdır!."[767] Bu lafızla aslı yoktur.

٣٨٥- حديث: نِعْمَ الْعَبْدُ صُهَيْبُ، لَوْ لَمْ يَخَفِ اللهَ لَمْ يَعْصِهِ.

385. HADİS: "Suheyb ne güzel kuldur!.. Allah'dan korkmasaydı bile[768] yine O'na isyan etmezdi."[769] Hadis hafızlarının açıkça ifade ettikleri gibi, bunun aslı yoktur.[770]

٣٨٦- حديث: نُقْطَةٌ مِنْ دَوَاةِ عَالِمٍ أَحَبُّ إِلَى اللهِ مِنْ عَرَقِ مِئَةِ ثَوْبِ شَهِيدٍ.

---

766. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.355; Aclunî, *Keşf:* 2/421;

767. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s. 449; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.202; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.356; Aclunî, *Keşf:* 2/427; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.331.

768. Bu ifade ile şu mana anlatılmaktadır: Suheyb (bin Sinan er-Rumî- r.a), Allah'a O'nun azabından korktuğu için değil, O'nu sevdiği için itaat etmektedir. Bunu Hafız İbn Hacer söylemiştir. (Sehavî, *el-Makasıdü'l-Hasene:* s.449)

769. bkz. Ebu Nuaym, *Hılye:* 1/177; Semhudî, Gammaz: s.147; Sehavî, *Makasıd:* s. 449; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.202; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.356; Aclunî, *Keşf:* 2/428; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.331.

770. Müellif Aliyyü'l-Karî *el-Mevzûâtü'l-Kübra'*da (s. 356) şöyle diyor: Hâfız Süyûtî *Nazmu't-Telhis Şerhi*'nde diyor ki: İnsanların *"Suheyb ne güzel kuldur!.. Allah'dan korkmasaydı bile yine O'na isyan etmezdi"*, hadisi hakkındaki soruları çoğaldı. Bazıları bunu Hz. Peygamber (s.av)'e nisbet ettiler. İbn Malik *Şerhu'l-Kâfiye* ve başka eserlerinde Hz.Ömer (r.a)'e nisbet etmiştir. Bahaeddin Sübkî bu konuda şöyle demiştir: Bu sözü, ısrarlı araştırmalarıma rağmen hadis kitaplarının hiç birinde ne merfû ne de mevkuf olarak, ne Hz. Ömer (r.a)'e, ne de başkasına ait bir söz olarak gördüm."

386. HADİS: "Alimin mürekkebinin bir damlası, Allah'a yüz şehidin kefeninin terinden daha sevimlidir."[771] Raten'in[772] uydurma hadislerindendir. *Zeyl'* de böyledir.[773]

771. bkz. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât*: s.81; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.358; Aclunî, *Keşf*: 2/431.

772. Raten el-Hindî'nin biyografisi 321 no.lu hadis esnasında (656 nolu dipnotta) geçmiştir.

773. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât*: s.81

« هـ »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadis

٣٨٧- حديث: هَلاَكُ أُمَّتِي عَالِمٌ فَاجِرٌ وَعَابِدٌ جَاهِلٌ.

387. HADİS: "Ümmetimin helâki, günahkâr âlim ve câhil ibadet ehli iledir."[774] Bulunamamıştır. *Muhtasar*' da böyledir.

—●—

774. bkz. Fîruz-Âbadî, *Muhtasaru'l-Muğnî fî Tahrici'l-İhya li'l-Iraki;* Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.364; Aclunî, *Keşf:* 2/442.

« و »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

٣٨٨- حديث: اَلْوَرْدُ الْأَبْيَضُ خُلِقَ مِنْ عَرَقِهِ صلى الله عليه وسلم، وَالْأَحْمَرُ مِنْ عَرَقِ جِبْرِيلَ، وَالْأَصْفَرُ مِنْ عَرَقِ الْبُرَاقِ.

388. HADİS: "Beyaz gül Peygamberimiz (s.a.v)'in terinden, kırmızı gül Cebrail'in terinden, sarı gül Burak'ın terinden yaratılmıştır."[775] *Müsnedü'l-Firdevs*[776] ve başka eserlerde zikredilmiştir. Nevevî: Sahih değildir, demiştir. Başkaları ise; Uydurmadır, demişlerdir.[777]

---

775. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.130; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.55; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.361; Acluni, *Keşf:* 1/302; *Esne'l-Metalib:* s.86.

776. Daha önce 300 nolu hadisle ilgili 608 nolu dipnotun sonunda İbn Teymiyye'nin *Firdevs* kitabı hakkındaki sözü nakledilmişti. Oraya bakınız!.

777. Müellif Aliyyü'l-Karî'nin buradaki ifadesi zayıf olup yanlış bir kanaat vermektedir. Zira bu ifade Nevevî'nin *"sahih değildir"*, şeklindeki sözü ile başka âlimlerin *"uydurmadır"* ifadeleri arasında farklılık izlenimi vermektedir. Doğru olan, bu iki ifade arasında hiçbir farklılığın bulunmamasıdır. Sehavî'nin *el-Makasıdü'l-Hasene*'deki (s.130) ifadesi şöyledir: *"Gül Hz. Peygamber (s.a.v)'in terinden yaratıldı..."* (hadis hakkında); Nevevî sahih değildir, demiştir. Üstadımız Hafız İbn Hacer de aynı

٣٨٩- حديث: وَصِيَّتِي وَمَوْضِعُ سِرِّي وَخَلِيفَتِي فِي أَهْلِي وَخَيْرُ مَنْ أُخَلِّفُ مِنْ بَعْدِي: عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ.

389. HADİS: "Benim vasıyyetim, sırdaşım, ailemde benden sonra vekilim ve benden sonra geriye bıraktığım kişilerin en hayırlısı: Ebu Talib oğlu Ali'dir."[778] Saganî'nin *ed-Dürrü'l-Mültekat'ta* dediğine göre uydurmadır.[779]

٣٩٠- حديث: وُلِدْتُ فِي زَمَنِ الْمَلِكِ الْعَادِلِ.

390. HADİS: "Adâletli hükümdarın[780] zamanında dünyaya geldim."[781] Hadis hafızları: Bunun aslı yoktur, demişlerdir.

şekilde; "Bu, uydurmadır", demiştir. Ondan önce de İbn Asakir aynı ifadeyi kullanmıştır."

Bu kitabımızın 49-51. sayfalarında *"sahih değildir"* ve *"uydurmadır"* ifadelerinin mevzû hadisler konusunda kullanıldığında aynı manada oldukları, uzun uzun açıklanmıştır. Dilerseniz oraya başvurabilirsiniz.

778. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.361; Aclunî, *Keşf:* 2/446.

779. Müellif Aliyyü'l-Karî, (...dediğine göre) ifadesiyle, bu hadis hakkındaki mevzû/uydurma hükmünü zayıflatma amacı taşımamaktadır. Bu ifade ile sadece bu hadisin uydurma olduğu görüşünde olan alimin ismini ve bu ifadeyi zikrettiği kitabın ismini verme amacı taşımaktadır. Zira müellif Aliyyu'l–Kari aynı ifadeyi *el-Mevzûâtü'l-Kübra* kitabında (s. 361) kullanmış, bunun ardından şöyle demiştir: "Bu ifade şianın çirkin iftiralarındandır. Allah belâlarını versin. Nereden iftira ediyorlar? Nasıl da iftira edebiliyorlar?"

780. "Adaletli hükümdar" ifadesiyle İran Kisrası Nûşirvan kastedilmektedir. Halimî *Şüab'* da bu hadis hakkında: Sahih değildir, demiştir. Sahih olsa bile, Nûşirvan hakkında "Âdil" denilmesi, âdil olduğu ve onun lehine şahitlik etmek için değil, meşhur olduğu bu isimle kendisini tarif etmek içindir. Zira

٣٩١- حديث: وَلَدُ الزِّنَا لاَ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ.

391. HADİS: "Zinadan doğan çocuk Cennete giremez."[782] Bunun aslı yoktur.

Allah Rasûlü (s.a.v)'in Allah'ın hükmünden başkasıyla hükmeden bir kimseyi "âdil" olarak adlandırması mümkün değildir. (*el-Makasıdü'l-Hasene*: s.454'den kısaltılarak nakledilmiştir.)

781. bkz. Saganî, Mevzûât: s.4; Semhudî, *Gammaz*: s.149; Sehavî, *Makasıd*: s.454; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.207; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.362; Acluni, *Keşf*: 2/454; Şevkânî, *Fevaid*: s.327; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.339.

782. bkz. İbnü'l-Cevzî: *Mevzûât*: 3/111; Ebu Nuaym, *Hılye*: 3/308; İbn Kayyim, *Menar*: s.133; Süyûtî, *Leâlî*: 2/193; Semhudî, *Gammaz*: s.149; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.362; Acluni, *Keşf*: 2/452.

« لا »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

٣٩٢- حديث: لاَ أَدْرِي نِصْفُ الْعِلْمِ.

392. HADİS: "Bilmiyorum" sözü,[783] ilmin yarısıdır."[784] Şa'bî'nin sözlerindendir.[785]

---

783. Evet, ama Yakut el-Hamevî'nin *Mu'cemü'l-Büldan*'da (1/4) ifade ettiği gibi; "Bilmiyorum" ifadesi, ilimin takdir edilmeyen ikinci yarısıdır. İlmin en şerefli ve en faziletli ilk yarısı ise "Biliyorum", diyebilmektir. İlmiyle amel eden tabiîn âlimlerinden Muhammed b. Aclân'ın dediği gibi; gerçek olan husus şudur: İlim erbabı "Bilmiyorum" ifadesini göz ardı ettiği takdirde yumuşak karnından öldürülür."

Müslim *Sahih*inde (Sıfatü'l-Münafikîn 7; Nevevî Şerhi: 17/141) Abdullah b. Mes'ud (r.a)'un şu sözünü rivayet etmektedir: *"Ey insanlar!.. Allah'tan korkun. İçinizden kim bir şey biliyorsa bildiğini söylesin. Bilmeyen kimse; Allahu a'lem (Doğru olanı bilen Allah'tır), desin."*

İbn Kayyim el-Cevziyye *İ'lâmü'l-Muvakkıîn* (4/218)'de şöyle demiştir: "İlim ehlinden biri diyor ki: Bilmiyorum demeyi öğren. Bilmiyorum, dersen; bilinceye kadar sana öğretirler. Biliyorum, dersen; Bilemeyinceye kadar soru sorarlar."

784. bkz. Darimî, Sünen: 1/63; Sehavî, *Makasıd:* s.458; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.208; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.364; Acluni, *Keşf:* 2/464; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.343

785. Bu sözü Darimî *Sünen*'inde (1/57 Mukaddime 21) Şa'bî'nin sözü olarak rivayet etmiştir. Şa'bî: Tabiînden İmam Ebu Amr Şerahîl el-Hımyerî el-Kûfî'dir. Şöyle diyordu: "Sahabe'den beş yüz kişiye eriştim. Beyaz sayfaya siyah yazı yazmadım. (Yazarak hadis ezberlemedim) Biri bana bir hadis nakleder etmez hemen ezberledim." Şa'bî Kûfe'de hicrî 19. yılda dünya gelmiş, 103 yılında vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin.

٣٩٣- حديث: لاَ بَأْسَ بِبَوْلِ الْحِمَارِ وَكُلِّ مَا أُكِلَ لَحْمُهُ.

393. HADİS: "Merkebin ve eti yenen her hayvanın idrarında sakınca yoktur."[786] Uydurmadır. *Leâlî'* de[787] bu şekildedir.

٣٩٤- حديث: لاَ تَتَوَضَّؤُا فِي الْكَنِيفِ الَّذِي تَبُولُونَ فِيهِ، فَإِنَّ وَضُوءَ الْمُؤْمِنِ يُوزَنُ مَعَ حَسَنَاتِهِ.

394. HADİS: "Küçük su döktüğünüz tuvalette abdest almayın. Zira mü'minin abdest suyu, sevaplarıyla birlikte tartılır."[788] Bunu Yahya b. Anbese uydurmuştur.[789]

٣٩٥- حديث: لاَ تُسَيِّدُونِي فِي الصَّلاَةِ.

395. HADİS: "Beni namazda "Seyyid" kelimesiyle anmayın."[790] Sehavî:[791] Bunun aslı yoktur, demiştir.[792]

Bu söz değerli sahabî Ebu'd-Derda (r.a)'dan da nakledilmiştir. Aslında ona nisbet edilmesi daha doğrudur. Hafız İbn Abdil-Berr *Camiu Beyani'l-Ilm ve Fazlihî* kitabında (2/54) "Alime ilmî meselelerden bilmediği bir şey sorulduğunda izlemesi gereken metod" babında bu sözü Ebu'd-Derda (r.a)'ya nisbet etmiştir. *İntika* kitabında (s.38)'da şöyle demiştir: "Ebu'd-Derda (r.a)'nın; "*Bilmiyorum" demek, ilmin yarısıdır"*, sözü sahih rivayetle nakledilmiştir."

786. bkz. İbnü'l-Cevzî, Mevzûat: 2/75; Süyûtî, *Leâlî:* 2/2; İbn Arrak, *Tenzih:* 2/66; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.365; Aclunî, *Keşf:* 2/468.

787. Süyûtî, *el-Leâli'l-Masnûa:* 2/2

788. bkz. Zehebî, *Mizan:* 4/400; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.365; Aclunî, *Keşf:* 2/468;

789. Yahya b. Anbese, durumu açığa çıkmış olan, hadis uyduran yalancı biridir. (bkz. Zehebî, *Mizanü'l-I'tidal:* 4/400)

790. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.463; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.210; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.365: Aclunî, *Keşf:* 2/478; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.346.

٣٩٦- حديث: لاَ تَلِدُ الْحَيَّةُ إلاَّ الْحَيَّةَ.

396. HADİS: "Yılandan ancak yılan dünyaya gelir."[793] Hadis değildir.[794]

٣٩٧- حديث: لاَ تَنْظُرْ إلَى مَنْ قَالَ، وَانْظُرْ إلَى مَا قَالَ.

397. HADİS: "Söyleyene değil, söylediği şeye bak."[795] Hz. Ali (r.a)'nin sözlerindendir.

٣٩٨- حديث: لاَ دِينَ لِمَنْ لاَ عَقْلَ لَهُ.

398. HADİS: "Aklı olmayanın dini yoktur." Nesaî: Bâtıldır, münkerdir (güvenilir ravilere aykırı çok zayıf bir hadisdir), demiştir.

٣٩٩- حديث: لاَ عُذْرَ لِمَنْ أَقَرَّ.

399. HADİS: "İtiraf edenin mazereti olamaz."[796] Askalânî: Bunun aslı yoktur, demiştir.[797]

---

791. Sehavî, *el-Makasıdü'l-Hasene:* s.463 No: 1292.

792. Bu söz, uydurma olması bir yana, dil terkibi açısından hatalıdır. Zira dil açısından doğru olan vav ile (Lâ tüsevvidûnî) denilmesidir. Zira bu fiilin aslı vav'lıdır. (bkz. Acluni, *Keşf:* 2/478 Hadis No: 3018)

793. bkz. Meydanî, *Mecmeu'l-Emsal:* 2/141; Zemahşerî, *el-Müstaksâ:* 2/390; Sehavî, *Makasıd:* s.465; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.212; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.366; Acluni, *Keşf:* 2/483.

794. Bu söz yeni dönem arap atasözlerindendir. Nitekim Meydanî'nin *Mecmeu'l-Emsal* kitabında (2/141) *"Fareden ancak fare, yılandan ancak yılan dünyaya gelir"*, denilmektedir.

795. bkz. ed-*Dürer el-Mültekata:* No: 461, Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.367; Acluni, *Keşf:* 2/485;

796. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.468; Semhudî, *Gammaz:* s.152; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.214; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.367; Acluni, *Keşf:* 2/493; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.352.

797. bkz. Sehavî, *el-Makasıdü'l-Hasene:* s.468 No: 1311.

٤٠٠- حديث: لاَ يَتَعَلَّمُ الْعِلْمَ مُسْتَحٍ وَلاَ مُتَكَبِّرٌ.

400. HADİS: "Utangaç ve kibirli olan, ilim öğrenemez."[798] Buharî'nin *Sahih'* inde[799] Mücahid'in[800] sözü

---

798. bkz. Buharî, *Sahih:* İlim 50; İbn Hacer *Fethu'l-Barî:* 1/202; Sehavî, *Makasıd:* s.469; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.215; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.371; Aclunî, *Keşf:* 2/499; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.355.

799. Buharî, *Sahih:* 1/202 (İlim 50) İlimde utanma babı. Bu söz birçok, kitapta bu şekilde nakledilmiştir. Buharî'nin lafzında (müstahyî) kelimesi, sonundaki iki yâ harfiyledir. İbnü'd-Deyba'ın *Temyizü't-Tayyib mine'l-Habis* kitabında da bu şekilde –iki yâ ile– gelmiştir. İmam Aynî, *Umdetü'l-Karî'*de (2/210) şöyle diyor: (istahya–yestahyî) filinden türeyen (müstahyî): Ha harfinin sükûnu ile ve ikincisi sâkin olan iki yâ ile yazılır. Bu kelimede bir yâ ile (Müstahî) denilmesi de, yâsız (müstah) denilmesi de caizdir." Aynî daha sonra şöyle devam etmiştir: *"...ve kibirli olan ilim öğrenemez."* Mütekebbir/Kibirli olan, kendini büyük gören demektir. Böylesi böbürlenip ilim öğrenmeye karşı çekimser/isteksiz davranan kişidir. İstikbar ve tekebbür böbürlenmek, kendini büyük görmek demektir."

Hafız İbn Hacer *Fethu'l-Barî'*de (1/202) şöyle diyor: *"Haya imandandır"*, hadisi daha önce geçmişti. –Şer'î anlamıyla– haya/utanma büyüklere hürmet ve saygı şeklinde meydana gelen utanç duygusudur. Bu övgüye değer olan utanma şeklidir. Şer'î bir emri terk etmeye sebep olan utanma ise kötülenmiştir. Utanmanın bu şekli, meşrû utanma olmayıp bir çeşit zafiyet ve seviye düşüklüğüdür. İmam Mücahid'in *"Utangaç ve kibirli olan, ilim öğrenemez"*, sözüyle anlatılmak istenen de budur."

800. Bu zat, Tabiînden, ibadet ve vera ehli, güçlü fakîhlerden Tefsir, Kıraat, Hadis, Fıkıh ve Kur'ân'da İmam Mücahid b. Cebr Ebu'l-Haccac el-Mekkî el-Mahzûmî'dir. Mücahid şöyle diyordu: Kur'ânı İbn Abbas'a otuz defa arz ettim. Bir başka rivayette ise; Kur'an'ı İbn Abbas'a üç defa arz ederek okudum. Her âyette duruyordum. Bu âyet hangi konuda indi? Nasıl nâzil oldu? diye soruyordum. İbn Ömer bana dedi ki: Nafi' de senin ezberin gibi iyi hadis ezberlese, diye temenni ediyorum. Seleme b. Küheyl: Ata, Tavus ve Mücahid kadar bu ilimle Allah rızasını arzulayan kimse görmedim, demiştir. Mücahid hicrî 21 yılında Hz.Ömer'in halifeliği döneminde dünyaya gelmiş, Mekke'de 103 yılında secdede iken vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin.

olarak zikredilmiştir.

٤٠١- حديث: لاَ يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ جَهْلُ الْفَرَائِضِ وَالسُّنَنِ، وَيَحِلُّ لَهُ جَهْلُ مَا سِوَى ذَلِكَ.

401. HADİS: "Müslümanın farzları ve sünnetleri bilmemesi helâl/caiz değildir. Bunun dışındakileri bilmemesi ise caizdir."[801] Uydurmadır. *Zeyl*'de[802] böyledir.

٤٠٢- حديث: لاَ يَسْتَحْيِي الشَّيْخُ أَنْ يَتَعَلَّمَ الْعِلْمَ، كَمَا لاَ يَسْتَحْيِي أَنْ يَأْكُلَ الْخُبْزَ.

402. HADİS: "Hoca, ekmek yemekten utanmadığı gibi, ilim öğrenmekten de utanmasın."[803] Sahih değildir.

٤٠٣- حديث: لاَ يَسْتَدِيرُ الرَّغِيفُ وَيُوضَعُ بَيْنَ يَدَيْكَ، حَتَّى يَعْمَلَ فِيهِ ثَلاَثُ مِئَةٍ وَسِتُّونَ صَانِعاً، أَوَّلُهُمْ مِيكَائِيلُ.

403. HADİS: "İlki Mikâil olmak üzere üç yüz altmış meslek erbabı emek vermedikçe, pide yuvarlanıp (sofrada) senin önüne konmaz."[804] Irakî: Bunun aslını bulamadım, demiştir.[805]

---

801. bkz. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât:* s.36; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.370; Aclunî, *Keşf:* 2/500.

802. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât:* s.36

803. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.371; Aclunî, *Keşf:* 2/508.

804. bkz. Gazzalî, *İhya:* 3/94; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.371; Aclunî, *Keşf:* 2/509.

805. Bu hadisi Gazzalî, *İhya*'da (3/94) İki şehvetin Kırılması Bölümünde, Mide şehvetini kırma konusunda izlenecek riyazet yolunun açıklanması babında zikretmiş, Irakî de bu sözünü *İhya Tahrici*'nde (*İhya:* 3/94 dipnot 1) zikretmiştir.

٤٠٤ - حديث: لاَ يُعَذِّبُ اللهُ بِمَسْأَلَةٍ اخْتُلِفَ فِيهَا.

404. HADİS: "(Âlimler arasında) İhtilâf edilen bir mesele sebebiyle Allah azab etmez."[806] Sehavî:[807] Zannederim ki bu selef âlimlerinden birinin sözüdür, demiştir.

Ben de derim ki: Üstadlarımdan birinin şöyle söylediğini duymuştum: Bir âlime uyan kimse, Allah'a sâlimen kavuşur.

---

806. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.471; Semhudî, *Gammaz:* s.155; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.217; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.372; Aclunî, *Keşf:* 2/504; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.357.

807. bkz. Sehavî, *el-Makasıdü'l-Hasene:* s.471 No:1325.

« ى »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

٤٠٥- حديث: يَؤُمُّ الْقَوْمَ أَحْسَنُهُمْ وَجْهاً.

405. HADİS: "Bir cemaate içlerinde yüzü en güzel olan kişi imam olur."[808] Uydurmadır. *Leâlî'* de[809] bu şekildedir.

٤٠٦- حديث: ياَ أَبَا هُرَيْرَةَ!. إِذَا تَوَضَّأْتَ فَقُلْ: بِسْمِ اللهِ وَالْحَمْدُ للهِ، فَإِنَّ حَفَظَتَكَ لاَ تَسْتَرِيحُ، تَكْتُبُ لَكَ الْحَسَنَاتِ حَتَّى تُحْدِثَ مِنْ ذَلِكَ الْوُضوءِ.

406. HADİS: "Ey Ebu Hureyre!.. Abdest aldığında "Bismillah ve'l-hamdü lillah" de. Zira senin koruyucu meleklerin, bu abdestin bozuluncaya kadar hiç dinlenmeden senin hasenelerini yazmaya devam ederler."[810]

---

808. bkz. İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât:* 2/100; Süyûtî, *Leâlî:* 2/21; İbn Arrak, *Tenzih:* 2/103; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.377; Aclunî, *Keşf:* 2/522.

809. Süyûtî, *el-Leâli'l-Masnûa:* 2/21. Asıl nüshada; "*Zeyl*'de bu şekildedir", denilmiştir. Bu, bir kalem sürçmesidir. Zira ben bu hadisi *Zeyl*'de göremedim, gördüğünüz şekilde *Leâli* olarak düzelttim.

810. bkz. Taberanî, *el-Mu'cemü's-Sagir:* 1/73; İbnü'l-Cevzî, *el-Mevzûât:* 2/186; Heysemî *Mecmeu'z-Zevaid:* 1/220; İbn Hacer,

Münkerdir.[811] (Ebu Gudde: Bu hadisin bu metniyle uydurma hadisler arasında zikredilmesi imkânsızdır.

Lisanü'l-Mizan: 1/98; Süyûtî *Zeylü'l-Mevzûât:* s.96; Süyûtî, *Leâlî:* 2/377; İbn Arrak, *Tenzih:* 2/340; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.373. Heysemî *Mecmeu'z-Zevaid:* 1/220;

811. Yani batıldır. Hadisi Süyûtî *Zeylü'l-Mevzûât'* da (s.96) Taberanî'nin *el-Mu'cemü's-Sagir'* inden senediyle; Amr b. Ebî Seleme, İbrahim el-Basrî, Ali b. Sabit, Muhmmed b. Sirin, Ebu Hureyre tarikıyle merfû olarak rivayet etmektedir. Süyûtî şöyle demiştir: Taberanî diyor ki: Bunu Azre b. Sabit'in kardeşinden sadece İbrahim el-Basrî rivayet etmiştir. Süyûtî daha sonra şöyle demiştir: "*Mizan*'da şöyle denilmektedir: Bu hadis münkerdir. Bunun âfeti (uyduran kişisi) İbrahim'dir."

Ebu Gudde diyor ki: Bu haberi *Mizan*'da İbrahim ismini taşıyan ravilerin biyografilerinde görmedim. Daha sonra bunu İbn Hacer'in *Lisanü'l-Mizan*'ında (1/98) İbrahim b. Muhammed b. Sabit el-Ensarî'nin biyografisinde gördüm. Süyûtî'nin *Zeyl*'deki ifadesinin aslı "*Lisanü'l-Mizan*'da şöyle denilmiştir", şeklinde iken, kelime düşüklüğü sebebiyle bu yanlışlık meydana gelmiş olabilir.

Lisan' daki ifade şöyledir: (İbrahim b. Muhammed b. Sabit el-Ensarî): Amr b. Ebî Seleme et-Tinnîsî'nin üstadıdır. Münker hadisler rivayet etmiştir. İbn Adiyy onun hakkında: Medinelidir. Kendisinden münker hadisler rivayet edilmiştir, demiş ve onun üç münker hadisini nakletmiş ve sonra da "Onun başka hadisleri de bulunmaktadır. Hadisleri salih olup tahammül edilebilir niteliktedir", demiştir. İbn Hıbban bunu *Sıkat'* ta zikretmiş ve Amr b. Ebî Seleme'nin arkadaşıdır. Muhammed b. Malik vasıtasıyla Bera'dan rivayette bulunmuştur. İbrahim b. Muhammed el-Makdisî isminde zikri gelecektir." demiştir.

İbn Hacer, zikri geçen (İbrahim el-Ensarî)'nin biyografisinin ortasında şu hadisi zikretmiştir: Taberanî, *Sagir'* de Amr b. Ebî Seleme, İbrahim b. Muhammed el-Basrî'den, Ali b. Sabit, İbn Sirin sened zinciriyle Ebu Hureyre'den merfû olarak şu hadisi rivayet etmektedir: *"Ey Ebu Hureyre!.. Abdest aldığında "Bismillah ve'l-hamdü lillah" de. Zira senin koruyucu meleklerin, bu abdestin bozuluncaya kadar hiç dinlenmeden senin hasenelerini yazmaya devam ederler."* Bu münkerdir.

İbn Hacer daha sonra (İbrahim b. Muhammed el-Makdisî)'nin biyografisinde (1/103) şöyle demiştir: Ebu Hatim: Hadisi zayıf-

tır, meçhuldür, demiştir. İbn Hıbban ise onu *Sikat* (Güvenilir Raviler) kitabında, Buharî *Tarih*'inde zikretmiş, her ikisi de onu Ebu Hafs et-Tinnîsî'nin arkadaşı olarak tanıtmışlardır. Buharî, Tinnîsi İbrahim'in güvenilir olduğunu ifade etmiştir, demiştir.

(Ebu Gudde diyor ki) İbn Hacer'in ifadesinden anlaşılan; İbrahim el-Ensarî ile İbrahim el-Makdisî'nin aynı kişi olduğudur. Durum nasıl olursa olsun, Taberanî'nin senedindeki ravi, İbn Hacer ve Süyûtî'nin naklindeki gibi (İbrahim b. Muhammed el-Basrî)'dir. Görünen odur ki bu ravi zikri geçen iki raviden ayrı üçüncü bir kişidir. İbn Ebî Hatim'in *el-Cerh ve't-Ta'dil* kitabında (c.1 Kısım 1 sayfa 150) şu ifade yer almaktadır: İbrahim el-Basrî: Hasen'den Cenab-ı Hakkın; *"Mücrimleri Cehenneme sürüklüyoruz,* (Meryem: 86) meâlindeki âyetini rivayet etmiş, kendisinden de İsmail b. Ebî Halid rivayette bulunmuştur."

Dolayısıyla bu İbrahim el-Basrî, Taberanî'nin senedinde geçen İbrahim b. Muhammed el-Basrî ile aynı tabakadandır. Belki de ikisi aynı kişidirler. Durum böyle olunca, Abdülhayy el-Lekne-vî'nin *er-Raf'u ve't-Tekmîl fi'l-Cerh ve't-Ta'dil* (II.bsk. s.160-161) kitabına yazdığım dipnotlarda geniş açıklamada göreceğiniz gibi; İbn Ebî Hatim'in onun hakkında sükût etmesi/bir görüş bildirmemesi onu tevsik etme anlamına gelmektedir. İbrahim el-Basrî ile İbrahim b. Muhammed el-Basrî aynı kişi ise ya da İbrahim el-Makdisî ise az önce nakledildiği gibi tevsik edilmiş (güvenilir olduğu ifade edilmiş) demektir. Bu duruma göre ***bu hadisin bu metniyle uydurma hadisler arasında zikredilmesi imkânsızdır.***

Hatta Hafız Heysemî *Mecmeu'z-Zevaid*'de (1/220) de bu hadisi zikretmiş ve "Bunu Taberanî *Sagir*'de rivayet etmiştir. İsnadı hasendir", demiştir. İbn Hacer de bu hadisi delil olarak kabul etmiştir. Dolayısıyla bu onun uydurma olmadığını göstermektedir. (bkz. *Tenzihü'ş-Şeriati'l-Merfûa:* 2/70).

Bu cümleleri yazdıktan sonra İbnü'l-Cevzî'nin *el-Mevzûât* (2/186); Süyûtî'nin *Leâlî* (2/377) ve İbn Arrak'ın *Tenzihü'ş-Şeriati'l-Merfûa* (2/340) kitaplarında Ebu Hureyre'den iki tarikle gelen şu hadisi gördüm: Allah Rasûlü (s.a.v) buyurdu ki: *"Ey Ebu Hureyre!.. Abdest aldığında "Bismillah vel-hamdü lillah" de. Zira senin koruyucu meleklerin hiç dinlenmeden bu abdesti atıncaya kadar senin için haseneleri yazmaya devam ederler. Ey Ebu Hureyre!.. Hanımınla veya cariyenle beraber olduğunda "Bismillah vel-hamdü lillah" de. Zira senin koruyucu meleklerin hiç dinlenmeden sen gusledinceye kadar senin için ha-*

Zira Heysemî: Bunu Taberanî *Sagir*'de rivayet etmiş, İsnadı hasendir, demiştir....(Yine Ebu Gudde; Ancak bu hadisin bir başka senedle ve bu metne yapılan ilâvelerle rivayet edilen şekli, "hiç şüphesiz uydurmadır" demiştir.)[812]

٤٠٧ - حديث: يا حُمَيْرَاءُ!.

407. HADİS: "Ey Humeyra!.."[813] Mizzî: İçinde (Ey Humeyra!..)[814] ifadesi geçen her hadis uydurmadır. Sadece

---

seneleri yazmaya devam ederler. Ey Ebu Hureyre!.. Bu birleşmeden sana bir evlad nasib olursa bu çocuğun ve neslinin nefesi sayısınca sana hasene yazılır." Bu hadisi nakleden üç hadis âlimi de şöyle demişlerdir: Bunun senedinde (Hammad b. Amr en-Nusaybî) ve meçhul raviler bulunmaktadır.

(Ebu Gudde diyor ki) **406 nolu Bu hadis, bu son senediyle ve yukarıdaki hadis metnine ilâve edilmiş asılsız metniyle hiç şüphesiz uydurmadır.**

812. Parantez arasındaki cümle kitabın metninden olmayıp bir önceki dipnotun ortalarında geçmektedir. Önemine binaen ve dikkat çekmek için burada zikretmeyi uygun gördüm. (Çev.)

813. bkz. Zerkeşî, *el-İcabe:* s.61; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.373.

814. (*Humeyra*): Hamrâ kelimesinin küçültme ismidir. Beyaz tenli, beyazı pembe ile doyurulmuş demektir. Araplar beyaz tenli erkeğe "Ahmer", beyaz tenli hanıma "hamrâ" derler. Hz. Aişe (r.anha) beyaz tenli idi. Buradaki Humeyra kelimesiyle anlatılmak istenen kişi, Hz. Aişe'dir. Bu küçültme, sevgi için yapılan küçültmedir. Nitekim 121 no.lu hadis dipnotunda bu bilgi verilmişti. Burada şunu da ilâve edeyim:

Müfhim müellifi Kurtubî diyor ki: Araplar, vücutta ki beyazlık baras/ alaca hastalığına benzediği için beyaz isminden haşlanmamaları sebebiyle, beyaz tenlilere "ahmer/kırmızı" derler. Bu sebepledir ki Allah Rasulü (s.a.v) Hz. Âişe'ye Ya Humeyra!.. (Pembecik, Pembe yanaklı sevimli kız) derdi. Kurtubî'nin bu ifadesini Hafız İbn Hacer *Fethu'l-Barî*'de (7/106 Menakıb ...) Hz. Peygamber (s.a.v)'in Hz. Hadice (r.a) ile evlenmesi ve Hz. Hadice'-nin fazileti babında nakletmektedir.

Nesaî'nin rivayet ettiği bir hadis müstesnadır, demiştir.[815] (Abdülfettah Ebu Gudde diyor ki: Bu isabetli değildir. Zira

---

815. Benzeri bir ifade İbn Hacer tarafından da *Fethu'l-Barî*'de (2/370 Iydeyn 2) Bayram günü kılıç kalkan oyunu babında nakledilmiştir. Bu iki hadis hafızının bu ifadeleri isabetli değildir. Zira bu hadisten başka ayrıca iki sahih hadiste de (Humeyra) ifadesi sabit olmuştur.

İmam Bedreddin Zerkeşî *el-İcabe li-îrad me'stedrakethu Âişe ale's-Sahabe* adlı eserinde (s.61-62) Hz. Âişe (r.a)'nin özelliklerini sayarken şöyle demiştir: "Yirmi Yedinci Özellik: O'nun hakkında (Dininizin yarısını Humeyra'dan alın) hadisi gelmiştir. Hocamız Hafız Imadüddin İbn Kesir'e bu hadisi sordum. Dedi ki: Hocamız Dünya Hafızı Ebu'l-Haccac el-Mizzî (r.a) şöyle diyordu: İçinde Humeyra adı geçen her hadis batıldır. Sadece *Sünen-i Nesaî*'de Oruç Bölümündeki bir hadis müstesnadır."

(İbn Kesir diyor ki): "*Sünen-i Nesaî*' de yer alan bir başka hadis de buna ilâve edilmelidir: Ebu Seleme'den rivayet edildiğine göre; Hz. Âişe şöyle demiştir: Habeşliler oynamak üzere mescide girdiler. Allah Rasûlü (s.a.v) bana: *"Ya Humeyra!.. Onlara bakmayı arzu eder misin?* buyurdu. Bu hadisin isnadı sahihtir.

Hakim *Müstedrek*' inde (3/119) Ümmü Seleme'den –bu konuda bir üçüncü hadis– rivayet etmektedir. Hz. Peygamber (s.a.v) mü'minlerin annelerinin savaşa katılacaklarını anlattı. Hz. Âişe (r.a) güldü. Bunun üzerine şöyle buyurdu: *"Dikkat et Ya Humeyra!.. Bu hanım sen olmayasın"*, dedi ve sonra Hz. A-li'ye döndü ve şöyle buyurdu: *"Âişe'nin herhangi bir işi sana ha-vale edilecek olursa, sen ona yumuşak davran."* Hakim diyor ki: Bu hadis, **Buharî ve Müslim'in şartına uygun, sahih bir hadis olduğu halde Buharî ve Müslim bu hadisi** *Sahih'* **lerine almamışlardır.** Zehebî ise; (Buharî ve Müslim, hadisin ravilerinden olan) Abdülcebbar'dan hadis tahric etmemişlerdir, demiştir." İbn Kesir'in ifadesi ilâve ve düzeltme ile burada sona ermektedir.

Allâme Zürkanî, *Şerhu'l-Mevahibi'n-Ledünniyye* kitabında (7/216) Kastallânî'nin bu Ümmü Seleme hadisini Hakim ve Beyhakî'den rivayet etmesinden sonra; "Bu hadis, içinde (Ya Humeyra!..) geçen sahih bir hadisdir. İçinde bu ifadenin geçtiği her hadisin uydurma olduğunu iddia eden kimseye bu hadisle cevap verilebilir", demiştir. Zürkanî, işaret edilen iddia sahibi ile İbn Kayyim el-Cevziyye'yi kast etmektedir. Zira İbn Kayyim *el-Menaru'l-Münif* kitabında (s.60); "İçinde (Ya Humeyra!..) ya

bu hadisten başka ayrıca iki sahih hadiste de "Humeyra" ifadesi sabit olmuştur.)[816]

٤٠٨- حديث: يَا شَيْخُ!.. إِنْ أَرَدْتَ السَّلاَمَةَ، فَاطْلُبْهَا فِي سَلاَمَةِ غَيْرِكَ مِنْكَ.

408. HADİS: "Ey Şeyh!.. Selâmette kalmayı arzu ediyorsan, bunu başkalarının senden selâmette olmasında ara."[817] Bu sözü, Ebu İshak eş-Şirazî'nin Hz. Peygamber (s.a.v)'den rüyada duyduğu rivayet edilmektedir.[818]

٤٠٩- حديث: يَا عَلِيُّ!. اتَّخِذْ لَكَ نَعْلَيْنِ مِنْ حَدِيدٍ، وَأَفْنِهِمَا فِي طَلَبِ الْعِلْمِ.

---

da sadece (Humeyra) lakabının geçtiği her hadis yalandır, uydurulmuştur", demektedir.

Abdülfettah (Ebu Gudde) diyor ki: Nesaî'nin burada işaret edilen iki hadisi, onun *es-Sünenü'l-Kübra*'sındadır, matbu olan *Sugra*'da (yani elimizdeki meşhur *Sünen* nüshasında) bu hadisler yer almamaktadır." (bkz. Nesaî, *es-Sünenü'l-Kübra:* 1/553, Salatü'l-Iydeyn 31, Hadis No: 1798)

816. Parantez arasındaki bu cümle, kitabın metninden olmayıp bir önceki dipnotun başından alınmış, önemine binaen ve dikkat çekmek için burada metin içerisinde ayrıca zikredilmiştir. (Çev.)

817. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.474; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.219; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.374; Aclunî, *Keşf:* 2/515.

818. Yani bu ifadenin; diğer nebevî hadislerin rivayet edildiği gibi nebevî hadis olarak rivayet edilmesi doğru değildir. Zira daha önce 311 no.lu hadisin dipnotunda geçtiği gibi; âlimler nezdinde kesin olarak kararlaştırılan hususlardan biri şudur: Peygamberimiz (s.a.v)'i rüyada görmekle şer'î bir hüküm isbat edilemez. Nebevî hadis ise öncelikli olarak rüya ile isbat edilemez.

409. HADİS: "Ey Ali!. Demirden iki ayakkabı edin. Bunları ilim yolunda eskit."[819] İbn Teymiyye: Bu hadis uydurmadır, demiş, *Zeyl'* de[820]: Aynen onun dediği gibidir, denilmiştir.

٤١٠- حديث: يَا عَلِيُّ! ادْعُ بِصَحِيفَةٍ وَدَوَاةٍ؛ فَأَمْلَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَكَتَبَ عَلِيٌّ، وَشَهِدَ جِبْرِيلُ.

410. HADİS: "Ey Ali!.. Bir sayfa ve mürekkep getir", dedi. Allah Rasûlü (s.a.v) yazdırdı. Ali yazdı ve Cebrail şâhid oldu.[821] Ravi diyor ki: Size bu sayfayı yazdıran, yazan ve bu duruma şâhid olandan başkası bu sayfada olanları bildiğini söyleyen kimseyi tasdik etmeyin, demiştir. Bu olay Hz. Peygamber (s.a.v)'in vefat ettiği son hastalığında idi. Saganî *ed-Dürrü'l-Mültekat'* ta: Bu uydurmadır, demiştir.

"Ey Ali!.. Sen bana göre Musa'nın yanında Harun gibisin. Ancak benden sonra Peygamber yoktur", sahih hadisi[822] müstesna; (Ey Ali!..) kelimesiyle başlayan "Hz. Ali'ye Vasıyetler" nüshasının tamamının uydurma olduğu ileride gelecektir.[823]

٤١١- حديث: يَا عَلِيُّ! إِذَا تَزَوَّدْتَ، فَلاَ تَنْسَ الْبَصَلَ.

411. HADİS: "Ey Ali!.. Azık edindiğinde soğanı u-

---

819. bkz. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât:* s.203; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.376; Aclunî, *Keşf:* 2/518.

820. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât:* s.203

821. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.376; Aclunî, *Keşf:* 2/519.

822. bkz.Buharî, *Sahih:* Fezâilü Ashabi'n-Nebi 9; Müslim, *Sahih:* Fezâilü's-Sahabe 30, 31

823. Bu konu 436 no.lu hadis esnasında ele alınacaktır.

nutma."[824] Sehavî: Bu açık yalandır, demiştir.[825]

٤١٢- حديث: يَدُ عَدُوِّكَ إِذَا لَمْ تَقْدِرْ عَلَى قَطْعِهَا، قَبِّلْهَا.

412. HADİS: "Düşmanının elini, bükemediğin takdirde öp."[826] (Abbasî Halifesi) Mansur'un sözüdür.[827]

٤١٣- حديث: يُرْقَصُ لِلْقِرْدِ فِي دَوْلَتِهِ.

413. HADİS: "Maymunun devletinde onun için oynanır."[828] Hadis değildir.

---

824. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.475; Semhudî, Gammaz: s.157; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.220; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.376; Aclunî, *Keşf:* 2/519; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.361.

825. bkz. Sehavî, *el-Makasıdü'l-Hasene:* s.475 No: 1336.

826. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.476; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.220; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.377; Aclunî, *Keşf:* 2/521; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.362.

827. Süyûtî'nin *Tarihu'l-Hulefâ'* da (s.178) naklettiği gibi; Sûlî, bu sözü benzeri bir lafızla senediyle Abbasî Halifesi Mansur'dan nakletmektedir. Abbasî Halifesi Ebu Ca'fer Mansur'un nesebi: Abdullah b. Muhammed b. Ali b. Abdillah b. Abbas şeklindedir. Hicrî 95 yılında dünyaya gelmiştir. İlim tahsili için yolculuklar yapmıştır. Sûlî diyor ki: Zamanında Hadis ve Neseb ilmini en iyi bilen kimse olup hadis tahsili ile meşhur idi. Babasından, Ata b. Yesar ve başkalarından hadis rivayet etmiştir. Kendisinden de oğlu Halife Mehdî hadis rivayet etmiştir. Çok zengin olmakla birlikte eğlence ve oyuna düşkün olmaması, kâmil akıl sahibi olması, ilim ve edebiyata fiilî katılımı, nefsî olgunluğu; heybet, cesaret, ihtiyat, görüş ve azamet açısından Abbasoğullarının yiğit şahsiyeti idi.

Dünya lezzetlerinden erişemediği hiç bir şey kalmadığı halde sadece hadis ehlinin şerefini temenni etmesi konusundaki sözü 344 nolu hadis (700 nolu) dip notunda geçmişti. Halife Mansur, Mekke'de Hac için ihramlı olduğu halde hicrî 158 yılında vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin. (Süyûtî, *Tarihu'l-Hulefa:* s.172-180. Özetlenerek nakledilmiştir.)

٤١٤ - حديث: يس لِمَا قُرِئَتْ لَهُ.

414. HADİS: "Yasin, hangi niyetle okunursa o niyet gerçekleşir."[829] Sehavî: Bunun bu lafızla aslı yoktur, demiştir.[830]

---

828. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.476; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.221; Aclunî, *Keşf:* 2/523; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.362.

829. Son dönem alimlerinden bazıları: " Bazı tasavvuf erbabı bu hadisin sahih olduğunu kararlaştırmışlardır" diyerek bu hadisi isbat etmeye çalışmışlardır, dolayısıyla uydurma hadis olmamalıdır. Malikî Fakîhî ve Mısır Müftüsü Sûfî Allâme Muhakkık Muhammed Illîş (öl.1299 h.) ve üstadı Ebu Yahya bunu gayet güzel bir şekilde cevaplamıştır. Ebu Yahya hadisi isbat ederken senedden başka bir şeye itimad etmeyi reddetmiştir. İsabetli tenkidleri, akıl sahiplerinin şuur ve basiretlerini artırıcı ifadeleri dolayısıyla bu iki zatın sözlerini nakletmek faydalı olacaktır:

Şeyh Muhammed Illîş *"Fethu'l-Aliyyi'l-Malik fi'l-Fetva alâ Mezhebi Malik"* ismiyle adlandırılan *Fetvalar*ında (1/45) *"Yasin ne niyetle okunursa gerçekleşir"* hadisi sahih midir? Bunu sahih olduğunu inkâr eden kimseyi ayıplayan kimseye ne ceza gerekir? sorusuna şu cevabı vermiştir:

"Hafız Sehavî *el-Makasıdü'l-Hasene* kitabında bu hadisin aslının olmadığını açıkça ifade etmiş, Seyyid Muhammed ez-Zürkanî de *Muhtasar*'ında aynı görüşü paylaşmıştır. Bu hükmü ayıplayan mezkûr kişi bilgisizce konuşmaya cür'et ettiği için şiddetli bir şekilde te'dib edilmelidir. Bu adamın halinden anlaşılan, ilim ehlinden biriyle görüşmemiş, katı kalpli câhil bir kişi olduğudur. Böyle birinin hadisler konusuna bilgisizce dalması sebebiyle Allah Teâlâ'nın gazabına uğramasından korkulur. Zira bilgisi olan kişi nass bulunan hususları inkâr etmez. Cehaletin çokluğu, akıl zayıflığı ve dindar olmama bundan daha fazlasına sebep olmaktadır.

Ezher Hatibi Şeyh İbrahim es-Sakka da bu soru üzerine şu cevabı yazmıştır: İmam Şa'ranî, *el-Bedru'l-Münîr* kitabında Hafız Sehavî'nin; bu hadisin bu lafızla aslı olmadığı görüşünü naklederek bu hükmüne katılmış, daha sonra da; "Bu hadis, Şeyh İsmail el-Yemenî cemaatinde kesindir", demiştir. Dolayısıyla bu hadis, âlimlerin üzerinde ihtilaf ettikleri hadislerden-

dir. Dolayısıyla bunun sahih olduğunu inkâr eden kişinin reddedilmesi uygun değildir. Zira Sehavî, bunun sahih olduğunu inkâr etmiştir. Bunu sahih olarak kabul eden kişinin de reddedilmesi de uygun değildir. Zira az önce Şa'ranî'nin ifade ettiği gibi bazı alimler bunu sahih olarak kabul etmektedirler. Yasin'in fazileti ve onun dünyevî ve uhrevî maksatların gerçekleşmesine vesile olması, sadece bu hadise bağlı değildir. Çünkü bu konuda başka hadisler de varid olmuştur. Allah'ın bu fakir kulu İbrahim es-Sakka eş-Şafiî'ye ilham ettiği budur. Günahları affola.

Üstadımız Ebu Yahya, bu cevaba muttali olduğunda onun üzerine şunu yazmıştır: Bilindiği gibi; Hadislerden her biri, keşif ve kalplerin nurlarıyla değil, sadece senedlerle sabit olmaktadır. Şa'ranî'nin Seyyid İsmail el-Yemenî'den naklettiği husus Müftî Şeyh İbrahim Saka'nın anladığı gibi lafzın sahih oluşu ise durum senede bağlıdır. Aksi takdirde söyleyen kim olursa olsun, sözü kendisine iade edilir. Allah'ın dininde hatır gözetme olamaz. Velilik ve kerametlerin burada bu konuya müdahalesi olamaz. Bu konuda yetkili merci, sadece bu ilmi bilen hadis hafızlarıdır. Bu hadis, muhaddislere göre aslı olmayan bir hadistir. Aliyyü'l-Karî bunu –elimizdeki *Masnu* kitabında– zikretmiş ve şöyle demiştir: "Sehavî: aslı yoktur, demiştir." Aliyyü'l-Karî, kitabının başında sabit veya uydurma olup olmadığında ihtilaf edilen hadisleri zikretmeyeceğini ifade etmiştir.

Eğer Seyyid İsmail'in bu sözünden maksat, hadisin manasının doğruluğu ise ki seyyidlere hüsnü zan etmenin gereği de budur, o takdirde bu durum kabul edilebilir. Zira tevekkülü sahih, ihlası sadık olan kimse Allah'a dua ettiğinde özellikle Kur'anla ona tevessül ettiğinde Allah ona icabet edecektir. Ancak şu an ele aldığımız konu bu değildir.

Müftü Şeyh İbrahim Sakka nın Sehavî'yi Şa'ranî'nin ibaresinin sonu ile tenkidi yerinde değildir. Zira bu lafzın sahih oluşunun murad edildiği anlayışı üzerine bina edilmiştir. Bunun da senede bağlı olması ve hadisin her hangi bir senedinin de bulunmaması sebebiyle sahih olmayacağını öğrendin. Zira hadisin senedi olsaydı hadis hafızları onu bilir ve hadis kitaplarında zikrederlerdi.

"Bu hadis alimlerin üzerinde ihtilaf ettikleri hadislerdendir", sözüne gelince bu ifade de problemlidir. Aliyyü'l-Karî'nin ifadesi, bunu reddetmektedir.

"Bunu sahih olarak kabul eden kişinin de reddedilmesi de uygun değildir", ifadesi ile sanki ilk müftü –Şeyh İlîş– kastedilmektedir. Halbuki o bunu kabul eden kişiyi reddetmemiş, sadece bilgisizce konuşan, bilmediği konuya dalan kimseyi reddetmiştir. Böyle birinin reddedilmesi ise kesin bir görevdir.

Sanki o Müftü Şeyh İbrahim Sakka bunu reddedenin lafızlarını da onu reddetme sebebini de anlamamış gibidir. Nitekim "Yasin'in fazileti.." ifadesi sebebiyle Müftü, soruyu da anlamamıştır. Zira Kur'anın tamamının faziletli oluşu konusunda Müslümanlar arasında bir tartışma yoktur.

"Bu, Allah'ın ilham ettiği husustur", ifadesinin manasını anlamadım. Zira sözünü tenkid ettiği kişinin muradını tahkik etmediği, soruyu iyice anlamadığı ve cevap verenin verdiği cevap hakkında değil de, soruda var olan hususun sorulması sebebiyle soru lüzumsuz olduğu halde onu reddedenin lafızlarını anlamadığı halde, hangi şey ilham edilmiş olmaktadır? Adamın mâlik olduğu akıl bu ise, Allah'a havale edelim. Ben kubbenin altında Şeyh var zannediyordum. Doğrusunu Allah bilir."

Abdülfettah Ebu Gudde diyor ki: Bu ifade, daha önce 95, 97, 109 ve 344 no.lu hadislerin dipnotlarında takdim ettiğim şu hakikati te'yid etmektedir: "Hadis, sadece ehlinden alınır. Değeri yüce, şanı yüksek olsa da, başkasından alınmaz." Hidayete erdiren Allah'dır.

Masnû Kitabının sonunda 273. sayfada bu dipnotuna şu ilâve yapılmıştır:

Hadisin sahih veya zayıf olduğunun keşif yoluyla bildirilmesi konusunda vakıf olduğum garip hususlardan biri, İsmail el-Aclûnî ed-Dimaşkî'nin *Keşfü'l-Hafa ve Müzilü'l-İlbas* kitabının mukaddimesinde (1/9-10) ikrar ve kabul sadedinde zikrettiği şu ifadesidir:

"Bir hadise "uydurma", "sahih" ve benzeri bir hükmün verilmesi senedin incelenmesi ve benzeri metotlar sonucunda hadis alimlerinin kanaatine göredir. Yoksa bizzat kesin bir durum değildir. Meselâ: Sahih bir hadis, muhaddisin kanaatine göre zayıf veya uydurma olabilir, ya da tersi olabilir. Mütevatir ise Rasulullah'a nisbeti ittifakla kesin olan hadistir.

Hadisin buna ihtimali olmakla birlikte, muhaddislerin nazarında sabit olan hususa göre amel edilir. Hadisten hüküm istinbat edecekler için hadisten elde edilen şer'î hüküm geçerli olur.

٤١٥- حديث: يَقِي الْحَرَّ الَّذِي يَقِي الْبَرْدَ.

415. HADİS: "Soğuktan sakınan, sıcaktan da sakınır."[831] Hadis değildir.

٤١٦- حديث: الْيَقِينُ الإِيمَانُ كُلُّهُ.

416. HADİS: "Yakîn, imanın tamamıdır."[832] Uydurmadır. Bu hükmü Saganî vermiştir.[833] (Hafız Irakî:

Şeyh-i Ekber Muhyiddin İbn Arabî (k.s)' nin *el-Fütûhatü'l-Mekkiyye* adlı eserinde özetle şöyle denilmektedir: Ravileri yoluyla sahih olan nice hadis vardır ki, keşif ehli bu hadisi Allah Rasûlü (s.a.v)'ne sorup bunun uydurma olduğunu öğrenmesi sebebiyle sahih kabul etmez. Dolayısıyla nakil ehli, tariki sahih olduğu için o hadisle amel etse bile, keşif ehli bu hadisle amel etmez.

Yine ravileri arasında hadis uyduran biri bulunduğu için, tarikinin zayıflığı sebebiyle kendisiyle amel edilmeyen nice hadis vardır ki, keşif ehli bunu Cibril'den Allah Rasûlüne naklederken duydukları için, gerçekte bu hadis sahihtir."

Abdülfettah -Ebu Gudde- diyor ki: Acluni'nin naklettiği ve sükût edip kabul ettiği ifade budur. Bu tavrından dolayı neredeyse şaşkınlıktan donup kalacaktım. Oysa Aclunî, Buharî'yi şerheden muhaddislerden biridir. Muhaddislerin ilimlerini, hadis ve din kaidelerini hiçe sayan bu ifadeleri nasıl kabul edebilmiştir? Buna göre "keşif ehli" denilen ya da kendisini keşif ehli gören kişiler açısından hadis alimlerinin hadis hakkında verdikleri "sahih" ve "zayıf" hükümleri anlamsız bir şey olmaktadır. Sünnet-i Mutahhara'nın sübutu için, ne zamandan beri biri muhaddislerin sahih nakli, diğeri keşif ehlinin keşfi olmak üzere iki kaynak kabul edilmiştir?. Buna aldanmaktan sakın. Allah senin yardımcın olsun ve seni gözetsin.

830. bkz. Süyûtî, Leâli: 1/247; Sehavî, *Makasıd:* s.477; Semhudî, Gam-maz: s.157; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.221; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.377; Aclunî, *Keşf:* 2/526; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.362;

831. bkz. Sehavî, *Makasıd:* s.479; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.222; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.378; Aclunî, *Keşf:* 2/532; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.363.

Bilinen ve sahih olan, bu sözün İbn Mes'udun sözü olduğu şeklindedir, demiştir.)[834]

٤١٧- حديث: يَوْمُ صَوْمِكُمْ يَوْمُ نَحْرِكُمْ.

---

832. bkz. İbn Hacer *Fethu'l-Barî:* 1/45; Ebu Nuaym *Hılye:* 5/34; Hatib, *Tarihu Bağdad:* 13/226; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.379; Aclunî, *Keşf:* 2/537; Zebîdî, *İhya Şerhi:* 1/408.

833. Bu hadisi Ebu Nuaym *Hılye*'de (5/34); Hatib *Tarihu Bağdad*'da (13/226) İbn Mes'ud'dan merfû olarak; *"Sabır imanın yarısıdır. Yakîn ise imanın tamamıdır"*. lafzıyla rivayet etmiştir. Hafız Irakî *İhya* üzerine yazdığı *et-Tahricü's-Sagîr'* de; Gazzalî'nin hadisi merfû olarak zikrettiği Kitabü'l-İlim İlmin âfetleri hakkındaki Altıncı Bab'da şöyle demiştir: Bunu Beyhakî *Zühd* kitabında, Hatib *Tarih'inde* İbn Mes'ud'un hadis olarak hasen isnadla zikretmiştir."

Hafız Zebîdî, *İhya Şerhi'* nde (1/408) şöyle demiştir: "Irakî, *et-Tahricü'l-Kebir*'de şöyle demiştir: Bunu Ebu Nuaym *Hılye'* de, Beyhakî *Zühd'* de ve Ebu'l-Kasım el-Lâlikâî *Kitabü's-Sünne'* de rivayet etmiştir. Sonra da Irakî, İbn Mes'uda varan senedle merfû olarak bu dipnotun başındaki mezkûr lafızla rivayet etmiştir. Irakî daha sonra şöyle demiştir: **Bilinen ve sahih olan, bu sözün İbn Mes'udun sözü olduğu şeklindedir.** Buharî de *Sahih'* inde muallâk olarak bu şekilde İbn Mes'ud'dan mevkuf hadis olarak zikretmiştir. Taberanî ve Beyhakî *Zühd* kitabında bunu A'meş... tarikıyle muttasıl senedle Abdullah b. Mes'ud'un sözü olarak tahric etmişlerdir. Beyhakî: Sahih olan bu sözün mevkuf olmasıdır, demiştir."

Buharî, *Sahih*inin başlarında Kitabü'l-İman'ın ilk babında bu sözü muallâk olarak zikretmiş, Hafız İbn Hacer *Fethu'l-Barî'* de (1/45) aynı yerde şöyle demiştir: "Bu muallâk hadis, Taberanî'nin sahih bir senedle muttasıl olarak tahric ettiği bir eserdir, (yani İbn Mes'udun sözüdür). Bunu Ebu Nuaym *Hılye'* de ve Beyhakî *Zühd'* de İbn Mes'ud'un merfû hadisi olarak tahric etmişlerdir. Merfû oluşu sabit değildir."

834. Parantez arasındaki ifade, bir önceki dipnottan alınmış, olup önemine binaen ve dikkat çekmek için metinde zikredilmiştir. (Çev.)

417. HADİS: "Oruca başladığınız gün ile, kurban bayramının ilk günü[835] aynı gündür."[836] İmam Ahmed ve başkalarının dediği gibi; bunun aslı yoktur.

835. Bir başka lafızda ise; *"Oruca başladığınız gün ile, senenin ilk günü aynı güne rastlar"*, şeklindedir. (bkz. Hut, *Esne'l-Metalib:* s.364 Hadis No: 1779)

836. bkz. İbn Kayyim, Menar: s.124; Semhudî, Gammaz: s.159; Sehavî, *Makasıd:* s.480; İbnü'd-Deyba', *Temyiz:* s.223; Aliyyü'l-Karî, *Kübra:* s.380; Aclunî, *Keşf:* 2/540; Hut, *Esne'l-Metalib:* s.364; Makdisî, el-Fevaidü'l-Mevdûa: s. 250.

BAZI HADİS İMAMLARININ BAZI UYDURMA RİVAYETLER HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ[837]

418. Üstadlarımızın üstadı Şemseddin es-Sehavî diyor ki:[838] İbn Teymiyye şöyle demiştir: İmam Şafiî ile İmam Ahmed'in Şeyban er-Raî ile bir araya gelip ona sorular sormalarıyla ilgili meşhur olan rivayet: ilim ehlinin ittifakıyla bâtıldır/asılsızdır. Zira bu iki zat Şeyban er-Raî'ye erişememişlerdir.

419. Sehavî devamla şöyle demiştir: İmam Şafiî'nin, İmam Ebu Yusuf'la Harun er-Reşid'in huzurunda görüşmeleri rivayeti de aynı şekilde batıldır. İmam Şafiî, Reşid'le ancak Ebu Yusuf'un vefatından sonra görüşebilmiştir.[839]

---

837. Bu başlık, konuyu açıklamak üzere benim tarafımdan ilâve edilmiştir. (Ebu Gudde)

838. Sehavî, *el-Makasıdü'l-Hasene,* Son Bölüm: s.480

839. İbn Teymiyye *Minhacü's-Sünneti'-Nebeviyye* kitabında (3/265) şöyle diyor: "İmam Şafiî ne Ebu Yusuf'la görüşmüş, ne onunla münazara etmiş, ne de ondan hadis dinlemiştir. Bilakis Ebu Yusuf, Şafiî Irak'a girmeden önce hicrî 183 yılında vefat etmiştir. Şafiî ise Irak'a hicrî 185 yılında gelmiştir. Bu sebeple Şafiî'nin kitaplarında Ebu Yusuf'un görüşleri Muhammed b. Hasen kanalıyla zikredilmektedir."

420. Hafız İbn Hacer diyor ki:[840] İmam Şafiî'nin Halife Harun Reşid'e gittiği ve Muhammed b. Hasen'in Halife Harun Reşid'i Şafiî'yi öldürmeye teşvik ettiği rivayetini *Menakıbü'ş-Şafiî'* sahibi Beyhakî ve başkaları nakletseler de bu rivayet yalanlanan, uydurulmuş bir rivayettir.

421. Meymûnî diyor ki: Ahmed b. Hanbel'in şöyle dediğini işittim: *"Üç çeşit kitap vardır ki bunların asılları yoktur: Megazî, Melahım, Tefsir.*[841]

---

840. İbn Hacer, *Tevali't-Te'nis:* s.71

841. Yani bu ilimlerin isnadları yoktur. İbn Teymiyye *Minhacü's-Sünneti'n-Nebeviyye* kitabında (4/117) diyor ki: "Sebeb-i Nüzûl hadislerinin büyük çoğunluğu müsned olmayan mürsel hadislerdir. İmam Ahmed b. Hanbel şöyle demiştir: *"Üç çeşit kitap vardır ki bunların isnadı yoktur,* bir başka rivayette: Bunların *asılları yoktur: Bunlar Megazî, Melahım ve Tefsir kitaplarıdır.* Yani bu kitaplardaki hadisler mürseldir, demektir.

İbn Teymiyye devamla şöyle demiştir: Mürsel hadis, alimlerin kabulü ve reddi konusunda tartıştıkları hadislerdendir. Bu konuda en doğru olan görüş, mürsel hadislerden bir kısmının makbul, bir kısmının merdud, bir kısmının mevkuf (sahabî sözü) olduğu şeklindeki görüştür.

a. Durumu incelenip sadece sika/güvenilir ravilerden mürsel hadis naklettiği bilinen bir ravinin rivayet ettiği mürsel hadis kabul edilir.
b. Hem güvenilir ravilerden hem de güvenilemeyecek ravilerden mürsel hadis naklettiği bilinen bir ravinin rivayet ettiği mürsel hadis, durumu meçhul olan bir kimseden rivayet şeklinde ise bu hadis mevkuftur/sahabî sözüdür.
c. Güvenilir ravilere muhalif olan mürsel hadisler merdûddur/ reddedilir.
d. Mürsel, iki yönlü olursa, iki raviden her biri diğerinin üstadlarından hadis almışsa, bu durum o ravinin doğruluğunu gösterir. Genellikle bu gibi bir ravinin hata etmesi ve kasden yalan söylemesi tasavvur edilemez."

Hatib *Cami'* inde şöyle diyor: Bu ifade, bu üç ilim dalında yazılmış olan ama bunları nakleden ravilerin âdil olmamaları ve kıssacıların birtakım ilâvelerde bulunmaları sebebiyle itimad edilemiyecek bazı belirli kitaplara ait olmalıdır.

(Sehavi diyor ki:) Melâhım kitaplarına gelince hepsi bu özelliktedir. Gelecekte yaşanacak kanlı olaylar ve beklenen fitneler hakkında birkaç hadis dışında sahih hadis yoktur.[842]

422. (Sehavi diyor ki:) Tefsir kitaplarına gelince; bunların en meşhurları arasında *Kelbî Tefsiri* [843] ile *Mukatil b. Süleyman'ın Tefsiri*[844] gelmektedir.

---

842. İmam Ahmed'in; *"Üç çeşit kitap vardır ki bunların aslı yoktur: Bunlar Megazî, Melahım, Tefsir kitaplarıdır"*, sözünün şu şekilde anlaşılması mümkündür: Bu kitaplarda zayıf ve uydurma hadisler yaygındır. Zira bu kitaplar, hadis ve ahkâm kitapları kadar, muhaddis imamların ve tenkid ehli üstadların çalışmalarına konu olmamıştır.

Hafız İbn Hacer, şu sözüyle bu anlayış ve yoruma işaret etmiş olmalıdır: *Lisanü'l Mizan* kitabının mukaddimesinde (1/13); İmam Ahmed'in; *"Üç çeşit kitap vardır ki bunların asılları yoktur: Bunlar Megazî, Melahım ve Tefsir kitaplarıdır"*, şeklindeki sözünü naklettikten sonra İbn Hacer, şöyle demiştir. "Fezâil de bunlara ilâve edilmelidir. Bu alanlar zayıf ve uydurma hadis vâdileridir. Zira Megazî konusunda umde olan alimler Vakıdî gibileridir. Tefsirde umde olanlar ise, Mukatil ve Kelbî gibileridir. Melâhım konusunda ise genellikle israiliyyata itimad edilir. Fezâil konusuna gelince; rafizîlerin ehl-i beytin fazileti hakkında ne kadar hadis uydurdukları sayılamaz. Ehl-i Sünnetin cahillerinin de onlara Muaviye'nin faziletleri hakkında, hatta Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer'in faziletleri hakkında uydurma hadislerle karşılık vermeleri az değildir. Halbuki Allah bu zatları buna muhtaç bırakmamış, mertebelerini bu seviyesizlikten çok yükseklerde kılmıştır."

843. Kelbî nisbetiyle meşhur olan, müfessir, neseb âlimi ve tarihçi, *Tefsir* müellifi Ebu'n-Nadr ve Ebu Said Muhammed b.

Saib el-Kelbî el-Kûfî hakkında Zehebî: Muhaddisler onu terk etme konusunda görüş birliğine varmışlardır. Yalancılık ve rafizîlikle itham edilmiştir. Hemmam: Kelbî'nin; Ben Sebâîyim, dediğini işittim, demiştir.

İbn Hıbban şöyle demiştir: Kelbî Sebaî idi, yani Ali ölmedi, dünyaya dönecektir, zulümle dolu olan dünyayı adâletle dolduracaktır, diyen ve bir bulut gördüklerinde, Emirü'l-Mü'minin Ali bu bulutun içindedir, diyen batıl bir mezhebe mensup idi. Dindeki batil mezhebi ve açık yalancılığı vasıflarını derinliğine anlatmaya ihtiyaç bırakmayacak kadar açıktır.

İbn Adiyy şöyle demiştir: Kelbî'den Süfyan, Şube ve bir grup âlim hadis nakletmiştir. Tefsir ilminde ondan razı olmuşlardır. Hadiste ise özellikle Ebu Salih vasıtasıyla İbn Abbas'dan naklettiği rivayetlerde münker rivayetleri bulunmaktadır. Hiç kimsenin onun *Tefsir'* inden daha uzun tefsiri yoktur. Meşhur zayıf ravilerden biri olması sebebiyle hadisi yazılabilir. Kûfe'de 146 yılında vefat etmiştir. Bu görüşleri Zehebî *Iber* (1/206) ve *Mizan'* da (3/256-259) İbn Hacer *Tehzibü't-Tehzib'* de (9/178-181) nakletmektedirler.

İbn Hacer, âyetlerin nüzûl sebepleri hakkındaki *el-Ucab fi Beyani'l-Esbab* kitabının başında, Süyûtî'nin; *ed-Dürru'l-Mensûr fi't-Tefsir bi'l-Me'sûr* kitabının sonunda naklettiği şekliyle Kelbî hakkında şöyle demiştir: "Hadis alimleri Kelbî'yi yalancılıkla itham etmişlerdir. Kelbî ölüm hastalığında yanındakilere: Size, Ebu Salih'den naklettiğim her hadis yalandır, demiştir. Kelbî'nin zayıf olması bir yana; *Tefsir'* ini kendisinden kendisi gibi zayıf ya da daha zayıf olan Muhammed b. Mervan es-Süddiyyü's-Sagîr rivayet etmiştir. Muhammed b. Mervan'dan bu tefsiri kendisi gibi zayıf ya da daha zayıf olan Salih b. Muhammed et-Tirmizî rivayet etmiştir. Kelbî'nin *Tefsir'* ini kendisinden rivayet eden sika/güvenilir alimler ise Süfyan es-Sevrî ve Muhammed b. Fudayl b. Gazvan'dır. Kelbî'nin *Tefsir'* ini kendisinden rivayet eden hafıza açısından zayıf olan raviler arasında Hıbban b Ali el-Anezî ile "vahî/çürük, çok çok zayıf" olan Cüveybir b. Said de bulunmaktadır."

844 Ebu'l-Hasen **Mukatil** b. Süleyman b. Beşir el-Ezdî el-Hurasanî el-Belhî, el-Basrî: *Tefsir* müellifidir. Onun *"el-Hamsü mie/Beşyüzüncü"* kitabı da bulunmaktadır. Mukatil b. Hayyan: Mukatil b. Süleyman'ın ilmini diğer alimlerin ilmine göre derya gibi buldum, demiştir. İmam Şafiî: Âlimler, tefsir konusunda Mukatil'in çoluk-çocuğu gibidirler, demiştir. İbnü'l-Mübarek

İmam Ahmed *Kelbî'nin Tefsiri* hakkında: Başından sonuna kadar yalandır, demiştir. İmam Ahmed'e:

–O *Tefsir*'e bakmak helâl midir? diye soruldu. O da:

–Hayır, diye cevap verdi.[845]

---

onun *Tefsir*'inden bir şeye baktığı zaman: Ne muazzam bir ilim!.. Bir de kendisi isnadı olsa, derdi. Bir başka rivayette ise: Mukatil'in *Tefsir*'i ne kadar güzeldir!.. Bir de sika/ güvenilir olsaydı!.. Onu kaldır at, Mukatil'i şöyle derken işittim: "Anne sıla-i rahime, baba ise itaate daha layıktır." İbrahim el-Harbî: Mukatil âlimlerin tefsirini toplamış, bunları rivayetsiz açıklamıştır. Ben *Tefsir*'ime ondan hiçbir şey koymadım. Kelbî'nin *Tefsir*'i, Mukatil'in *Tefsir*'i ile aynıdır.

İbn Hıbban diyor ki: Mukatil, Yahudî ve Hıristiyanlardan onların kitaplarına uygun Kur'ân ilimlerini alıyordu. Müşebbihe'den idi. Rabbü'l-Âlemîni yaratılmışlara benzetiyordu. Bununla birlikte hadiste yalan söylüyordu.

İbn Adiyy, münkerlerinden bir kısmını naklettikten sonra şöyle demiştir: Mukatil'in zikrettiklerimden başka salih/makbul hadisleri bulunmaktadır. Hadislerinin büyük çoğunluğu mütabii/destekleyicisi bulunmayan hadislerdir. Bilinen güvenilir alimlerden pek çoğu ondan hadis rivayet etmiştir. Onun zayıflığına rağmen, hadisi yazılabilir. Halili diyor ki: Onun tefsir ehlinin nezdinde büyük bir yeri vardır. O geniş ilim sahibidir. Fakat hadis hafızları onu rivayette zayıf kabul etmişlerdir. Eskileri görmüş, yaşlı bir zattır. Zayıf raviler ondan münker hadisler rivayet etmişlerdir. Bu konudaki tenkid onlara yöneltilmelidir. Hicrî 150 yılında Basra'da vefat etmiştir. Bu görüşler, İbn Hacer'in *Tehzibü't-Tehzib* (10/279-285) ve Zehebî'nin *Mizan*'daki (4/173-175) biyografisinden özetlenmiştir. Ayrıca Hatib'in *Tarihu Bağdad*'ında (13/16-121) Mukatil hakkında bir kitap olabilecek şekilde yüz beş sayfalık bilgi verilmektedir.

845. Hafız Zehebî, *Mizanü'l-İ'tidal*'de (1/645) (Halid b. Yezid b. Ebî Malik ed-Dimaşkî)'nin biyografisinde şöyle demiştir: İbn Ebi'l-Havarî diyor ki: Yahya b. Main'in şöyle söylediğini işittim: "Irak'ta gömülmesi gereken bir kitap vardır. Bu kitap, Ebu Salih kanalıyla İbn Abbas'dan rivayet edilen Kelbî'nin *Tefsir* kitabıdır."

Ben de derim ki:[846] Zerkeşi: *Mukatil'in Tefsiri* ona yakındır, demiştir. Hocalarımızın hocası Celâl Süyûtî ise: Tefsirler arasında sahih kitaplar ve muteber nüshalar da bulunmaktadır. Bunların durumunu *et-İtkan fî Ulûmi'l-Kur'an* kitabının sonunda açıkladım. Hepsini *et-Tefsiru'l-Müsned*'de belirttim, demiştir.[847]

423. Megazî kitaplarına gelince; bu dalda en meşhur kitap Muhammed b. İshak'ın *(Megazî)* kitabıdır.

---

846. Bu sözün sahibi müellif Aliyyü'l-Kari'dir.

847. Süyûtî (rh.a) *ed-Dürru'l-Mensûr fi't-Tefsir bi'l-Me'sûr* kitabının başında (1/2) şöyle demiştir: "İçindeki hadislerin ve tefsirlerin Allah Rasûlü'ne ve ashabına kadar senediyle nakledildiği tefsir niteliğindeki *Tercümanü'l-Kur'an* kitabını telif ettiğimde ve Allah'a hamdolsun birkaç cilt halinde tamamlandığında bu kitapta zikrettiğim hadis ve görüşleri, bunların tahric edildiği kaynakların senediyle nakletmiştim. Gayret sahiplerinin çoğunun bunu elde etmede kusurlu olduklarını, ilgilerinin isnada değil, sadece hadis metinlerine yoğunlaştığını gördüm. Bunun üzerine *Tercümanü'l-Kur'an*'ı özetleyerek, nakledilen hadis ve görüşlerin sadece metnini naklederek ve bunların zikredildiği her muteber kaynağın ismini vermek suretiyle tahric ederek bu muhtasar kitabı hazırladım. Bu kitaba *ed-Dürru'l-Mensûr fi't-Tefsir bi'l-Me'sûr* adını verdim."

Muhakkık Üstadımız Kevserî (rh.a) *Züyûl Tezkireti'l-Huffaz* kitabının mukaddimesindeki (s.9) Süyûtî'nin biyografisinde şöyle demiştir: "Süyûtî, *ed-Dürru'l-Mensûr* kitabında mütekaddim alimlere ait Rivayet Tefsiri kitaplarını, bu kitaplarda yer alan hadis ve görüşlerin senedlerini kaldırarak özetlemiş, ancak bu hadislerin dereceleri hakkında görüş belirtmemiştir. Dolayısıyla bu eser, değerli ile değersiz olanı bir arada toplayan bir eser olmuştur. Bu eserde durumu tavsif edilemeyecek kadar kötü, merdûd –reddedilen– rivayetler de bulunmaktadır."

Ebu Gudde diyor ki: Bu sebepledir ki; bu kitap, içinde zikredilen her görüşe aldanan kimse için tehlikeli kaygan zemini olan bir kitaptır. Dolayısıyla sahih olduğu sabit olmadıkça ve sağlam şahidler kabul edilmesini desteklemedikçe; Süyûtî'nin bu kitapta naklettiği her rivayeti almak sahih değildir.

İbn İshak, ehl-i kitaptan nakiller yapıyordu.[848]

424. İmam Şafiî diyor ki: Vakıdî'nin kitapları yalandır.[849] Megazî konusunda Musa b. Ukbe'nin *Megazî* kitabından daha sahih olanı yoktur."[850]

---

848. Bu söz makbul bir söz değildir. Zira **İbn İshak**, Megazî âlimlerinin imamıdır. Hadis, tarih ve hadis tenkidi üstadı İmam Şemsüddin Ebu Abdillah ez-Zehebî, *Iber* kitabında (1/216) şöyle demiştir: "Muhammed b. İshak b. Yesar el-Muttalibî el-Medenî *es-Sîret* kitabının müellifidir. Sahabeden Enes'i görmüştür. Makburî, A'rac ve bu tabakadan olan pek çok muhaddisden hadis dinlemiştir. Zeki, hafız, ilim talebi arzusuyla dolu, tarihçi, neseb âlimi ve allâme olup ilim deryalarından biriydi. Şube: İbn İshak, hadisde mü'minlerin emiri idi, demiştir. İbn Maîn: O sika (güvenilir)'dır ama hüccet (otorite) değildir, demiştir. Ah-med b. Hanbel onun hakkında: Hadisi hasendir demiştir. Doğru olan görüşe göre hicrî 151 yılında vefat etmiştir."

849. Vakıdî nisbetiyle meşhur olan Bağdat Kadısı Muhammed b. Ömer b. Vakıd el-Medenî el- Vakıdî, hiç şüphesiz meşhur ilmî şahsiyetlerdendir. Hakkında, ihtilaflardan dolayı araştırmacıların çelişkiye düştüğü övgü ve yergi arasında değişen uzun tartışmalar yapılmıştır. Fakat Kemal İbnü'l-Hümam *Fethu'l-Kadîr*'de (5/49): "Vakıdî'nin hadisi bize göre "hasen"dir, demiştir. Allâme İbrahim el-Halebî, *Gunyetü'l-Mütemellî* (s.95)' de: "Vakıdî hakkında doğru olan görüş, onun güvenilir olarak kabul edilmesidir, demiştir. Takıyyüddin İbn Dakikı'l-Iyd *İmam* kitabında: "Üstadımız hafız Ebulfeth –yani İbn Seyyidi'n-Nas– megazî ve siyer hakkındaki –*Uyûnü'l Eser*– kitabının başlarında (1/17-21) onu zayıf veya güvenilir kabul edenlerin görüşlerini derlemiş ve sonunda güvenilir olduğunu tercih etmiştir," demiştir.

Üstadımız İmam Kevserî (rh.a), Kahire'de Üstaz Ahmed es-Seravî (rh.a)'nin basmaya başladığı ama baskısı tamamlanmamış olan *Tabakat İbn Sa'd* kitabının takdim yazısında ayrıca Hazmî'nin *Şürûtu'l-Eimmeti'l-Hamse* kitabının dipnotlarında (s.29) Vakıdî hakkında söylenenleri elden geçirmiş ve durumu hakkında adil bir tavır ortaya koymak için çok hayırlı bir çalışma yapmıştır. Hadis araştırmacısı bu çalışmaya mutlaka vâkıf olmalıdır.

BAZI PEYGAMBERLERE VE SAHABEYE AİT OLDUĞU SÖYLENEN AMA ASLI OLMAYAN KABİRLER

425. (el-Bika) vadisinde ki Lübnan Dağı'nda Hz. Nuh (aleyhisselâm)'ın kabri diye zikredilen kabir, hicrî yedinci asırda ortaya çıkarılmıştır.

426. Übeyy b. Ka'b (r.a)'ın Şam'a defnedilmesi şöyle dursun; âlimlerin ittifakıyla Şam'a ayak basmamasına rağmen; Şam'ın doğu kıyısında Übeyy b. Kâ'b'a nisbet edilen ziyaretgâh (sahih değildir.)

427. Abdullah b. Ömer (r.a)'in Mekke'de vefat ettiği konusunda âlimler ittifak etseler de; Ma'lâ[851] kabristanının yanı başındaki tepede Abdullah b. Ömer'e nisbet edilen mezar yeri: hiçbir şekilde sahih değildir.

Zehebî, *Iber'* de (1/353)şöyle demiştir: "Vakıdî: Benim ezberim, kitaplarımdan daha çoktur, diyordu. Bir defasında taşınmıştı, kitapları yüz yirmi yüktü. 207 yılında vefat etti. Allah rahmet eylesin."

850. Müellif Aliyyü'l-Karî tarafından bu son bölümün başında (418-424 nolu paragraflar halinde) zikredilen Sehavî'nin sözleri, burada sona ermektedir.

851. Ma'lâ: Mekke-i Mükerreme ehlinin Hacûn semtindeki kabristanıdır.

428. Mısır'da Karafe[852] denilen yerde Ukbe b. Âmir (r.a)'e nisbet edilen mezar yeri: Bir zatın vefatından çok uzun bir müddet sonra gördüğü rüya ile tesbit edilmiştir.

429. Askalân'da Ebu Hureyre (r.a)'ye nisbet edilen mezar yeri: Şam'lı hadis hafızlarından birinin kesin olarak ifade ettiği gibi Cendere b. Hayşene (r.a)'ye[853] aittir. Fakat İbn Hıbban –ve ona tabi olan üstadımız İbn Hacer– kesin ifade ile birinci görüşü[854] desteklemişlerdir.

430. Kahire'de *el-Meşhedü'l-Huseynî* diye bilinen yere gelince: Hz. Hüseyin (r.a), ittifakla orada medfun değildir. Mısır'lı bazı âlimlerin zikrettikleri ve bazılarının da reddettiği rivayete göre; orada sadece Hz. Hüseyn'in başı bulunmaktadır.

Üstadımız[855] diyor ki: "İbn Teymiyye de bunu reddeden alimler arasındadır. Onun bu rivayeti şiddetle reddettiği uzun cevabî risalesini okudum."[856]

431. Bazı marifet ehlinin zikrettiklerine göre; Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hasen'in oğlu Zeyd'in oğlu Hasen'in

852. Karafe: Mısır'daki kabristanın ismidir. Ukbe b. Âmir, Mısır'da vefat etmiş, Mukattam'da defnedilmiştir. Ona nisbet edilen Karafe' deki mezar yeri ise rüya ile sabit olmuştur.

853. Cendere b. Hayşene (r.a): İbn Hacer'in *el-İsabe* kitabında (1/263; 7/157) belirttiği gibi sahabî Ebu Kırsafe el-Kinanî'dir. Askalân'a yerleşmiştir. (bkz. İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gabe:* 1/364)

854. Yani İbn Hıbban ve İbn Hacer'e göre Ebu Hureyre'nin kabri Askalân'dadır.

855. Yani Hafız İbn Hacer el-Askalânî.

856. İbn Teymiyye'nin *"Ra'sül-Huseyn (Hüseyn'in Başı)"* adı verilen bu cevabî risalesi, 35 sayfa halinde basılmıştır. Bu risale, İbn Teymiyye'ye ait dört risale ile birlikte *Mecmuatü Resail Şeyhıl-İslâm İbn Teymiyye* başlığıyla Kahire'de es-Sünnetü'l-Muhammediyye Matbaasında hicrî 1368 yılında basılmıştır.

kızı Seyyide Nefise diye meşhur olan ve ziyaret edilmekte olan mezar yeri bizzat onun kabir yeri değildir. Fakat ittifakla bu civarda gömülmüştür.[857]

432. Ben de derim ki: Muhammed İbnü'l-Cezerî: "Peygamberimiz (s.a.v)'in kabrinden başka hiçbir Peygamberin kabrinin kesin ifade ile belirlenmesi sahih değildir. Evet Hz. İbrahim (a.s), el-Halil diye adlandırılan bölgededir. Ancak bizzat ziyaret edilen yerde değildir, demiştir."

Bu ifade ile sanki güneşin ışığından sonra ay ve yıldızların nurunun bulunamayacağına işaret edilmekte; İslâm'dan önceki diğer bütün dinlerin ondan sonraki her zaman ve her yerde mensûh (hükümsüz ve geçersiz) olduğuna îma edilmektedir.

---

857. Zehebî *Iber* kitabında (1/356) şöyle demiştir: "Nefise hanım Mısır'a kocası İshak b. Ca'fer es-Sadık ile birlikte gelmiş, hicrî 208 yılı Ramazan ayında vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin."

RİVAYETLERİNİN TAMAMI UYDURMA OLAN KİTAPLAR

433. *Hulâsa*'da[858] şöyle denilmektedir: Şeyh –Saganî– diyor ki: Hadiste telif edilen bazı kitaplar vardır

858. Buradaki (*Hulâsa*), 42 no.lu hadisin dipnotunda adı geçen İmam Şerafuddin et-Tîbî eş-Şafiî (öl.743)'nin *el-Hulâsa fî Ma'rifeti'l-Hadis* adlı kitabıdır. Tîbî'nin burada nakledilen sözü, bu *Hulâsa* kitabının 86. Sayfasında yer almaktadır.

Müellif Aliyyü'l-Karî, daha sonra nakledeceğim ifadelerde açıkça ortaya çıkacağı gibi, bu ibareyi apaçık bir şekilde hatalı nakletmiştir. Zira Tîbî (rh.a), *Hulâsa*' da (s.81) Allah Rasûlü'ne yalan iftira edenlerden ve uydurmacılardan bir kısmını zikrettikten sonra şöyle demiştir:

İmam Hasen b. Muhammed es-Saganî, *ed-Dürrü'l-Mültekat fî Tebyîni'l-Galat* kitabında şöyle demiştir: Kudaî'nin *Şihab* kitabında uydurma olduğu açık pek çok hadis bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır:

"*Sabah namazından sonraki uyku rızkı engeller. Mutlu olan, başkalarının başına gelen şeylerden ibret alan kimsedir. Bedbaht olan, ana karnında bedbaht olandır.*" Saganî, iki sayfadan daha fazla tutan bu çeşit uydurma hadisleri zikretmiş, daha sonra 84. sayfada şöyle demiştir: "Uklîşî'nin *Şihab*' ın zeyli olarak yazdığı *Nücem* kitabında şöyle denilmiştir: "*Kim Mekke yolunda hacı olarak ölürse, Allah ondan yüz çevirmez, ve onu hesaba çekmez. Kim hacceder de beni ziyaret etmezse, bana cefakârlık etmiş olur...*" Bunun ardından; "Bu iki kitapta bulunan hadislerin sonuncusu budur", demiştir.

İmam Tîbî daha sonra 84. sayfada: "İnsanların sözleri arasında Hz. Peygamber (s.a.v)'e nisbet edilerek nakledilen sözlerden bazıları şunlardır", demiş; sonra da yaklaşık bir sayfa halinde

ki, bu kitapların ihtiva ettiği hadislerin tamamı uydurmadır."

434. Meselâ: "Kudaî'nin *Mevzû Hadisler* kitabı;[859] (Abdülfettah Ebu Gudde diyor ki: İmam Saganî'nin

---

bazı uydurma hadisleri zikretmiştir. Daha sonra 85. sayfada şöyle demiştir:

Şeyh dedi ki: "Hadiste telif edilen bazı kitaplar vardır ki, bu kitapların ihtiva ettiği hadislerin tamamı uydurmadır. Bunlardan biri *el-Ved'aniyye* isimlendirilen Kırk Hadis kitabıdır. Bir diğeri: Peygamberimiz (s.a.v)'e nisbet edilen, Peygamberimiz (s.a.v)'in Hz. Ali'ye yaptığı tavsiyelerdir. Bu tavsiyelerde yer alan; *"Sen bana göre Harun'un Musa yanındaki mertebesindesin. Ancak benden sonra Peygamber yoktur"*, şeklindeki birinci hadis hariç, buradaki hadislerin hepsi uydurmadır.

Bundan anlaşılmaktadır ki; İmam Tîbî, *el-Erbaûne'l-Ved'aniyye* ve *el-Vesâya'l-Aleviyye* hadisleri hakkındaki hükmünden farklı olarak; Kudaî'nin *Şihab* kitabındaki hadislerin hepsinin uydurma olduğuna hükmetmemiştir.

Yine bu ifadelerden anlaşılmaktadır ki; müellif Aliyyü'l-Karî'nin metindeki (Şeyh) lafzıyla kastettiği kişi Saganî'dir. Bununla müellif Aliyyü'l-Karî'nin sözünde tutarsızlık olduğu ortaya çıkmaktadır. Zira müellif "İhtiva ettiği bütün hadisler uydurmadır", ifadesini, Kudaî'nin *Şihab* kitabını da içine alacak şekilde nakletmiştir. Bir sonraki dipnotta açıklanacağı gibi; *Şihab* kitabı böyle değildir. Müellif Aliyyü'l-Karî naklinde; (Şeyh) kelimesini de müphem olarak zikrederek onun Şeyh Tîbî olduğu izlenimi vermektedir. Halbuki buradaki Şeyh, Saganî'dir.

859. Bu kitabın adı: *eş-Şihab fil-Hıkem ve'l-Emsal ve'l-Âdab'* dır. Görünen odur ki; "Bu kitapların ihtiva ettiği hadislerin tamamı uydurmadır" sözünün sahibi olan müellif Aliyyü'l-Karî, Kudaî'nin bu kitabını görmemiş olmalıdır. Zira İmam Saganî'nin *Keşfü'l-Hıcab an Ehadîsi'ş-Şihab* kitabında beyan ettiği gibi; *Şihab'* da sahih hadisler de bulunmaktadır. Ama Şihab'daki hadislerin çoğu uydurma ve zayıftır.

Şihab kitabı, Magrib yazısı kaidesiyle eskiden Fas'ta basılmıştır. Daha sonra Bağdat'ta hicrî 1328 yılında Şabender Matbaası'nda basılmış, sonra da memleketimiz Haleb'de 1354 yılında merhum hocamız Şeyh Ragıb et-Tabbah'ın Matbaatü'l-Ilmiyye'sinde basılmıştır. Bu baskıda Muhammed el-Arabî el-Azzûzî

(rh.a) bunu alfabetik olarak düzenlemiş ve buna *Kabesü'l-Envar ve Tezlîlü's-Sıâb fî Tertib Ehadisi'ş-Şihab* adını vermiştir. Kitabın hadislerini numaralamış, 1004 hadise kadar ulaşmıştır. Bu sayı, Kettânî'nin *er-Risaletü'l-Müstatrafe'* de (s.76) "Kudaî'nin; kısa hadisleri topladığı latif bir kitaptır. Tamamı, hikmetler ve tavsiyelerden oluşan, isnadları hazf edilmiş olan bin iki yüz hadistir", ifadesinde zikrettiği sayıdan daha azdır.

Alimlerden bir gurubun ihtimamı bu esere yönelmiştir. *Keşfü'z-Zunûn'* da (2/1067) geniş bir şekilde görüleceği gibi; İbrahim el-Vâdîâşî ve Necmeddin el-Gaytî bu eseri özetlemiş, İmam Hasen Saganî düzenlemiş, Ebu Muhammed et-Tücîbî, İbnü'l-Hakîm lakabıyla meşhur Ebu Muzaffer Muhammed b. Es'ad, Ebu'l-Kasım b. İbrahim el-Verrak el-Âbî ve Abdurraûf el-Münavî şerh etmiş; Süyûtî ve Münavî tertip etmiştir. Hafız İbn Receb el-Hanbelî'nin *Zeyl Tabakati'l-Hanabile'* deki (1/420) İbnü'l-Cevzî biyografisinde zikrettiği gibi; İmam İbnü'l-Cevzî'nin *Beyanü'l-Hata ve's-Savab an Ehadîsi'ş-Şihab* isimli 16 cüz halinde bir eseri bulunmaktadır.

Kitabın müellifi Mısır'ın zahid kadısı Ebu Abdillah Muhammed b. Selâme b. Ca'fer el-Kudaî eş-Şafiî'nin; *Şihab'* dan başka *Müsnedü'ş-Şihab* isimli bir diğer kitabı bulunmaktadır. Bu kitabında *Şihab'* ın hadislerini senediyle zikretmektedir. Bu zatın bu iki eserden başka eserleri de bulunmaktadır. Kahire'de 454 yılında vefat etmiştir.

Burada veya ileride uydurma hadisleri çekinmeden nakledebilen kimselerin biyografilerinde zikredilecek olan "Kadı, Zahid" ve benzeri lakaplar, sakın seni ürkütmesin. Zira bu ilim ihtisas ve uzmanlık ilmidir. Bu ilimdeki tenkid ve araştırma ilahî bir lütuftur. İlmin hakikatlerini ve inceliklerini idrak etme kabiliyeti sadece nadir dahi, muhakkık alimlere verilmiştir. Bu çeşit alimler, diğerlerine nisbetle pek azdır!. Şu rütbe ve lakap sahipleri arasında bazılarının zekâ ve idrak zafiyeti taşıması bir yana; ilmin dînî bir emanet olduğu anlayışı ne kadar azdır? Bu sebepledir ki; onların nazarında uydurma hadislerin zikredilmesi, derlenmesi, öğretilmesi ve yayılması basit hatta takdir edilecek bir çalışma olmaktadır. Hatta böyleleri, uydurma denilen hadislerden daha kötü olan, aklın asla onaylayamayacağı apaçık yalan ve deli saçması olan aralarında belâlar ve rezillikler bulunan sözleri bile normal görmektedirler.

Usul alimlerinin; meselâ Gazzalî'nin *Mustasfa* (1/183), İbn Kudame el-Hanbelî'nin *Ravzatü'n-Nazır* (s.69) kitabının "İcmâ"

Keşfü'l-Hıcab an Ehadîsi'ş-Şihab kitabında beyan ettiği gibi; *Şihab*'da sahih hadisler de bulunmaktadır. Ama *Şihab*'daki hadislerin çoğu uydurma ve zayıftır.)[860]

435. "Bu uydurma hadis kitaplarından biri: *el-Erbaûn el-Ved'aniyye/İbn Ved'an'ın Kırk Hadis Kitabı*'dır.[861]

---

konusundaki şu tesbitleri ne kadar güzeldir: "Bir ilmi elde eden kimse, ilim sahibi olmadığı alanda avam sayılır." Daha açık ve daha zengin bir ibare ile; Bir ilimde imam olan nice alim vardır ki, diğer ilimde avamdan sayılır.

860. Parantez arasındaki bu cümle, bir önceki dipnottan alınmış olup dikkat çekmek üzere ve önemine binaen metne alınmıştır. (Çev.)

861. *el-Erbaûn el-Ved'aniyye* kitabı, İbn Ved'an el-Mavsılî diye meşhur olan Musul Valisi Ebu Nasr Muhammed b. Ali b. Ubeydillah b. Ahmed b. Salih b. Süleyman b. Ved'an el-Mavsılî'nin kitabıdır. 441 yılında doğmuş, 494 yılında vefat etmiştir. *Keşfü'-Zunûn* (1/60) sahibinin söylediği gibi; bu kitabında kırk hutbeyi toplamıştır. Biyografisi, Zehebî'-nin *Mizan'* da (3/657-659); İbn Hacer'in *Lisanü'l-Mizan'* da (5/305-306) geniş bir şekilde yer almaktadır. İbn Ved'an'ın; *Erbeûn* kitabı Nebhânî'nin *"Erbaîn el-Erbaîn/Kırk Erbaîn"* kitabı çerçevesinde 1329 yılında Beyrut'ta basılmıştır. Kitabın sonunda Şam'daki Zahiriye Kütüphanesi'nde bir şerhinin bulunduğu zikredilmektedir.

Bu *Ved'aniyyat'*ın başında şu –uydurma– hadis yer almaktadır: *"Ey insanlar!.. Ölüm, sanki bizden başkasına yazılmış gibi davranıyoruz. Sanki hak bizden başkasına vacip olmuş gibi duruyoruz. Uğurladığımız mevtalar sanki yakında bize dönecek olan elçiler gibi zannediyoruz. Onların kabirlerini hazırlıyoruz. Onların miraslarını yiyoruz. Sanki biz onlardan sonra ebedî kalacakmışız gibi.. Her nasihatçiyi unuttuk. Her felâketten emin olduk. İnsanların ayıplarını bırakıp kendi aybı ile meşgul olana ne mutlu!.. Masıyet olmaksızın –helâlden– kazandığı malı –Allah yolunda– harcayanlara, fıkıh ve hikmet ehliyle oturanlara, mütevazi kimselerle ve fakirlerle iç içe olanlara ne mutlu!.. Kendi nefsini zelil gören, ahlakı güzel, gönlü temiz olanlara ve şerri insanlardan uzak olanlara ne mutlu!.. Malının ihtiyacından fazlasını –Allah yolunda– harcayanlara, sözünün fazlasını tutan-*

lara, sünneti yeterli görenlere ve bid'atlere kapılıp nefsî arzulara yönelmeyenlere ne mutlu!..

Bu hadisi Ebu Talib el-Mekkî, *Kutü'l-Kulûb* da benzeri bir lafızla nakletmiş, Gazzalî de *İhya'* da Kitabu'l-İlim İlmin Âfetleri hakkındaki Altıncı babın sonlarında ona uyarak zikretmiştir. Hafız Irakî *İhya Tahrici'* nde bu hadisin bazı cümlelerinin bazı zayıf hadislerde geçtiğini belirtmiştir. Murtaza ez-Zebîdî *İhya Şerhi'* nde (1/438) bazı cümlelerinin Vehb b. Münebbih'in sözü olduğunu beyan etmiştir. Edebiyat Üstadı Kalkaşendî, *Subhu'l-A'şâ'* da (1/213) edîbin belagat sahiplerinin hutbelerinden çokça ezberlemesi gereken metinlere örnek olarak ve nebevî hadis olarak nakletmiştir. Burada zikredilen lafız onun lafzıdır.

Bu hadisi bu kitaplardan başka kitaplarda da aynı şekilde görebilirsin. Lafzının tatlılığı ve manasının güzelliği sebebiyle buna aldanma. Zira lafzı, manası ve terkibi hoş olan bu cümleler şuradan buradan toplanmış, nebevî hadis hâline sokulmuştur. Bir kısmı hak ve doğru olduğu halde hadis değildir. Dünya Hafızı Ebu'l-Haccac el-Mizzî, bu *Ved'aniyye* Hadisleri hakkında kendisine takdim edilen bir soruya verdiği cevapta şöyle demiştir:

"Allah'a hamdolsun. Kadı Ebu Nasr İbn Ved'an el-Mavsılî'ye nisbet edilen bu hadislerden hiçbirinin, Peygamberimiz (s.a.v)' den bu isnadlarla bu tarzda nakli sahih değildir. Ancak bunlardan pek azı, bilinen isnadlarla sahih olabilir. Bunların temyizi için özel tetebbu ve vakit tahsisine ihtiyaç duyulmaktadır.

İbn Ved'ân'ın Kırk Hadisi meşhurdur. Bu hadisler çalıntı hadislerdir. İbn Ved'an bunları ilk uyduran kişiden yani (Zeyd b. Rifaa el-Haşimî)'den çalmıştır. *İhvanu's-Safa Risaleleri'* ni uyduran kişi de bu Zeyd'dir, denilmiştir. Zeyd, Allah'ın yaratıkları arasında hadis konusunda en cahil, hayası en az, yalan konusunda en cür'etkâr kişi olup bu hadislerin büyük bir kısmını hadis ehli arasında mütehassıs olanın da olmayanın da bildiği, sahih ve meşhur olan bazı senedler kullanarak uydurmuştur. Bu durum da onun perdesinin yırtılması ve ayıbının açığa vurulması konusunda gayet açık bir işaret olmuştur. Sonra da Zeyd el-Haşimî'nin uydurduğu bu hadisleri ondan İbn Ved'an çalmış, bu hadisler için kendisi ile Zeyd el-Haşimî'nin rivayet ettiğini iddia ettiği üstadlar arasında yeni senedler düzenlemiştir. İbn Ved'an: bu hadisleri bazen Hâşimî'nin kendisinden rivayet ettiği üstadı ile kendi arasındaki bir kişiden; bazen de Hâşimî'nin kendisinden rivayet ettiği üstadı ile kendi arasındaki bir başka kişiden rivayet etmektedir. Bu ravilerin çoğu, tanınma-

436. Bu uydurma hadis kitaplarından bir diğeri: Hz. Ali'ye Tavsiyeler' dir. (Vasayâ Ali) Bu hadislerin hepsi uydurulmuştur. Fakat "Sen bana göre Harun'un Musa yanındaki mertebesindesin. Ancak benden sonra Peygamber yoktur",[862] şeklindeki sahih hadis bundan müstesnadır.

---

yan meçhul kişilerdir. Aralarında varlığı şüpheli olan kişiler de bulunmaktadır. Bu hadislerin bazılarında uyduran kişinin rezaletini ve iftiracının yalanını ortaya koyan açık işaretler bulunmaktadır.

Buradaki sözler güzel, öğütler edebî öğütler olsa da hiç kimsenin hoşlandığı güzel bir sözü, bu söz bizzat doğru bir söz olsa da Rasûlullah (s.a.v)'a nisbet etme hakkı yoktur. Zira Rasûlullah (s.a.v)'ın söylediği her söz doğrudur. Ama her doğru sözü Rasûlullah (s.a.v) söylemiş değildir. Bu durum iyi düşünülmelidir. Zira bu durum, ayakların kaydığı, akılların sapıttığı durumdur. Muvaffakiyete eriştiren Allah'tır."

Hafız Mizzî'nin bu cevabı, Süyûtî'nin *Zeylü'l-Mevzûât* kitabından (s.202) özetlenerek alınmıştır. Bu cevabın hulâsasını Hafız İbn Hacer *Lisanü'l-Mizan'* da (5/306) nakletmiştir. Hafız Zehebî de yalancı (İbn Ved'an)'ın durumu hakkında hiçbir sözü ihmal etmemiştir. Allah, bize bu malûmatı sunan hadis, din ve ilim önderlerine bol mükâfat ihsan eylesin.

862. Bu sahih hadisi Müslim *Sahih'* inde (Fezailü's-Sahabe: 31 Hadis No: 2404; Nevevî Şerhi: 15/174) Sa'd b. Ebî Vakkas (r.a)'dan şöyle rivayet etmektedir: Rasûlullah (s.a.v) Tebük gazvesi'ne giderken yerine Hz. Ali (r.a)'yi vekil olarak bıraktı. Hz. Ali:

–Ya Rasûlallah!. Beni hanımlar ve çocuklar arasında vekil mi bırakıyorsun? dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurdu:

–"Sen bana göre Harun'un Musa yanındaki mertebesinde olmana razı olmaz mısın?. Ancak benden sonra Peygamber yoktur."

Hz. Ali (r.a)'ye nisbet edilen ve Rasûlullah adına uydurulmuş olan bu Tavsiyeler birkaç defa basılmıştır. Hâlâ baskıları ve satışı devam etmekte, gafillerin elinde elden ele dolaşmaktadır. Bunun yalancısı günahkârdır, mel'undur. Bunu basan da gü-

Saganî diyor ki:[863] Bu nüshalardan biri: Başında "**Ey Ali!.. Falanın üç alâmeti vardır**", diye başlayan ve sonunda belirli vakitlerde cinsî birleşmeyi yasaklayan Hz. Ali'ye Tavsiyeler'dir. Bunların hepsi uydurulmuştur.

Bu tavsiyelerin sonunda; "**Ey Ali!.. Bu tavsiyede sana ilklerin ve sonların ilmini verdim**", ifadesi yer almaktadır. Bunu (Hammad b. Amr en-Nasıbî) uydurmuştur.[864]

Süyûtî *Leâlî*'de[865] şöyle demiştir: Hz. Ali'ye Tavsiyeler uydurmadır. Bunu uydurmakla suçlanan (Hammad b.Amr)'dır.

Aynı şekilde Abdullah b. Ziyad b. Sem'an'ın[866] veya hocasının[867] **uydurduğu** Hz. Ali'ye Tavsiyeler de böyledir.

---

nahkârdır, mel'undur. Bunu satan da günahkârdır, mel'undur. Bunu tasdik eden de günahkârdır, mel'undur. Dinine, İslâm'ına ve aklına sahip çıkmayanları Allah çirkinleştirsin!..

863. Saganî, *Risaletü'l-Mevzûât:* s.2

864. Hafız Zehebî *Mizan*'da (1/598) bunun biyografisini vermiş ve İbn Hıbban onun hakkında: Bizzat kasden hadis uyduruyordu, dediğini nakletmiştir. Hafız İbn Hacer *Lisanü'l-Mizan*' daki (2/351) biyografisinde şöyle demiştir: "Yahya b. Main: Hammad b. Amr, yalancılık ve hadis uydurmacılığıyla meşhur kişilerden biridir, demiştir. Ebu Said en-Nakkaş: Güvenilir ravilerden uydurma hadisler rivayet etmektedir, demiştir. Zehebî'nin *Mizan*'da belirttiği gibi; Hz. Ali (r.a) adına yalan Tavsiyeler'i uyduranlardan biri Muhammed b. İbrahim es-Semerkandî'dir.

(Hammad b. Amr en-Nasîbî)'nin uydurmakla itham edildiği ve Süyûtî'nin el-*Leâlî'l-Masnûa*' da (2/374) zikrettiği Hz. Ali'ye Tavsiyelerden biri: bazı fakih ve tasavvuf erbabının yemeğe başlarken zikrettikleri şu hadistir: *"Ya Ali!. Yemeğe başlarken tuzla başla, tuzla bitir. Zira tuz, yetmiş derde şifadır: Cinnet, cüzzam, alaca, azı dişlerin ağrısı, boğaz ağrısı, karın ağrısı."* Bu hadis, İbnü'l-Cevzî'nin *Mevzûât*'ta (2/289) ve Süyûtî'nin *Leâlî*' de (2/211) zikrettiği gibi başka batıl yollarla rivayet edilmiştir. Ayrıca 76 no.lu hadis dip notunda geçen Tuz Hadisi'ne bakınız.

865. Süyûtî, *el-Leâlî'l-Masnûa:* 2/374-375

437. Saganî diyor ki: Bu *Ved'aniyyat* (İbn Ved'an hadisleri)'nin ilki:

كَأَنَّ الْمَوْتَ فِيهَا عَلَى غَيْرِنَا قَدْ كُتِبَ.

"Sanki ölüm başkasına yazılmıştır",[868] şeklindedir. Bu hadisi Şihab'ın uydurma hadisleriyle birlikte zikrettik.

Ved'aniyyat'ın son uydurma hadisi ise;

مَا مِنْ بَيْتٍ إِلاَّ وَمَلَكٌ يَقِفُ عَلَى بَابِهِ خَمْسَ مَرَّاتٍ، فَإِذَا وَجَدَ الإِنْسَانَ قَدْ نَفِدَ أَكْلُهُ وَانْقَطَعَ أَجَلُهُ، أَلْقَى عَلَيْهِ غَمَّ الْمَوْتِ، فَغَشِيَتْهُ كُرْبَتُهُ، وَغَمَرَتْهُ سَكْرَتُهُ.

"Hiçbir ev yoktur ki, bir melek, o evin kapısında beş defa durup da rızkı tükenmiş, eceli sona ermiş bir insan bulduğunda o kişiye ölüm üzüntüsü vermesin.

---

866. Abdullah b. Ziyad b. Sem'an: Medineli bir fakihtir. Zehebî *Mizanü'l-İ'tidal*' deki (2/423-424) biyografisinde şöyle diyor: "İbn Main: Sika değildir, hadisi hiçbir şey değildir, demiştir. İmam Ahmed: İbrahim b. Sa'd'in; İbn Sem'an yalan söylüyor, diyerek yemin ettiğini duydum, demiştir. Muasırı olan İmam Malik onun hakkında: Yalancıdır, demiştir."

867. Süyûtî'nin *el-Leâli'l-Masnûa'* sında (2/375) olduğu gibi; hocası (Ali b. Zeyd b. Cüd'an)'dır. Zehebî *Mizanü'l-İ'tidal* (3/127-128)'de biyografisini vermiş ve şöyle demiştir: "Muhaddisler, onun hakkında ihtilaf etmişlerdir. Hammad b. Zeyd: Bize Ali b. Zeyd haber verdi. Hadisleri ters yüz ediyordu, demiştir. Yezid b. Züray': Ali b. Zeyd rafizî idi, demiştir. Ahmed el-Iclî: Şia görüşü taşıyordu. Kuvvetli değildir, demiştir. Buharî ve Ebu Hatim: Rivayeti hüccet (otorite, delil) kabul edilmez, demiştir. Hicrî 131 yılında vefat etmiştir."

868. Bu hadisin tamamı, 435 no.lu paragrafın dipnotunda geçmiştir.

Bunun üzerine o kişiyi ölüm endişesi kuşatır, ölüm sarhoşluğu kaplar", hadisidir.

438. Süyûtî, *Zeyl'* de[869] diyor ki: *el-Erbeûn el-Ved'aniyye* (İbn Ved'an'ın Kırk Hadisi) kitabında bu isnadlarla bu şekilde hiçbir merfû hadis sahih değildir. Buradaki sözler güzel ve öğüt dolu olsa da, bunlardan pek azı sahih olabilir. Zira her doğru söz hadis değildir, Bilakis bunun tersi doğrudur. Bu nüshadaki hadisler çalıntı hadislerdir. (İbn Ved'an), bunları uyduran (Zeyd b. Rifaa)'dan çalmıştır. *İhvan-ı Safa Risaleleri'* ni de uyduran kişinin aynı kişi olduğu söylenmektedir. Bu kişi, hadis konusunda Allah'ın en bilgisiz, en hayasız ve yalan konusunda en cür'etli mahluklarından biridir.

439. Saganî diyor ki: Bu –tamamen uydurma hadis ihtiva eden– kitaplardan biri: Muhaddis Şerafeddin el-Belhî'nin Fadlü'l-Ulemâ[870] (Alimlerin Fazileti) kitabıdır.[871]

Bu kitaptaki ilk –uydurma– hadis:

مَنْ تَعَلَّمَ مَسْأَلَةً مِنَ الْفِقْهِ فَلَهُ كَذَا.

"Kim fıkıhtan bir mesele öğrenirse şu kadar ecre erişir", hadisidir.

---

869. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât:* s.202

870. Bu eser, bazı kitaplarda *Fedâilü'l- Ulemâ* ismiyle yer almaktadır.

871. Muhakkık Leknevî, *Tuhfetü'l-Kemele alâ Havaşî Tuhfeti't-Talebe* kitabında (s.5) bu eseri "*Fedâilü'l-Ulemâ, li-Muhammed b. Sürûr el-Belhî"* şeklinde adlandırmaktadır. Nitekim onun bu ifadesini *er-Rafu ve't-Tekmîl* (s.141) kitabına yazdığım notlarda naklettim. Ancak ulaşabildiğim kaynaklar, Belh'li bu zatın biyografisi hakkında yeterli bilgi vermemektedir.

440. Tek bir sened ile nakledilen uydurma hadis kitaplarından biri: "İbn Ebi'd-Dünya ismiyle bilinen Zâtın Hadisleri" dir.[872] Bu zat, Hz. Ali'ye erişmiş, uzun

---

872. Bu zat, Hafız Zehebî'nin *Mizanü'l-İ'tidal* (3/33; 4/522) *Tezkiretü'l-Huffaz* (3(831)'da ifade ettiği gibi; "Ebu Amr el-Belevî el-Mağribî Osman b. Hattab Ebu'd-Dünya el-Eşecc'dir. (İbn Ebi'd-Dünya) da denilmektedir. Bazıları onu Ebu'l-Hasen Ali b. Osman el-Belevî şeklinde adlandırmışlardır. Yalancıdır. Hicrî üçyüz yılından sonra yaşamıştır. Hz. Ali'den hayasızca uydurma hadisler rivayet etmiştir. Bununla rezil olmuştur. 327 yılında vefat etmiştir. İbn Ebi'd-Dünya: Hz. Ebubekir Sıddık zamanında dünyaya geldim. Sıffin günlerinde Hz. Ali'nin katırının üzengisinden tuttum, diyerek uzun bir kıssa anlatmıştır. Hafız ibn Hacer, *Lisanü'l-Mizan'* da (4/134-140) bu kıssayı zikretmektedir. Bu kıssada bu yalancının iddiasına göre; Hz. Ali (r.a) onun uzun yaşayacağını bildiği için, ona Ebu'd-Dünya ismini vermiş, "Sen uzun ömürlü Ebu'd-Dünya'sın", demiştir.

Yine Hafız Zehebî, *Tezkiretü'l-Huffaz'* da (3/980) Ebu Bekr el-Müfid (Cerceraya Muhaddisi Muhammed b. Ahmed)'in biyografisinde şöyle demiştir: "Ahmed b. Siba'ın hadislerini kendisine okudum. Dedi ki: Bize 641 yılında Atik b. Ebi'l-Fadl hadis nakletti. O da dedi ki: Bize Hafız Ebul-Kasım hadis nakletti. O da dedi ki: Bize Galib b. Benna ve kardeşi Yahya hadis rivayet etti. İkisi de dediler ki: Bize Kıraat Alimi Hasen b. Galib nakletti. O dedi ki: Bize Cerceraya'da Muhammed b. Ahmed el-Müfid imla ederek hadis rivayet etti. Dedi ki: Bize Osman b. Hattab nakletti. dedi ki: Ben Hz. Ali'yi işittim. Hz. Ali Dedi ki: Ben Allah Rasûlünün şöyle buyurduğunu işittim: *"Kim benim adıma kasden yalan uydurursa, Cehennemdeki yerini hazırlasın."*

Bu yalancı; asla Hz. Ali'yi görmediği gibi, yemin olsun ki onu göreni de görmemiştir, diye bildiğim için; bu sened, âli sened olması sebebiyle sevinemeyeceğim bir seneddir.

Hafız Irakî, *Elfiyesinin Şerhi'* nde (2/254) (Âli ve Nazil hadisler) ile ilgili beyitlerin şerhinde şöyle demiştir: "Senedde; bazı ravilerin zayıflığı göz ardı edilerek; özellikle İbrahim b. Hüdbe. Dinar b. Abdillah, Hıraş, Yağnem b. Salim, Ya'lâ b. Eşdak, Ebu'd-Dünya el-Eşecc ve benzerleri gibi; sahabeden hadis duyduklarını söyleyen bazı son dönem yalancıları varsa; senedin

süre yaşamış, Hz. Ali'nin atının üzengisini tutup atına binmiş, atın üzengisinden yaralanmış, ve Hz. Ali de kendisine; "Allah senin ömrünü uzun eylesin", diyerek dua etmiştir, diye iddia ettikleri zattır.

441. İbn Nüstûr er-Rûmî'nin hadisleri[873] (uydurmadır)

âli (kaynağa yakın) oluşuna iltifat edilmez. Hafız Zehebî, *Mizan'* da şöyle demiştir: Ne zaman bir muhaddisin Ebu Hüdbe, Ya'lâ b. Eşdak, Musa et-Tavil, Ebu'd-Dünya ve benzerlerinin âli isnadlarıyla sevindiğini görürsen, bil ki, bu muhaddis henüz avamdan (sıradan insanlardan) sayılır.

Bu iki muhaddisten önce Hakim, *Ma'rifetü Ulûmi'l-Hadis'* de (s.10) bu iddiacıların bir kısmını zikrettikten sonra şöyle demiştir: "Kısaca: Hıraş b. Abdillah, Kesir b. Süleym, Yağnem b. Salim b. Kanber gibilerinin isnadları ve bunların benzerleri memnun olunamayacak, hüccet kabul edilemeyecek isnadlardandır. Hadis imamlarının müsnedlerinde bunlardan birinin rivayet ettiği bir hadisin yer alması pek nadirdir."

Daha önce hiç geçmeyen (Kesir b. Süleym) çok zayıftır. *Mizan'* da (3/405) belirtildiği gibi; hicrî 170 yılından sonra vefat etmiştir. Hicrî 93 yılında vefat eden Enes'den –vasıtasız– rivayette bulunmuştur. Hıraş ve Yağnem'le birlikte zikredilmesinin sebebi de budur. Doğrusunu Allah bilir.

873. **İsmi Ca'fer b. Nüstûr**'dur. Nüstûr er-Rûmî de denilmektedir. Hafız Zehebî *Mizan'* da (1/419; 4/249) şöyle demiştir: "Zayıf ravilerle ilgili kitaplarda bu ravinin ismini görmedim. Bu, yalanlarıyla meşgul olmaya değmeyecek kadar düşük bir kişidir. Helâk olmaya layıktır. Cafer b. Nüstûr: Ben Tebük Gazvesi'nde Hz. Peygamber (s.a.v) ile beraberdim. Hz. Peygamber (s.a.v)'in elinden kamçısı düşmüştü. Ben atımdan indim ve kamçıyı kendisine verdim. Hz. Peygamber (s.a.v) bana: Allah senin ömrünü uzatsın, dedi. Ben Hz. Peygamber (s.av)'den önce otuz sene, O'nun bu duasından sonra üç yüz sene yaşadım, demiştir. Yine Zehebî, *Tecrid'* de (1/91) bu raviyi zikretmiş ve şöyle demiştir: "Ona kadar varan sened karanlıktır. Metinler de batıldır. O deccaldir. Ya da böyle bir kişi hiç var olmamıştır. Cafer b. Nüstûr, hicrî 350 yılında Farab taraflarında rivayette bulunmuştur."

442. Yüsr[874] ve Yağnem bin Salim[875] ile Hıraş[876]'ın Enes'den ayrı ayrı rivayet ettikleri hadisler.

---

874. Yüsr: Zehebî'nin *Mizan'* da (4/444) belirttiği gibi; "Yüsr b. Abdillah olabilir. Bu ravi, Hz. Peygamber (s.av)'den asılsız belâlı ve felâket hadisler rivayet etmiştir. Âfet ya kendisinden sonrakilerdedir, ya da böyle bir ravi hiç var olmamıştır. Yüsr'den Hasan b. Harice rivayette bulunmuş ve Mısır'da iken üç yüz yaşında idi, demiştir. Harice'ye kadar olan isnad da karanlıktır."

İkinci bir ihtimal olarak Yüsr isimli bu ravi; yine Zehebî'nin *Mizan'* da (4/445) belirttiği gibi; "Enes b. Malik'den rivayet eden Enes'in azaldı kölesi Yüsr de olabilir. Bu ravi hadis rivayetinde "hiçbir şey değil"dir. Silefî'nin *Mu'cem'* inde senediyle rivayet ettiğine göre; Yüsr şöyle demiştir: Enes b. Malik'in şöyle dediğini işittim: Allah Rasûlü buyurdu ki: *"Allah'ı zikreden kişi kıyamet günü güneşin nuru gibi nurla gelir."* İbn Hacer *Lisanü'l-Mizan'* da (6/298) şöyle demiştir: Bu Yüsr; Silefî'nin meşhur şiirinde "İbn Nüstûr, Yüsr ve Yâğnem'in hadisleri de.." diyerek sıraladığı kişilerden biridir.

Ebu Gudde diyor ki: Anlaşılan odur ki, buradaki (Yüsr) bu ikincisidir, sözü ilk geçen (Yüsr b. Abdillah) değildir. *Lisan'* ın nüshasında çok tahrif bulunmaktadır. Ayrıca müellif Aliyyü'l-Karî'nin (Enes'den) ifadesi sadece Hıraş'a ait olmayıp, (Enes'den rivayet ettikleri hadisler anlamında) her üçüne ait olmalıdır. Doğru olan ve kesinleşen de budur.

875. **Yağnem:** Zehebî'nin *Mizan'* da (4/459) belirttiği gibi; "Hz Ali'nin azaldı kölesi Yağnem b. Salim b. Kanber'dir. Enes'den acaip hadisler nakletmiştir. İmam Malik zamanına kadar yaşamıştır. İbn Hıbban: Enes b. Malik adına rivayet ederek hadisler uydurmaktadır, demiştir. İbn Yunus: Enes'den rivayette bulunmuş ve yalan söylemiştir, demiştir. İbn Hacer *Lisanü'l-Mizan'* da (6/315) şunu ilâve etmiştir: Ukaylî diyor ki: Onun Enes'den büyük çoğunluğu münker hadislerden ibaret olan hadis nüshası bulunmaktadır."

İbn Hacer *Lisanü'l-Mizan'* da (6/169) ikinci bir defa (Enes'den rivayet eden Nuaym b. Temam) adıyla zikretmiş, İbn Neccar tarikıyle batıl bir hadisini nakletmiş sonra da; "Zannediyorum ki bu son harfde –Yâ harfinde- gelecek olan (Yağnem b. Salim)'dir, demiştir. Nuaym b. Temmam denilerek, hem kendi

443. Dinar'ın Enes'den rivayet ettiği hadisler uydurmadır.[877]

---

isminde de babasının isminde de tashif (harf değişikliği) hatası yapılmıştır", demiştir.

İbn Hacer yine *Lisanü'l-Mizan'* da (6/169) bu raviden bir sonraki ravi hakkında şöyle demiştir: "Nuaym b. Salim: Enes'den rivayette bulunmuştur. İbnü'l-Kattan: Tanınmamaktadır, demiştir. (İbn Hacer devamla diyor ki) "İsminde tashif (harf değişikliği) hatası yapılmıştır. Aksi takdirde bu ravi tanınan, zayıflığıyla meşhur olan, hadisi terk edilen bir ravidir. Doğru ismi (Yağnem)'dir. Yani ilk harfi yâ'dır, sonra gayn ve ardından nun harfleri gelmektedir."

(Ebu Gudde diyor ki) Bununla anlaşılmaktadır ki; *Lisan'* da (6/315) Yağnem biyografisinin sonunda tahrif olup buna itibar edilmez. Tahrif yoksa zayıftır, Zehebî, onu İbn Adiyy'in sözlerinde görmüş, ona iltifat etmemiştir. Silefî'den gelen şiir ise onun isminin (Yağnem) olduğunu kesinleştirmektedir. Doğrusunu Allah bilir.

876. **Hıraş,** Enes b. Malik'den rivayette bulunan Hıraş b. Abdillah'dır. Zehebî *Mizan'* da (1/651) onun hakkında şöyle demiştir: "Düşüktür, yok hükmündedir. Bu rivayeti yalancı Ebu Said –Hasen b. Ali– el-Adevî'den başkası nakletmemektedir. Ebu Said, Hıraş'la yüz yirmi küsûr yılında görüştüğünü zikretmiştir. İbn Adiyy: Hıraş, kendisinin Enes'in azadlı kölesi olduğunu iddia etmiş. Enes'den merfû olarak hadisler rivayet etmiştir. Bu –uydurma– hadislerden biri: *"Kim bir gün oruç tutarsa, kendisine yeryüzü dolusu altın verilse bile, hesab gündeki ecrini karşılamaz",* hadisidir. Yine bu uydurma hadislerden biri: *"Güzel yüz, gözü cilalandırır. Çirkin yüz, muhatabın yüzünü buruşturur", hadisidir.*

877. **Dinar:** Ebu Mikyes Dinar el-Habeşî'dir. Zehebî *Mızan'* daki (2/30) biyografisinde şöyle demiştir: "Şu adam, telef olan, yalancılıkla suçlanan biridir. Hicrî 240 yılı sınırlarında Enes b. Malik'den çirkin şeyler nakletmiştir. İbn Hıbban diyor ki: Enes'den uydurma şeyler rivayet etmektedir. İbn Adiyy ise: Zayıftır, gidicidir. Enes'den birtakım hadisler rivayet etmiştir. Bunlardan merfû olan: *"Burundaki kıl, cüzzam hastalığına karşı teminattır."* Yine merfû olarak Allah Teâlâ buyuruyor ki: *Mü'minin saçının ağarması, benim nurumdur. Ben nurumu ateşimle yakmayacak kadar ikram sahibiyim."* Zehebî, daha

444. Ebu Hudbe İbrahim b. Hüdbe el-Kaysî'nin hadisleri uydurmadır.[878]

---

sonra Dinar'ın; aklın kabul edemeyeceği belâlı ve utanç verici uydurma hadislerinden bazılarını zikretmiştir. Allah onu çirkinleştirsin. Nasıl da yalan söyleyebiliyor?!

878. Ona **Ebu Hüdbe** el-Farisî el-Basrî de denilmektedir. Zehebî *Mizan'* daki (1/71-72) biyografisinde şöyle demiştir: "Bağdat'ta ve başka şehirlerde batıl hadisler nakletmiştir. İbn Main diyor ki: Ebu Hüdbe geldi. Millet etrafına toplandı. Ona: Ayağını göster bakalım, dediler. (Yani onlar çok yalan söylemesinden dolayı onun insan olduğunu doğrulamıyor, onun cinnî olduğunu zannediyorlardı. Ayağını görmekle onun gerçekten insan olup olmadığını, ayaklarının cinlerin ayaklarına benzeyen inek ayakları gibi olup olmadığını öğrenmek istiyorlardı.) Bu sebeple Zehebî şöyle demiştir: Halk, onun ayağının merkep veya şeytan ayağı olmasından korkuyordu. Ebu Hüdbe, hicrî 200 yılında acaip hadisler ortaya koymuştur. Ebu Hüdbe, Basra'da düğünlere çağırılıp raks ettirilen bir rakkas idi. Bişr b. Ömer diyor ki: Komşularımızda bir düğün vardı. Enes'in ravisi Ebu Hüdbe bu düğüne davet edildi. Yedi, içti, sarhoş oldu ve şu şarkıyı söylemeye başladı:

"Elbiselerimi kapladı bitler.

Ben de raks ettim onlar için."

İbn Hacer *Lisanü'l-Mizan'* da (1/120) şunu ilâve etmiştir: İbn Hıbban onun hakkında; "Deccallerden bir deccaldir, ne hadis rivayetiyle ne de hadis yazmakla tanınmıyordu. Sadece oynatılıyor ve kendisiyle eğleniliyordu. Basra'da düğünlere çağırılıp raks ettirilen bir rakkas idi, Yaşı ilerleyip saçları ağarınca; Enes'den hadis duyduğunu iddia etmiş ve onun adına hadisler uydurmaya başlamıştır", demiştir.

Süyûtî de *Zeylü'l-Mevzûât*ta (s.199-201) Ebu Hüdbe'nin Enes'den rivayet ettiği bu nüshayı nakletmiştir. Hafız Silefî diye meşhur olan, dünyanın isnad alimi, yüz seneyi aşan bir hayatı olan, uzun ömürlü, salih zatlardan, İmam Hafız Ebu Tahir Ahmed b. Muhammed..... b. Silefe el-Isbehanî (öl. 576) Allah Rasûlü (s.av)'nün sahabîleri olduklarını ve uzun ömür yaşadıklarını iddia eden bu yedi hadis uydurmacısının isimlerini manzume ile vermiştir. Silefî şöyle diyordu:

İbn Nüstûr, Yüsr ve Yağnem'in hadisleri,

Mağrib diyarının Eşecc'i ve sonra Hıraş'ın iftiraları,

Dinar'ın nüshası ve yaşıtı Ebu Hüdbe el-Kaysî'nin nüshası
Bunların hepsi, kelebek gibidirler.

Nitekim Hafız İbn Hacer de bu ikisini *Lisanü'l-Mizan'* da (6/446-447) sahabî olduğunu ve uzun ömür yaşadığını iddia eden yedi kişinin dışında sekizinci deccal olan (Rabi' b. Mahmud el-Mardinî)'nin biyografisinde zikretmiştir.

Zehebî, *Mizan'* da (2/42) (Rebi' b. Mahmud el-Mardinî) biyografisinde şöyle demiştir: "İftiracı deccaldir. Hicrî 599 yılında sahabî olduğunu ve uzun ömür yaşadığını iddia etmiştir. Hafız Vadi-âşî –Batıda ve doğuda ilim yolculukları yapan Muhaddis Muhammed b. Cabir el-Kaysî el-Endelüsî, et-Tunisî (Doğ.673-Öl.749)- Hafız Silefî'nin az önce geçen iki beytini bana okudu ve bunu şu beytiyle takviye etti:

"Sekizincisi (Raten), dokuzuncusu (Mardinî)'dir.
İsmi Rabi' b. Mahmud'dur. Durumu açığa vurulmuştur."

Tarihçi Makarrî *Nefhu't-Tıyb* kitabında (3/66) Hafız Silefî'nin iki beytini okurken (Yüsr) yerine (Kays) ismini zikretmiştir.

İbn Ât şöyle demiştir: Hafız Silefî bu iki beyti okuduktan sonra bu şeylerin hava gibi olduğuna işaret etmek üzere, ellerine üflüyordu.

Birinci beytin başı, Aclûnî'nin *Keşfü'l-Hafa* kitabının sonlarında (2/561) (Ehadîsü Nüstûr...) şeklinde gelmiştir. Bu ravi, daha önce 441 no.lu paragrafta işaret edildiği gibi; Zehebî'nin *Mizan'* ında (4/249) da (Nüstûr) ismiyle gelmiştir.

Sonra ikinci beytin ilk yarısı Aclûnî'nin *Keşfü'l-Hafa* kitabının sonlarında (2/561) olduğu gibi pek çok kaynakta tahrif edilerek (*Nüshatü Dinar ve Nüshatü Tevbe*) şeklinde hatalı olarak yer almaktadır. Dikkat edilmelidir. Saganî'nin *Risaletü'l-Mevzûât* (s.4) kitabında her iki beytin ilk yarısında tahrif yapılmış; (Yüsr) yerine (Bişr); (Nüshatü Tirbihi) yerine (Ahbaru Şerbetin) şeklinde yazılmıştır. Bu, iltifat edilmeyecek bir tahriftir. *Nefhu't-Tıyb'* de (ve büht) kelimesi (ve ba'de) şeklinde tashif edilmiştir.

Tamamlayıcı Bilgi: Elinizdeki *Masnû* kitabının metninde ve dipnotlarda kendileri sahabî olduğunu ve uzun süre yaşadıklarını iddia eden deccallerden şu kimseler yer almaktadır:

1. İbn Ebi'd-Dünya ya da Ebu'd-Dünya el-Eşecc el-Belevî el-Mağribî
2. İbn Nüstûr er-Rûmî

3. Yüsr b. Abdillah el-Mısrî
4. Yağnem b. Salim
5. Hıraş b. Abdillah
6. Dinar el-Habeşî
7. Ebu Hüdbe İbrahim b. Hüdbe el-Kaysî el-Farisî el-Basrî
8. Rabi' b. Mahmud el-Mardinî
9. Raten el-Hindî

Sahabî olduklarını ve uzun süre yaşadıklarını iddia eden dokuz yalancı deccalin isimleri bunlardır. 476.paragrafta uzun ömürlü şu deccallerin isimleri de zikredilecektir:

10. Muammer Habeşî (?)
11. Muammer Mağribî (?)
12. Muammer b. Büreyk
13. Şemhûreş: Sahabî olduğunu ve uzun süre yaşadığını iddia eden cinnî bir kimse olduğu söylenmektedir.
14. Kays b. Temim et-Tâî
15.Meklebe b. Melkân el-Hârezmî
16. Cabir b. Abdillah el-Yemamî
17. Cübeyr b. Haris
18. Kınnevc hükümdarı Serbâtek

Böylece sayıları on sekiz olmuştur. Bunların biyografilerini İbnü'l-Esir'in *Üsdü'l-Gabe,* Zehebî'nin *Tecrid Esmai's-Sahabe, Mizan* ve *el-Mugnî fi'd-Duafâ* kitaplarında; İbn Hacer'in *İsabe* ve *Lisanü'l-Mizan* ile İbn Arrak'ın *Tenzihü'ş-Şeriati'l-Merfûa* kitabında görebilirsiniz.

19. Mansur b. Hızame: Bunu Tarihçi Makarrî *Nefhu't-Tîb'* de (3/11) Doğudan Endülüs'e gelenler hakkındaki 6. babda zikretmektedir. Mansur'un iddiaları arasında Hz. Osman (r.a)'ın zamanına yetiştiği, Cemel günü Hz. Âişe (r.anhâ) ile birlikte olduğu, Sıffîn'de bulunduğu, babası Hızame'yi Allah Rasûlü'nün azad ettiği, kendisinin Endülüs'den Magrib'e 330 yılında geçtiği iddiaları yer almaktadır. Bunları nakleden Makarrî şöyle demiştir: "Bütün bunlar saçmadır, aslı yoktur. Allah Hafız İbn Ha-cer'e rahmet eylesin. Zira o hafız İbn Beşkuval'in kitabının nüshası üzerine bu sözler hakkında; "Bu hezeyandır. Aslı yoktur. Buna adlanılmasın!.." diye yazmıştır. (Eşeccü'l-Garb)'ın hayatı da aynı şekildedir. Hadis hafızları onun yalan olduğunda ittifak etmişlerdir.

20. Ömer b. Hafs ed-Dimaşkî el-Hayyat el Muammer: bkz. *Mizan:* 3/190 (Ömer el-Hayyat); 4/ 144 (Maruf el-Hayyat)

21. Muzaffer b. Âsım el-Iclî: bkz. *Mizan:* 4/131; *Lisanü'l-Mizan:* 6/53 Ayrıca *Mizan:* 4/178 (Meklebe b. Melkân); *Tecrid Esmai's-Sahabe:* 2/93.

22. Abdullah b. Ahmed b. Ebî Zabye el-Haccam el-Basrî el-Muammer: bkz. *Lisanü'l-Mizan:* 3/254.

23. Ebu'l-Hasen b. Nevfel er-Râî: bkz. *Mizan:* 4/5151; *Lisanü'l-Mizan:* 6/364.

24. Hut b. Murre b. Alkame: bkz. *Tenzihü'ş-Şeriati'l-Merfûa:* 2/45.

25. İbrahim eş-Şerabî: bkz. *el-Muğnî fi'd-Duafâ:* 1/31.

26. Sa'd b. Ali Ebu'l-Vefa en-Nesevî el-Kadî: bkz. *el-Muğnî fi'd-Duafâ:* 1/255.

Merhum Üstadımız İmam Kevserî'nin *"Atbü'l-Muğterrîn bi Decaciletı'l-Muammerîn"* isimli bir eseri vardır. Kevserî, bu eserinde sahabî olduklarını ve uzun süre yaşadıklarını iddia eden deccallerin isimlerini toplamıştır. Eser hâlâ yazma olup ben henüz bu esere vâkıf olamadım.

Burada dikkat çekilmesi gereken hususlardan biri şudur: Şevkânî'nin *el-Fevaidü'l-Mecmûa fi'l-Ehadisi'l-Mevzûa* kitabında (s.422,423) (Muammer b. Büreyk) ismi tahrif edilerek (Muammer b. Şerik) şeklinde yazılmış; (Ali b. Osman b. Hattab) ismi (Osman b. Hattab)'dan farklı bir isim olarak yer almıştır. Halbuki Zehebî'nin *Mizan'*ında (4/522) belirtildiği gibi; bu ikisi aynı kişi olup bazıları bu şekilde bazıları diğer şekilde adlandırmışlardır.

Masnû kitabının sonunda 274. sayfada bu dipnotuna şu ilâve yapılmıştır:

27. Ahmed b. Ali en-Nasibî: *bkz. Tenzihü'ş-Şeria:* 1/31.

28. İbrahim b. Muhammed ... el-Ensarî: *bkz. Lisan:* 1/106.

29. Hasen b. Rekzevan el-Farisî: *bkz. Lisan:* 2/207.

30. Zeyd b. Temim el-Kilâbî: *bkz. Lisan:* 2/502.

31. Musa b. Abdillah et-Tavil: *bkz. Mizan:* 4/209; *Lisan:* 6/122.

32. Ebu Halid es-Sakka: *bkz. Mizan:* 4/519; *Lisan:* 6/372.

33. Muammer es-Sahabî: Süyûtî *el-Havî li'l-Fetavî*'de *"Raf'us-Savt bi-Zebhı'l-Mevt"* risalesinde zikretmiştir: 2/185.

34. İsa b. Abdullah el-Osmanî: Bağdat'ta Buharî, Müslim ve

445. Tamamı uydurma hadis ihtiva eden kitaplardan biri: *Enes el-Basrî Müsnedi* diye bilinen kitaptır. Bu kitapta üçyüz hadis yer almaktadır. Bu kitabı Sem'an b. Mehdî, Enes'den rivayet etmektedir.[879]

Bu kitaptaki ilk uydurma hadis:

أُمَّتِي فِي سَائِرِ الْأُمَمِ كَالْقَمَرِ فِي النُّجُومِ.

"Diğer ümmetlere göre benim ümmetim, yıldızlar arasındaki ay gibidir", hadisidir.

Zeyl' de[880] şöyle denilmiştir: "Enes b. Malik'den rivayet eden Sem'an b. Mehdî: Neredeyse hiç tanınmamaktadır. Ona yalan bir nüsha yamanmıştır. Allah bunu uyduranı çirkinleştirsin."

---

muasırlarının üstadı olan h. 244 yılında vefat eden Ali b. Hucr'dan hadis rivayet etmiş aynı zamanda Ümeyne bt. Enes b. Malik'den hadis duyduğunu iddia etmiş ve bu durumu tesbit edilmiştir. Ümeyne, Hafız İbn Hacer'in *Takrib*'inde olduğu gibi (yâ)'dan sonra (nun) harfiyledir. *Mizan* (3/317) ve *Lisan*'da (4/401) olduğu gibi Âmine değildir.

35. Muammer el-Mağribî: Hafız İbn Hacer'in *İsabe* kitabında (Mim) harfinin dördüncü kısmında (Muammer el-Mağribî)'nin biyografisi sonunda şu ifadesi yer almaktadır: "Bu, Raten, Kays b. Temim, Ebu'l-Hattab, Meklebe, Nüstûr cinsindendir. Bunların biyografilerini *el-Muammerîn* isimli kitapta topladım. Muvaffakıyet Allah'tandır."

Abdülfettah (Ebu Gudde) diyor ki: Bu kitabı görmedim. Bu kitabın bu konuda yazılmış en kapsamlı kitaplardan olduğunu zannediyorum. Bu konuyla ilgilenen araştırmacı bu kitaba vakıf olmaya çalışmalı, bu kitabı basıp neşrederek ihya etmelidir.

879. Zehebî, *Mizan*'da (2/234) şöyle demiştir: "Enes b. Malik'den rivayet eden Sem'an b. Mehdî: Tanınmayan bir hayvandır. Ona yalan bir nüsha yamanmıştır. Bu nüshayı gördüm. Allah bunu uyduranı çirkinleştirsin."

880. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât:* s.41

Lisan' da[881] şöyle denilmiştir: "Bu uydurma nüshayı Muhammed b. Mukatil er-Razî, Ca'fer b. Harun'dan; o da Sem'an'dan rivayet etmektedir."

Lisan müellifi, daha sonra bu nüshayı zikretmiş; "Bu nüshada üç yüzden fazla hadis bulunmaktadır. Bu hadislerin metinlerinin çoğu uydurmadır, demiştir.[882]

446. Saganî şöyle diyor: Tamamı uydurma olan hadis nüshalarından biri: **Ahmed ismini alma konusunda** rivayet edilen hadislerdir. Bu hadislerden hiçbir şey sabit olmamıştır.[883]

447. Tamamı uydurma olan hadis nüshalarından biri: **Ebu'd-Derdâ'dan merfû olarak rivayet edilen Veda Hutbesidir.** Bunun başında:

أَلاَ، لاَ يَرْكَبَنَّ أَحَدُكُمُ الْبَحْرَ عِنْدَ ارْتِجَاجِهِ.

"Dikkat edin. Sakın sizden biriniz, deniz iyice dal-

881. İbn Hacer, *Lisanü'l-Mizan:* 3/114

882. Süyûtî, *Zeyl'* de (s.41) bu uydurma hadisler arasında İbn Şahin tarikıyle Sem'an b. Mehdî'den; o da Enes b. Malik'den şu hadisi rivayet etmektedir: Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurmuştur: *"Bir adam yemek tabağını yalar gibi iyice temizlediğinde yemek tabağı ona istiğfar eder ve Allahım!. Beni Şeytan'dan azad ettiğin gibi, onu da Cehennem'den azad et, der."* Yemek tabağının iyice temizlenmesi hakkında bu uydurma hadise gerek kalmadan Müslim'in *Sahih'* inde (Eşribe 129-137; *Şerhu Müslim:* 13/203) rivayet ettiği sahih hadisler vardır.

883. İbnü'l-Cevzî'nin *Mevzûât* (1/154-158); İbn Kayyim el-Cevziyye'nin *el-Menaru'l-Münif* kitabında (s.57,61) ve müellif Aliyyü'l-Karî'nin *el-Mevzûâtü'l-Kübrâ'* sının sonunda ikinci fasılda dediği gibi; Muhammed ismini alma hakkındaki hadisler de aynı şekilde batıldır. Süyûtî'nin *el-Havî lil-Fetavî* (2/115) kitabında *ed-Dürretü'n-Naciye* sonlarındaki; "Bu hadisin senedi, bana göre hasen şartlarını taşımaktadır", ifadesi Süyûtî'nin bilinen mütesahil (fazla hoşgörülü) hükümlerindendir.

galandığında gemiye binmesin", uydurma hadisi yer almaktadır.

448. *Leâli'* de[884] şöyle denilmektedir: Ebu Hureyre ve Enes'den uzun uzun rivayet edilen "Veda Hutbesi":[885] uydurmadır. Bunu uydurmakla –Bereketsiz kalasıca– Meysere b. Abdi Rabbih itham edilmiştir.

449. *Veciz'* de[886] şöyle denilmektedir: İbn Adiyy diyor ki: **Muhammed b. Muhammed el-Eş'as**[887], Musa b. İsmail b. Musa b. Ca'fer'den; onun Hz. Ali'ye kadar dedelerinden; merfû olarak rivayet ettiği hadisleri yazdım. Zira Muhammed b. Muhammed el-Eş'as, bize bu sözü geçen Musa'nın dedelerinden henüz daha yeni bir yazıyla yazılmış yaklaşık bin hadisi ihtiva eden bir

---

884. Süyûtî, *el-Leâli'l-Masnûa'da* (2/361-373) bu Veda Hutbesini 13 sayfa halinde zikretmektedir.

885. Bu hutbe, uydurmacının kendisinin uydurduğu ve Rasûlullah (s.a.v)'ın vefatına yakın okuduğunu iddia ettiği hutbedir.

886. *Veciz* adlı bu kitap, Fettenî'nin *Tezkiretü'l-Mevzûât'* ta (s.4) ifade ettiği gibi; Süyûtî'nin kitabıdır.

887. Zehebî *Mizan'* da (4/27-28) onun biyografisinde şöyle demiştir: "Muhammed b.Muhammed b.Eş'as el-Kûfî, Ebu'l-Hasen, Mısır'a yerleşmiştir. İbn Adiyy: Ondan Mısır'da hadis yazdım. Şiddetli Şîî oluşu, onu bize bin hadise yakın bir hadis nüshası tahric etmesine sevk etmişti... Bu durumu Mısır'daki ehl-i beytin şeyhi Hüseyn b. Ali el-Hasenî el-Alevî'ye anlattığımızda; Bu Musa b. İsmail, Medine'de kırk yıl benim komşum idi. Ne babasından ne de başkasından her hangi bir rivayeti olduğunu söylemedi, dedi. İbn Adiyy onun uydurma hadislerinden birkaçını zikretmektedir."

İbn Hacer el-Askalânî *Lisanü'l-Mizan'* daki (5/362) biyografisinde şunu ilâve etmektedir: "Sözü geçen bu kitabın –yani– *Aleviyyat'* ın bir kısmını gördüm. Musa b. İsmail bu kitabı *Sünen* diye adlandırmış, bunu bablara göre tertip etmiştir. Bu kitaptaki hadislerin tamamı, aynı senedle rivayet edilmiştir."

nüsha göstermişti. Bunların büyük çoğunluğu münker hadislerdir.

Darakutnî, *Aleviyyat* adı verilen bu eser hakkında: Bu kitabın uydurulmuş olması, Allah'ın açık mucizelerinden biridir, demiştir.

Askalanî ise: İbnü'l-Eş'as, buna *"Sünen"* ismini vermiştir. Tamamı aynı senedle rivayet edilmiştir. Bu kitaptaki uydurma hadislerden biri şudur:

لاَ خَيْلَ أَبْقَى مِنَ الدُّهْمِ، وَلاَ امْرَأَةَ كَابْنَةِ الْعَمِّ.

"Yağız attan daha uzun yaşayan bir at yoktur. Amca kızı gibi bir hanım da yoktur."[888]

450. **Abdullah b. Ahmed (bin Amir)**[889], babasından; o Ali er-Rıza'dan; o da dedelerinden uydurma, bâtıl bir nüsha rivayet etmektedir. Onu ya kendisi ya da babası uydurmuş olmalıdır.

---

888. Şevkânî'nin *el-Fevaidü'l-Mecmua* kitabında (s.519) bu şekilde zikredilmiştir. Asılda ve müellif Aliyyü'l-Karî'nin *el-Mevzûâtü'l-Kübra* kitabının sonlarında ikinci fasılda (ed-Dühm) yerine (el-Edhem) lafzıyla nakledilmiştir. Fettenî'nin *Tezkiretü'l-Mevzûât'* ında (s.10) ve *Mizan'* da (4/28) (ed-Dühm) lafzıyla gelmiştir. Doğru olan da budur. *Lisanü'l-Mizan'* da (5/362) ve Süyûtî'nin *Zevl'* inde (s.114) ve *Tenzihü'ş-Şeria'* da (2/402) ise (*..elka*) şeklindedir. Bu kelimede tahrif yapılmıştır.

889. Bu zat hakkında Zehebî *Mizan'* da (2/390) şöyle demiştir: "Abdullah b. Ahmed b. Âmir babasından; o Ali er-Rıza'dan; o dedelerinden bu batıl uydurma nüshayı rivayet etmiştir. Onu ya kendisi ya da babası uydurmuş olmalıdır. Hasen b. Ali ez-Zühri: Ümmî idi. Razı olunan biri değildi. Hicrî 324 yılında vefat etmiştir." Müellif Aliyyü'l-Karî'nin *el-Mevzûâ-tü'l-Kübra* sonunda ikinci fasılda (Abdullah b. Ahmed)'in nesebi hakkındaki tereddüdü onun kusuru olup hoş değildir.

451. İshak el-Malatî'ninde bâtıl rivayetleri vardır. Onlardan bir kaçı şunlardır:

لاَ يَحِلُّ لاِمْرَأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللهِ أَنْ تَضَعَ الْفَرْجَ عَلَى السَّرْجِ.

1. "Allah'a iman eden bir hanımın fercini, eğer üzerine koyması helâl değildir."

مَنْ مَنَعَ الْمَاعُونَ لَزِمَهُ طَرَفٌ مِنَ الْبُخْلِ.

2. "Kim ikramda bulunmazsa, ona bir parça cimrilik bulaşır."

لَعَنَ اللهُ النَّاظِرَ وَالْمَنْظُورَ إِلَيْهِ.

3. "Allah, (Başkasının dizkapağı ile göbek arasına) bakana da bakılana da lânet etmiştir."

لاَ تَقُولُوا: مُسَيْجِد وَلاَ مُصَيْحِف

4. "Küçük mescid, küçük mushaf demeyin."

5. Allah Rasûlü (s.a.v), –Muhammed, Ahmed, ve benzeri muazzam– *isimleri küçültme sigasıyla kullanmaktan, ayrıca Hamdûn, Ulvan veya Ya'mûş*[890] *ve benzeri* –mübalağa anlamı taşıyan– *isimlerin verilmesinden nehy etmiştir.*

452. İshak el-Malatî; İbn Cüreyc'den; o Atâ'dan; o Ebu Said'den: Hz. Ali'ye cima (cinsî münasebet) ile

---

890. Bu son isim, Aclûnî'nin *Keşfü'l-Hafa*'sında (2/552) (Ya'mûş) yerine sin harfiyle (Ya'mûs); Zehebî'nin *Mizan*' ında (1/202) ise (Na'mûş) şeklinde yani başındaki nun harfiyle zikredilmektedir.

ilgili ve nasıl cimada bulunacağı ile ilgili tavsiyeleri de rivayet etmektedir. İshak denilen şu deccale bakın!. Ne kadar da cür'etkâr davranıyor!.

453. Deylemî diyor ki: Ebu'l-Fadl Ca'fer b. Muhammed b. Ca'fer b. Muhammed b. Ali el-Huseynî'nin *Arûs* kitabındaki hadislerin isnadları: çürüktür, güvenilemez. Hadisleri ise cidden münkerdir.[891]

454. Süyûtî'nin[892], İbnü'l-Cevzî'den[893] naklettiğine göre; Hadisinde uydurma, yalan veya maklûb (hadis ters yüz etme)[894] bulunan kimseler birkaç kısımdır:

1. Kendini zühde (ibadet ve tâate) veren, hadis ezberlemeyi veya hadisleri temyiz etmeyi ihmal eden kimselerdir.

2. Kitapları kaybolan, bu sebeple ezberinden hadis nakledip hataya düşen kimseler.

3. Sika/güvenilir kimseler olduğu halde hayatlarının sonlarında akılları karışan, hadisleri birbirine karıştırmaya başlayan kimseler.[895]

---

891. Deylemî'den nakledilen bu bölümü Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât* kitabında (s.194-195) zikretmiş, ve Deylemî'nin "Hadisleri ise cidden münkerdir", sözünden sonra şu ifadeyi ilâve etmiştir: "Onları tamamen atamadım." Süyûtî daha sonra (s.194-196 arasında) *Arûs* kitabından epeyce hadis nakletmiştir. Burada asıl nüshada eksiklik ya da kısaltma vardı. Ben bunu merhum Süyûtî'nin *Zeyl*'inden tamamladım.

892. Süyûtî, *el-Leâli'l-Masnûa:* 2/467-473

893. İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât* kitabının başlarında: 1/35-47

894. İbnü'l-Cevzî'nin *Mevzûât*'ında ve Süyûtî'nin *Leâlî* kitabında bu şekildedir. Asıl nüshada ve müellif Aliyyü'l-Karî'nin *el-Mevzûâtü'l-Kübra* kitabının ikinci faslında (el-maklûb) yerine (el-kalb) denilmiştir.

895. Yani Süyûtî'nin *Leâlî* kitabındaki (2/467) ifadesinde olduğu gibi; rivayetleri karıştırdılar.

4. Farkında olmadan hatalı rivayeti nakleden, daha sonra doğruyu görüp de bunun doğru olduğuna inandığı halde, kendisine hata nisbet edilmesini yakıştıramayıp gururlanarak hatasından dönmeyen kimseler.

5. İslâm Şeriati'ni bozma, dinde kuşku uyandırma ve dinle oynama amacıyla bilerek kasıtlı olarak hadis uyduran zındıklar. Bazı zındıklar da hadis üstadının dalgınlığından yararlanarak onun kitabına ona ait olmayan hadisleri ilâve ediyorlardı.[896]

---

896. İbnü'l-Cevzî'nin *Mevzûât*ındaki (1/37) ve Süyûtî'nin *Leâlî'* deki (2/468) ifadesinin devamı şöyledir: Bunun örneği Hammad b. Seleme'nin üvey evladı olan zındık –yani kasıtlı dinsiz– **Abdülkerim b. Ebi'l-Avcâ'**nın; annesinin kocası Hammad b. Seleme'nin kitaplarına hadisler ilâve etmesidir. İbn Adiyy diyor ki: Abdülkerim b. Ebi'l-Avcâ Abbasî halifesi Mehdî zamanında yakalanıp Basra Emiri Muhammed b. Süleyman b. Ali el-Basrî'nin huzuruna getirildi. Basra Emiri boynunun vurulmasını emrettiğinde Abdülkerim: Helâli haram, haramı helâl kılmak üzere sizin içinizde dört bin hadis uydurdum, demiştir." Süyûtî'nin sözü burada az bir ilâve ile sona ermektedir.

Zındıkların bu çeşit tavrı, Halife Mehdî'nin oğlu Halife Harun Reşid zamanında da tekrarlanmıştır. Hafız Zehebî *Tezkiretü'l-Huffaz'* da (1/273) (Ebu İshak el-Fezarî)'nin biyografisinde, Hafız İbn Hacer *Tehzibü't-Tehzib'* de (1/152) onun biyografisinde, Hafız Süyûtî *Tarihu'l-Hulefâ'* da (s.194), Müellif Aliyyü'l-Karî *el-Mevzûâtül-Kübra'* da altıncı fasılda şöyle demiştir: İbn Uleyye ve İshak b. İbrahim anlatıyor: Harun Reşid bir zındıkı cezalandırıp boynunun vurulmasını emretti. Zındık ona:

–Niçin benim boynumu vuruyorsunuz? dedi. Reşid:

–Allah'ın kullarını senden (senin şerrinden kurtarıp) rahata kavuşturmak için, dedi. Zındık:

–Ey Mü'minlerin Emiri!. Haberin var mı? Ben içinizde bin hadis (Aliyyü'l-Karî'nin nakline göre dört bin hadis) uydurdum. Bu hadislerle ben, Hz.Peygamber (s.a.v)'in bir harf bile söylemediği konularda helâli haram, haramı helâl kılıyordum, dedi. Reşid ona:

6. Mezhebini desteklemek için hadis uyduranlar.[897]

7. Hayrı özendirme ve kötülüklerden sakındırma amacıyla Allah rızası için hadis uyduranlar.

8. Güzel bir söz için hadis uydurmayı caiz görenler.

9. Sultana yakın olmak maksadıyla hadis uyduranlar.[898]

–Ey Allah'ın düşmanı!.. Ya sen Ebu İshak el-Fezarî ve Abdullah b. Mübarek hakkında ne dersin? Onlar hadisleri didik didik ediyor, bu uydurma hadisleri harf harf ortaya çıkarıyorlar, dedi.

897. İbnü'l-Cevzî'nin *Mevzûât'* ındaki (1/38) ve Süyûtî'nin *Leâlî'* deki (2/468) ifadesinin devamı şöyledir: "Bu, sapık fırkalardan biri olan Salimiyye mezhebinin bir gurubu hakkında nakledilmiştir." Bu iki müellif, daha sonra işledikleri bid'atlerden tevbe eden "Biz, eskiden bir şeyi arzu ettiğimizde ya da güzel gördüğümüzde onun için hemen hadis uydururduk!..", diyen birtakım bid'atçilerden bazı rivayetler nakletmişlerdir.

898. **Gıyas b. İbrahim en-Nehaî**'nin yaptığı gibi. Gıyas, Abbasî halifesi Mehdî'nin huzuruna girdiğinde Mehdî güvercinle oynuyordu. Mehdî uzaktan gelen güvercini severdi. Gıyas'a;

–Emirü'l-Mü'minîn için bir hadis naklet, denildi. Gıyas:

–Bize falan, o falandan, o da Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre; Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur: *"Yarışma ödülü sadece ok, at, deve veya kanatta (yani kuşta) olur"*, dedi. Hadise *ev cenah* (veya kanat) kelimesini ilâve etti.

Mehdî ona on bin dirhem verilmesini emretti. Kalkıp giderken de;

–Ben şehadet ederim ki, senin kafan Allah'ın Rasûlü adına yalan uyduran yalancı kafasıdır. Bu günaha ben sebep oldum. Bu adam bana şirin görünmek istedi, dedi. Sonra da güvercinin kesilmesini emretti. Alimler arasında o günden sonra (Gıyas) adı zikredilmedi. Bu olayı Hatib Bağdadî, *Tarihu Bağdad*'da: (1/323-324) Gıyas'ın biyografisinde; İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât'* ta: (1/42); Zehebî, *Mizan*'da: (3/338); Süyûtî, *Leâlî*'de: (2/470) rivayet etmektedir.

Gıyas'ın babası olan (İbrahim en-Nehaî), meşhur (İmam İbrahim en-Nehaî) değildir. Gıyas'ın babası İbrahim b. Talk b.

10. Kıssacılar. Zira bunlar gönülleri duygulandıracak ve halk içerisinde geçerli olacak hadisleri nakletme amacı taşımaktadırlar.

455. Uydurma rivayetlerden biri: İmam Malik'den rivayet edilen şu ifadedir: Me'mûn'un huzuruna girdim. Meclis dopdolu idi. Halife ile vezirinin arasında bir boşluk vardı. Aralarına oturdum. Halifeye şu merfû hadisi naklettim:

إِذَا ضَاقَ الْمَجْلِسُ بِأَهْلِهِ، فَبَيْنَ سَيِّدَيْنِ مَجْلِسُ عِلْمٍ.

"Bir mecliste, katılanların çokluğu sebebiyle yer darlığı olduğunda, iki efendinin arası âlimin oturacağı yerdir." Zeyl' de[899]; "Bu münkerdir",[900] denilmiştir. (İbn Asakir şöyle diyor:) İmam Malik, Halife Me'mûn zamanına kadar yaşamamıştır.[901]

Muaviye en-Nehaî'dir. Meşhur İmam (İbrahim en-Nehaî ise İbrahim b. Yezid b. Kays en-Nehaî'dir.

Sözü geçen hadisin; "*ev cenah*" (veya kanat yarışı) ilâvesi olmaksızın gelen rivayeti sahihtir, uydurma değildir. Bu sahih hadisi Ebu Hureyre'den; İmam Ahmed b. Hanbel *Müsned*'inin (Müsned Ebî Hureyre) bölümünde birkaç yerde (2/256, 358, 425, 474); Ebu Davud (*Sünen:* 3/29 Cihad 60); Nesaî, (*Sünen:* 6/226 Hayl 14); Tirmizî, (*Sünen:* 7/192 Cihad 22); ve İbn Mace: (*Sünen:* 2/960 Cihad 44) ve Hakim sahihdir diyerek *Müstedrek*'de rivayet etmiştir. Burada geçen lafız, Nesaî ve Tirmizî'ye aittir.

Hadisde geçen (Sebak) kelimesi; yarışta rakibini geçen kimseye verilmek üzere belirlenen meblağ anlamındadır. (Lâ sebeka) hadisinin manası şudur: *"Müsabaka/yarışma yoluyla ancak şu yarışlarda ödül alınması helâldir: Ok yarışı, at yarışı, deve yarışı."* Gıyas, sultanın kuşu sevdiğini görerek ona yaranmak için bu sahih hadise *"ev cenah"* (kanat yarışı) kelimesini de ilâve etmiştir.

899. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât:* s.180

900. Yani yalandır.

901. Bu son cümle, bu yalan haberi nakleden Hafız İbn

456. Yine *Zeyl'* de[902] şöyle denilmektedir: Haris b. Üsame, *Müsned*'inde Davud b. Muhabber'den; Askalânî'nin "Hepsi uydurmadır", dediği otuz küsûr hadis tahric etmektedir. Bunlardan biri şudur:

إِنَّ الأَحْمَقَ يُصِيبُ بِحُمْقِهِ أَعْظَمَ مِنْ فُجُورِ الْفَاجِرِ، وَإِنَّمَا يَرْتَفِعُ الْعِبَادُ غَداً فِي الدَّرَجَاتِ، وَيَنَالُونَ الزُّلْفَى مِنْ رَبِّهِمْ عَلَى قَدْرِ عُقُولِهِمْ.

"Ahmak kimseye ahmaklığı sebebiyle facirin fücûrundan daha büyük azab isabet eder. Kullar yarın yüksek derecelere, Rablerine yakın makamlara akılları mikdarınca nail olurlar."

Bir diğer uydurma hadis:

أَفْضَلُ النَّاسِ أَعْقَلُ النَّاسِ.

"İnsanların en değerlisi, en akıllı olanıdır."

Bir diğer uydurma hadis: "Ya Rasûlallah!.. Bu Hristiyan ne kadar akıllıdır!.. denildi. Allah Rasûlü (s.a.v) bunu reddetti ve şöyle buyurdu:

مَهْ، إِنَّ الْعَاقِلَ مَنْ عَمِلَ بِطَاعَةِ اللهِ.

"Sus! Akıllı Allah'a itaatle amel eden kişidir."

Asakir'in söylediği ifadesidir. Süyûtî, *Zeyl'* de (s.181) bu sözü İbn Asakir'den nakletmekte ve bunu ardından da şöyle demektedir: "Bu haberi Deylemî *Müsnedü'l-Firdevs'* de rivayet etmiştir. Hafız İbn Hacer *Zehru'l-Firdevs'* de: Bu, uydurmadır, demiştir."

902. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât:* s.5-10.

457. Süleyman b. İsa yirmi küsûr hadis uydurmuştur.[903]

1. Bu uydurma hadislerden biri şudur: Alkame'ye:

– Hristiyanlar, dünyalarında ne kadar da akıllıdırlar?! denildi. Alkame:

– Sus. Zira İbn Mes'ud, kâfiri "akıllı" diye isimlendirmemizi yasaklıyordu, dedi.

2. Süleyman'ın uydurduğu bir başka hadis şudur:

رَكْعَتَانِ مِنَ العاقِلِ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ رَكْعَةً مِنَ الْجَاهِلِ، وَلَوْ قُلْتُ: سَبْعَ مِائَةِ رَكْعَةٍ، لَكَانَ كَذَلِكَ.

"Akıllının iki rekat namazı, cahilin yetmiş rekatından daha faziletlidir. Ben: (Bu iki rekat, cahilin yedi yüz rekatından daha faziletlidir) deseydim, öyle olurdu."

3. Süleyman b. İsa'nın bir diğer uydurma hadisi şudur: Adiyy b. Hatim –Peygamberimiz (s.a.v)'in yanında– babasını methetmiş, onun itibarlı ve şerefli biri olduğunu ve aklî olgunluğunu zikretmişti. Bunun üzerine Efendimiz (s.a.v):

إِنَّ الشَّرَفَ وَالسُّؤْدَدَ وَالْعَقْلَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ لِلْعَامِلِ بِطَاعَةِ اللهِ.

---

903. Nitekim Hafız Zehebî, *Mizan*'da (2/218) biyografisinde şöyle demiştir: "Süleyman b. İsa b. Necîh es-Siczî: Helâk olmuş sayılır. (Yani yok hükmündedir.) Cevzecânî: Yalancıdır, yalandan çekinmez, demiştir. Ebu Hatim: Yalancıdır, demiştir. İbn Adiy: Hadis uyduruyor, demiştir. Onun iki cilt *"Tafdîlu'l-Akl/Aklın Üstünlüğü"* kitabı bulunmaktadır."

–*"Gerçek şeref, itibar ve aklî olgunluk; dünya ve ahirette Allah'a itaatle amel eden kişiye aittir"*, buyurdu. Adiyy:

–Ya Rasûlallah!. Babam misafir ağırlıyordu, yemek yediriyordu. yakınları gözetiyordu, musibete uğrayanlara yardım ediyordu, şunu şunu yapıyordu. Bunlardan her hangi bir şeyin ona faydası olacak mı? dedi. Efendimiz (s.a.v):

لاَ، لأَنَّ أَبَاكَ لَمْ يَقُلْ قَطُّ: رَبِّ اغْفِرْ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ.

–"*Hayır!. Zira senin baban hiçbir zaman: (Ey Rabbim!.. Din günü benim günahımı bağışla),* demedi", diye cevap verdi.

458. Yine *Zeyl'* de[904] şöyle denilmektedir: Bilâl'in (Şam'a yerleşmek için) yolculuğu, sonra Peygamberimiz (s.a.v)'i rüyada gördükten sonra Medine'ye dönüşü, Medine'de ezan okuması ve onun ezanıyla Medine'nin titremesi haberinin aslı yoktur. Bunun uydurma olduğu açıktır. Her halde İbn Hacer (el-Heytemî) el-Mekkî bunun uydurma olduğunu bilmiyor ki, (Medine'yi) ziyaret konulu kitabında[905] bu haberi zikretmektedir.

---

904. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûât:* s.104

905. İbn Hacer el-Heytemî, *el-Cevheru'l-Münazzam fî ziyareti'l-Kabri'ş-Şerifi'n-Nebeviyyi'l-Mükerram:* s.29-30. İbn Hacer el-Askalânî *Lisan'* da (2/108) "Bu uydurma olduğu açık bir kıssadır", demiştir. Zehebî de *Siyer A'lâmi'n-Nübelâ'* da (1/258): "İsnadı gevşektir. Bu haber münkerdir", demiştir.

459. Yine *Zeyl'* de[906] şöyle denilmektedir: Peygamberimiz (s.a.v), Medine Mescidi'ni bina etmek istediğinde Cebrail (a.s) ona gelmiş ve *"Bu mescidi gök yüzüne doğru yedi zira' uzunluğunda, süslü ve nakışlı olmamak üzere bina et",* demiştir. Bu hadis bulunamamıştır.

460. Yine *Zeyl'* de[907] şöyle denilmektedir: Peygamberimiz (s.a.v) namaz kılarken, bazıları O'nun ruhu olmayan bir cesedinin bulunduğunu zannederdi.

461. *Muhtasar'* da[908] şöyle denilmektedir:

إِنَّ الرَّجُلَيْنِ مِنْ أُمَّتِي لَيَقُومُونَ إِلَى الصَّلاَةِ، وَرُكُوعُهُمَا وَسُجُودُهُمَا وَاحِدٌ، وَإِنَّ مَا بَيْنَ صَلاَتَيْهِمَا كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ.

"Ümmetimden iki adam namaza kalkarlar. Rükûları ve secdeleri aynıdır. Ama ikisinin namazı arasında yerle gök arası kadar fark vardır." Uydurmadır.

---

906. Bunun Süyûtî'nin *Zeylü'l-Mevzûât* kitabında bulamadım. Fettenî, bu hadisi *Tezkiretü'l-Mevzûât'* da (s.36-37) Firûzâbadî'nin *Muhtasar'* ına nisbet etmektedir. Yazarın kalemi yanılarak bir kitap yerine bir başkasının ismini yazmış olmalıdır.

907. Yazarın kalemi yanılarak bir önceki hadiste nakil yapılan kitabın ismini yanlış yazmamışsa; bu hadis de Süyûtî'nin, *Zeylü'l-Mevzûât* kitabından nakledilmiş olmaktadır. Bu hadisi *Zeyl*'de bulamadım. Fettenî, bu hadisi de *Tezkiretü'l-Mevzûât'* da (s.38) Süyûtî'nin *el-Leâli'l-Masnûa* kitabına nisbet etmektedir. Bu hadis, gerçekten *el-Leâli'l-Masnûa'da* (2/18) yer almaktadır. Bu durum, bir önceki kitabın isminde hata olduğu görüşünü güçlendirmektedir. Doğrusunu Allah bilir.

908. bkz. Muhammed b. Yakub el-Firûzâbadî, *Muhtasaru'l-Muğnî fî Tahrici'l-İhya li'l-Irakî.*

462. Yine *Muhtasar*'da şöyle denilmektedir: Peygamberimiz (s.a.v), namaz kılarken biri yanına otursa, namazını uzatmaz ve namazdan sonra o kişiye yönelir ve: *"Bir ihtiyacın var mı?"* diye sorardı. O kişinin ihtiyacı ile ilgilenmesi sona erdiğinde tekrar namazına dönerdi. Bu hadis bulunamamıştır.

463. Yine *Muhtasar'* da şöyle denilmektedir: "Cuma günü her rekatta on ihlas okunarak kılınacak on iki rekatlı nafile namaz ile hafta içinde her gün kılınacak nafile namazlar hakkında hiçbir şey sahih değildir, batıldır, aslı yoktur.

Aynı şekilde her rekatında on beş defa –bir rivayette elli defa– (İza Zülzilet) okunarak kılınacak iki rekatlı nafile namaz; Cuma günleri kılınacak iki, dört, sekiz ve on iki rekatlı nafile namaz ile; Cuma namazından önce her rekatında elli defa ihlas okunarak kılınacak dört rekat nafile namazın da aslı yoktur.

464. Aynı şekilde Aşûra Namazı, Regaib Namazı da ittifakla uydurmadır. Yine Receb Geceleri Namazı, Receb ayının yirmi yedinci gecesi namazı, Şabanın on beşinci gecesinde her rekatta on ihlas okunarak kılınacak yüz rekatlı namazın da aslı yoktur.

Bu namazların *Kutü'l-Kulûb* ve *İhya'* da[909] ya da Sa'lebî'nin *Tefsir'* inde[910] zikredilmesine aldanma."

---

909. Gazzalî'nin *İhya* kitabının durumu, bu eserdeki zayıf ve uydurma hadislerin varlığı ve bizzat Gazalînin hadis ilmindeki sermayesinin azlığını itiraf etmesi hakkında, İmam Abdülhayy el-Leknevî'nin *el-Ecvibetü'l-Fadıla lil-Es'iletil-Aşeratil Kâmile* kitabında (s.118-120) yazdığım dip notlara bakınız.

465. İbn Hacer'in[911] *Şemail Şerhi'* nde zikrettiğine göre; Taberanî *Evsat* kitabında Peygamberimiz (s.a.v)'in;

إِنَّ جِبْرِيلَ أَطْعَمَنِي الْهَرِيسَةَ، يَشُدُّ بِهَا ظَهْرِي لِقِيَامِ اللَّيْلِ.

"Gece namazı için sırtımı güçlendirmek üzere, Cebrail bana herîse (kavrulmuş un helvası) yedirdi", buyurduğunu rivayet etmektedir. Bu hadis, uydurmadır diye reddedilmiştir.[912]

---

910. Leknevî'nin *el-Ecvibetü'l-Fadıla* kitabında (s.101-102) Sa'lebî'nin *Tefsir'* i ve alimlerin bu *Tefsir* hakkındaki görüşleri hakkında yazdığım dip notlara bakınız.

911. Bu zat, fıkıh âlimi İbn Hacer el-Heytemî el-Mekkî'dir.

912. Evet, hadis böyledir. Hafız Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid'* de (5/38) bu hadisi zikrettikten sonra: "Senedinde (Muhammed b. Haccac el-Cümahî) bulunmaktadır. Bu hadisi uyduran da odur", demiştir. Hafız Zehebî, *Mizanü'l-I'tidal'* de (3/509) bu ravinin biyografisinde şöyle demektedir: "Heriseci idi. –yani herise (kavrulmuş un helvası) satıyordu.– 181 yılında vefat etti. İbn Adiyy: Herise hadisini o uydurdu, demiştir. Darakutnî: Yalancıdır, demiş, İbn Main ise; Pis yalancıdır, demiştir."

Hafız İbn Hacer *Lisanü'l-Mizan'* da (5/117) bu ravinin biyografisinde şunu ilâve etmiştir: Ukaylî; Muaz b. Müsennâ, Said b. Muallâ, Muhammed b. Haccac, Abdülmelik b. Ömer, Rib'î kanalıyla Muaz b. Cebel'den şu hadisi rivayet etmektedir: Muaz anlatıyor: Dedim ki:

–Ya Rasûlallah!.. Cennet'ten yemek getirdin mi? diye sordum. Peygamberimiz (s.a.v):

–*"Evet, Herise* (kavrulmuş un helvası) *getirdim. Onu yedim. Benim gücümü kırk kişinin gücü kadar artırdı. Cinsî gücümü de kırk kişinin cinsî gücü kadar artırdı"*, diye cevap verdi. Muaz, her yemek yediğinde önce herîse ile yemeğe başlardı. Bu son hadis, İbnü'l-Cevzî'nin *Mevzûât* kitabından (3/16) oradaki bazı hatalar düzeltilerek nakledilmiştir.

466. *Mevahib'* de[913] şöyle denilmektedir: Kıssacıların; Ay, (iki yarılıp parçaya ayrıldıktan sonra) Peygamberimiz (s.a.v)'in cebine girip çıkmıştır, şeklinde zikrettikleri rivayetin aslı yoktur. Nitekim Üstad Bedreddin ez-Zerkeşî, hadis hakkındaki bu hükmü hocası İmad İbn Kesîr'den nakletmektedir.[914]

467. Demîrî'nin *Hayatü'l-Hayvan* kitabında şöyle denilmiştir: Hadiste zikredilen "aşk yılanı" haberine gelince; bunu *Avarif* müellifi[915] ile İbn Tahir el-Makdisî Enes hadisi olarak rivayet etmektedir. Bu rivayete göre Peygamberimiz (s.a.v)'in huzurunda bir zat şu şiiri okudu:

"Zehirledi ciğerimi aşk yılanı.
Ne doktoru vardır bunun, ne okuyanı.
Deli gibi âşık olduğum sevgili müstesna.
Odur benim ilacım, odur benim çarem."

Şair bunu okuyunca Peygamberimiz (s.a.v) vecde geldi. Ashabı da vecde geldiler. Hatta Allah Rasûlü'nün ridası omuzlarından yere düştü. Bu durum geçtiğinde herkes yerine döndü.[916] Bundan sonra Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurdu:

---

913. *Şerhu'l-Mevahibü'l-Ledünniyye:* 5/113 (4.Maksad, Ayın Yarılması Mucizesi bahsi)

914. Zürkanî, *Şerhu'l-Mevahibü'l-Ledünniyye* kitabında (5/113): "Bu iki alimden önce Nevevî, *Fetavâ* kitabında hadis hakkında bu hükmü vermiştir."

915. Yani Sühreverdî, *Avarifü'l-Maarif* kitabında Sema konusundaki Edeb ve İtina hususundaki görüşler başlıklı yirmi beşinci babda bu hadisi zikretmektedir. Sühreverdî, burada bu hadisi senediyle İbn Tahir'den; İbn Tahir de senediyle ravisi Enes b. Malik'den rivayet etmektedir. Sühreverdî, daha sonra bu hadisin sahih ve makbul olduğunu reddetmektedir.

916. Bu uydurma rivayette burada şu ifade de yer almaktadır: "Muaviye b. Ebî Süfyan:

لَيْسَ بِكَرِيمٍ مَنْ لَمْ يَهْتَزَّ عِنْدَ السَّمَاعِ.

"Semâ' (musikî) anında titremeyen değerli biri değildir." Peygamberimiz (s.a.v) daha sonra ridasını orada bulunanlar için dört yüz parçaya ayırdı. Bu uydurma bir hadistir.

Zehebî'nin[917] ve başkalarının ifade ettiği gibi; Bu hadisi uyduran (Ammar b. İshak) olmalıdır. Zira senedindeki diğer raviler sika/güvenilir ravilerdir. Bu yalan olduğu kesin olan rivayetlerdendir.[918]

468. Sehavî'nin *el-Makasıdü'l-Hasene* kitabında[919] şöyle denilmiştir: İbn Teymiyye diyor ki: Ebû Mahzura'nın; Allah Rasûlü'nün huzurunda iki beyit okuduğu, bunun üzerine Peygamberimiz'in coştuğu, hatta şerefli hırkasının omuzlarından düştüğü, bu hırkayı Suffe[920] ashabının fakirlerinin kendi aralarında parça parça paylaştıkları ve elbiselerine yama yaptıkları şeklinde naklettiği meşhur rivayet, hadis alimlerinin ittifakıyla yalandır. Bu konuda rivayet edilen hadis uydurmadır.

–Oyununuz ne güzel ya Rasûlallah!. dedi. Bunun üzerine Allah Rasûlü (s.a.v):

–Sus, ya Muaviye. *"Semâ' (Musikî) anında titremeyen değerli biri değildir."* dedi. Sonra ridasını orada bulunanlar için dört yüz parçaya ayırdı..."

917. Zehebî, *Mizanü'l-İ'tidal:* 3/164 (Ammar b. İshak'ın biyografisi)

918. Bu rivayetin daha fazla çürütülmesiyle ilgili olarak Fettenî'nin *Tezkiretü'l-Mevzûât* kitabına (s.197-198) bakabilirsiniz.

919. Sehavî, *el-Makasıdü'l-Hasene:* s.333

920. Suffe: Mescid-i Nebevî'ye bitişik, üzeri hurma dallarıyla örtülü yer olup sahabenin fakirleri orada barınır, orada oturur ve orada gecelerlerdi.

İbn Teymiyye'nin bu konuda buna benzer görüşü daha önce de geçmiştir.[921]

469. Yine *Hayatü'l-Hayvan* kitabında[922] şöyle denilmiştir: Kurtubî diyor ki: Surad –göçeğen– kuşuna çok oruç tutan anlamında "Savvam" denilir.[923]

Abdülbaki İbn Kani'in *Mu'cem'* inde[924] Ebu Galiz b. Ümeyye b. Halef el-Cümahî'nin şöyle dediği rivayet edilmektedir: Surad –göçeğen– kuşu elimde iken Allah Rasûlü (s.a.v) beni gördü ve:

إِنَّ هَذَا أَوَّلُ طَائِرٍ صَامَ يَوْمَ عَاشُورَاءَ.

"Bu kuş, Aşûra orucu tutan ilk kuştur", buyurdu. Bu hadis, ravisinin ismi gibi galîz/kaba bir hadistir. Hakim diyor ki: Bu, Hz. Hüseyn'in katillerinin uydurduğu hadislerdendir. Bu, batıl bir hadistir. Ravileri mechûldür. Allah en doğrusunu bilendir.

---

921. İbn Teymiyye'nin sözü, Lâm harfinde 236 nolu hadiste geçmiştir.

922. Demîrî, *Hayatü'l-Hayvan:* 2/61-62 (Surad –göçeğen– Kuşu konusu)

923. Demîrî, *Hayatü'l-Hayvan kitabında* (2/61) Surad –göçeğen– Kuşu konusunda şöyle demiştir: "*Surad:* Serçeden büyük, yarısı beyaz, yarısı siyah bir kuştur. Gagası büyük ve serttir. Parmakları büyükçedir. Ya çalılıkta ya da ağaçta görünür. Gıdası ettir. Onun farklı ötüş şekilleri vardır. Avlamak istediği kuşları görünce kendi diliyle öterek onları kendisine yaklaşma çağrısında bulunur. Kuşlar yanına gelince de birine hücum edip gagasıyla onu gagalar, hemen parçalayıp yer." (Nakil burada bir parça tasarrufla birlikte sona ermektedir.)

924. bkz. Abdülbaki İbn Kani', *Mu'cemü's-Sahabe:* 5/2034 Hadis No: 576 (thk. Halil İbrahim KUTLAY, nşr. Nizar Mustafa el-Baz, Mekke, 1418/1998); Hatib, *Tarihu Bağdad:* 6/196; İbn Esir, *Üsdü'l-Gabe:* 5/234; Zehebî, *Mizan:* 4/137. İbn Hacer, *İsabe:* 7/15

470. "Vahiy günlerinde rüya zamanı altı ay idi", şeklinde alimler arasında meşhur olan rivayet hakkında Türbiştî; bunun aslı yoktur, demiştir.[925] Nevevî de *Müslim Şerhi'* nde[926] ona muvafakat etmiştir. Doğrusunu Allah bilir.

471. Dûlâbî'nin[927] Hüseyin b. Ali'den rivayetine göre; Allah Rasûlü (s.a.v)'nün başı Hz. Ali'nin kucağında idi. O sırada Allah Rasûlüne vahiy geliyordu. (Güneş batmak üzere idi.) Vahiy sona erip Peygamberimiz (s.a.v) açılınca Hz. Ali'ye;

–İkindi namazını kıldın mı? diye sordu. Hz. Ali (r.a):

–Hayır, dedi. Peygamberimiz (s.a.v):

–*Allahım!. Sen gayet iyi biliyorsun ki, O senin tâatinde ve Rasûlünün tâatinde idi. Onun için güneşi iade et,* buyurdu. Allah da onun için güneşi iade etti. Bunun üzerine Hz. Ali (r.a) ikindi namazını kıldı. Sonra da güneş battı.

Alimler: Bu hadis uydurmadır. Güneş hiç kimse için tekrar iade edilmemiştir. Sadece Yûşa' b. Nûn için güneşin batması bir süre ertelenmiştir, demişlerdir. *er-Riyadu'n-Nadıra fî Menâkıbi'l-Aşera* kitabında böyle denilmiştir.[928]

---

925. Müellif Aliyyyü'l-Karî, Türbiştî'nin bu hükmünü *el-Mirkat Şerhu'l-Mişkât* kitabında: 4/536 Kitabü'r-Rü'ya'nın başlarında nakletmiştir.

926. *Nevevî, Şerhu Sahih-i Müslim:* 15/21 (Rüya Bölümü)

927. Dûlâbî lakabıyla meşhur olan Ebu Bişr Muhammed b. Ahmed b. Hammad ed-Dûlâbî, *el-Esma ve'l-Künâ* kitabının müellifi olup hicrî 310 yılında vefat etmiştir. (Çev.)

928. el-Muhıbb et-Taberî, *er-Riyadu'n-Nadıra:* 2/236.

Ancak bu hadis, *Şifa*'da Tahavî rivayetiyle (sahihtir, denilerek) nakledilmiştir.[929] Biz bunun yorumunu *Şifa Şerhi*'nde[930] geniş bir şekilde açıkladık.[931]

---

929. Kadı Iyaz, *eş-Şifa bi-Ta'rif Hukuki'l-Mustafa* kitabında Allah'ın; Rasûlü (s.a.v) eliyle ortaya koyduğu delil ve mucizelerle ilgili dördüncü babında, Ayın yarılması ve Güneşin batışının ertelenmesi faslında bu hadisin "sahih" olduğunu ifade etmektedir.

930. Aliyyü'l-Karî, *Şerhu'ş-Şifa:* 1/589-590.

931. Ebu Gudde diyor ki: Allah Rasûlü (s.a.v)'nün duasıyla Hz Ali (r.a) için Güneşin iade edilmesi (Reddü'ş-Şems) olayı hakkında gelen en sahih rivayet Esma bt. Umeys (r.anhâ) hadisidir. Bu hadisi sadece Esma bnt. Umeys (r.anhâ) rivayet etmiştir. Alimler bu hadis hakkında çok söz söylemişlerdir. Alimlerden bu hadisi sahih kabul edenler de reddedenler de bulunmaktadır:

Bu hadisi **reddedenler** arasında şu alimler bulunmaktadır:

1. **Ali ibnü'l-Medînî** (et-Tac es-Sübkî *Tabakatü'ş-Şafiiyyeti'l-Kübra*: 2/150)
2. **Ahmed b. Hanbel:** Bu iki zat: "Bunun aslı yoktur ",demiştir.
3. **İbnü'l-Cevzî**, Mevzûat'ta (1/355-357)
4. **İbn Teymiyye** *Minhacü's-Sünnetin-Nebeviyye*'de (4/185-195) bu iki imama tabi olmuşlardır. İbn Teymiyye'nin talebelerinden şu Hafız İmamlar bu konuda onun görüşüne katılmışlardır:
5. **Zehebî** (bkz. İbn Arrak, *Tenzîhü'ş-Şeriati'l-Merfûa* (1/379-380)
6. **İbn Kayyim el-Cevziyye** *el-Menaru'l-Münîf fi's-Sahih ve'd-Daîf* (s.57)
7. **İbn Kesir** (bkz. *el-Bidaye ve'n-Nihaye:* 1/323; Zürkanî, *Şerhu'l-Mevahibi'l-Ledünniyye:* 5/117)
8. **Hafız Delecî.**

......

Bu hadisi **kabul eden ve bunun sahih olduğunu ifade edenler** arasında şu alimler bulunmaktadır:

1. **İmam Ahmed b. Salih el-Mısrî,**
2. **İmam Tahavî:** *Müşkilü'l-Âsâr*'da (2/8-11)
3. **Ebu'l-Kasım el-Âmirî,**

4. Hakim en-Neysabûrî,

5. Beyhakî *Delâilü'n-Nübüvve* kitabında,

6. Kadı İyaz *Şifa* kitabında,

7. Hafız Heysemî, *Mecmau'z-Zevaid*'de (8/297),

8. Hafız Veliyyüddin b. Zeyneddin el-Irakî *Tarhu't-Tesrîb*'de (7/247) Bu hadisin tariklerini derlemiş ve sahih olduğuna hükmetmişlerdir.

9. Hafız İbn Hacer, *Fethu'l-Bari*'de (6/155) Bu hadisin tariklerini derlemiş ve sahih olduğuna hükmetmiştir. Hafız İbn Hacer; bu konuya Farzu'l-Humus, (8) nolu "Ganimetler bana helâl kılındı hadisi" başlıklı babda yer alan şu hadisi açıklarken temas etmiştir:

Ebu Hureyre'den rivayet edildiğine göre; Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur: *Peygamberlerden bir Peygamber –ismi Yûşa' b. Nûn'dur– ikindi namazı esnasında ya da ikindiye yakın –fethetmek istediği– kasabaya yaklaşmıştı. (O gün o kasabayı fethetmeliydi. Zira ertesi gün Cumartesi idi. Cumartesi günü savaşamazdı.) O Peygamber (a.s) Güneşe baktı: (Ey Güneş!..) Sen de ilahî emre tabisin. Ben de ilahî emre tabiyim, dedi. Allahım!.. Şu güneşi tut, diye niyazda bulundu. Güneş bir müddet durdu. Nihayet Allah onlara fetih ihsan etti."* (Buharî, *Sahih*: Farzu'l-Humus 8 Hadis No: 3124; Müslim, *Sahih* (*Şerhu'n-Nevevî*: 11/51) Cihad 32 Hadis No: 1747)

10. Kastallânî *el-Mevahibü'l-Ledünniyye*'de (5/113-118)

11. Süyûtî *el-Leâli'l-Masnûa*'da (1/336-341) bu konuda İbn Hacer'e tabi olmuştur. Süyûtî bu konuda *Keşfü'l-Lebs fî Hadisi Reddi'ş-Şems* adını verdiği bir hadis cüz'ü telif etmiştir.

12. Aynı şekilde Hafız Muhammed b. Yusuf es-Salihî,

13. Sehavî *el-Makasıdü'l-Hasene*'de (s.226),

14. İbn Arrak *Tenzîhü'ş-Şeriati'l-Merfûa*'da (1/378-382)

15. Aliyyü'l-Karî *Şerhu'ş-Şifa*'da (1/589-590),

16. Aclûnî *Keşfü'l-Hafa*'da (1/516) Raddü'ş-Şems konusunda,

17. Üstadımız Kevserî *Makalât'* ta (s.470) Tahavînin Eserleri başlıklı makalesinde bu hadisin tariklerini derleyip hadisin sahih olduğuna hükmetmişlerdir.

Hafız İbn Hacer diyor ki: "Kadı Iyaz şöyle demiştir: Hadiste geçen Allah'ın Nebîsi Yûşa' b. Nûn (a.s) için Güneşin Hapsedilmesi konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre biraz önceki duruma iade edilmiştir. Bir görüşe göre dur-

472. İmam Muhammed el-Cezerî *Şerhu'l-Mesabîh'*-de şöyle demiştir: Namazlardan sonra okunması tavsiye edilen;

اَللّٰهُمَّ أَنْتَ السَّلاَمُ وَمِنْكَ السَّلاَمُ، تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلاَلِ وَالْإِكْرَامِ.

duasına ilâve edilen;

---

durulmuştur. Bir başka görüşe göre güneşin hareketi yavaşlatılmıştır. Üç görüş de ihtimal dahilindedir. İbn Battal ve başkalarına göre üçüncü görüş tercihe daha layık olan görüştür."

İbn Hacer daha sonra şöyle demiştir: "Tahavî, *el-Mu'cemü'l-Kebir* sahibi Taberanî, Hakim ve *Delâil* sahibi Beyhakî, Esma bt Umeys (r.anha)'dan şu hadisi rivayet etmişlerdir: "Peygamberimiz (s.a.v), Hz. Ali'nin dizinde uyuyup da Hz. Ali ikindi namazını geçirince güneş iade edildi. Hz. Ali (r.a) namazını kıldıktan sonra battı." Bu hadis, son derece üstün bir mucizedir. İbnü'l-Cevzî, Hz. Ali için güneşin iade edilmesi hadisini uydurma hadisler arasında zikretmekle; aynı şekilde İbn Teymiyye de bu hadisin uydurma olduğunu iddia ederek Rafizîlere Red için yazdığı kitabında bunu zikretmekle hata etmişlerdir."

Allâme Aliyyü'l-Karî *Şerhu'ş-Şifa* kitabında (1/590) şöyle demiştir: Hafız Deleci'nin İbnü'l-Cevzî'ye uyarak; "Bu hadisin sahih olduğu kanaatine varılsa bile, bu durum Hz. Ali hakkında bir fazilet olmakla birlikte güneşin iade edilmesi, güneşin batması sebebiyle ikindi namazının vakti çıktığı için, bu namazın eda olarak yerine getirildiği manasını ifade etmez", şeklindeki görüşü, karinenin özel bir duruma ait olması sebebiyle reddedilmiştir. Ayrıca bu konuda şu şekilde yorum yapılabilir: "Esma'nın; Güneş battı, şeklindeki ifadesi güneş göz önünden kayboldu, ya da neredeyse tamamen batıyordu, veya bir kısmı batmıştı, demektir. Yahut güneşin iade edilmesi, onun hareket etmemesi, aynı durumda kalması, zamanın dürülmesi olayının aksine güneşin hareketinin yavaşlaması sebebiyle seyir zamanının uzaması anlamında olabilir."

وَإِلَيْكَ يَرْجِعُ السَّلاَمُ، فَحَيِّنَا رَبَّنَا بِالسَّلاَمِ، وَأَدْخِلْنَا دَارَ السَّلاَمِ.

"Selâm sadece sana döner. Ey Rabbimiz!. Bizi selâmınla selâmla. Bizi Selâm Yurdu Cennet'e koy"; şeklindeki ilâvenin aslı yoktur. Bilâkis bu ilâve, bazı kıssacıların uydurmasıdır..

473. Hafız Zeyneddin el-Irakî anlatıyor:[932] Halk arasında *kuşluk namazını bazen kılıp bazen terk eden kimsenin kör olacağı* haberi meşhurdur. Bu sebeple pek çok kimse kuşluk namazını tamamen terk eder olmuştur. Bu söylediklerinin aslı yoktur. Hatta anlaşılan odur ki, bu ifade, halkı pek çok hayırdan mahrum kılmak için şeytanın onların dillerine doladığı ifadelerdendir.

474. Âlimlerden bir gurup şöyle demişlerdir: Hasan el-Basrî, Hz. Ali (r.a) den hadis duymadığı halde; bazılarının; Hasan el-Basrî'nin Hz. Ali (r.a) eliyle hırka giydiği şeklinde zikrettikleri rivayet batıldır, asılsızdır.

Herhangi bir zayıf rivayette bile Peygamberimiz (s.a.v)'in tasavvuf erbabı arasında âdet olduğu şekliyle hırka giydiği veya her hangi birine hırka giymeyi emrettiği nakledilmemiştir. Bu konuda sarih olarak rivayet edilen her hadis batıldır, asılsızdır. Bu hükmü bu şekilde son dönem hadis alimleri zikretmişlerdir.

Evet.. Onlardan[933] bir gurup tasavvuf erbabına ben-

932. Hafız Zeyneddin el-Irakî bunu *Şerhu't-Tirmizî*'de ifade etmiş, ondan da oğlu Hafız Veliyyüddin b. Zeyneddin el-Irakî *Tarhu't-Tesrîb*'de (3/66) nakletmiştir.

933. Yani mutasavvıf hadis alimlerinden bir gurup.

zemek ve onların yolundan bereket elde etmek arzusuyla hırka giymiş ve giydirmişlerdir. Zira hırka giyme haberi Kemîl b. Ziyad'dan kesintisiz (muttasıl) sahih senedle rivayet edilmiştir. Kemîl, alimlerin ittifakıyla Hz. Ali (r.a) ile birlikte bulunmuştur. Bazı rivayetlerde bu Üveys el-Karanî'den kesintisiz olarak rivayet edilmektedir. Üveys ise Hz Ömer (r.a) ve Hz. Ali (r.a) ile görüşmüştür.

475. Yine Peygamberimiz (s.a.v)'in Hz. Ömer (r.a) ve Hz. Ali (r.a)'ye hırkasını Üveys'e[934] vermelerini vasıyet ettiği, bu iki zatın hırkayı Üveys'e verdikleri ve bu hırkanın Üveys'den sonra gelecek nesle, sonra da nesilden nesle intikal ettiği haberinin de aslı yoktur.

476. Aynı şekilde *Peygamberimiz (s.a.v) ile musafaha etme* hadisi kesinlikle sabit olmamıştır.[935]

---

934. Bu zat, tabiînin büyüklerinden meşhur âbid ve zahid Üveys b. Âmir el-Karanî'dir. Peygamberimiz (s.a.v)'in zamanında yaşayıp O'nu görme şerefine eremeyenler (Muhadramîn)'dendir. Peygamberimiz (s.a.v), onun hakkında; *"Size Yemen'den Üveys b. Amir gelecek... O, annesine çok saygılıdır. Allah aşkına diyerek bir niyazda bulunsa, Allah onun mahcup etmez. O'ndan senin için istiğfar etmesini isteyebilirsen, bunu iste"*, buyurmuştur. Üveys, Yemen ehlinden olup Kûfe'ye yerleşmiştir. Sıffîn'de Hz. Ali ile beraber bulunmuştur. bkz. Müslim, *Sahih:* Fezâilü's-Sahabe 225; İbn Hacer, *İsabe:* 1/118; İbn Esîr, *Üsdü'l-Gabe:* 1/178 (Çev.)

935. Müellif, burada müselsel hadisler, üstadlar ve icazetler konusunda eser yazan bazı hadis alimlerinin kitaplarında rivayet ettikleri, aynı şekilde bazı tasavvuf erbabının kitaplarında ve müridlerine verdikleri derslerde naklettikleri *Musafaha Hadisi'*ni kastetmektedir.

Muhammed b. Kasım b. Ali el-Hindî el-Haydar-Âbâdî, Hasan el-Basrî'nin fazileti hakkındaki *el-Kavlü'l-Müstahsen fî Fahri'l-Hasen* kitabında (s.496) musafahanın yedi ayrı şeklinin bulunduğunu zikretmektedir.

1-2. *el-Musafahatü'l-Aleviyyetü'l-Haseniyye:* Hz. Ali (r.a)'nin Hasan el-Basrî ile musafahası. Bu da iki çeşittir.

3. *el-Musafahatü'l-Enesiyye:* Ebu Hürmüz'ün Enes b. Malik ile musafahası.

4. *el-Musafahatü'l-Hadıriyye:* Hızır aleyhisselâm'a nisbet edilen musafaha.

5. *el-Musafahatü'l-Muammeriyye'l-Habeşiyye:* Uzun süre yaşamış Habeşistan'lı bazı zatlara nisbet edilen musafaha.

6. *el-Musafahatü'l-Muammeriyye'l-Mağribiyye:* Uzun süre yaşamış Fas'lı bazı zatlara nisbet edilen musafaha.

7. *el-Musafahatü'l-Cinniyye:* Cinlerden Şemhureş isimli kişiye nisbet edilen musafaha. (Nakledilen kısım, açıklamalarla birlikte burada sona ermektedir).

Bütün bunlar batıldır, asılsızdır, hiç bir değeri yoktur. İlim talebesinin bu haberleri elde etmekle sevinmesi veya bunları doğrulaması doğru olamaz.

İbn Hacer; bu musafahalardan bazılarına işaret etmiş, bunun şekillerini ve kendisine kadar nakledildiğini zikretmiştir.

Zehebî'nin *Mizan*'da (4/156) hakkında "Bu da Raten el-Hindî tarzında biridir. Yalan söyleyeni Allah çirkin kılsın", dediği (Muammer b. Büreyk)'in *Lisanü'l-Mizan*'daki biyografisi ardından bir ikinci (Muammer)'i zikreden İbn Hacer; bu iki biyografinin sonunda şöyle demiştir: "Bütün bunlar, aklı olanın elde etmekle sevineceği şeyler değildir. Ben bunlara güvenmiyorum. Senedlerinin âlî (ravi sayısı az) olmalarına da sevinmiyorum. Bunları sadece bazı ravilerin durumunu tanıtmak için ihtiyaç duyduğumda söz gelişi zikrediyorum. Yardım istenecek olan sadece Allah'tır!.."

Yine Hafız İbn Hacer, *İsabe* kitabında (Mim) harfinin dördüncü babında (Muammer b. Büreyk) ve (Muammer el-Mağribî)'yi zikretmiş ve onun hakkında; "Bu, mağriblilerden yalancı birinin uydurduğu bir kişidir", demiş, sonra da onun tarikiyle musafahalı bir hadis zikretmiş ve "Bu Raten, Kays b. Temim, Ebul-Hattab, Meklebe ve Nastûr cinsindendir", dedikten sonra yalancılığı açık bazı haberlerini zikretmiştir.

Hafız İbn Hacer, yine *İsabe*'de (Kaf) harfinin dördüncü babında yalan ve iftira ile uzun süre yaşadığını ve sahabî olduğunu iddia eden (Kays b. Temim)'i zikretmiştir. Ondan önce Hafız Zehebî *Mizan*'da (4/178) de (Kays b. Temim) hakkında uzun bir

477. İbn Emiri'l-Hâcc şöyle demiştir: Zü'l-Huleyfe'de[936] halkın Hz. Ali'nin Kuyuları (Âbâru Ali) adını

---

biyografi yazmış, Hafız İbn Hacer de *Lisanü'l-Mizan*'da (6/85-87) buna ilâvelerde bulunmuştur.

Yine Hafız İbn Hacer, *İsabe* kitabında (Mim) harfinin dördüncü babında yalancı (Meklebe)'yi zikretmiştir. Onun adı Meklebe b. Melken el-Harizmî'dir.

Hafız İbn Hacer'in, *İsabe*'de yalancı (Muammer el-Mağribî)'nin biyografisinde zikrettiği (Ebu'l-Hattab)'a gelince; bu kimseyi belirleme imkânı bulamadım. Belki de bu kişi 440 no.lu paragraf dipnotunda zikri geçen (Ebu'd-Dünya el-Eşecc) olabilir. İsmi (Osman b. Hattab) olup daha önce geçtiği gibi (Ebu Amr) şeklinde künyelenmektedir. Onu Ebu Hattab künyesiyle zikredeni görmedim. Belki de İbn Hacer, kişinin babasının ismini künye olarak alması şeklindeki adete uyarak bu şekilde künyelendirmiş olabilir. Ya da (ebu) Lafzı (ibn) lafzından tahrif edilmiş olabilir. Zira (ibn) kelimesinin şekli (ebu) kelimesine yakındır. Bu son ihtimal, bana göre daha yakın bir ihtimaldir. En doğrusunu bilen Allah'tır.

Merhum üstadımız İmam Kevserî, şer'î ilimler ve doğru nakil konusunda ne kadar titizdi!. Zira hocalarının isimlerinin yer aldığı *"et-Tahrîru'l-Vecîz fî-ma Yebtagîhi'l-Müstecîz"* isimli icazetnamesine icazet talebinde bulunan kimseye hitap ederken şu ifade ile başlamıştı:

"Ben bu icazet sahibine; benden rivayet ettiği her şeyde "tesebbüt" ve "zabt" esaslarını gözetmesi şartıyla; birtakım kuşkuların bulunduğu tariklerde yer alan "âlî sened" sahibi olmakla bereket elde edilemeyeceği için; icazet veren bazı üstadlar bereket elde etmek adına şu veya bu konuda aşırı hoşgörülü davransa bile; cinnîlerden ve sahabe devrinden bu yana uzun süredir yaşadığını iddia eden (yalancı) kimselerden benim tarikimle hiç bir şey rivayet etmemesi, şartıyla; bu icazet sahibinin benden .... şu şu kitapları rivayette bulunmasına icazet verdim. Allah Teâlâ'dan bizi helâk noktalarından korumasını ve yolların en doğrusuna iletmesini niyaz ederiz."

936. *Kamus* sahibi (s.1036) diyor ki: Zü'l-Huleyfe: Medine'ye altı mil (Mekke yolu üzerinde beş km) mesafede bir yerdir. Orada Cüşem Oğullarına ait bir su kuyusu bulunmaktadır. Medine ve Şam halkı için mîkat –ihrama girme– yeridir." Not: Ancak bu konudaki İbn Abbas (r.a) hadisi şu şekildedir: "Allah

verdikleri bazı kuyular bulunmaktadır. Hz. Ali'nin bu kuyularda cinlerle çarpıştığı haberi yalandır.

478. Uydurma hadislerden biri; İbn Adiyy'in (Hasen b. Ali b. Zekeriyya b. Salih el-Adevî ez-Zi'b)in[937] biyografisinde zikrettiği; Hz Hüseyin'den rivayet edilen Peygamberimiz (s.a.v)'e nisbet edilen şu uydurma hadisdir:

"Miraca çıkarıldığım gece, benim terimden yeryüzüne bir damla düştü. Ondan gül yeşerdi. Kim benim kokumu koklamak isterse gülü koklasın."

Rasûlü Medine halkı için Zü'l-Huleyfe'yi, Şam halkı için Cuhfe'yi mikat olarak tayin etmişti." bkz. Buharî, Hacc 7 Hadis No: 1524; Müslim: Hacc 11 Hadis No: 1181 (Çev.)

937. Zehebî, *Mizanü'l-İ'tidal*'de (1/506) bu ravinin biyografisinde şöyle demiştir: "İbn Adiyy diyor ki: Hasan b. Ali hadis uyduruyordu, güvenilir ravilerden batıl rivayetler nakletmiştir. İbn Hıbban diyor ki: Güvenilir ravilerden belki de bin civarında uydurma hadis nakletmiştir." Zehebî. daha sonra onun batıl rivayetlerinden birkaçını zikretmiş ve şöyle demiştir: "Hasen b. Ali, iftira ettiği rivayetleri hiç düşünmeyen, hayası az bir hocadır. Kadı İsmail Efendi, onun bu yaptıklarına karşı çıkarak onu hapsetmiştir. Hasan b. Ali, h. 319 yılında vefat etmiştir."

İndeks

ŞAHIS İSİMLERİ

YER İSİMLERİ

Âyet-i Kerimeler

Sayfa	Sûre ve Âyet No	Âyet-i Kerime
65	Bakara 197	فمن فرض فيهن الحج فلا رفث..
79	Âl-i İmran 125	يمددكم ربكم بخمسة آلاف..
127	Tevbe 18	إنما يعمر مساجد الله من آمن بالله..
127	Lokman 6	ومن الناس من يشتري لهو الحديث..
132	Furkan 42	وسوف يعلمون حين يرون العذاب..
153	Nisa 48	إن الله لا يغفر أن يشرك به..
190	Rum 27	وهوالذي يبدأ الخلق ثم يعيده..
190	Hud 7	وكان عرشه على الماء.
193	Mü'minûn 23	ولقد أرسلنا نوحًا إلى قومه.
193	İsra 3	ذرية من حملنا مع نوح.
198	Ra'd 41	أولم يروا أنا نأتي الأرض ننقصها..
232	Meryem 12	وآتيناه الحكم صبيًّا.
232	Yusuf 15	وأوحينا إليه لتنبئنهم بأمرهم هذا..
242	Ra'd 11	إن الله لا يغير ما بقوم حتى يغيروا..
242	Nahl 112	ضرب الله مثلاً قرية كانت آمنة..
259	Bakara 235	ولكن لا تواعدوهن سرًّا.
297	Meryem 86	و نسوق المجرمين إلى جهنم وردا.

MÜBAREK SÖZLER

Büyük Zevatın Genellikle Dipnotlarda Zikredilen Sözleri

Sayfa	Sözün Sahibi	Mübarek Söz
70	İmam Şafii	أبى الله إلا أن يكون كتابٌ صحيحاً غيرَ كتابه.
182	Atâ	إذا أردتَ حاجةً فاقرأ فاتحةَ الكتاب،
255	İmam Şafii	إذا رأيتُ رجلاً من أصحاب الحديث فكأنما رأيتُ النبيَّ حياً.
163	Urve b. Zübeyr	إنا كنا أصاغرَ قومٍ، ثم نحن اليومَ كبارٌ،
278	Ömer b. Abdilaziz	إنما السلطان سُوقٌ، فما راج عنده حُمِلَ إليه.
94	Ebu Hureyre	إن المسجد لَيَنْزَوِي من الْمُخَاطِ
193	İmam Şafii	إن من الأدب على الطعام قلّةَ الكلام.
88	Hz. Ömer	إني لأكرهُ أن أرى أحدَكم سَبَهْلَلاً لا في عَمَلِ دنيا ولا في عَمَلِ آخرة
163	Hasen b. Ali	تَعَلَّمُوا العلمَ، فإنكم صغارُ قومٍ اليومَ، وتكونون كبارَهم غداً.
81	Halid b. Velid	كم مِنْ مصلٍّ يقول بلسانه ما ليس في قلبه.
195	Enes b. Malik	لا يأتي عليكم عامٌ إلا وهو شرٌّ من الذي كان قبله.
95	Muaz b. Cebel	ما أنزل الله شيئاً أقلَّ من اليقين.

88	Urve b. Zübeyr	ما شرُّ شيء في العالم؟ قال: البَطَالَةُ.
163	Amr b. Âs	ما لي أراكم نَحَّيْتُم هؤلاء الفتيانَ عن مجلسكم؟ لا تفعلوا..
221	Hz. Ali	المؤمن حسنُ الْمعُونَةِ، قليلُ الْمَؤُنَةِ.
84	İbn Mes'ud	المتقون سادة، والفقهاء قادة، ومجالستهم زيادة.
294	Üstadlarımız	من تَبِع عالماً، لقي الله سالماً.
219	İmam Malik	الناس مؤتَمَنون على أنسابهم.
163	İbn Mübarek	هؤلاء غَرْسُ الدين
289	İbn Mes'ud	يا أيها الناس!. اتقوا الله، من عَلِمَ منكم شيئاً، فليقل بما يعلم..
163	Urve b. Zübeyr	يا بَنِيَّ!. أزهدُ الناس في عالِمٍ أهلُه، فهلُمُّوا إليَّ، فتعلَّموا مني.
163	Hasan b. Ali	يا بَنِيَّ وبَني أخي!. إنكم صغارُ قومٍ يوشِكُ أن تكونوا كبارَ آخرين.
195	İbn Mes'ud	اليومَ خير أم أمسِ؟ أمسِ خيرٌ من اليوم، واليومَ خيرٌ من الغد.

UYDURMA HADİSLER LİSTESİ

- أ -

١- حديث: إتّقِ شَرَّ مَنْ أَحْسَنْتَ إِلَيْهِ

٢- حديث: إتَّقُوا الْبَرْدَ، فَإِنَّهُ قَتَلَ أَخَاكُمْ أَبَا الدَّرْدَاءِ.

٣- حديث: إتَّقُوا ذَوِي الْعاَهَاتِ.

٤- حديث: إجْتِماَعُ الْخَضِرِ وَإِلْيَاسَ عَلَيْهِماَ السَّلاَمُ فِي كُلِّ عامٍ

٥- حديث: إجْتَمِعُوا وَارْفَعُوا أَيْدِيَكُمْ، اجْتَمَعْنَا وَرَفَعْناَ أَيْدِيناَ،

٦- حديث: اللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُعَلِّمِينَ -ثلاَثاً- كَيْلاَ يَذْهَبَ الْقُرْآنُ؛

٧- حديث: اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُعَلِّمِينَ، وَأَطِلْ أَعْماَرَهُمْ، وَباَرِكْ لَهُمْ

٨- حديث: اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ أَقُولَ فِي الدِّينِ بِغَيْرِ عِلْمٍ.

٩- حديث: اَللّٰهُمَّ أَيِّدِ الإِسْلاَمَ بِأَحَدِ الْعُمَرَيْنِ.

١٠- حديث: آخِرُ الطِّبِّ الْكَيُّ.

١١- حديث: آيَةٌ مِنْ كِتاَبِ اللهِ خَيْرٌ مِنْ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ.

١٢- حديث: أَبىَ اللهُ إلاَّ أَنْ يَصِحَّ كِتَابُهُ.

١٣- حديث: أَخْفُوا الْخِتَانَ، وَأَعْلِنُوا النِّكاَحَ.

١٤- حديث: إذاَ أَرادَ اللهُ أَنْ يَنْزِلَ إِلىَ السَّماءِ الدُّنْياَ نَزَلَ عَنْ عَرْشِهِ

١٥- حديث: - قاَلَ اللهُ تعاَلىَ - إِذاَ أَرَدْتُ أَنْ أُخَرِّبَ الدُّنْياَ بَدَأْتُ

١٦- حديث: إِذاَ جِئْتَ ياَ مُعاَذَ إِلىَ أَرْضِ الْحُصَيْبِ فَهَرْوِلْ؛ فَإِنَّ

١٧- حديث: إِذاَ جَلَسَ الْمُتَعَلِّمُ بَيْنَ يَدَيِ الْعاَلِمِ، فَتَحَ اللهُ عَلَيْهِ

١٨- حديث: إِذاَ حَضَرَ الْعَشاَءُ وَالْعِشاَءُ، فاَبْدَؤُوا باِلْعَشاَءِ.

١٩- حديث: إِذاَ رَأَيْتَ الْقاَرِئَ يَلُوذُ باِلسُّلْطاَنِ، فاَعْلَمْ أَنَّهُ لِصٌّ...

٢٠- حديث: إِذاَ صَدَقَتِ الْمَحَبَّةُ سَقَطَتْ شُرُوطُ الْأَدَبِ.

٢١- حديث: إِذاَ صَلَّيْتُمْ عَلَيَّ فَعَمِّمُوا.

٤٥٥- حديث: إِذَا ضَاقَ الْمَجْلِسُ بِأَهْلِهِ، فَبَيْنَ كُلِّ سَيِّدَيْنِ مَجْلِسُ عِلْمٍ.

١٩٩- حديث: إِذاَ كاَنَ آخِرُ الزَّماَنِ وَاخْتَلَفَتِ الْأَهْوَاءُ فَعَلَيْكُمْ بِدِينِ أَهْلِ الْباَدِيَةِ..

٢٢- حديث: إِذاَ كاَنَ الْفَيْءُ ذِرَاعاً وَنِصْفاً إِلىَ ذِرَاعَيْنِ، فَصَلُّوا الظُّهْرَ.

٢٣- حديث: إِذاَ كَتَبَ أَحَدُكُمْ كِتاَباً فَلاَ يَكْتُبْ عَلَيْهِ: بَلَغَ؛ فَإِنَّهُ

٢٤- حديث: إِذاَ كُنتَ عَلىَ الْماَءِ فَلاَ تَبْخَلْ باِلْماَءِ.

٢٥- حديث: إِذاَ وَقَعَ الذُّباَبُ فِي إِناَءِ أَحَدِكُمْ فاَمْقُلُوهُ ثُمَّ انْقُلُوهُ.

٢٦- حديث: أَرْبَعٌ لاَ يَشْبَعْنَ مِنْ أَرْبَعٍ أَرْضٌ مِنْ مَطَرٍ، وَأُنْثَى مِنْ

٢٧- حديث: اْلأَرُزّ

٢٨- حديث: اَلأَرْضُ فِي الْبَحْرِ كاَلإِصْطَبْلِ فِي الْبَرِّ.

٢٩- حديث: أَصْفِ النِّيَّةَ، وَنَمْ فِي الْبَرِيَّةِ.

٣٠- حديث: أَصْلُ كُلِّ داءِ الرِّضاَ عَنِ النَّفْسِ.

٣١- حديث: أَعُوذُ بِاللهِ مِنْ عِمامَةٍ صَماَّءَ.

٣٢- حديث: أَعِينُوا الشَّارِيَ؛ اَلْمُشْتَرِي مُعانٌ.

٣٣- حديث: أَفضَلُ الْعِبادَاتِ أَحْمَزُهاَ.

٤٤٧- حديث: أَفْضَلُ النَّاسِ أَعْقَلُ النَّاسِ

٣٤- حديث: أَكْثَرُ أَهْلِ الْجَنَّةِ الْبُلْهُ، وَعِلِّيُّونَ لِذَوِي اْلأَلْباَبِ.

٣٥- حديث: أَكْرِمُوا طَهُورَكُمْ.

٤٤٧- حديث: أَلاَ، لاَ يَرْكَبَنَّ أَحَدُكُمُ الْبَحْرَ عِنْدَ ارْتِجَاجِهِ.

٣٦- حديث: أَلْسِنَةُ الْخَلْقِ أَقْلاَمُ الْحَقِّ.

٣٧- حديث: أَمَانُ الْعَبْدِ أَمَانٌ.

٤٤٥- حديث: أُمَّتِي فِي سَائِرِ اْلأُمَمِ كَالْقَمَرِ فِي النُّجُومِ.

٣٨- حديث: أُمِرْتُ أَنْ أَحْكُمَ بِالظَّاهِرِ، وَاللهُ يَتَوَلىَّ السَّرَائِرَ.

٣٩- حديث: أُمِرْناَ بِتَصْغِيرِ اللُّقْمَةِ فِي اْلأَكْلِ وَتَدْقِيقِ الْمَضْغِ.

٤٠- حديث: أَناَ أَفْصَحُ الْعَرَبِ، بَيْدَ أَنِّي مِنْ قُرَيْشٍ.

٤١- حديث: أَناَ أَفْصَحُ مَنْ نَطَقَ بِالضَّادِ.

٤٢- حديث: اَلأَنْبِياَءُ قَادَةٌ، وَالْفُقَهاَءُ سَادَةٌ، وَمُجاَلَسَتُهُمْ زِيَادَةٌ.

٤٣- حديث: أَنْصَفَ مَنْ بِالْحَقِّ اعْتَرَفَ.

٤٤- حديث: إِنْ كَانَ الْكَلاَمُ مِنْ فِضَّةٍ، فَالسُّكُوتُ مِنْ ذَهَبٍ.

٤٥- حديث: إِنْ لَمْ يَكُنِ الْعُلَماَءُ أَوْلِياَءَ اللهِ، فَلَيْسَ لِلهِ وَلِيٌّ.

٤٦- حديث: إِنَّ اللهَ أَخَذَ الْمِيثَاقَ عَلَى كُلِّ مُؤْمِنٍ أَنْ يُبْغِضَ كُلَّ مُنَافِقٍ...

٤٧- حديث: إِنَّ اللهَ لاَ يَقْبَلُ دُعَاءً مَلْحُوناً.

٤٨- حديث: إِنَّ اللهَ لَمَّا خَلَقَ الْعَقْلَ قَالَ لَهُ: أَقْبِلْ، فَأَقْبَلَ، ثُمَّ قَالَ

٤٩- حديث: إِنَّ اللهَ نَقَلَ لَذَّةَ طَعَامِ الأَغْنِيَاءِ إِلَى طَعَامِ الْفُقَرَاءِ.

٥٠- حديث: إِنَّ اللهَ وَعَدَ هَذَا الْبَيْتَ أَنْ يَحُجَّهُ فِي كُلِّ سَنَةٍ سِتُّمِائَةِ أَلْفٍ فَإِنْ نَقَصُوا...

٥١- حديث: إِنَّ اللهَ يَكْرَهُ الرَّجُلَ الْبَطَّالَ.

٤٤٧- حديث: إِنَّ الأَحْمَقَ يُصِيبُ بِحُمْقِهِ أَعْظَمَ مِنْ فُجُورِ الْفَاجِرِ

٥٢- حديث: إِنَّ الأَرْضَ لَتَنْجُسُ مِنْ بَوْلِ الأَقْلَفِ أَرْبَعِينَ يَوْماً.

٥٣- حديث: إِنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ لَيَحْتَاجُونَ إِلَى الْعُلَمَاءِ فِي الْجَنَّةِ

٥٤- حديث: إِنَّ الإِيمَانَ قَوْلٌ وَعَمَلٌ، يَزِيدُ وَيَنْقُصُ. الإِيمَانُ يَزِيدُ وَيَنْقُصُ.

٥٥- حديث: إِنَّ بِلاَلاً كَانَ يُبَدِّلُ الشِّينَ فِي الأَذَانِ سِيناً.

٤٦٥- حديث: إِنَّ جِبْرِيلَ أَطْعَمَنِي الْهَرِيسَةَ، يَشُدُّ بِهَا ظَهْرِي لِقِيَامِ اللَّيْلِ.

٤٦١- حديث: إِنَّ الرَّجُلَيْنِ مِنْ أُمَّتِي لَيَقُومُونَ إِلَى الصَّلاَةِ وَرُكُوعُهُمَا وَسُجُودُهُمَا..

٤٥٧- حديث: إِنَّ الشَّرَفَ وَالسُّؤْدَدَ وَالْعَقْلَ فِي الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ لِلْعَامِلِ بِطَاعَةِ اللهِ.

٥٦- حديث: إِنَّ شَيْطَاناً بَيْنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ، يُقَالُ لَهُ: الْوَلْهَانُ...

٥٧- حديث: إِنَّ الْعالِمَ وَالْمُتَعَلِّمَ إِذاَ مَرَّا عَلَى قَرْيَةٍ، فَإِنَّ اللهَ تَعالَى يَرْفَعُ الْعَذاَبَ...

٥٨- حديث: إِنَّ الْعَبْدَ لَيُنْشَرُ لَهُ مِنَ الثَّنَاءِ ماَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَماَ يَزِنُ عِنْدَ اللهِ..

٥٩- حديث: إِنَّ الْقَصِيرَةَ قَدْ تُطِيلُ.

٦٠- حديث: إِنَّكُمْ فِي زَمانٍ أُلْهِمْتُمْ فِيهِ الْعَمَلَ، وَسَيَأْتِي قَوْمٌ يُلْهَمُونَ الْجَدَلَ.

٦١- حديث: إِنَّ لإِبْرَاهِيمَ الْخَلِيلِ وَلأَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ لِحْيَةً فِي الْجَنَّةِ.

٦٢- حديث: إِنَّ للهِ مَلاَئِكَةً تَنْقُلُ الأَمْوَاتَ.

٦٣- حديث: إِنَّ للهِ مَلَكاً ماَ بَيْنَ شُفْرَيْ عَيْنَيْهِ مَسِيرَةُ خَمْسِ مِئَةِ عامٍ.

٦٤- حديث: إِنَّ الْمَسْجِدَ لَيَنْزَوِي مِنَ النُّخَامَةِ.

٦٥- حديث: إِنَّ مِنْ أَقَلِّ ماَ أُوتِيتُمْ: الْيَقِينَ وَعَزِيمَةَ الصَّبْرِ؛

٦٦- حديث: إِنَّ مِنْ تَمَامِ إِيمَانِ الْعَبْدِ أَنْ يَسْتَثْنِيَ فِي كُلِّ حَدِيثِهِ.

٦٧- حديث: إِنَّ مِنَ الذُّنُوبِ ذُنُوباً لاَ يُكَفِّرُهاَ إِلاَّ الْوُقُوفُ بِعَرَفَةَ.

٦٨- حديث: إِنَّ مِنَ الْعِصْمَةِ أَنْ لاَ تَقْدِرَ.

٦٩- حديث: إِنَّ الْمَيِّتَ يَرَى النَّارَ فِي بَيْتِهِ سَبْعَةَ أَيَّامٍ.

٧٠- حديث: إِنِّي لأَجِدُ نَفَسَ الرَّحْمَنِ مِنْ قِبَلِ الْيَمَنِ.

٧١- حديث: إِنَّ الْوَرْدَ خُلِقَ مِنْ عَرَقِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

٤٦٩- حديث: إِنَّ هَذَا أَوَّلُ طَائِرٍ صَامَ يَوْمَ عَاشُورَاءَ.

٧٢- حديث: اَلإيمَانُ عَقْدٌ بِالْقَلْبِ، وَإِقْرَارٌ بِاللِّسَانِ، وَعَمَلٌ بِالأَرْكَانِ.

٧٣- حديث: إِيَّاكَ وَالسَّجْعَ يا ابْنَ رَوَاحَةَ!..

٧٤- حديث: أيُّ شَيْءٍ يَخْفَى؟ قَالَ: مَا لاَ يَكُونُ.

- ب -

٧٥- حديث: الْبَاذِنْجَانُ لِمَا أُكِلَ لَهُ.

٧٦- حديث: الْبَاقِلاَء.

٧٧- حديث: بُخَلاَءُ أُمَّتِي الْخَيَّاطُونَ.

٧٨- حديث: اَلْبَخِيلُ عَدُوُّ اللهِ، وَلَوْ كَانَ عَابِداً.

٧٩- حديث: اَلْبَرْدُ عَدُوُّ الدِّينِ.

٨٠- حديث: اَلْبَرَكَةُ فِي صِغَرِ الْقُرْصِ.

٨١- حديث: بُرْمَةُ الشَّرِكَةِ لاَ تَفُورُ.

٨٢- حديث: اَلْبَشَاشَةُ خَيْرٌ مِنَ الْقِرَى.

٨٣- حديث: بَشِّرِ الْقَاتِلَ بِالْقَتْلِ.

٨٤- حديث: اَلْبِطْنَةُ تُذْهِبُ الْفِطْنَةَ.

٨٥- حديث: الْبِطِّيخُ وَفَضَائِلُهُ

٨٦- حديث: بُنِيَ الدِّينُ عَلَى النَّظَافَةِ.

٨٧- حديث: بَيْتُ الْمَقْدِسِ طَشْتٌ مِنْ ذَهَبٍ مَمْلُوءٍ عَقَارِبَ.

- ت -

٨٨- حديث: تَحِيَّةُ الْبَيْتِ الطَّوَافُ.

٨٩- حديث: تَخَتَّمُوا بِالزَّبَرْجَدِ، فَإِنَّهُ يُسْرٌ لاَ عُسْرَ فِيهِ.

٩٠- حديث: تَرْكُ الْعادَةِ عَداوَةٌ.

٩١- حديث: تَسْلِيم الْغَزَالَة.

٩٢- حديث: تَفْتَرِقُ أُمَّتِي عَلَى بِضْعٍ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً كُلُّهُمْ فِي الْجَنَّةِ إلاَّ فِرْقَةً واَحِدَةً قاَلُوا

٩٣- حديث: تَفَقَّهُوا قَبْلَ أَنْ تُسَوَّدُوا.

٩٤- حديث: تَفَكُّرُ ساَعَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِباَدَةِ سَنَةٍ.

٩٥- حديث: اَلتَّكْبِيرُ جَزْمٌ.

٩٦- حديث: تَمْكُثُ إِحْداَكُنَّ شَطْرَ عُمْرِهاَ لاَ تُصَلِّي.

٩٧- حديث: اَلتَّهْنِئَةُ بِالشُّهُورِ وَالْأَعْياَدِ مِمَّا اعْتاَدَهُ النَّاسُ.

- ث -

٩٨- حديث: اَلثِّقَةُ بِكُلِّ أَحَدٍ عَجْزٌ.

٩٩- حديث: ثَلاَثٌ لاَ يُرْكَنُ إِلَيْهاَ: الدُّنْياَ، وَالسُّلْطاَنُ، وَالْمَرْأَةُ.

- ج -

١٠٠- حديث: جَوْرُ التُّرْكِ، وَلاَ عَدْلُ الْعَرَبِ.

١٠١- حديث: اَلْجُوعُ كاَفِرٌ، وَقاَتِلُهُ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ.

١٠٢- حديث: اَلْجِيزَةُ رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ.

- ح -

١٠٣ - حديث: حُبِّبَ إِلَيَّ مِنْ دُنْيَاكُمْ (ثلاَثٌ): النِّسَاءُ وَالطِّيبُ وَجُعِلَتْ قُرَّةُ عَيْنِي...

١٠٤- حديث: حَبَّذاَ الْمُتَخَلِّلُونَ مِنْ أُمَّتِي. (قيل إنه موضوع)

١٠٥- حديث: حُبُّ الْهِرَّةِ مِنَ الْإِيمانِ.

١٠٦- حديث: حُبُّ الْوَطَنِ مِنَ الْإِيمانِ.

١٠٧- حديث: اَلْحَبِيبُ لاَ يُعَذِّبُ حَبِيبَهُ.

١٠٨- حديث: الْحَجُونُ وَالْبَقِيعُ يُؤْخَذاَنِ بِأَطْرَافِهِماَ وَيُنْثَرَانِ فِي الْجَنَّةِ.

١٠٩- حديث: اَلْحَدِيثُ فِي الْمَسْجِدِ يَأْكُلُ الْحَسَنَاتِ، كَمَا تَأْكُلُ الْبَهِيمَةُ الْحَشِيشَ.

١١٠- حديث: اَلْحَدِيثُ لاَ يُسْرَدُ.

١١١- حديث: حَسَنَاتُ الْأَبْرَارِ سَيِّئَاتُ الْمُقَرَّبِينَ.

١١٢- حديث: الْحُسْنُ مَرْحُومٌ.

١١٣- حديث: حَسِّنُوا نَوَافِلَكُمْ، فَبِهاَ تَكْمُلُ فَرائِضُكُمْ.

١١٤- حديث: حُضُورُ مَجْلِسِ عَالِمٍ أَفْضَلُ مِنْ صَلاَةِ أَلْفِ رَكْعَةٍ...

١١٥- حديث: حُكْمِي عَلَى الْواَحِدِ كَحُكْمِي عَلَى الْجَماَعَةِ.

١١٦- حديث: اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رِداَءُ الرَّحْمَنِ.

١١٧- حديث: حِينَ تَقْلِي تَذْرِي.

- خ -

١١٨- حديث: خَابَ قَوْمٌ لاَ سَفِيهَ لَهُمْ.

١١٩- حديث: خَازِنُ الْقُوتِ مَمْقُوتٌ.

١٢٠- حديث: خَالِفُوا الْيَهُودَ، فَلاَ تُصَمِّمُوا؛ فَإِنَّ تَصْمِيمَ الْعَمَائِمِ

١٢١- حديث: خُذُوا شَطْرَ دِينِكُمْ عَنِ الْحُمَيْرَاءِ.

١٢٢- حديث: خَصْمِي حَاكِمِي.

١٢٣- حديث: اَلْخُمُولُ نِعْمَةٌ، وَكُلٌّ يَأْبَاهَا.

١٢٤- حديث: خِيرَةُ اللهِ لِلْعَبْدِ خَيْرٌ مِنْ خِيرَتِهِ لِنَفْسِهِ.

١٢٥- حديث: خَيْرٌ خَيْرٌ، حِينَ يَسْمَعُ الْغُرَابَ.

١٢٦- حديث: الْخَيْرُ فِيَّ وَفِي أُمَّتِي إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

- د -

١٢٧- حديث: دَارُ الظَّالِمِ خَرَابٌ، وَلَوْ بَعْدَ حِينٍ.

١٢٨- حديث: دَارِهِمْ مَا دُمْتَ فِي دَارِهِمْ.

١٢٩- حديث: دَارُوا سُفَهَاءَكُمْ بِثُلُثِ أَمْوَالِكُمْ.

١٣٠- حديث: دَاوِمِي قَرْعَ بَابِ الْجَنَّةِ؛ قَالَهُ لِعَائِشَةَ. قَالَتْ: بِمَاذَا؟

١٣١- حديث: دُخُولُهُ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَمَّاماً بِالْجُحْفَةِ.

١٣٢- حديث: اَلدَّرَجَةُ الرَّفِيعَةُ، فِيمَا يُقَالُ بَعْدَ الْأَذَانِ.

١٣٣- حديث: اَلدَّمُ مِقْدَارُ الدِّرْهَمِ يُغْسَلُ وَتُعَادُ مِنْهُ الصَّلاَةُ.

١٣٤- حديث: اَلدُّنْيَا سَاعَةٌ، فَاجْعَلْهَا طَاعَةً.

١٣٥- حديث: اَلدُّنْيَا مَزْرَعَةُ الْآخِرَةِ.

١٣٦- حديث: اَلدَّيْنُ وَلَوْ دِرْهَماً، وَالْعَائِلَةُ وَلَوْ بِنْتاً، وَالسُّؤَالُ وَلَوْ:

- ر -

١٣٧- حديث: رَأَيْتُ رَبِّي بِمِنًى يَوْمَ النَّفْرِ عَلَى جَمَلٍ أَوْرَقَ،

١٣٨- حديث: اَلرَّابِحُ فِي الشَّرِّ خَاسِرٌ.

١٣٩- حديث: رَحِمَ اللهُ أَخِي الْخَضِرَ، لَوْ كَانَ حَياً لَزَارَنِي.

١٤٠- حديث: رَحِمَ اللهُ مَنْ زَارَنِي وَزِمَامُ نَاقَتِهِ بِيَدِهِ.

١٤١- حديث: رَدُّ دَانِقٍ عَلَى أَهْلِهِ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَبْعِينَ سَنَةً.

١٤٢- حديث: رَسُولُ الْمَرْءِ دَالٌّ عَلَى عَقْلِهِ.

٤٥٧- حديث: رَكْعَتَانِ مِنَ الْعَاقِلِ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ رَكْعَةً مِنَ الْجَاهِلِ.

١٤٣- حديث: رَهْبَانِيَّةُ أُمَّتِي الْقُعُودُ فِي الْمَسْجِدِ.

١٤٤- حديث: رِيقُ الْمُؤْمِنِ شِفَاءٌ.

- ز -

١٤٥ - حديث: زَامِرُ الْحَيِّ لاَ يُطْرِبُ.

١٤٦- حديث: اَلزَّحْمَةُ رَحْمَةٌ.

١٤٧- حديث: زَكَاةُ الْجاَهِ إِغاَثَةُ اللَّهْفاَنِ.

١٤٨- حديث: زَكاَةُ الْحُلِيِّ عاَرِيَتُهُ.

١٤٩- حديث: اَلزَّيْدِيَّةُ مَجُوسُ هَذِهِ اْلأُمَّةِ.

- س -

١٥٠- حديث: سُؤْرُ الْمُؤْمِنِ شِفاَءٌ.

١٩٧- حديث: سَأَلْتُ جِبْرِيلَ عَنْ عِلْمِ الْبَاطِنِ فَقاَلَ عَنِ اللهِ هُوَ سِرٌّ

١٥١- حديث: سَبُّ أَصْحاَبِي ذَنْبٌ لاَ يُغْفَرُ.

١٥٢- حديث: سَبَّابَةُ النَّبِيِّ كاَنَتْ أَطْوَلَ مِنَ الْوُسْطىَ.

١٥٣- حديث: اَلسِّرُّ عِنْدَ اْلأَحْراَرِ.

١٥٤- حديث: اَلسَّفَرُ يُسْفِرُ عَنْ أَخْلاَقِ الرِّجاَلِ.

١٥٥- حديث: سُفَهاَءُ مَكَّةَ حَشْوُ الْجَنَّةِ.

١٥٦- حديث: اَلسَّلاَمَةُ فِي الْعُزْلَةِ.

١٥٧- حديث: اَلسِّوَاكُ يَزِيدُ الرَّجُلَ فَصاَحَةً.

١٥٨- حديث: سِيرُوا عَلىَ سَيْرِ أَضْعَفِكُمْ.

١٥٩- حديث: سِينُ بِلاَلٍ عِنْدَ اللهِ شِينٌ.

- ش -

١٦٠- حديث: شاَوِرُوهُنَّ وَخاَلِفُوهُنَّ.

١٦١- حديث: شِرَارُكُمْ مُعَلِّمُو صِبْيَانِكُمْ، أَقَلُّهُمْ رَحْمَةً عَلَى الْيَتِيمِ

١٦٢- حديث: شَرُّ الْحَيَاةِ وَلاَ الْمَمَاةُ.

١٦٣- حديث: اَلشَّفَقَةُ عَلَى خَلْقِ اللهِ تَعْظِيمٌ لأَمْرِ اللهِ.

١٦٤- حديث: اَلشُّكْرُ فِي الْوَجْهِ مَذَمَّةٌ.

١٦٥- حديث: شَهَادَةُ الْمَرْءِ عَلَى نَفْسِهِ بِشَهَادَتَيْنِ.

١٦٦- حديث: شَهَادَةُ الْمُسْلِمِينَ بَعْضِهِمْ عَلَى بَعْضٍ جَائِزَةٌ وَلاَ تَجُوزُ شَهَادَةُ الْعُلَمَاءِ..

١٦٧- حديث: اَلشُّهْرَةُ فِي قِصَرِ الثِّيَابِ.

١٦٨- حديث: شَيَاطِينُ الإِنْسِ تَغْلِبُ شَيَاطِينَ الْجِنِّ.

١٦٩- حديث: اَلشَّيْخُ فِي قَوْمِهِ كَالنَّبِيِّ فِي أُمَّتِهِ.

- ص -

١٧٠- حديث: صَاحِبُ الْحَاجَةِ أَعْمَى.

١٧١- حديث: اَلصَّبْرُ كَنْزٌ مِنْ كُنُوزِ الْجَنَّةِ.

١٧٢- حديث: صَدَقَةُ الْقَلِيلِ تَدْفَعُ الْبَلاَءَ الْكَثِيرَ.

١٧٣- حديث: صَرِيرُ الأَقْلاَمِ عِنْدَ الأَحَادِيثِ يَعْدِلُ عِنْدَ اللهِ التَّكْبِيرَ

١٧٤- حديث: صِغَارُ قَوْمٍ كِبَارُ آخَرِينَ.

١٧٥- حديث: صَغِّرُا الْخُبْزَ وَأَكْثِرُوا عَدَدَهُ، يُبَارَكْ لَكُمْ فِيهِ.

١٧٦- حديث: صَلاَةٌ بِخَاتَمٍ تَعْدِلُ سَبْعِينَ صَلاَةً بِغَيْرِ خَاتَمٍ.

١٧٧- حديث: صَلاَةٌ بِعِمَامَةٍ تَعْدِلُ خَمْساً وَعِشْرِينَ صَلاَةً

١٧٨- حديث: الصَّلاَةُ خَلْفَ الْعَالِمِ بِأَرْبَعَةِ آلاَفٍ وَأَرْبَعِمِائَةٍ وَأَرْبَعِينَ صَلاَةً.

١٧٩- حديث: صَلاَةُ الْمُدِلِّ لاَ تَصْعَدُ فَوْقَ رَأْسِهِ.

١٨٠- حديث: صَلاَةُ النَّهَارِ عَجْمَاءُ.

١٨٠- حديث: اَلصَّلَوَاتِ الَّتِي ذَكَرُوهَا فِي الأَيَّامِ الْمُبَارَكَةِ وَاللَّيَالِي

- ض -

١٨١- حديث: ضَاعَ الْعِلْمُ فِي أَفْخَاذِ النِّسَاءِ.

١٨٢- حديث: اَلضَّرُورَاتُ تُبِيحُ الْمَحْظُورَاتِ.

١٨٣- حديث: ضَعِيفَانِ يَغْلِبَانِ قَوِيًا.

- ط -

١٨٤- حديث: اَلطُّرُقُ وَلَوْ دَارَتْ، وَالْبِكْرُ وَلَوْ بَارَتْ.

١٨٥- حديث: اَلطَّلاَقُ يَمِينُ الْفُسَّاقِ.

- ظ -

١٨٦- حديث: ظَهْرُ الْمُؤْمِنِ قِبْلَةٌ.

- ع -

١٨٧- حديث: عَدَاوَةُ الْعَاقِلِ، وَلاَ صُحْبَةُ الْمَجْنُونِ.

١٨٨- حديث: اَلْعَدَاوَةُ فِي الأَهْلِ، وَالْحَسَدُ فِي الْجِيرَانِ،

١٨٩- حديث: عَدُوُّ الْمَرْءِ مَنْ يَعْمَلُ بِعَمَلِهِ.

١٩٠- حديث: عُذْرُهُ أَشَدُّ مِنْ ذَنْبِهِ.

١٩١- حديث: اَلْعَرَبُ سَادَاتُ الْعَجَمِ.

١٩٢- حديث: عُرِضَتْ عَلَيَّ أَعْمَالُ أُمَّتِي فَوَجَدْتُ

١٩٣- حديث: عَظِّمُوا مِقْدَارَكُمْ بِالتَّغَافُلِ.

١٩٤- حديث: عَلَى كُلِّ خَيْرٍ مَانِعٌ.

١٩٥- حديث: عَلاَمَةُ الإِذْنِ التَّيْسِيرُ.

١٩٦- حديث: عُلَمَاءُ أُمَّتِي كَأَنْبِيَاءِ بَنِي إِسْرَائِيلَ.

١٩٧- حديث: اَلْعِلْمُ عِلْمَانِ: عِلْمُ الأَدْيَانِ، وَعِلْمُ الأَبْدَانِ.

١٩٨- حديث: اَلْعِلْمُ أَوْلَى أَنْ يُوَقَّرَ وَيُؤْتَى إِلَيْهِ.

١٩٨- حديث: اَلْعِلْمُ يُؤْتَى، وَلاَ يَأْتِي.

١٩٨- حديث: اَلْعِلْمُ يُسْعَى إِلَيْهِ.

١٩٩- حديث: عَلَيْكُمْ بِدِينِ الْعَجَائِزِ.

٢٠٠- حديث: اَلْعِنَبُ دُو دُو، يَعْنِي ثِنْتَيْنِ ثِنْتَيْنِ، وَالتَّمْرُ يَكْ يَكْ،

٢٠١- حديث: عِنْدَ ذِكْرِ الصَّالِحِينَ تَنْزِلُ الرَّحْمَةُ.

٢٠٢- حديث: عَنِ اللَّوْحِ سَمِعْتُ اللهَ مِنْ فَوْقِ الْعَرْشِ يَقُولُ لِلشَّيْءِ: كُنْ، فَيَكُونُ..

- غ -

٢٠٣- **حديث:** اَلْغِناءُ رُقْيَةُ الزِّناَ.

- ف -

٢٠٤- حديث: **اَلْفاَتِحَةُ** لِماَ قُرِئَتْ لَهُ.

٢٠٥- **حديث:** فاَزَ بِاللَّذَّةِ الْجَسُورُ.

٢٠٦- **حديث:** فَضْلُ شَهْرِ رَجَبَ **عَلىَ الشُّهُورِ كَفَضْلِ** الْقُرْآنِ عَلىَ

٢٠٧- **حديث:** اَلْفَقْرُ **فَخْرِي**، وِبِهِ **أَفْتَخِرُ**.

٢٠٨- **حديث: فَمٌ** ساَكِتٌ رَبٌّ كاَفٍ. **ونحوه:** اَللهُ **وَلِيُّ مَنْ** سَكَتَ.

٢٠٩- **حديث: فِي** آخِرِ الزَّمَانِ **يَنْتَقِلُ** بَرْدُ الرُّومِ **إِلىَ** الشَّامِ،

٢١٠- **حديث: فِي** الْحَرَكاَتِ الْبَرَكاَتُ.

- ق -

٢١١- **حديث:** قَالَ **لِجِبْرِيلَ**: هَلْ زاَلَتِ الشَّمْسُ؟ قَالَ: **لاَ، نَعَمْ**.

٢١٢- **حديث: قُدِّسَ الْعَدَسُ عَلىَ** لِساَنِ سَبْعِينَ نَبِيًّا،

٢١٣- حديث: اَلْقُرْآنُ **كَلاَمُ** اللهِ غَيْرُ مَخْلُوقٍ، **فَمَنْ** قَالَ **غَيْرَ** هَذاَ فَقَدْ كَفَرَ.

٢١٤- **حديث:** قِراَءَةُ سُورَةِ الْقَلاَقِلِ أَماَنٌ مِنَ الْفَقْرِ.

٢١٥- **حديث: قَصُّ اْلأظاَفِرِ**.

٢١٦- **حديث:** قِصَّةُ عُثْمَانَ: **أَنَّهُ** لَمَّا خَطَبَ **فِي أَوَّلِ جُمُعَةٍ**

٢١٧- حديث: اَلْقَلْبُ بَيْتُ الرَّبِّ.

٢١٨- حديث: قَلِيلٌ مِنَ التَّوْفِيقِ خَيْرٌ مِنْ كَثِيرٍ مِنَ الْعِلْمِ.

- ك -

٢١٩- حديث: كَأَنَّكَ فِي الدُّنْيَا وَلَمْ تَكُنْ، وَبِالْآخِرَةِ وَلَمْ تَزَلْ.

٤٣٧- حديث: كَأَنَّ الْمَوْتَ فِيهَا عَلَى غَيْرِنَا قَدْ كُتِبَ.

٢٢٠- حديث: كان الله... وَهُوَ الآنَ عَلَى ما هُوَ كَانَ.

٢٢١- حديث: اَلْكَرِيمُ حَبِيبُ اللهِ، وَلَوْ كَانَ فَاسِقاً؛ وَالْبَخِيلُ

٢٢٢- حديث: كُفَّ عَنِ الشَّرِّ، يَكُفُّ الشَّرُّ عَنْكَ.

٢٢٣- حديث: اَلْكَلاَمُ صِفَةُ الْمُتَكَلِّمِ.

٢٢٤- حديث: اَلْكَلاَمُ عَلَى الْمَائِدَةِ.

٢٢٥- حديث: كُلُّ إِنَاءٍ يَتَرَشَّحُ بِمَا فِيهِ.

٢٢٦- حديث: كُلُّ بِدْعَةٍ ضَلاَلَةٌ، إِلاَّ بِدْعَةً فِي عِبَادَةٍ.

٢٢٧- حديث: كُلُّ ثَانٍ لاَ بُدَّ لَهُ مِنْ ثَالِثٍ.

٢٢٨- حديث: كُلَّ عَامٍ تَرْذُلُونَ.

٢٢٩- حديث: كُلُّكُمْ حَارِثٌ، وَكُلُّكُمْ هَمَّامٌ.

٢٣٠- حديث: كُلُّ مَمْنُوعٍ حُلْوٌ.

٢٣١- حديث: كَلِمَةٌ يَسْمَعُهَا الرَّجُلُ خَيْرٌ لَهُ مِنْ عِبَادَةِ سَنَةٍ؛ وَجُلُوسُ سَاعَةٍ عِنْدَ...

٢٣٢- حديث: كُنْتُ كَنْزاً لاَ أُعْرَفُ فَأَحْبَبْتُ أَنْ أُعْرَفَ، فَخَلَقْتُ خَلْقاً

٢٣٣- حديث: كُنْتُ نَبِيًّا، وَآدَمُ بَيْنَ الْمَاءِ وَالطِّينِ.

٢٣٤- حديث: كُنْ ذَنَباً، وَلاَ تَكُنْ رَأْساً، فَإِنَّ الرَّأْسَ يَهْلِكُ،

- ل -

٢٣٥- حديث: لُبْسُ الْخِرْقَةِ الصُّوفِيَّةِ،

٢٣٦- حديث: لَسَعَتْ حَيَّةُ الْهَوَى كَبِدِي.

٢٣٧- حديث: اَللَّعِبُ بِالْحَمَامِ مَجْلَبَةٌ لِلْفَقْرِ.

٢٣٨- حديث: لَعَنَ اللهُ الدَّاخِلَ فِينَا بِغَيْرِ نَسَبٍ،

٢٣٩- حديث: لَعَنَ اللهُ الكَذَّابَ، وَلَوْ كَانَ مَازِحاً.

٢٤٠- حديث: لَعَنَ اللهُ الْمُغَنِّيَ وَالْمُغَنَّى لَهُ.

٤٥١- حديث: لَعَنَ اللهُ النَّاظِرَ وَالْمَنْظُورَ إِلَيْهِ.

٢٤١- حديث: لِكُلِّ بَلْوَى عَوْنٌ.

٢٤٢- حديث: لِكُلِّ حُجْرَةٍ أُجْرَةٌ.

٢٤٣- حديث: لِكُلِّ سَاقِطَةٍ لاَقِطَةٌ.

٢٤٤- حديث: لِكُلِّ مُجْتَهِدٍ نَصِيبٌ.

٢٤٥- حديث: لِلْبَيْتِ رَبٌّ يَحْمِيهِ.

٢٤٦- حديث عَلِيٍّ: لَمَّا غَسَلْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اقْتَلَصَتْ مِيَاهُ مَحَاجِرِ عَيْنَيْهِ..

٢٤٧- حديث: لَهَدْمُ الْكَعْبَةِ حَجَراً حَجَراً أَهْوَنُ مِنْ قَتْلِ الْمُسْلِمِ.

٢٤٨- حديث: لَوْ أَحْسَنَ أَحَدُكُمْ ظَنَّهُ بِحَجَرٍ، لَنَفَعَهُ اللهُ بِهِ.

٢٤٩- حديث: لَوِ اغْتَسَلَ اللُّوطِيُّ بِماءِ الْبَحْرِ، لَمْ يَجِئْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلاَّ جُنُباً.

٢٥٠- حديث: اَللِّوَاءُ يَحْمِلُهُ عَلِيٌّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

٢٥١- حديث: لَوْ كَانَ أَخِي الْخَضِرُ حَيًّا، لَزَارَنِي.

٢٥٢- حديث: لَوْ كَانَ الأَرُزُّ رَجُلاً، لَكَانَ حَلِيماً.

٢٥٣- حديث: لَوْ كَانَتِ الدُّنْيَا دَماً عَبِيطاً، لَكَانَ قُوتُ الْمُؤْمِنِ مِنْهاَ

٢٥٤- حديث: لَوْ كُشِفَ الْغِطَاءُ، مَا ازْدَدْتُ يَقِيناً.

٢٥٥- حديث: لَوْلاَكَ لَمَا خَلَقْتُ اْلأَفْلاَكَ.

٢٥٦- حديث: لَوْ مُنِعَ النَّاسُ عَنْ فَتِّ الْبَعْرِ لَفَتُّوهُ وَقَالُوا مَا نُهِينَا عَنْهُ إِلاَّ وَفِيهِ شَيْءٌ.

٢٥٧- حديث: لَوْ وُزِنَ خَوْفُ الْمُؤْمِنِ وَرَجَاؤُهُ، لاَعْتَدَلاَ.

٢٥٨- حديث: لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي الْحُلْبَةِ، لاَشْتَرَوْهَا؛

٢٥٩- حديث: لِي مَعَ اللهِ وَقْتٌ لاَ يَسَعُنِي فِيهِ مَلَكٌ مُقَرَّبٌ

٤٦٧- حديث: لَيْسَ بِكَرِيمٍ مَنْ لَمْ يَهْتَزَّ عِنْدَ السَّمَاعِ.

١٤٨- حديث: لَيْسَ فِي الْحُلِيِّ زَكَاةٌ.

- م -

٢٦٠- حديث: اَلْمُؤْمِنُ إِذَا قَالَ صَدَقَ، وَ إِذَا قِيلَ لَهُ صَدَّقَ.

٢٦١- حديث: اَلْمُؤْمِنُ حُلْوِيٌّ، وَالْكَافِرُ خَمْرِيٌّ.

٢٦٢- حديث: اَلْمُؤْمِنُ غِرٌّ كَرِيمٌ، وَالْمُنَافِقُ خِبٌّ لَئِيمٌ.

٢٦٣- حديث: اَلْمُؤْمِنُ لَيْسَ بِحَقُودٍ.

٢٦٤- حديث: اَلْمُؤْمِنُ مُؤْتَمَنٌ عَلىَ نَسَبِهِ.

٢٦٥- حديث: اَلْمُؤْمِنُ مُلَقَّى، وَالْكَافِرُ مُوَقَّى.

٢٦٦- حديث: اَلْمُؤْمِنُ يُخْدَعُ.

٢٦٧- حديث: اَلْمُؤْمِنُ يَسِيرُ الْمَؤُنَةِ.

٢٦٨- حديث: اَلْمُؤْمِنُ يَغْبِطُ، وَالْمُنَافِقُ يَحْسُدُ.

٢٦٩- حديث: مَا اتَّخَذَ اللهُ وَلِيًّا جَاهِلاً، وَلَوِ اتَّخَذَهُ عَلَّمَهُ.

٢٧٠- حديث: مَا اسْتَرْذَلَ اللهُ عَبْداً، إِلاَّ حَظَرَ عَلَيْهِ الْعِلْمُ وَالْأَدَبُ.

٢٧١- حديث: مَا أَعْلَمَ خَلْفَ جِدَارِي هَذَا.

٢٧٢- حديث: مَا أَفْلَحَ سَمِينٌ قَطٌّ.

٢٧٣- حديث: مَا أَنْصَفَ الْقَارِئُ الْمُصَلِّي.

٢٧٤- حديث: مَا أُوتِيَ قَوْمٌ الْمَنْطِقَ، إِلاَّ مُنِعُوا الْعَمَلَ.

٢٧٥- حديث: مَا بُدِئَ بِشَيْءٍ يَوْمَ الْأَرْبِعَاءِ، إِلاَّ تَمَّ.

٢٧٦- حديث: مَا بَعُدَ طَرِيقٌ، أَدَّى إِلَى صَدِيقٍ.

٢٧٧- حديث: مَا تَرَكَ الْقَاتِلُ عَلىَ الْمَقْتُولِ مِنْ ذَنْبٍ.

٢٧٨- حديث: مَا تَعَاظَمَ عَلَيَّ أَحَدٌ مَرَّتَيْنِ.

٢٧٩- حديث: مَا خَلاَ جَسَدٌ مِنْ حَسَدٍ.

٢٨٠- حديث: مَا خَلاَ قَصِيرٌ مِنْ حِكْمَةٍ.

٢٨١- حديث: مَا رَفَعَ أَحَدٌ أَحَداً فَوْقَ مِقْدَارِهِ، إِلاَّ وَقَدِ اتَّضَعَ

٢٨٢- حديث: مَا عُبِدَ اللهُ بِشَيْءٍ أَعْظَمَ مِنْ جَبْرِ الْقُلُوبِ.

٢٨٣- حديث: مَا عَدَلَ مَنْ وَلِيَ وَلَدَهُ.

٢٨٤- حديث: مَا عَزَّتِ النِّيَّةُ فِي الْحَدِيثِ، إِلاَّ لِشَرَفِهِ.

٢٨٥- حديث: مَا فَضَلَكُمْ أَبُو بَكْرٍ بِفَضْلِ صَوْمٍ وَلاَ صَلاَةٍ، وَلَكِنْ

٢٨٦- حديث: مَا كُلُّ مَرَّةٍ تَسْلَمُ الْجَرَّةُ.

٢٨٧- حديث: مَا لاَ يَجِيءُ مِنَ الْقَلْبِ عِنَايَتُهُ صَعْبَةٌ.

٤٣٧- حديث: مَا مِنْ بَيْتٍ إِلاَّ وَمَلَكٌ يَقِفُ عَلَى بَابِهِ خَمْسَ مَرَّاتٍ..

٢٨٨- حديث: مَا مِنْ جَمَاعَةٍ اجْتَمَعَتْ إِلاَّ وَفِيهِمْ وَلِيٌّ لِلّهِ

٢٨٩- حديث: مَا مِنْ لَيْلَةٍ، إِلاَّ يُنَادِي مُنَادٍ: يَا أَهْلَ الْقُبُورِ:

٢٩٠- حديث: مَا مِنْ مَدِينَةٍ يَكْثُرُ أَذَانُهَا، إِلاَّ قَلَّ بَرْدُهَا.

٢٩١- حديث: مَا مِنْ نَبِيٍّ نُبِّئَ، إِلاَّ بَعْدَ الأَرْبَعِينَ.

٢٩٢- حديث: مَا النَّارُ فِي الْيَبَسِ، بِأَسْرَعَ مِنَ الْغِيبَةِ فِي حَسَنَاتِ الْعَبْدِ.

٢٩٣- حديث: مَا وَسِعَنِي أَرْضِي وَلاَ سَمَائِي، وَلَكِنْ وَسِعَنِي قَلْبُ عَبْدِي الْمُؤْمِنِ.

٢٩٤- حديث: مُتْ مُسْلِمًا، وَلاَ تُبَالِ.

٢٩٥- حديث: مَحَبَّةٌ فِي الآبَاءِ صِلَةٌ فِي الأَبْنَاءِ.

٢٩٦- حديث: اَلْمَحَبَّةُ مَكَبَّةٌ.

٢٩٧- حديث: اَلْمَحْسُودُ مَرْزُوقٌ.

٢٩٨- حديث: اَلْمَرْءُ بِسَعْدِهِ، لاَ بِأَبِيهِ وَجَدِّهِ.

٢٩٩- حديث: اَلْمَرِيضُ أَنِينُهُ تَسْبِيحٌ، وَصِيَاحُهُ تَكْبِيرٌ،

٣٠٠- حديث: مَسْحُ الْعَيْنَيْنِ بِبَاطِنِ أُنْمُلَتَيِ الْمُسَبِّحَتَيْنِ

٣٠١- حديث: اَلْمُشْتَرِي مُعَانٌ.

٣٠٢- حديث: اَلْمَصَائِبُ مَفَاتِيحُ الأَرْزَاقِ.

٣٠٣- حديث: مُصَارَعَتُهُ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَبَا جَهْلٍ.

٣٠٤- حديث: اَلْمَضْمَضَةُ وَالإِسْتِنْشَاقُ ثَلاَثاً فَرِيضَةٌ لِلْجُنُبِ.

٣٠٥- حديث: الْمَعَاصِي تُزِيلُ النِّعَمَ.

٣٠٦- حديث: الْمَعِدَةُ بَيْتُ الدَّاءِ، وَالْحِمْيَةُ رَأْسُ الدَّوَاءِ.

٣٠٧- حديث: مُعَلِّمُ الصِّبْيَانِ إِذَا لَمْ يَعْدِلْ بَيْنَهُمْ كُتِبَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

٣٠٨- حديث: اَلْمُغْتَابُ وَالْمُسْتَمِعُ شَرِيكَانِ فِي الإِثْمِ.

٣٠٩- حديث: مَلْعُونٌ مَنْ زَادَ، وَلَمْ يَشْتَرِ.

٣١٠- حديث: مَنِ اسْتُرْضِيَ فَلَمْ يَرْضَ، فَهُوَ شَيْطَانٌ.

٣١١- حديث: مَنِ اسْتَوَى يَوْمَاهُ، فَهُوَ مَغْبُونٌ... حديث ضعيف

٣١٢- حديث: مَنِ اغْتَسَلَ مِنَ الْجَنَابَةِ حَلاَلاً أَعْطَاهُ اللهُ تَعَالَى

٣١٣- حديث: مَنِ اكْتَحَلَ يَوْمَ عَاشُورَاءَ بِالإِثْمِدِ، لَمْ تَرْمَدْ عَيْنُهُ

٣١٤- حديث: مَنِ انْتَهَرَ صَاحِبَ بِدْعَةٍ، مَلأَ اللهُ قَلْبَهُ أَمْناً وَإِيمَاناً.

٣١٥- حديث: مَنْ أَحَبَّ كَرِيمَتَيْهِ، فَلاَ يَكْتُبَنَّ بَعْدَ الْعَصْرِ.

٣١٦- حديث: مَنْ أَحَبَّكَ لِشَيْءٍ، مَلَّكَ عِنْدَ انْقِضَائِهِ.

٣١٧- حديث: مَنْ أَذَلَّ عَالِماً بِغَيْرِ حَقٍّ، أَذَلَّهُ اللهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى رُؤُوسِ الْخَلاَئِقِ.

٣١٨- حديث: مَنْ أَرَادَ أَنْ يُؤْتِيَهُ اللهُ عِلْماً بِغَيْرِ تَعَلُّمٍ،

٣١٩- حديث: مَنْ أَسْلَمَ عَلَى يَدَيْهِ رَجُلٌ، وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ.

٣٢٠- حديث: مَنْ أَسْمَكَ فَلْيُتْمِرْ.

٣٢١- حديث: مَنْ أَعَانَ تَارِكَ الصَّلاَةِ بِلُقْمَةٍ، فَكَأَنَّمَا قَتَلَ الأَنْبِيَاءَ

٣٢٢- حديث: مَنْ أَفْرَدَ الإِقَامَةَ، فَلَيْسَ مِنَّا.

٣٢٣- حديث: مَنْ أَكَلَ طَعَامَ أَخِيهِ لِيَسُرَّهُ، لَمْ يَضُرَّهُ.

٣٢٤- حديث: مَنْ أَكَلَ مَعَ مَغْفُورٍ لَهُ، غُفِرَ لَهُ.

٣٢٥- حديث: مَنْ بَانَ عُذْرُهُ، وَجَبَتِ الصَّدَقَةُ عَلَيْهِ.

٣٢٦- حديث: مَنْ تَزَوَّجَ امْرَأَةً لِمَالِهَا، حَرَمَهُ اللهُ مَالَهَا وَجَمَالَهَا.

٣٢٧- حديث: مَنْ تَزَيَّا بِغَيْرِ زِيِّهِ فَقُتِلَ، فَدَمُهُ هَدَرٌ.

٤٣٨- حديث: مَنْ تَعَلَّمَ مَسْأَلَةً مِنَ الْفِقْهِ فَلَهُ كَذَا.

٣٢٨- حديث: مَنْ تَكَلَّمَ بِكَلاَمِ الدُّنْيَا فِي الْمَسْجِدِ، أَحْبَطَ اللهُ أَعْمَالَهُ أَرْبَعِينَ سَنَةً.

٣٢٩- حديث: مَنْ جَالَسَ عَالِماً، فَكَأَنَّمَا جَالَسَ نَبِيًّا.

٢٤٤- حديث: مَنْ جَدَّ وَجَدَ، وَمَنْ لَجَّ وَلَجَ.

٣٣٠- حديث: مَنْ جَهِلَ شَيْئاً عَادَاهُ.

٣٣١- حديث: مَنْ حَفَرَ لأَخِيهِ قَلِيباً، أَوْقَعَهُ اللهُ فِيهِ قَرِيباً.

٣٣٢- حديث: مَنْ حَلَفَ بِاللهِ صَادِقاً، كَانَ كَمَنْ سَبَّحَ اللهَ وَقَدَّسَهُ.

٣٣٣- حديث: مَنْ دَعَا لِظَالِمٍ بِطُولِ الْبَقَاءِ، فَقَدْ أَحَبَّ أَنْ يُعْصَى اللهُ.

٣٣٤- حديث: مَنْ رَفَعَ يَدَيْهِ، فَلاَ صَلاَةَ لَهُ.

٣٣٥- حديث: مَنْ زَارَ الْعُلَمَاءَ فَكَأَنَّمَا زَارَنِي،

٣٣٦- حديث: مَنْ زَارَنِي وَزَارَ أَبِي إِبْرَاهِيمَ فِي عَامٍ وَاحِدٍ، دَخَلَ الْجَنَّةَ.

٣٣٧- حديث: مَنْ زَرَعَ حَصَدَ.

٣٣٨- حديث: مَنْ سُرَّ فَلْيُولِمْ.

٣٣٩- حديث: : مَنْ سَرَّ مُؤْمِناً، فَإِنَّمَا يَسُرُّ اللهَ؛ وَمَنْ عَظَّمَ مُؤْمِناً، فَإِنَّمَا يُعَظِّمُ اللهَ...

٣٤٠- حديث: : مَنْ سَرَّ الْمُؤْمِنَ فَقَدْ سَرَّنِي، مَنْ سَرَّنِي فَقَدْ سَرَّ اللهَ.

٣٤١- حديث: مَنْ سَمِعَ الْمُنَادِي بِالصَّلاَةِ فَقَالَ مَرْحَباً بِالْقَائِلِينَ....

٣٤٢- حديث: مَنْ سَمَّى فِي وُضُوئِهِ لَمْ يَزَلْ مَلَكَانِ يَكْتُبَانِ لَهُ...

٣٤٣- حديث: مَنْ شَكَا ضَرُورَتَهُ، وَجَبَتْ مُسَاعَدَتُهُ.

٣٤٤- حديث: مَنْ صَلَّى خَلْفَ تَقِيٍّ، فَكَأَنَّمَا صَلَّى خَلْفَ نَبِيٍّ.

٣٤٥- حديث: مَنْ طَافَ بِهَذَا الْبَيْتِ أُسْبُوعاً وَصَلَّى خَلْفَ الْمَقَامِ

٣٤٦- حديث: مَنْ طَافَ حَوْلَ الْبَيْتِ سَبْعاً فِي يَوْمٍ صَائِفٍ

٣٤٧- حديث: مَنْ طَلَبَ السَّلاَمَةَ سَلِمَ.

٣٤٨- حديث: مَنْ عَرَفَ رَبَّهُ،كَلَّ لِسَانُهُ.

٣٤٩- حديث: مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ، فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ.

٣٥٠- حديث: مَنْ عَصَى اللهُ في غُرْبَتِهِ، رَدَّهُ اللهُ خَائِباً.

٣٥١- حديث: مَنْ عَلَّمَ أَخَاهُ آيَةً مِنْ كِتَابِ اللهِ، فَقَدْ مَلَكَ رَقَبَتَهُ.

٣٥٢- حديث: مَنْ قَالَ في دِينِنَا بِرَأْيِهِ فَاقْتُلُوهُ.

٣٥٣- حديث: مَنْ قَدَّمَ لأَخِيهِ إِبْرِيقاً يَتَوَضَّأُ بِهِ، فَكَأَنَّمَا قَدَّمَ جَوَاداً.

٣٥٤- حديث: مَنْ قَرَأَ الْبَقَرَةَ وَآلَ عِمْرَانَ وَلَمْ يُدْعَ بِالشَّيْخِ،

٣٥٥- حديث: مَنْ قَرَأَ في الْفَجْرِ أَلَمْ نَشْرَحْ، وَأَلَمْ تَرَ كَيْفَ

٣٥٦- حديث: مَنْ قَصَدَنَا، وَجَبَ حَقُّهُ عَلَيْنَا.

٣٥٧- حديث: مَنْ قَصَّ أَظْفَارَهُ مُخَالِفاً، لَمْ يَرَ في عَيْنَيْهِ رَمَداً.

٣٥٨- حديث: مَنْ قَضَى صَلاَةً مِنَ الْفَرَائِضِ في آخِرِ جُمُعَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ...

٣٥٩- حديث: مَنْ كَتَمَ سِرَّهُ مَلَكَ أَمْرَهُ.

٣٦٠- حديث: مَنْ كَثُرَتْ صَلاَتُهُ في اللَّيْلِ، حَسُنَ وَجْهُهُ في النَّهَارِ.

٣٦١- حديث: مَنْ لاَنَتْ كَلِمَتُهُ، وَجَبَتْ مَحَبَّتُهُ.

٣٦٢- حديث: مَنْ لَعِبَ بِالشَّطْرَنْجِ، فَهُوَ مَلْعُونٌ.

٣٦٣- حديث: مَنْ لَمْ يَخَفِ اللهَ، خَفْ مِنْهُ.

٣٦٤- حديث: مَنْ لَمْ يُدَاوِمْ عَلَى أَرْبَعٍ قَبْلَ الظُّهْرِ، لَمْ تَنَلْهُ شَفَاعَتِي.

٣٦٥- حديث: مَنْ لَمْ يُصْلِحْهُ الْخَيْرُ، يُصْلِحْهُ الشَّرُّ.

٣٦٦- حديث: مَنْ لَمْ يَكُنْ عِنْدَهُ صَدَقَةٌ، فَلْيَلْعَنِ الْيَهُودَ.

٤٥١- حديث: مَنْ مَنَعَ الْمَاعُونَ لَزِمَهُ طَرَفٌ مِنَ الْبُخْلِ.

٣٦٧- حديث: مَنْ نَصَحَ جَاهِلاً عَادَاهُ.

٣٦٨- حديث: مَنْ يَخْطُبِ الْحَسْنَاءَ، يُعْطِ مَهْرَهَا.

٣٦٩- حديث: مِنْ تَمَامِ الْحَجِّ ضَرْبُ الْجَمَّالِ.

٣٧٠- حديث: مِنْ حُسْنِ الْمُرَافَقَةِ الْمُوَافَقَةُ.

٣٧١- حديث: مِنْ عَلاَمَةِ السَّاعَةِ التَّدَافُعُ عَنِ الإِمَامَةِ.

٣٧٢- حديث: مِنْ فِتْنَةِ الْعَالِمِ أَنْ يَكُونَ الْكَلاَمُ إِلَيْهِ أَحَبَّ مِنَ الإِسْتِمَاعِ.

٣٧٣- حديث: مُوتُوا قَبْلَ أَنْ تَمُوتُوا

٤٥٦- حديث: مَهْ، إِنَّ الْعَاقِلَ مَنْ عَمِلَ بِطَاعَةِ اللهِ.

– ن –

٣٧٤- حديث: اَلنَّاسُ بِزَمَانِهِمْ أَشْبَهُ مِنْهُمْ بِآبَائِهِمْ.

٣٧٥- حديث: اَلنَّاسُ بِالنَّاسِ.

٣٧٦- حديث: اَلنَّاسُ عَلَى دِينِ مُلُوكِهِمْ.

٣٧٧- حديث: اَلنَّاسُ نِيَامٌ، إِذَا مَاتُوا انْتَبَهُوا.

٣٧٨- حديث: نَاكِحُ الْيَدِ مَلْعُونٌ.

٣٧٩- حديث: اَلنَّبِيُّ لاَ يُؤَلَّفُ تَحْتَ الأَرْضِ.

٣٨٠- حديث: اَلنِّسَاءُ يَنْصُرُ بَعْضُهُنَّ بَعْضاً.

٣٨١- حديث: اَلنِّسْيَانُ طَبْعُ الْإِنْسَانِ.

٣٨٢- حديث: نُصْرَةُ اللهِ لِلْعَبْدِ خَيْرٌ مِنْ نُصْرَتِهِ لِنَفْسِهِ.

٣٨٣- حديث: اَلنَّظَرُ إِلَى الْوَجْهِ الْجَمِيلِ عِبَادَةٌ.

٣٨٤- حديث: نِعْمَ الصِّهْرُ الْقَبْرُ.

٣٨٥- حديث: نِعْمَ الْعَبْدُ صُهَيْبٌ، لَوْ لَمْ يَخَفِ اللهَ لَمْ يَعْصِهِ.

٣٨٦- حديث: نُقْطَةٌ مِنْ دَوَاةِ عَالِمٍ أَحَبُّ إِلَى اللهِ مِنْ عَرَقٍ مِئَةِ ثَوْبِ شَهِيدٍ.

- هـ -

٣٨٧- حديث: هَلاَكُ أُمَّتِي عَالِمٌ فَاجِرٌ وَعَابِدٌ جَاهِلٌ.

- و -

٣٨٨- حديث: اَلْوَرْدُ الْأَبْيَضُ خُلِقَ مِنْ عَرَقِهِ صلى الله عليه وسلم،

٣٨٩- حديث: وَصِيَّتِي وَمَوْضِعُ سِرِّي وَخَلِيفَتِي فِي أَهْلِي

٣٩٠- حديث: وُلِدْتُ فِي زَمَنِ الْمَلِكِ الْعَادِلِ.

٣٩١- حديث: وَلَدُ الزِّنَا لاَ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ.

- لا -

٣٩٢- حديث: لاَ أَدْرِي نِصْفُ الْعِلْمِ.

٣٩٣- حديث: لاَ بَأْسَ بِبَوْلِ الْحِمَارِ وَكُلِّ مَا أُكِلَ لَحْمُهُ.

٣٩٤- حديث: لاَ تَتَوَضَّؤُا فِي الْكَنِيفِ الَّذِي تَبُولُونَ فِيهِ...

٣٩٥- حديث: لاَ تُسَيِّدُونِي فِي الصَّلاَةِ.

٤٥١- حديث: لاَ تَقُولُوا: مُسَيْجِدٌ وَلاَ مُصَيْحِفٌ

٣٩٦- حديث: لاَ تَلِدُ الْحَيَّةُ إِلاَّ الْحَيَّةَ.

٣٩٧- حديث: لاَ تَنْظُرْ إِلَى مَنْ قَالَ، وَانْظُرْ إِلَى مَا قَالَ.

٤٤٩- حديث: لاَ خَيْلَ أَبْقَى مِنَ الدُّهْمِ، وَلاَ امْرَأَةَ كَابْنَةِ الْعَمِّ.

٣٩٨- حديث: لاَ دِينَ لِمَنْ لاَ عَقْلَ لَهُ.

٣٩٩- حديث: لاَ عُذْرَ لِمَنْ أَقَرَّ.

٤٥٧- حديث: لاَ، لأَنَّ أَبَاكَ لَمْ يَقُلْ قَطُّ: رَبِّ اغْفِرْ لِي خَطِيئَتِي

٤٠٠- حديث: لاَ يَتَعَلَّمُ الْعِلْمَ مُسْتَحٍ وَلاَ مُتَكَبِّرٌ.

٤٥١- حديث: لاَ يَحِلُّ لاِمْرَأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللهِ أَنْ تَضَعَ الْفَرْجَ عَلَى السَّرْجِ.

٤٠١- حديث: لاَ يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ جَهْلُ الْفَرَائِضِ وَالسُّنَنِ

٤٠٢- حديث: لاَ يَسْتَحْيِ الشَّيْخُ أَنْ يَتَعَلَّمَ الْعِلْمَ،

٤٠٣- حديث: لاَ يَسْتَدِيرُ الرَّغِيفُ وَيُوضَعُ بَيْنَ يَدَيْكَ حَتَّى يَعْمَلَ

٤٠٤- حديث: لاَ يُعَذِّبُ اللهُ بِمَسْأَلَةٍ اخْتُلِفَ فِيهَا.

- ی -

٤٠٥- حديث: يَؤُمُّ الْقَوْمَ أَحْسَنُهُمْ وَجْهاً.

٤٠٦- حديث: يَا أَبَا هُرَيْرَةَ، إِذَا تَوَضَّأْتَ فَقُلْ بِسْمِ اللهِ

٤٠٧- حديث: ياَ حُمَيْرَاءُ!.

٤٠٨- حديث: يَا شَيْخُ!.. إِنْ أَرَدْتَ السَّلاَمَةَ، فَاطْلُبْهَا فِي سَلاَمَةِ غَيْرِكَ مِنْكَ.

٤٠٩- حديث: يَا عَلِيُّ!. اتَّخِذْ لَكَ نَعْلَيْنِ مِنْ حَدِيدٍ، وَأَفْنِهِمَا فِي طَلَبِ الْعِلْمِ.

٤١٠- حديث: يَا عَلِيُّ!.ادْعُ بِصَحِيفَةٍ وَدَوَاةٍ؛

٤١١- حديث: يَا عَلِيُّ!. إِذَا تَزَوَّدْتَ، فَلاَ تَنْسَ الْبَصَلَ.

٤١٢- حديث: يَدُ عَدُوِّكَ إِذَا لَمْ تَقْدِرْ عَلَى قَطْعِهَا، قَبِّلْهَا.

٤١٣- حديث: يُرْقَصُ لِلْقِرْدِ فِي دَوْلَتِهِ.

٤١٤- حديث: يس لِمَا قُرِئَتْ لَهُ.

٤١٥- حديث: يَقِي الْحَرَّ الَّذِي يَقِي الْبَرْدَ.

٤١٦- حديث: اَلْيَقِينُ اْلإِيمَانُ كُلُّهُ.

٤١٧- حديث: يَوْمُ صَوْمِكُمْ يَوْمُ نَحْرِكُمْ.

—•—

UYDURMA OLDUĞUNDA İTTİFAK EDİLEN HADİSLER

–TÜRKÇE ALFABETİK LİSTE–

A

Abdest suyuna değer verin / 80

Açlık kâfirdir. Onu öldüren Cennet ehlindendir / 122

Adâletli hükümdarın zamanında dünyaya geldim / 287

Âdem henüz su ile toprak arasında –yani çamur hâlinde– iken ben Peygamber idim / 202

Âdeti terk etmek, düşmanlığa sebep olur / 110

Âhir zamanda Rum diyarının soğuğu Şam'a, Şam'ın soğuğu Mısır'a geçecektir / 185

Ahmak kimseye ahmaklığı sebebiyle fâcirin fücûrundan daha büyük azab isabet eder... / 344

Akıllının iki rekat namazı, câhilin yetmiş rekatından daha faziletlidir ... / 345

Aklı olmayanın dini yoktur / 291

Âlim ve talebesi bir kasabaya uğradıklarında; Allah Teâlâ bu kasabanın mezarlığından kırk gün azabı kaldırır / 91

Âlimin arkasında kılınan namaz, dört bin dört yüz kırk namaza eşittir / 168

Âlimin fitnesi, konuşmanın kendisine dinlemekten daha sevimli olmasıdır / 277

Âlimin mürekkebinin bir damlası, Allah'a yüz şehidin kefeninin terinden daha sevimlidir / 284

B

C

Ç

D

E

H

İ

K

L

M

N

O

Ö

P

R

S

Ş

T

U

Ü

V

Y

Z

DİPNOT KAYNAKLARI

Abdurrahman el-Cezîrî, *el-Fıkh ale'l-Mezahibi'l-Erbaa,* Mısır Evkaf Bakanlığı baskısından ayrı özel baskı.

Abdülaziz el-Gumarî, *el-Bahıs an Ileli't-Ta'n fi'l-Haris,* Şark Matbaası, tarihsiz.

Abdülhayy el-Kettanî, *et-Teratibü'l-İdariyye,* Ribat 1347 H.

Abdülhayy el-Leknevî, *el-Ecvibetü'l-Fâdıla,* Haleb, Asîl Matb., 1384 H.

———, *İmamü'l-Kelâm fî-ma Yeteallaku bi'l-Kırâe Halfe'l-İmam* Leknev, 1304 H.

———, *Rad'u'l-İhvan an Muhdesâtı Âhıri Cüm'ati Ramazan,* Leknev.

———, *er-Raf'u ve't-Tekmîl,* II. bsk. Dar Lübnan, Beyrut, 1389 H.

———, *Tuhfetü'l-Kemele Haşiyetü Tuhfeti't-Talebe,* Leknev, 1337

———, *Tuhfetü'-Talebe fi Tahkik Meshı'r-Rakabe,* Yusufî Matbaası, Leknev, 1337 H.

Aclûnî, *Keşfü'l-Hafa ve Müzîlü'l-İlbas, Müessesetü'r-Risale,* Beyrut, 1403 H.

Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* Meymeniyye, 1313 H.

Alâeddin el-Buharî, *Keşfü'l-Esrar Şerhu Usûli'l-Pezdevî,* İstanbul 1304 H.

Aliyyü'l-Karî, *el-Mevzûâtü'l-Kübrâ,* Şeriketü's-Sıhafeti'l-Usmaniyye, 1308'den sonra.

———, *el-Mirkat Şerhu'l-Mişkât,* el-Meymeniyye 1309 H.

———, *Şerhu Şerhı'n-Nuhbe,* İstanbul, 1327 H.

———, *Şerhu'ş-Şifa,* İstanbul, 1315 H.

Aynî, *Umdetü'l-Karî Şerhu'l-Buharî,* el-Müniriyye, 1348 H.

Azizî, *Şerhu'l-Câmi'ı's-Sagîr,* Mustafa el-Babî el-Halebî, 1357 H.

Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve,* el-Meclisü'l-A'lâ li'ş-Şuûni'l-İslâmiyye, 1389 H.

———, *el-Esma ve's-Sıfat,* es-Seadeh, 1358 H.

———, *es-Sünenü'l-Kübra,* Haydar-Âbad ed-Deken, 1344 H.

———, *Menakıbü'l-İmami'ş-Şafiî,* Daru'n-Nasr li't-Tıbâah, 1391

Buharî, *el-Edebü'l-Müfred,* es-Selefiyye II.bsk. 1379 H.

———, *et-Tarihu'l-Kebîr,* Haydarâbad ed-Deken, Hindistan, 1375

———, *Sahihu'l-Buharî* (*Fethu'l-Barî* şerhi ile) Bulak, 1300 H.

Cemaleddin el-Kasımî, *Kavaidü't-Tahdis,* İbn Zeydûn Matbaası, Dimaşk, 1353 H.

Darimî, *Sünen,* Şeriketü't-Tıbaati'l-Fenniyyeti'l-Müttehıde,1386 H.

Ebu Davud, *Sünen,* Mustafa Muhammed Matbaası, 1354 H.

Ebû Hilâl el-Askerî, *Cemheratü'l-Emsal,* el-Hayriyye, 1310 H.

Ebu Mansur el-Bağdadî, *el-Fark Beyne'l-Firak,* Maarif Matb., 1910.

Ebu Nuaym el-Isbehânî, *Delâilü'n-Nübüvve,* Haydarâbad ed-Deken, II. bsk. 1369 H.

———, *Hılyetü'l-Evliyâ,* es-Seâdeh, 1351 H.

Ebu Ubeyd b. Sellâm, *Garibü'l-Hadis,* Haydarâbad ed-Deken, 1344

Ebu Zür'a el-Irakî, *Tarhu't-Tesrîb,* Cem'ıyyetü'n-Neşri'l-Ezheriyye, 1352 H.

Fettenî el-Hindî, *Tezkiretü'l-Mevzûât,* el-Müniriyye 1343 H.

Feyyûmî, *el-Misbahu'l-Münîr,* Mustafa el-Babî el-Halebî Matb., 1369 H.

Firûzâbadî, *el-Kamusü'l-Muhît,* el-Huseyniyye el-Mısriyye 1344 H.

———, *Sifru's-Seâdeh,* Münîriyye, 1346 H.

Gazzalî, *el-İhya,* Lecnetü's-Sekafeti'l-İslâmiyye, 1356 H.

———, *el-Mustasfâ min Ilmi'l-Usûl,* Bulak 1322 H.

Hacı Halife, *Keşfü'z-Zunûn an Esâmi'l-Kütüb ve'l-Fünûn,* İstanbul, 1360 H.

Hafacî, *Şerhu'ş-Şifa,* (bkz. Nesimü'r-Riyaz)

Hafacî, *Nesimü'r-Riyaz Şerhu'ş-Şifa li'l-Kadı Iyaz,* İst. 1312 H.

Hakim, *el-Müstedrek ale's-Sahihayn,* Haydarâbad ed-Deken, 1333

———, *Ma'rifetü Ulûmi'l-Hadis,* Daru'l-Kütübi'l-Mısriyye, 1356

Hakim et-Tirmizî, *Nevadiru'l-Usûl,* İstanbul 1293.

Hatib Bağdadî, *İktizau'l-Ilmi'l-Amel,*

———, *Mûdıhu Evhâmi'l-Cem' ve't-Tefrîk,* Haydarâbad ed-De-

ken, 1378 H.
———, *Şerefu Ashabi'l-Hadis,* A. Ü., Ankara, 1971 M.
———, *Tarihu Bağdad,* es-Seâdeh, 1349 H.
Hattabî, *el-Uzle,* İzzet Attar bsk. 1356 H.
Haydar-Âbadî, *el-Kavlü'l-Müstahsen fî Fahri'l-Hasen,* Haydarâbad, 1312 H.
Hazmî, *Şurûtu'l-Eimmeti'l-Hamse,* Mektebetü'l-Kudsî, 1357 H.
Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* Mektebetü'l-Kudsî, 1352 H.
Husameddin el-Kudsî, *İntikadü'l-Muğnî ani'l-Hıfz ve'l-Kitab,* Dimaşk, 1343 H.
Huseynî, *Zeyl Tezkireti'l-Huffaz,* Tevfik Matbaası, Dımaşk, 1347 H.
Irakî, *Elfiyetü Mustalahı'l-Hadis,* Fas, 1345.
———, *Tahricü Ehadisi'l-İhyâ,* (Gazzalî'nin *İhya* kitabının dipnotunda) Lecnetü's-Sekafeti'l-İslâmiyye, 1356 H.
Illîş, *Fethu'l-Aliyyi'l-Malik,* et-Tekaddüm el-Ilmiyye Matbaası, 1319 H.
İbn Abdi'l-Berr, *Behcetü'l-Mecalis (Nüzhetü'l-Mecalis),* Daru'l-Cîl, tz.
———, *Camiu Beyani'l-Ilm ve Fazlihi,* el-Müniriyye, tarihsiz.
———, *el-İntika fî Fedâili's-Selâseti'l-Eimmeti'l-Fukahâ,* el-Maahid, 1350 H.
———, *el-İstîâb fî Ma'rifeti'l-Ashab,* et-Ticariyye el-Kübrâ, 1358
İbn Abidîn, *Raddü'l-Muhtar ale'd-Dürri'l-Muhtar,* Bulak,
İbn Arrak, *Tenzîhü'ş-Şerîati'l-Mutahhera,* Atıf Matbaası, 1378 H.
İbn Bedr el-Mavsılî, *el-Muğnî ani'l-Hıfz ve'l-Kitab,* Selefiyye 1342
İbn Cerir et-Taberî, *Tefsir,* Bulak bsk. 1323 H.
İbn Ebî Hatim, *el-Cerh ve't-Ta'dil,* Haydarâbad ed-Deken, 1371 H.
İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef,* Haydarâbad ed-Deken, 1386 H.
İbn Hacer, *Ecvibetü'bni Hacer alâ Ehadîsi'l-Mesabîh,* Dımaşk (*Mişkât* kitabının sonunda)
———, *el-İsabe fî Temyizi's-Sahabe,* et-Ticariyye el-Kübrâ, 1358
———, *el-Metalibü'l-Âliyye,* Asriyye Matbaası, Kuveyt, 1390 H.
———, *et-Telhisu'l-Habîr,* Şeriketü't-Tıbaati'l-Fenniyyeti'l-Müttehıde,1384 H.
———, *Fethu'l-Barî bi-şerh Sahihı'l-Buharî,* Bulak 1300 H.
———, *Hedyü's-Sarî Mukaddimetü Fethı'l-Barî,* Münîriyye, 1347

———, *Lisanü'l-Mizan,* Haydarâbad ed-Deken, 1329 H.
———, *Tevâli't-Te'nîs bi-Meâlî İbn İdris,* Bulak 1301 H.
———, *Tehzibü't-Tehzib,* Haydarâbad ed-Deken, 1325 H.
İbn Hacer el-Heytemî, *el-Cevheru'l-Munazzam fi Ziyareti'l-Kabri'n-Nebeviyyi'l-Mükerram,* Bulak 1279 H.
İbn Hazm, *el-Muhallâ,* Müniriyye, 1347 H.
İbn Kesîr, *el-Bidaye ve'n-Nihaye,* Saadeh 1351 H.
İbn Kudâme, *el-Muğnî fi'l-Fıkhı'l-Hanbelî,* Menar, 1342 H.
İbn Kuteybe, *Uyûnü'l-Ahbar,* Daru'l-Kütübi'l-Mısriyye, 1348 H.
İbn Mace, *Sünen*, İsa el-Babî el-Halebî Matbaası, 1382 H.
İbn Melek, *Şerhu'l-Menar,* Daru's-Seâdeh, İstanbul, 1315 H.
İbn Müflih el-Hanbelî, *el-Fürû',* Dar Mısr li't-Tıbâah, 1379 H.
İbn Receb, *Letâifü'l-Maarif,* Dar İhyai'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1343 H.
İbn Seyyidi'n-Nâs, *Uyûnü'l-Eser,* Mektebetü'l-Kudsî, 1356 H.
İbn Teymiyye, *Minhacü's-Sünneti'n-Nebeviyye,* Bulak 1321 H.
İbn Teymiyye, *Mecmûu'l-Fetavâ,* Riyad Matbaası, Riyad, 1381 H.
İbnü'd-Deyba', *Temyîzü't-Tayyib mine'l-Habîs,* Muhammed Ali Sabîh bsk. 1347 H.
İbnü'l-Arabî, *Ahkâmü'l-Kur'ân,* İsa el-Babî el-Halebî Matb., 1387.
———, *Ârıdatü'l-Ahvezî,* Mısriyye Matbaası, 1350 H.
İbnü'l-Cevzî, *el-Mevzûât,* Mecd Matbaası, 1386 H.
———, *Kitabü'l-Kussas ve'l-Müzekkirîn,* Daru'l-Maşrık, Beyrut, tz.
İbnü'l-Esîr, *en-Nihaye fi Garibi'l-Hadis ve'l-Eser,* Osmaniyye 1311
İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gabe fi Teracimi's-Sahabe,* el-Vehbiyye Matbaası, 1386 H.
İbnü'l-Hümam, *Fethu'l-Kadir,* Bulak 1315 H.
İbnü'l-Kayyim, *el-Fürûsiyye,* el-Envar, 1360 H.
———, *Miftahu Dari's-Seâdeh,* Mahmud Rabî' baskısı, 1358 H.
———, *el-Menaru'l-Münîf fi's-Sahih ve'd-Daîf,* Daru'l-Kalem, Beyrut, 1390 H.
———, *İ'lâmü'l-Muvakkıîn an Rabbi'l-Âlemîn,* Saadeh, 1374 H.
İbrahim el-Halebî, *Gunyetü'l-Mütemellî Şerh Münyetü'l-Musallî,* İstanbul 1325 H.
İsferâyînî, *et-Tabsîr fi'd-Din,* İzzet el-Attar bsk. Kahire.
Kadı Iyaz, *eş-Şifa fi Hukukı'l-Mustafa,* (Şerhi ile birlikte)

———, *Tertibü'l-Medarik,* Fas Evkaf Bakanlığı bsk. 1384 H.
Kalkaşendî, *Subhu'l-A'şâ fî Sınaati'l-İnşâ,* el-Emîriyye, 1332 H.
Kastallânî, *el-Mevahibü'l-Ledünniyye,* Şarkıyye Matbaası, 1326 H.
———, *İrşadü's-Sarî,* Bulak, V.bsk. 1293 H.
Kavukçî, *el-Lü'lüü'l-Marsû' fî-ma Lâ Asle lehu ve bi-aslihi Mevzû',* Mısır, tz.
Kevserî, *el-İmtâ' bi-Sirateyni'l-İmameyn el-Hasen b. Ziyad ve Muhammed b. Şuca',* el-Envar, 1368 H.
———, *Tekmiletü'r-Redd alâ Nûniyyeti İbni'l-Kayyim,* es-Seâdeh, 1356 H.
Makarrî, *Nefhu't-Tîyb,* thk. İhsan Abbas, Beyrut 1388 H.
Malik b. Enes, *el-Muvatta,* İsa el-Babî el-Halebî, tarihsiz.
Meydanî, *Mecmau'l-Emsal,* el-Hayriyye 1310 H.
Muhammed el-Hut el-Beyrutî, *Esne'l-Metalib fî Ehâdis Muhtelifeti'l-Meratib,* Mustafa Muhammed Matbaası, 1355 H.
Muhıbb et-Taberî, *er-Riyadu'n-Nadıra,* Daru't-Te'lif, 1372 H.
Murginâni, *el-Hidaye,* (*Fethu'l-Kadir*'le birlikte) Bulak, 1315 H.
Mutarrizî, *el-Muğrib fi'l-Lügah,* Haydar-Âbad ed-Deken, 1328 H.
Mübarek-Fûrî, *Tuhfetü'l-Ahvezî bi-Şerh Süneni't-Tirmizî,* Dihlî Hindistan, 1346 H.
Münavî, *Feyzu'l-Kadîr bi Şerhı'l-Camiı's-Sagîr,* Mustafa Muhammed, 1356 H.
Münzirî, *et-Tergîb ve't-Terhîb,* Mustafa el-Babî el-Halebî Matbaası, 1353 H.
Müslim, *Sahih Müslim* (*Nevevî Şerhi* ile birlikte) Mısriyye Matbaası, 1347 H.
Nablusî, *Zehâiru'l-Mevârîs,* Cem'ıyyetü'n-Neşri'l-Ezheriyye, 1352.
Nevevî, *Şerh Sahih-i Müslim,* Mısriyye Matbaası, 1347 H.
Ruhavî, *Haşiyeti'r-Ruhavî alâ Şerhı'l-Menar li'bn Melek,* Daru's-Seâdeh, İstanbul, 1315 H.
Saganî, *Risaletü'l-Mevzûât,* el-Barûniyye, tarihsiz.
Said b. Mansûr, *Sünen,* el-Meclisü'l-Ilmî, Karaçi, 1387 H.
Salihî, *Sübülü'l-Hüda ve'r-Reşâd,* el-Meclisü'l-A'lâ li'ş-Şuûni'l-İslâmiyye, 1392 H.
Sehavî, *el-Makasıdü'l-Hasene,* Daru'l-Edebi'l-Arabî, 1375 H.
Sübkî, Taceddin, *Tabakatü'ş-Şafiıyyeti'l-Kübra,* İsa el-Babî el-

Halebî, 1382 H
Sübkî, Takıyyüddin, *es-Seyfü's-Sakîl,* es-Seâdeh, 1356 H.
Süyûtî, *ed-Dürratü'n-Naciye* (bkz Süyûtî'nin *el-Hâvî li'l-Fetâvî* kitabı içinde) Seâdeh 1378 H
———, *ed-Dürru'l-Mensûr fî Tefsiri'l-Kur'ân bi'l-Me'sûr,* el-Meymeniyye, 1314 H.
———, *el-Hasâisu'l-Kübra,* Haydarâbad ed-Deken, I.bsk. 1371 H.
———, *el-Hâvî li'l-Fetâvî,* Seâdeh, 1378 H.
———, *el-İtkan fî Ulumi'l-Kur'ân,* el-Meşhedü'l-Huseynî Matbaası, 1387 H.
———, *el-Leâli'l-Masnûa fi'l-Ehadisi'l-Mevzûa,* el-Huseyniyye, 1352 H.
———, *Tarihu'l-Hulefa,* Münîriyye, 1351 H.
———, *Tedribü'r-Ravî Şerh Takribi'n-Nevavî,* el-Mektebetü'l-İlmiyye 1379 H.
———, *Vusûlü'l-Emanî bi-Usûli't-Tehânî* (Süyûtî'nin *el-Havî li'l-Fetâvî* kitabı içinde)
———, *Zeylü'l-Mevzûât,* el-Alevî Matbaası, Leknev, 1303 H.
———, *Zeyl Tezkireti'l-Huffaz,* Tevfik Matbaası, Dımaşk, 1347 H.
Sühreverdî, *Avarifü'l-Maarif,* (Gazzalî'nin *İhya* kitabı ile birlikte)
Sefarînî, *Gızâü'l-Elbab,* Nil Matbaası, 1325 H.
Sem'ânî, *Edebü'l-İmlâ ve'l-İstimlâ,* Liden bsk. 1952 M.
Semhudî, *el-Gammaz ale'l-Lemmaz,* Daru'l-Liva, Riyad 1401 H.
Şafiî, *İhtilafü'l-Hadis*
———, *er-Risale,* Mustafa el-Babî el-Halebî Matbaası, 1358 H.
Şevkânî, *İrşadü'l-Fuhûl ilâ Ilmi'l-Usûl,* es-Seadeh, 1327 H.
Şevkânî, *el-Fevaidü'l-Mecmua,* es-Sünnetü'l-Muhammediyye Matbaası, 1380 H.
Şürunbilâlî, *Meraki'l-Felâh bi-Haşiyeti't-Tahtâvî,* Bulak 1269 H.
Tahavî, *Müşkilü'l-Âsâr,* Haydarâbad ed-Deken, 1333 H.
Tebrîzî, *Mişkâtü'l-Mesabîh,* el-Mektebü'l-İslâmî, Dimaşk, 1380 H.
Tirmizî, *Sünen,* (İbnü'l-Arabî Şerhiyle) Mısriyye Matbaası, 1382 H.
Tıybî, *el-Hulâsa fî Ma'rifeti'l-Hadis,* Daru'l-İrşad, Bağdat 1391 H.
Tüveycerî, *Faslü'l-Hıtab fi'r-Raddi alâ Ebî Türab,* Nasr Matbaası, Riyad, 1388 H.
Yusuf en-Nebhanî, *Erbaîn el-Erbaîn,* Beyrut 1329 H.

Zafir el-Ezherî, *Tahziru'l-Müslimîn mine'l-Ehadîsi'l-Mevzûa alâ Seyyidi'l-Murselîn,* Ceridetü'r-Ravi Matbaası, el-Yevmiyye, 1321 H.

Zebîdî, *Tacü'l-Arûs min Cevahiri'l-Kamus,* el-Hayriyye 1306 H.

———, *Şerhu'l-İhyâ,* el-Meymeniyye, 1311 H.

Zehebî, *el-Iber fî haberi Men Gaber,* Kuveyt, 1380 H.

———, *el-Muğnî fi'd-Duafâ,* Belâga Matbaası, Haleb, 1391 H.

———, *et-Tecrid li-Esmâi's-Sahabe,* Haydarâbad ed-Deken, 1315.

———, *Mizanü'l-İ'tidal,* İsa el-Babî el-Halebî, 1382 H.

———, *Tarihu'l-İslâm,* Hüsameddin el-Kudsî, Kahire.

———, *Tezkiretü'l-Huffaz,* III. bsk. Haydarâbad ed-Deken, Hindistan, 1375 H.

Zemahşerî, *el-Fâık fî Garibi'l-Hadis,* İsa el-Babî el-Halebî, 1364 H.

———, *Keşşaf,* Mustafa Muhammed, I. bsk.

Zerkeşî, *el-Ecvibe li-îrad Me'stedrakathu Âişe ale's-Sahabe,* Dimaşk 1358 H.

Zeylaî, Nasbu'r-Raye, *el-Meclisü'l-Ilmî el-Hindî,* Daru'l-Me'mun, Kahire, 1357 H.

Zürkanî, *Şerhu'l-Mevahibi'l-Ledünniyye,* Ezheriyye Matb., 1325 H.

المصنوع في معرفة الحديث الموضوع

وهو الموضوعات الصغرى

للإمام العلامة الفقيه المحدث علي القاري الهروي المكي

توفي بمكة المكرمة سنة ١٠١٤هـ رحمه الله تعالى

حققه وراجع نصوصه وعلق عليه

عبد الفتاح أبو غدة

الناشر

مكتب المطبوعات الإسلامية

باب الحديد - مكتبة النهضة - هاتف ٣٥٢٩١

بيروت ص.ب ٦٣٤٧ هاتف ٢٢٥٢٧١

دار السلام للطباعة والنشر والتوزيع

el-Masnu' fi Ma'rifeti'l-Hadisi'l-Mevzû

– Arapça baskısının ünvan sayfası –

Aliyyü'l-Karî

UYDURMA OLDUĞUNDA İTTİFAK EDİLEN HADİSLER

TAHKİK Abdülfettah Ebu Gudde
TERCÜME Halil İbrahim Kutlay

Mevzu (Uydurma) Hadisler; Peygamberimiz'e yamanan, uydurulmuş, asılsız sözler ya da onun mübarek sözü olmadığı halde ona nisbet edilen başka zevata ait güzel sözlerdir. Sahabe ve Tabiîn döneminden sonra dini lekeleme ve karalama amacıyla kasıtlı olarak hadis uyduranlar olduğu gibi, ticarî kazanç arzusuyla hadis uyduran çıkarcılar, yöneticilere şirin görünmek amacıyla hadis uyduran dalkavuklar veya insanları ibadete, hayra, iyiliğe davet etme gibi kendilerine göre iyi niyetle hadis uyduran safdil kimseler de olmuştur. Ancak mütehassıs, münekkıd, mütteki İslâm âlimlerinin ihlaslı gayretleriyle hadis uydurmacıları ve uydurdukları hadisler tek tek tesbit edilmiş, dinin nezaheti ve sâfiyeti asırlar boyunca aynen korunmuştur.

Bu kitapta gerçekten asılsız uydurma hadisler ele alındığı gibi; halk arasında veya ilim dünyasında "Hadis" olmadığı halde çeşitli sebeplerle "Hadis" diye nakledilen sözler de ele alınmaktadır. Bir kısmı mana itibariyle doğru olan, büyük zevata ait güzel sözler, zaman zaman halkın dilinde ya da bazı eserlerde, yazarlarının derinliğine inceleme imkânı bulamamaları sebebiyle olsa gerek, hadis olarak nakledilmiştir.

Peygamberimiz (s.a.v)'in mübarek lisanından sâdır olmayan sözlerin, güzel sözler olsa bile, onun adına nakledilmesi, o söylemiş gibi kabul edilmesi, bu sözlerin "Uydurma Hadis" kapsamında değerlendirilmesi sonucunu doğurmaktadır.

Türkçe'ye ilk defa tercüme edilen el-Masnu' fi Ma'rifeti'l-Hadisi'l-Mevzû isimli elinizdeki kitap, uydurma hadisler konusunda yapılan ilmî çalımaların özü ve hulâsası niteliğinde bir eser olup müellifi Molla Aliyyü'l-Karî'nin hassasiyet ve titizliği, merhum muhakkik Abdülfettah Ebu Gudde üstadımızın dikkat ve itinası sebebiyle ilim dünyasında takdirle anılan eserlerden biridir.

6.BASKI

www.inkilab.com.tr

ISBN 978-975-7560-79-1

